MANOLE NEAGOE

MARI BĂTĂLII DIN ISTORIA LUMII

VOLUMUL II

EDITURA SCRISUL ROMÂNESC CRAIOVA
1974

COPERTA : GABRIEL BRATU

CUPRINS

Campania lui Gustav Adolf în Germania (1631-1632)
Ultima campanie a lui Turenne (1674)
Poltava (1709)
De la Praga la Leuthen (1757)
Bătălia de la Austerlitz (1805)
Bătălia de la Jena (1806)
Bătălia de la Waterloo (1815)
Campania din Italia (1859)
Bătălia de la Gravelotte—St. Privat (1870)
Bătălia de la Plevna (1877)
Bătălia de la Marna (1914)
Bătălia de la Tannenberg (1914)
Bătăliile de la Mărăşti şi Mărăşeşti (1917)
Campania din Franţa (1940)
Bătălia Moscovei (1941)
Bătălia de la Midway (1942)
El-Alamein (1942)
Bătălia Stalingradului (1942)
Bătălia de la Kursk-Orel (1943)
Normandia-Leyte (1944)
Bătălia Debreţinului (1944)

De acelaşi autor

Curtea de Argeş, Editura Tineretului 1968
Ştefan cel Mare, Editura Tineretului 1970
Napoleon, Editura Meridiane, 1970
Neagoe Basarab, Editura ştiinţifica 1971
Attila, Ginghiz-han, Tamerlan, Editura Meridiane 1971
Mari bătălii din istoria lumii, Editura Scrisul Romanesc 1974

CAMPANIA LUI
GUSTAV ADOLF ÎN GERMANIA

Europei. în secolul al XVI-lea, reprezintă, în primul rînd, antagonismul dintre săraci şi bogaţi. Lupta de clasă di» secolul al XVI-lea se duce sub masca religioasă, dogmele sînt axiome politice. Atacurile împotriva feudalismului sînt dirijate, de fapt, contra bisericii, iar doctrinele revoluţionare sînt ereziile teologice. Reforma lui Luther, calvinismul, mai ales. reprezintă erezii îndreptate, în primul rînd, împotriva feudalismului. împărăţia lui Dumnezeu, teoretizată de Miintzer, nu reprezintă altceva decît realizarea unei societăţi ideale, în care diferenţele de clasă trebuiau anulate.

Nemulţumirile maselor populare, ale ţărănimii, în special, ce se manifestă prin declanşarea războiului ţărănesc german din 1525. aveau să fie exploatate în folosul principilor germani.

Dacă în Franţa şi Anglia centralizarea statelor feudale se realizase datorită dezvoltării oraşelor care devin aliatele puterii regale, ambele interesate în stabilirea unei ordini interne, în pofida dezordinii feudale, în Germania acest proces nu se poate realiza pe plan mai larg, naţional.

Invenţiile din timpul Renaşterii, care dau un imbold dezvoltării producţiei de mărfuri şi creşterii comerţului, au avut ca rezultat centralizarea politică în Franţa. In Germania, însă, un asemenea fenomen este îngreuiat din pricina dezvoltării inegale a unor regiuni şi din pricina unor

(1631—1632)

Războaiele religioase, ce zguduie o parte din vestul

5

interese comerciale care se orientau în direcţii divergente, factori care determină grupări politice şi economice în jurul unor centre locale. In loc să contribuie la centralizarea Germaniei, progresele realizate în Renaştere contribuie la fărîmiţarea ei economică şi politică. Autoritatea imperială nu se poate impune în cadrul imperiului, iar marii principi, care reuşiseră să creeze mari unităţi teritoriale, legate organic în jurul unor centre urbane, devin din ce ce în ce mai independenţi faţă de puterea centrală. In Germania are loc un proces dublu : de descentralizare pe plan mai larg, prin subordonarea autorităţii imperiale şi centralizarea pe plan local în favoarea principilor. Războaiele religioase vor fi folosite de ultimii pentru a consfinţi, din punct de vedere juridic, independenţa principilor faţă de împărat.

în tratatul de la Passau din 1552, fiecare principe are dreptul să decidă religia pe care trebuie să o adopte supuşii săi, potrivit principiului cuius regio ejus religio. Prin pacea de la Augsburg, Germania este împărţită în principate protestante, care se bucură de o libertate aproape deplină faţă de împărat, într-o zonă catolitică, supusă împăratului de la Viena. Această diviziune reprezintă un prim pas spre adîncirea procesului de

fărîmiţare al unuia dintre cele mai mari şi numeroase popoare din Europa. Acest proces se va desăvârşi în timpul războiului de 30 de ani şi la împlinirea lui va contribui, din plin, politica lui Richelieu, de a îndepărta sau măcar de a anihila eforturile, făcute de curtea imperială de la Viena, de a constitui un mare stat militar la răsărit de Rin.

Pe scurt, faptele care duc la dezlănţuirea războiului de 30 de ani sînt următoarele : în anul 1526 Boemia revine casei de Habsburg, în 1576 Maximilian al II-lea este ales împărat şi Praga devine capitala imperiului, în 1609 împăratul garantând libertatea cultului pentru supuşii săi din Boemia care erau protestanţi. Când, în 1607, Maximilian ocupă oraşul liber Donauwbrth, calviniştii, sub conducerea prinţului Cristian de Anhalt, organizează uniunea evanghelică, a cărei replică este organizarea de către Maximilian a Sfintei ligi catolice. In anul 1617, Ferdinand de Stiria este ales împărat, dar boemii, temîndu-se de sentimentele prea catolice ale noului împărat, nu recunosc această alegere. Aruncîndu-i pe fereastră pe reprezentanţii împăratului (Defenestrarea de la Praga) în 22 mai 1618, boemii organizează o armată sub comanda contelui de Thurn. Ostilităţile încep în iulie 1618 şi, în curînd, în războiul dintre protestanţi şi catolici se amestecă o parte din puterile europene, iar Germania este transformată într-un vast teatru de operaţiuni. Jafurile şi atrocităţile comise de soldaţii armatelor, care se înfruntau în numele unor aşa-zise idealuri religioase, vor ruina Germania din punct de vedere economic şi, ca o consecinţă a tuturor calamităţilor care însoţesc acţiunile militare, numeroase sate şi oraşe vor fi devastate şi pustiite fără milă.

La început, Ferdinand nu posedă decît cîteva regimente, dar electorul de Bavaria îi pune la dispoziţie armata sa comandată de un general experimentat, Tilly. Spania trimite bani pentru recrutarea a 10 000 de mercenari şi o armată de 8 000 de oameni din Ţările de Jos. Frederic V, electorul Palatinatului, care comandă armata protestanţilor, primeşte ajutoare din Provinciile Unite (Olanda), Danemarca, Suedia şi din Transilvania. La 8 noiembrie 1620, armata imperială condusă de Tilly infringe pe boemi la Muntele Alb. Intransigenţa lui Ferdinand, care declară că „este mai bine să domneşti peste un pustiu decît peste o ţară plină de eretici", exasperează pe aceştia şi ei reuşesc să reorganizeze o nouă armată. înfrînţi din nou, protestanţii se regrupează mai ales după deposedarea lui Frederic al V-lea de către împărat, care anexează Palatinatul. Alarmaţi, principii protestanţi ameninţaţi ca să li se ia de către preoţii catolici sprijiniţi de papalitate şi armatele imperiale proprietăţile eclesiastice pe care ei le confisca-seră pînă la 1555, se aliază din nou şi, în 1624, obţin sprijinul Danemarcei. In ajutorul ligii protestante vine regele Angliei, Provinciile Unite şi Franţa, însă aliaţii, în afară de danezi, din pricina unor greutăţi interne nu pot interveni decît mai tîrziu. Dar şi aşa, forţele imperiale sînt mai slabe decît armata daneză şi decît contingentele oferite de principii protestanţi. In aceste împrejurări dificile pentru imperiali, apare aventurierul ceh Wallenstein, care se oferă, în 1625, să ridice o armată pentru împărat. Deşi nu avea nici un soldat, cînd făcea oferta, peste un an, Wallenstein, pe care împăratul îl va numi duce de Friedland, va avea aproape 50 000 de oameni. în august 1626, Cristian al IV-lea, regele Danemarcei, este înfrînt de Tilly. Palatinatul

este ooupat de trupele imperiale, stabilindu-se în felul acesta o legătură directă cu posesiunile spaniole din Ţările de Jos, iar Wallenstein începe cucerirea principatelor din nordul Germaniei. Hamburgul şi Liibeckul refuză să se supună, Wallenstein asediază Stralsundul, dar oraşul primeşte ajutoare din Suedia şi Danemarca şi rezistă cu succes, în urma succeselor obţinute de Tilly şi Wallenstein, împăratul emite Edictul de restituire la 6 martie 1629, prin care principatele din nordul Germaniei, care se desprinse-seră de biserica catolică în 1555, reveneau sub autoritatea papei. Wallenstein se opune unei măsuri care avea să stârnească reacţia protestanţilor din afara Germaniei, dar Ferdinand nu renunţă la hotărîrea sa şi mai mult decît atît, în 1630, îi cere lui Wallenstein să se retragă ; spre surpriza generală, acesta primeşte fără să schiţeze nici un gest de opoziţie.

între timp Richelieu mijloceşte o înţelegere între polonezi şi suedezi. Regele Gustav Adolf este împins în războiul de 30 de ani, erijîndu-se în campionul apărării libertăţii religioase a protestanţilor din nordul Germaniei. în 6 iulie 1630, Gustav Adolf debarcă o armată în Pomerania. Cu aceasta începe faza suedeză a războiului de 30 de ani.

înainte de a trece la prezentarea sumară a contribuţiei, pe care regele suedez o are pe planul organizării militare şi, în ceea ce privesc inovaţiile, pe plan tactic, se cuvine să amintim oîteva date sumare despre armatele secolului al XVII-lea. După cum remarca Guibert, teoreticianul de la care Napoleon a învăţat atîtea lucruri utile despre arta militară, armele de foc, introduse masiv în secolul al XVI-lea, au complicat problemele de organizare a armatelor şi mai ales modul în care trebuiau folosite unităţile dotate cu arme de foc. Manevrele pe cîmpul de luptă devin mai

complicate pentru că se pune problema protejării muşchetarilor care erau lipsiţi de orice posibilitate de apărare după ce descărcau muscheta. Soluţia găsită în secolul al XVI-lea a fost aceea d& a-i aşeza pe muşchetari (purtători de muschetă) în aşa;fel încît să aibă posibilitatea să se retragă în spatele suliţaşilor sau lăncierilor, care-i protejau împotriva atacului cavaleriei'sau infanteriei inamice.

Spaniolii organizează corpurile de bătaie după sistemul cunoscut sub numele de tercios. Un corp era format din 2 000—3 000 pedestraşi, dintre care o treime erau muşchetari şi două treimi suliţaşi. Deoarece unele tercios au fost comandate de infanti, aceste corpuri s-au numit injantaria, adică armată a infantului, de unde şi numele de infanterie, care* se va generaliza. Un corp de oaste spaniol era format din 30 de rînduri de suliţaşi, cu muşchetarii aşezaţi la colţuri. Odată cu progresele înregistrate de artilerie, acest dispozitiv devine necorespunzător, deoarece, prin adîncimea lui, constituia o ţintă uşoară pentru artilerie şi suferea pierderi grele. Remediul a fost găsit prin reducerea la numai 10 rînduri de pedestraşi. Cavaleria este dotată cu pistoale şi cuirase, pentru a se proteja de focul muşchetarilor. Pe cîmpul de luptă, infanteria era aşezată pe centru, artileria în faţă, iar cavaleria în spate sau pe aripi.

Armatele în secolul al XVII-lea sînt cele de mercenari. Mercenarii trec dintr-o tabără.în alta, în funcţie de cine plăteşte mai bine, şi trăiesc din jaf, purtîndu-se fără milă faţă de populaţia civilă. Ofiţerii au o autoritate foarte mică asupra acestor oameni fără nici un căpătîi şi ea este proporţională cu suma plătită,-începînd de la colonel şi pînă la ultimul soldat. Un corp'de oaste, atîta vreme cît

există, este proprietatea personală a şefului. Wallenstein este temut de împărat, pentru că soldaţii recrutaţi de el se consideră oamenii lui şi nu ai împăratului. Deşi sînt prevăzute pedepse aspre şi chiar executarea în caz de nesubordpriare, în momentul în care comandanţii nu mai pot întreţine propriile lor trupe, soldaţilor li se îngăduie să se descurce pe cont propriu. Violul, jaful localităţilor cucerite, devastarea unor regiuni întregi, pentr-u a-1 lipsi pe inamic de resurse, fac ca, la sfîrşitul războiului de 30 de ani, Germania să fie o ţară ruinată.

Apariţia lui Gustav Adolf, pe scena războiului de 30 de. ani, reprezintă o noutate atît pe planul organizării cît şi al modului de a manevra pe cîmpul de luptă. Armata suedeză este formată mai ales din suedezi, din ţărani recrutaţi, unul din zece. Unităţile sîi t formate de oameni care locuiesc în aceeaşi regiune şi nu din mercenari, care se întîlnesc absolut întîmplător şi luptă alături, într-o campanie, ca, în următoarea, să se afle în tabere adverse. Ofiţerii sînt recrutaţi din nobilimea suedeză şi avansează în funcţie de vechime. Se cultivă sentimentul onoarei, pedepsele sînt umane — este interzisă biciuirea sau alte forme umilitoare — nu se îngăduie vivandiere în tabără. (La 3 000 de soldaţi erau 4 000 de femei de moravuri îndoielnice şi alţi escroci, care mişunau în armatele de mercenari ale epocii). Gustav Adolf îngăduie ca femeile să urmeze unităţile sale militare, cu condiţia să fie căsătorite cu un soldat.

Gustav Adolf acordă o importanţă sporită armelor de foc. Reduce numărul suliţaşilor, scurtează lungimea suliţei, simplifică armurile. Muschetele sînt mai uşoare, pot fi folosite fără rezemătoare, se pot încărca mult mai repede, iar 'Cartuşele sînt purtate de soldaţi. Muşchetarii sînt

aşezaţi pe şase rînduri şi după ce primul rînd trage, se repliază în spatele celorlalte, pentru a încărca muscheta. In felul acesta se poate executa un foc continuu. Numărul suliţaşilor este redus la o treime. Unitatea cea mai mică este compania, formată din 140 de oameni, patru companii formează un batalion, două batalioane un regiment şi două sau patru regimente o brigadă. Brigada are aproape 3 000 de oameni ; poate manevra cu uşurinţă, formîndu-se în linie sau careu, suliţaşii pe centru, muşchetarii pe aripi. Capacitatea de luptă a muşchetarilor creşte, la armă adău-gîndu-se un fel de baionetă, ceea ce-i dă posibilitatea să se apere sau să atace. Cavaleria este dotată cu arme albe şi şarjează cu sabia nu cu pistoalele, cum se obişnuia în acel timp. In faţa infanteriei este aşezată artileria căreia Gustav Adolf îi aduce îmbunătăţiri atît în ceea ce priveşte calitatea materialului cît şi capacitatea acesteia pe cîmpul de luptă.

Manevra obişnuită este şarja de cavalerie, după ce artileria a bombardat liniile inamice (atacul este disimulat în parte şi de fumul făcut de tunuri şi proiectile), apoi avansează infanteria, şi urmează un nou tir al artileriei, o şarjă pe flancuri, executată de cavalerie, cu scopul de a dezor-. ganiza primele linii ale infanteriei inamice. Armata suedeză se distingea printr-o mai mare mobilitate, faţă de armatele contemporane, era mult mai uşor de manevrat pe cîmpul de luptă şi superioară ca putere de foc. Gustav Adolf, obişnuit de mic cu războiul, este unul din marii generali, pe care-i cunoaşte istoria militară. De statură impresionantă, nu ezita să se expună personal şi de multe ori a scăpat de moarte ca prin minune. Bun strateg, pe cîmpul de luptă sesiza, dintr-o singură privire, punctul

slab al inamicului sau greşelile săvîrşite de acesta şi le exploata în folosul armatei sale. Napoleon spunea despre el că s-a ghidat după principiile lui Alexandru cel Mare, Hannibal şi Cezar.

Debarcînd la gurile Oderului, Gustav Adolf cucereşte Stettinul, înaintează în Mecklenburg, unde-1 reinstalează pe ducele protestant, dar nu obţine ajutoarele saxonilor şi al electorului de Brandenburg şi nici olandezii, danezii şi francezii nu-i trimit nici oameni şi nici bani. Abia în ianuarie 1631, Franţa se angaja să-i plătească o sumă de bani, care să-i îngăduie regelui suedez recrutarea şi întreţinerea unei armate de 30 000 pedestraşi şi 6 000 călăreţi.
Tilly. în fruntea unei armate de 25 000 de oameni soseşte la Magdeburg, oraşul este cucerit şi ars. După aceea, Tilly pătrunde cu 40 000 de oameni în Saxonia şi încearcă să cucerească Leipzig-ul. Ducele Saxoniei, neutru pînă acum, trece de partea lui Gustav Adolf, cu care face joncţiunea la 15 septembrie, armata suedeză şi saxonă numărînd 47 000 de oameni.
La 16 septembrie, Gustav Adolf se apropie de armata imperială şi îşi aşează tabăra la mică distanţă, de poziţia ocupată de Tilly, între satele Breitenfeld şi Stenberg, la nord do Leipzig. Armata imperială era aşezată pe o singură linie, după sistemul spaniol, deci cu o mare densitate în adâncime. In centru era aşezată infanteria, pe aripi cavaleria, iar artileria era instalată în faţa infanteriei. Armata suedeză ia următorul dispozitiv : pe centru, patru brigăzi de infanterie, în prima linie, susţinute de două brigăzi de infanterie şi un regiment de cavalerie. In linia a doua erau aşezate trei brigăzi de infanterie şi, ca rezervă,

în spatele acestora, două regimente de cavalerie. Pe aripa dreaptă erau şase regimente de cavalerie, iar în intervalul dintre ele erau amplasate mici unităţi de muşchetari. In spate, în centrul primei linii, se afla un regiment de cavalerie, iar în linia a doua, alte patru regimente de cavalerie. Pe aripa stingă erau dispuse trei regimente de cavalerie şi muşchetari, în spaţiul dintre ele, şi alte două regimente în linia a doua. Corpul de saxoni prelungea aripa stîngă a armatei suedeze. Artileria era aşezată în faţa brigăzilor de infanterie. O primă constatare care se impune faţă de modul cum cei doi adversari îşi pregătesc trupele pentru luptă : dispozitivul armatei imperiale este cel folosit pînă la această dată, adică, unităţile sînt aşezate pe o singură linie, în timp ce dispozitivul armatei suedeze este organizat în adîncime, pe mai multe linii. In afară de aceasta, noutatea constă, mai ales, în amplasarea unor unităţi de muşchetari între regimentele de cavalerie. Lupta începe cu un duel de artilerie care durează timp de două ore şi jumătate. Pe lingă faptul că artileria suedeză este mai bună decît cea imperială, loviturile ei cad în plin. pentru că unităţile infanteriei inamice sînt alcătuite din multe rinduri. Fără ordinul lui Tilly, cavaleria imperială (5 000 călăreţi) atacă aripa dreaptă a armatei suedeze. înarmată cu pistoale, această cavalerie nu poate să se măsoare cu focul susţinut al muşchetarilor suedezi, care se află între regimentele de cavalerie, şi şarjele ei sînt oprite mai înainte ca ea să ajungă în liniile infanteriei şi cavaleriei suedeze. După şaote şarje nereuşite, în timpul cărora piere un mare număr de călăreţi, cavaleria imperială este şarjată de rezerva cavaleriei suedeze şi pusă pe fugă. Acest succes este compensat de victoria pe care cavaleria imperială o obţine împotriva saxonilor care nu rezistă şi

se retrag de pe cîmpul de bătaie lăsînd descoperit flancul stîng al armatei suedeze. Tilly caută să exploateze această situaţie atacînd în flanc şi în spate armata suedeză. Dar abia acum se manifestă superioritatea manevrieră a armatei suedeze. Gustav Adolf ordonă aripei ameninţate să facă la stînga \şi să primească ataoul frontal, în timp ce două brigăzi de infanterie din linia a doua sînt dirijate în flancul stîng al cavaleriei. Atacul combinat cu artileria regimentală şi cu muschetele (înaintînd, muşchetarii trag două salve) este încununat de succes. Tunurile armatei imperiale sînt capturate şi folosite împotriva acesteia, praful, fumul acoperă cîmpul de bătaie, brigăzile suedeze se ghidează după muzica cunoscută lor şi înaintează în mod irezistibil. Acesta este momentul decisiv al bătăliei. Gustav Adolf, sesizează importanţa succesului înregistrat de aripa sa stingă, el însuşi preia comanda a patru regimente de cavalerie, de pe aripa dreaptă, şi atacă în flancul armatei imperiale, în timp ce artileria suedeză este împinsă înainte şi, împreună cu tunurile capturate 3e cavaleria condusă de rege, bombardează rîndurile dense ale infanteriei imperiale ; aceasta încearcă să reziste dar. copleşită de focul artileriei, este constrînsă să părăsească cîmpul de luptă în dezordine. Tilly pierde 13 000 de oameni : 7 000 de morţi şi 6 000 de prizonieri, toată artileria şi 90 de steaguri. Suedezii şi saxonii nu pierd mai mult de 3 000 de oameni. Folosirea armelor de foc face ca şi pierderile armatei victorioase să fie sensibile.

Gustav Adolf urmăreşte armata imperială, capturează 3 000 de prizonieri la Merseburg şi la 21 septembrie cavaleria suedeză se opreşte la Halle. în octombrie, armata suedeză cucereşte Wurzburgul, Frankfurt pe Main şi

Mainz. în felul acesta, legătura dintre armata spaniolă din Ţările de Jos şi armata imperială este ruptă, o parte din principatele catolice de pe Rin păstrează neutralitatea în timpul viitoarelor operaţii, iar unitatea principilor protestanţi, sub egida lui Gustav-Adolf, devine o realitate, care schimbă în mod radical raportul de forţe în Germania.

Ostilităţile sînt reluate în anul 1632. Tilly reuşeşte să strîngă o nouă armată de 40 000 de oameni, încearcă să oprească, pe Lech, înaintarea lui Gustav Adolf, care trecuse pe malul drept al Dunării, la Donauworth, dar este rănit şi moare la puţin timp după aceea (aprilie 1632). Ferdinand face apel din nou la serviciile lui Wallenstein care primeşte să lupte pentru împărat cu condiţia ca acesta să revoce Edictul de Restituire şi să nu se amestece îh treburile militare.

Toată vara anului 1632 se petrece în marşuri şi contramarsuri, la un moment dat — 16 iulie — cele două armate se află, pentru cîteva săptămâni, faţă în faţă ; Gustav încearcă să pornească împotriva Vienei, dar Wallenstein îşi concentrează forţele împotriva Saxoniei, pentru a scoate din luptă pe unul dintre cei mai importanţi aliaţi ai regelui suedez. Gustav, chemat de ducele Saxoniei, revine spre nord şi, la 8 noiembrie, ocupă defileul de la Kosen, nu departe de Naumburg (acelaşi defileu pe care-1 ocupă Davout în 1806). Deşi anotimpul nu era propice, la 14 noiembrie, Gustav Adolf se hotărăşte să dea bătălia decisivă, în 15 execută un marş care-1 apropie de tabăra inamică, dar drumurile proaste întîrzie deplasarea armatei suedeze. Informat despre intenţiile regelui suedez, Wallenstein cheamă în ajutor cavaleria lui Pappenheim (aproape 8 000 de călăreţi). Wallenstein însuşi nu avea în

subordine mai mult de 25 000 de oameni. Oastea suedeză era mai puţin numeroasă, aproximativ 18 000 de oameni. In ciuda inferiorităţii numerice, Gustav Adolf ia ofensiva cu intenţia de a-1 izola pe Wallenstein de Leipzig, baza sa de operaţii.

Cele două armate se află faţă în faţă, în apropiere de Liitzen, despărţite de drumul care merge de la Weissenfels la Leipzig. Wallenstein, deşi superior numeric, pune accentul pe defensivă, în organizarea dispozitivului său. Pe aripa dreaptă ocupă localitatea Liitzen, unde instalează infanteria, iar la nord-est, pe o înălţime, aşează o parte din artilerie, susţinută de infanterie. Artileria acoperă frontul unei părţi din cavaleria care forma aripa dreaptă a armatei imperiale, sub comanda lui Colloredo. Pe centru este masată infanteria în patru careuri enorme, flancurile acesteia fiind întărite cu trupe de muşchetari. Wallenstein însuşi comandă infanteria. Aripa stingă este formată din cavalerie sub comanda lui Piccolomini. în faţa infanteriei era aşezat restul artileriei, iar în imediata apropiere a drumului se aflau muşchetari, amplasaţi în tranşee.

Gustav Adolf îşi aşează armata pe două linii. Pe centru, patru brigăzi de infanterie, în prima linie, patru brigăzi, în linia a doua. Pe aripi, cavaleria. în prima linie, între regimentele de cavalerie sînt instalate, ca la Brcitenfeki, unităţi de muşchetari. Pe aripa dreaptă se află cavaleria suedeză sub comanda regelui, pe aripa stingă cavaleria germană sub comanda lui Bernard de Saxa-Weimar. Şase regimente de cavalerie formau rezerva. în faţa infanteriei erau aşezate 26 de tunuri mari, iar 40 de tunuri mai mici sînt amplasate în faţa companiilor de muşchetari.

Lupta începe după ora 10, din pricina cetii. Dar. abia începută bătălia, ceaţa învăluie din nou cîmpul de bătaie. Gustav atacă cu cavaleria de pe aripa dreaptă, reuşeşte să-i scoată pe muşchetari din tranşee şi să şarjeze cavaleria comandată de Piccolomini, pe care o împinge înapoi. In acelaşi timp Bernard de Saxa-Weimar şarjează cavaleria lui Colloredo şi obţine succese, iar pe centru infanteria avansează, capturează artileria lui Wallenstein, dar în acest moment soseşte pe cîmpul de luptă Pappenheim şi respinge infanteria suedeză. Pappenheim este omorît în timpul acestei acţiuni, iar Gustav, aflînd că centrul său se retrage, porneşte în ajutor cu un regiment de cavalerie, dar din pricina cetii se rătăceşte, este surprins de un grup de cavalerişti germani şi este omorît. Vestea morţii regelui nu numai că nu demobilizează pe soldaţii săi, ci are darul să-i stimuleze. Dornici să răzbune moartea regelui-, suedezii atacă infanteria imperială, corpul regelui este găsit şi, în urma unor asalturi disperate, suedezii reuşesc să respingă armata imperială. Bernard de Saxa-Weimar, care luase comanda, nu-i urmăreşte pe adversari.

Cu moartea lui Gustav, armata suedeza, fără să piardă din calităţile ei manevriere, se aliniază, din punct de vedere al moravurilor, la nivelul celorlalte armate contemporane.
Susţinuţi de Franţa, principii protestanţi continuă ostilităţile. Generalul suedez Baner pătrunde în Boemia, Wallenstein este asasinat din ordinul lui Ferdinand, fiind bănuit de trădare, iar la 6 septembrie 1634, Bernard de Saxa-Weimar este înfrînt la Nordlingen. în mai 1635 se încheie pacea între împărat şi ducele Saxoniei şi liga

protestantă se dizolvă. Sprijiniţi de Franţa, suedezii nu acceptă să depună armele şi ostilităţile continuă. Este perioada franceză a războiului de 30 de ani cînd, de fapt, lupta se duce intre Burboni şi Habsburgi, primii fiind aliaţi cu suedezii, ultimii cu spaniolii. La Rocroi, 1643, prinţul de Conde obţine o victorie categorică asupra spaniolilor, apoi urmează victoriile de la Lens şi Furnes în 1648. în Germania, generalul suedez Torstensson obţine victoria de la Jankau, in 1645, iar Conde şi Turenne obţin victoriile de la Fribourg, Philippsbourg, Nordlingen, Maienţa şi Trier. Germania este transformată într-un pustiu. Din 2 000 000 de oameni rămăseseră 700 000. Oraşe şi sate sînt distruse în întregime sau în parte. în Turingia, din 1717 case cît aveau 19 sate, rămăseseră numai 627. Foametea, molimele contribuie la minarea fizică a ţării, iar distrugerea şcolilor, dezordinea, care domneşte peste tot, fac ca redresarea Germaniei, din punct de vedere spiritual, să se realizeze foarte încet. Politic, Germania este împărţită în 300 de state independente. Autoritatea imperială nu se exercită decît în provinciile ereditare ale Casei de Habsburg. în urma păcii Westfalice (1648), Bavaria ia Palatinatul de Sus. Brandenburgul primeşte episcopatele de Halberstadt, Minden şi Cammin şi o parte din Magdeburg. Se constituie, în felul acesta, o nouă putere în nordul Germaniei, sub familia de Hohenzollern. Suedia ocupă Pomerania de Sus, Bremen, Verden, Mecklenburg, Stettin şi insula Riigen. Saxoniei îi revine Lusacia şi o parte din episcopatul de Magdeburg. Elveţia este declarată stat suveran, la fel Provinciile Unite, iar Franţa ia oraşele Metz, Toul, Verdun, Brisach.

Richelieu se străduise să slăbească cit mai mult Casa de Habsburg. Politica lui a fost încununată de succes. După pacea Westfalică, Franţa se impune ca mare putere pe continent şi în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea încearcă să exercite, prin cuceriri, o hegemonie politică asupra Europei. La început, aceste eforturi se sprijină pe talentul militar a doi mari generali : prinţul de Conde, numit şi marele Conde şi Turenne.

ULTIMA CAMPANIE A LUI TURENNE (1674)

Germania fiind fărîmiţată, Franţa devine cea mai mare putere militară din Europa apuseană, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Ludovic al XIV-lea duce o politică de cuceriri, care vizează stabilirea unui hotar natural între Franţa şi principatele Germaniei sau posesiunile Casei de Habsburg. Colbert, ministrul de finanţe, iniţiază o politică economică în stare să procure banii necesari pentru întărirea economică a Franţei, dar şi pentru întreţinerea trupelor regale. Ludovic al XIV-lea devine major în 1661 şi înţelege să conducă personal treburile regatului, în anul următor, cumpără portul Dunkerque, iar în 1663 ocupă Lorena şi Alsacia ; în 1666 se amestecă în conflictul dintre Anglia şi Olanda, iar în 1667 dezlănţuie războiul de devoluţiune prin care încearcă să cucerească Ţările de Jos. Turenne, unul dintre cei mai buni generali pe care se

sprijină politica de cuceriri a lui Ludovic al XIV-lea, conduce prima campanie sub ordinele regelui, este nelipsit in timpul luptelor din anii următori.
în 1668, în faţa succeselor obţinute de francezi, şi pentru a păstra un echilibru în Europa, Anglia se aliază cu Olanda. Suedia, care devenise o putere însemnată după cuceririle realizate de Gustav-Adolf şi de urmaşii acestuia, se aliază la rîndul său cu Olanda. Spania este pe punctul de a interveni în conflict de partea Olandei şi în faţa unei coaliţii impunătoare, Ludovic al XIV-lea încheie pacea de la Aix-la-Chapelle în 1668.
Colbert intenţiona să-facă din Franţa şi-o putere maritimă, dar din 20 000 de vase care formau flota comercială â Europei în această vreme, aproximativ 16 000 de vase aparţineau Olandei, Franţa dispunînd de 500—600 ambarcaţiuni comerciale. Ca să realizeze cit mai multe venituri, Colbert duce o politică mercantilistă : cît mai multe exporturi, — ceea ce, implicit, înseamnă sporirea producţiei de mărfuri de calitate, pentru a fi competitive pe piaţa externă — şi limitarea importurilor, realizîndu-se în felul acesta păstrarea metalului preţios în ţară. Masa rile economice luate de Colbert afectează Olanda şi conflictul economic se transformă în conflict militar. în 1C72. Comandantul armatei olandeze este numit prinţul rlo Orania. în 1673, de partea Olandei trec : împăratul Germaniei, regele Spaniei şi ducele Lorenei. Franţa avea, iniţial, .de partea sa pe Anglia, care însă, încheie un trat.it cu Olanda în 1674, an în care principii germani, a căror alianţă cu Franţa fusese realizată în urma unor însemna le sume de bani, pe care aceştia le primiseră de la regele. Franţei, trec de partea coaliţiei, iar Danemarca se anga-" jează să trimită 16 000 de oameni în sprijinul Olandei.

Franţa rămînea cu un.singur aliat, adversarul, din războiul precedent, Suedia.
Anul 1674 este unul dintre cei mai critici ani,' din punct . de vedere militar, pentru Franţa. Este anul în care Turenne conduce cea mai frumoasă campanie din cariera - lui de militar, dar şi ultima. Frederic al II-lea, care avea să-i închine un imn. în'limba franceză,. în care elogiază talentul marelui general, face următoarea recomandare în scrierile sale militare : ..Citiţi ultimele două campanii ale lui Turenne şi studiaţi-le deseori : sînt capodopere de stratagemă în epoca noastră."
Napoleon, la rîndul său, afirnaă că talentul de mare comandant de oşti al lui Turenne creşte sistematic, odată cu vîrsta şi cu dificultăţile sporite pe care fi ecare nous campanie le punea.în faţa generalului. Secondat de un asemenea comandant talentat. Napoleon considera că nu ar fi pierdut nici o bătălie.
Pentru a ne da mai bine seama de valoarea elogiilor aduse lui Turenne de doi dintre marii căpitani pe care-i cunoaşte istoria militară, se impun cîteva'observaţii în legătură cu evoluţia artei militare în secolul al XVII-lea. Experienţa lui Gustav-Adolf este însuşită de cei. mai mulţi generali care iau parte la războaiele din secolul XVII. Unul dintre aceştia este ducele de Saxa-Weimar, care luptă alături de Gustav-Adolf la Liitzen şi sub ordinele căruia va sluji o vreme Turenne. Dispozitivul de luptă adoptat de regele suedez va fi însuşit şi de celelalte armate. In mod obişnuit o armată este compusă, în proporţie egală, din - infanterie şi cavalerie. Cu toate progresele realizate, mobilitatea infanteriei lasă de dorit. Vauban suprimă corpul de suliţaşi, nmplificînd numărul muşchetarilor. în armata franceză sc manifestă constant dorinţa de ă mări numărul

infanteriei şi de a micşora efectivul cavaleriei. Raţiunea acestei operaţii : practica dovedise şi va dovedi că în armatele moderne puterea de foc este cea care decide soarta unei bătălii. In momentul în care Ludovic al XIV-lea invadează Olanda, armata sa este formată în proporţie de trei pătrimi din infanterie, iar cavalerie, o pătrime. Se acordă o importanţă crescândă artileriei. La Rocroi, Conde âVea 12 tunuri ; la Blenheim, armata franceză pune în linie 90 de piese. Fraţii Bureau construiesc tunuri mult mai uşor de transportat, cu o frecvenţă sporită a tragerii. Progresele înregistrate de artilerie anulează valoarea vechilor castele şi fortificaţii. Se naşte o nouă artă a" fortificaţiilor, bazată pe savante studii de geometrie şi balistică. So remarcă. în secolul XVI, inginerii italieni, arta lor este transmisă Europei şi, ţinînd seama de faptul că o localitate cucerită este la discreţia soldaţilor victorioşi, care comit cele mai abominabile excese, fiecare oraş. în zonele de frontieră, se acoperă cu un sistem de fortificaţii, din ce în ce mai complicat. Triumfă sistemul poligonal, cu bastioane, şanţuri adinei, parapete, amplasamente pentru artilerie astfel încît să se poată concentra focul cît mai multor piese într-un singur punct care este ameninţat ; ridicarea altor fortificaţii, în apropierea zidurilor oraşelor, transformă unele localităţi în vaste sisteme de apărare, greu de cucerit, cu toate progresele .pe care tehnica asediului le înregistrează. Sesizînd importanţa unor asemenea fortificaţii, inginerul militar, Vauban acoperă graniţa de nord a Franţei cu un sistem de localităţi întărite (în număr de 90), cea mai mare parte a lor fiind aşezate între Guise si Dunkerque, făcînd faţă unei armate care venea din Ţările de Jos. Asemenea locuri întărite sînt construite în Lorena şi

Alsacia. Existenţa acestor fortificaţii va influenţa arta războiului, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea si în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Războaiele se poartă în jurul acestor localităţi întărite şi arta generalilor constă în a-1 forţa pe inamic să ridice asediul unei cetăţi, pentru a introduce întăriturі şi provizii şi, uneori, de a cuceri o asemenea localitate fortificată. Vauban observa în 1704, că timp de două secole, în Ţările de Jos, s-au dat 60 de bătălii, au fost întreprinse două sute de asedii, fără ca cetăţile să poată fi cucerite. Chiar dacă se obţinea o victorie în cîmp deschis, oraşele fortificate împiedicau exploatarea oricărui succes, rămăşiţele armatei învinse se retrăgeau la adăpostul întări turilor unui oraş şi operaţiile trebuiau reluate, de la capăt, în faţa unei cetăţi, care avea resurse să reziste, pînă la sosirea unei armate, în ajutorul său etc.

Din această pricină' războaiele lui Ludovic al XIV-lea se desfăşoară încet, metodic, cu progrese limitate, de la un oraş fortificat la altul. Timpul trece, resursele economice pentru întreţinerea armatelor, care se învîrt în jurul acestor puncte strategice, de cea mai mare importanţă, sînt risipite, alianţele se schimbă. Sistemul fortificaţiilor realizat de Vauban îngăduie Franţei să reziste în faţa Europei coalizate, între 1700—1714. în 1792. cind armatele primei coaliţii se vor îndrepta împotriva Franţei pentru a înăbuşi revoluţia, se vor împotmoli în faţa aceluiaşi sistem.

Talentul şi temperamentul lui Turenne contrastează cu principiile după care se desfăşoară o campanie, în condiţiile existenţei acestor fortificaţii, care constituie o frînă pentru războiul de mişcare, ofensiv, singurul în măsură să dea rezultate decisive. în principiile formulate în urma

bătăliei de la Rocroi. Turenne este de părere că trebuie făcute cît mai puţine asedii, date cît mai multe bătălii, ocupate provincii întregi, în loc să ai satisfacţia cuceririi unui oraş fortificat, cu eforturi mult mai mari.
în ultimele sale campanii, Turenne va pune in practică principiile recomandate lui Conde. Născut în 1611 la Sedan, Turenne începe la 15 ani viaţa de militar, fiind trimis de mama lui, sora lui Wilhelm Taciturnul, să înveţe meseria armelor sub comanda unchilor săi Mauriciu şi Frederic-Henric de Nassau. în 1626 este făcut căpitan şi serveşte patru ani cu acest grad. Trimis la Paris, este primit în serviciul regelui, cu gradul de colonel, se remarcă în luptele din Lorena, în timpul războiului de 30 de ani, este avansat şi face campania din Germania sub ordinele cardinalului de la Valette. în urma comportării sale în Flandra, este făcut locotenent general. în 1639 luptă în Piemont sub comanda contelui d'Harcourt. în 1643, la 32 de ani, Ana de Austria îi înmînează bastonul de mareşal al Franţei. Experienţa căpătată de la diverşii săi comandanţi este rezumată în felul următor de Napoleon : de la prinţul de Orania a învăţat cum să aleagă locul taberei şi cum să atace o fortăreaţă ; de la ducele de Saxa-Weimar, tot felul de nimicuri ; de la cardinalul de Valette cum să se debaraseze de falsele delicateţuri ale Curţii şi de galanteria obişnuită acolo, pentru a deveni un veritabil om de tabără ; iar de la d"Harcourt că activitatea şi priceperea duc la reuşită în timpul războiului.
Participă la operaţiile din 1643, este bătut la Mergentheim în 1645, dar împreună cu Conde cîştigă bătălia de la Nordlingcn. Campania din 1646 scoate în relief marile talente de militar ale lui Turenne : prin marşuri rapide şi manevre îndrăzneţe, în ciuda ordinelor lui Mazarin de a

nu trece Rinul, Turenne forţează armata imperială să se retragă dincolo de Lech. în 1648, Turenne ajunge pe Inn „parcurgând Germania în toate direcţiile, cu o mobilitate şi o îndrăzneală care contrastează cu modul în care s-au făcut războaiele după aceea." (Napoleon).
în timpul războaielor dintre curtea regală şi nobilime (cele două Fronde), Turenne trece cînd într-o tabără, cînd într-alta ca, pînă la urmă, să rămînă alături de rege.
Pînă la Războiul de devoluţiune nu există o acţiune militară mai importantă la care Turenne să nu participe, în campania din 1658, cîştigă o victorie strălucită la Dunes şi succesele lui Turenne decid părţile beligerante să încheic, în anul următor, pacea de la Pirinei. In timpul Războiului de devoluţiune, Ludovic al XIV-lea îşi face ucenicia de militar, participînd la operaţiunile conduse de Turenne. Războiul se desfăşoară în stilul epocii : ase-dii, manevre pentru încercuirea unor oraşe fortificate, armata franceză cucerind, în acest timp, Lille, Douai şi Audenarde. Acelaşi aspect îl are campania din 1672, în timpul căreia adversarul lui Turenne este unchiul său, prinţul de Orania. (De altfel, caracteristic pentru războaiele din acesta vreme este şi faptul că ofiţerii se cunosc între ei). Un alt adversar al lui Turenne este electorul Palatinatului, după cum, Malborough, unul dintre cei mai buni generali englezi, care obţine o victorie peste care istoricii militari englezi nu trec .niciodată cu \rederea — victoria de la Blenheim, 1704. El luptă în această vreme într-un regiment trimis de Anglia în sprijinul lui Ludovic al XIV-lea, iar prinţul Eugeniu de Savoia, cel care a dus la atîtea victorii armatele imperiale fusese crescut la curtea de la Versailles, în 1673, Turenne cucereşte Unna, îl forţează pe adversar să ridice asediul de la Ioest

şi-1 obligă pe marele elector să semneze pacea, după care urmează marşuri şi contramarşuri pentru a împiedica joncţiunea între prinţul de Orania şi Montecucculi. Aceasta este ultima campanie condusă de Turenne.
Campania din 1674 găseşte Franţa singură în faţa unei coaliţii în care intrau, aşa cum am mai arătat, Olanda. .Spania, Imperiul habsburgic, Danemarca şi o parte dintre principii germani ; Anglia încheie pacea cu Olanda, iar Suedia, aliata Franţei, nu poate influenţa direct teatrul de operaţii.
Ludovic al XIV-lea se hotărăşte să intre cu grosul Iurtelor sale în Franche-Comte, în timp ce Conde acoperea aripa stingă, acţionînd în Belgia, iar Turenne aripa dreaptă, în Alsacia, împotriva principilor germani. Lui Turenne i se atribuie un rol secundar, fapt de care nu este străin Louvois şi nici regele, dai' mareşalul îşi dă seama de importanţa pe care apărarea Alsaciei şi Lorenei o are pentru desfăşurarea campaniei, în general. De aceea, Turenne atrage, în mai multe rînduri, atenţia regelui şi ministrului său, asupra poziţiei sale, cerînd ajutoare.
In faţa sa Turenne avea trei adversari. Ducele Lorenei cu 2000 de călăreţi încearcă să treacă Rinul şi să pătrundă în- Lorena, dar nu reuşeşte şi atunci urcă pe malul drept pentru a se uni cu armata contelui Caprara. în acelaşi timp, contele de Bournonville aduna o armată pe Egra, cu care se îndreaptă spre Frankfurt, cu intenţia de a face joncţiunea cu Caprara. Turenne se decide să împiedice joncţiunea lui Bournonville cu Caprara şi la 12 iunie trece Rinul cu 9.000 de oameni şi 6 tunuri, în 15 ajunge la Wiesloch şi, în ziua următoare, se îndreaptă spre Eppingen, dar, la Sint-zheim, întîlneşte armata ducelui de Lorena şi Caprara. Caprara credea că Turenne se află la

cel puţin 100 de.kilometri depărtare şi face imprudenţa să primească bătălia. Cei doi adversari sînt de forţă egală. Turenne are 5 000.de călăreţi şi 4 000 de pedestraşi, iar Caprara 7 000 de călăreţi şi 2 000 de pedestraşi. Superior în infanterie, Turenne atacă Sintzheim şi-1 ocupă, după care atacă cavaleria inamică. Caprara este înfrînt. Pierderile sale se ridică la 2 500 de oameni. Victoria de .la Sintzheim este rezultatul marşurilor rapide, executate de Turenne, şi a superiorităţii sale în infanterie, dar ea nu are darul să împiedice joncţiunea dintre Caprara şi Bournonville. Turenne trece pe' stingă* Rinului, primeşte şi'el ajutoare : 16 batalioane de infanterie şi 600 călăreţi, după care trece, iarăşi, Rinul, la 3 iulie şi se îndreaptă spre Worms, unde se află reunită armata inamică. Bournonville se retrage şi Turenne, stăpîn pe Pa--•latinat, dă foc, la cererea lui Ludovic al XIV-lea, la 2 oraşe şi 25 de sate ; locuitorii sînt ucişi sau alungaţi. Electorul Palatinatului asistă, neputincios, la opera de distrugere, săvîrşită de nepotul său. Atrocităţile comise nu vor fi uitate nici peste un secol şi mai bine, cînd. la Congresul de lâ Viena. din 1815, victimele lui Turenne cereau desfiinţarea Franţei, ţara care a dat oameni capabili de asemenea .acte de vandalism-. La începutul lui august, Turenne trece din nou Rinu] în Alsacia. Marşurile şi manevrele sale avuseseră tiarul să împiedice, timp de o lună, armata principilor să treacă Rinul.

Teatrul principal de operaţii se afla în Flandra, unde opera Conde. Ludovic XIV îi cere lui Turenne să distrugă cea mai marc parte a fortăreţelor din Alsacia şi să vină în sprijinul armatei din Flandra, dar mareşalul răspunde,.la 8 august, că are suficiente forţe ca să nu-şi îngăduie să părăsească o provincie numai pentru simplul motiv că adversarul său

este mai numeros. Turenne îi atrage atenţia regelui că din Alsacia se putea uşor trece în Lorena şi Champagne. Victoria lui Conde de la Seneffe, din 10 august, asigură.frontiera:de nord a regatului şi teatrul principal de operaţii se mută acum pe Rin. Armata imperială primeşte întăriri, dar concentrarea contingentelor care vin din interiorul Germaniei durează mai bine de o lună. La 1 septembrie, imperialii .se îndreaptă spre Strasbourg, pe care-1 ocupă, cu asentimentul orăşenilor, deşi magistraţii oraşului îi promiseseră lui Turenne că vor păstra o atitudine neutră, şi se instalează între 111 şi Rin ; dispersează' trupele în cantonamente, în loc să-1 atace pe Turenne, care nu avea mai mult de 25 000 de oameni, şi aşteaptă sosirea marelui elector de Brandenburg, care venea cu încă 25 000 de oameni. în loc să temporizeze şi să aştepte venirea iernii, aşa cum i se recomanda de la Versailles, Turenne încearcă să respingă dincolo de Rin pe germani, înainte de sosirea marelui elector. La 2 octombrie, noaptea, Turenne îşi pune trupele în mişcare, execută un marş de flanc în ziua de 3 şi 4 octombrie, traversează patru cursuri de apă şi în seara zilei de 4 descoperă armata -inamică, ce se afla" dincolo de Entzheim. Bournonville se sprijinea cu aripa dreaptă pe o pădure, nu departe de Strasbourg, cu aripa stingă pe o pădurice, pe care, din neglijenţă, n-o ocupă. Turenne sesizează importanţa acestui punct de pe cîmpul de bătaie şi dirijează, în această direcţie. 8 esc a-droane de dragoni şi o baterie de artilerie. Prima linie inamică este cucerită, Turenne trimite corpul de rezervă şi şase batalioane din linia a doua care reuşesc să cucerească şi linia a doua, francezii reuşind să se instaleze în pădure. Bournonville trimite şapte batalioane pentru a-i alunga pe

francezi, iar Turenne aruncă în luptă ultimele batalioane de infanterie din linia a doua. Deoarece rezerva şi o parte mare din infanteria franceză erau angajate pe aripa dreaptă, Bournonville îi dă dispoziţii lui Caprara să atace1, cu cavaleria, infanteria franceză, pe centru, iar el însuşi cu cavaleria, de pe aripa dreaptă, în total 59 de esoa-droane, dispuse pe trei linii, îşi propunea să atace aripa stingă a lui Turenne. Infanteria franceză, susţinută de artilerie, opreşte cavaleria lui Bournonville, iar Caprara este respins de cavaleria de rezervă. Pînă la căderea nopţii cele două armate utilizează numai artileria, cea franceză trăgînd 2 500 de lovituri, ceea ce-1 face pe Bournonville să declare că bătălia de la Entzheim a fost „una dintre cele mai lungi, dintre cele mai îndîrjite şi dintre cele mai «bubuitoare- din cîte s^au văzut." Bournonville se retrage la adăpostul Stras-bourgului, Turenne părăseşte .şi el cîmpul de luptă şi îşi aşează tabăra la Achenheim, iar în 7 octombrie trece pîrîul Mossi-g, acoperind punctele strategice de la Saverne şi Haguenau. în 14 octombrie marele elector traversa Rinul, la Strasbourg, cu 20 000 de oameni, armata germană sc-ridică la 50 000 de oameni, iar Bournonville ocupă din nou poziţia de la Entzheim. între 30 octombrie şi 4 noiembrie, Turenne primeşte ajutoare, armata lui ridieîndu-se la 33 000 de oameni. Dar Turenne se retrage la 20 noiembrie, lăsînd impresia adversarului că se pregăteşte pentru cantonamentul de iarnă. Trupele germane sînt dispersate în Alsacia de Sus. Marele elector şi Bournonville sînt convinşi că operaţiile vor fi reluate în primăvara anului următor. La 29 noiembrie Turenne evacuează Alsacia, trece în Lorena şi din acest moment

începe manevra pe care o gîndise de mai multă vreme. La 4 decembrie este informat că trupele germane sînt deja în cantonamente de iarnă. A doua zi, Turenne începe marşul cu întreaga -armată, mişcarea lui fiind mascată de Munţii Vosgi, la 27 ajunge la Belfort, la 29 este la Mulhouse. Acţiunea lui Turenne este de natură să surprindă şi să deconcerteze pe adversari, pentru că, în pofida practicii obişnuite, el întreprinde o campanie în timp de iarnă, iar prin marşul său apare exact din direcţia de unde nimeni nu se aştepta. Retrăgîndu-se în Lorena. părea firesc să pătrundă în Alsacia dinspre nord, dar Turenne, face un marş mascat de Vosgi şi apare în sudul Alsaciei,' în momentul în care adversarii săi credeau că trupele franceze se află în cantonamentele de iarnă. La Mulhouse, în 29 decembrie. Turenne surprinde o divizie de 6 000 de oameni din armata lui Bournonville. care, alarmată de sosirea lui Turenne. voia să se retragă spre Colmar, unde se .afla grosul armatelor germane. Turenne o atacă, o bate şi resturile acesteia fug spre Bale. în 30, la Brunstatt, un regiment german de o mie de oameni este făcut prizonier. Marele elector îşi aşează armata între Colmar şi Turckheim, concentrînclu-şi atenţia asupra Colmarului, Turckheimul fiind considerat, din pricina aşezării sale. mult mai greu do cucerit. în ziua de 5 ianuarie, Turenne atacă cu două coloane în direcţia Colmarului, lăsîndu-1 pe inamic să creadă că lovitura decisivă se va produce în acest sector, în timp ce o coloană, comandată de Turenne însuşi, se deplasează pc o vale. la adăpost de privirile duşmanului şi ocupă Turckheimul, pe care marele elector nu-1 poate apăra forţele sale fiind aşezate pe centru şi în zona Colmarului. Ameninţat din flanc, marele elector profită de căderea

nopţii, se retrage şi în ziua de 6 ianuarie Turenne intră în Colmar. Marele elector îşi continuă retragerea, trece Rinul şi se îndreaptă spre Brandenburg. Armata lui Turenne cantonează în Alsacia şi în primăvara următoare operaţiile sînt reluate pe malul drept al Rinului. Comandantul armatei imperiale era acum Montecucculi. Cei doi generali manevrează, din martie şi pînă în iulie, în speranţa că unul va greşi, dar la 27 iulie Turenne este omorît la Salzbaeh.

Ludovic al XIV-lea pierde pe unul dintre cei mai buni generali ai săi, unul dintre puţinii comandanţi de oşti, ai secolului al XVII-lea, care şi-^a dat seama că mobilitatea şi surprinderea adversarului, în urma unor marşuri rapide, au darul să dea rezultate mult mai mari decît manevrarea în jurul unor puncte fortificate, campanii întregi încheindu-se, din pricina aceasta, cu cucerirea unei singure cetăţi, sau cu mai puţin decît atît. în asemenea războaie. Franţa îşi va epuiza economia la sfîrşitul secolului al XVII-lea şi la începutul secolului următor. Rezultatul acestui lung şir de războaie duse de Ludovic al XIV-lea este alipirea la Franţa a Alsaciei, Lorenei, Franche-Comte, Kousillon. Dacă hotarul de răsărit al Franţei capătă o nouă configuraţie şi Rinul desparte Germania de Franţa, este neglijată politica colonială, căreia Colbert îi acordase o a tit de mare importanţă, politică ce va determina creşterea Angliei, nu numai ca putere maritimă. Spre sfîrşitul domniei lui Ludovic al XIV-lea, apunea Suedia ca mare putere europeană şi se afirmau alte două noi puteri : Rusia lui Petru cel Mare şi Prusia. Pentru militari. Ludovic al XIV-lea a fost mare, pentru că a reuşit să ridice o armată de 400 000 de oameni şi pentru că a avut tăria să nu cedeze, nici în momentele cele mai critice, în faţa

adversarilor săi numeroşi şi puternici. A comis, însă, mari greşeli, prin revocarea edictului de la Nantes, mulţi dintre hughenoţi refugiin-du-se în Prusia, unde, prin talentul şi conştiinciozitatea lor, vor aduce mari servicii noului regat ; a lăsat Franţa îndatorată, a încercat să se impună Europei, prin strălucire şi fast, a acordat prea multă încredere unor favoriţi, altfel incapabili, în conducerea treburilor publice sau militare. Napoleon, referindu-se la această perioadă, consemnează lapidar : „Soarele însuşi nu are pete ? Şi de la Carol cel Mare, care este regele Franţei pe care-1 putem compara cu Ludovic al XIV-lea pe toate feţele ?"

POLTAVA
(1709)

Rezultatul bătăliei de la Poltava surprinde Europa apuseană. Voltaire, care a închinat o lucrare lui Carol al Xll-iea, regele Suediei şi rivalul ţarului Petru I, considera victoria de la Poltava ca un act crucial în istoria Rusiei. După părerea lui Voltaire, dacă suedezii cîştigau bătălia de la Poltava, atunci „cel mai întins imperiu din lume ar fi căzut într-un haos", din care cu greu s-ar fi redresat.
De fapt, puterea Rusiei se realizează treptat, începînd din vremea lui Ivan al III-lea, cînd statul moscovit îşi dublează întinderea şi hotarul de răsărit al Rusiei depăşeşte Uralii şi ajunge pe Irtîş şi Obi şi se continuă sub urmaşii acestuia,

mai ales în timpul lui Ivan al IV-lea, cînd se consolidează stăpînirea asupra Siberiei occidentale.
în secolul al XVII-lea are loc ocuparea Siberiei orientale, sînt cucerite noi teritorii în Asia Centrală şi în Transcaucazia. Secolul al XVII-lea este însă dominat mai ales de luptele cu Polonia şi de extinderea lentă a posesiunilor ruseşti spre apus. Carol al X-lea, regele Suediei, atacă, la mijlocul secolului, Polonia, ocupă o parte din regatul polon şi. stabileşte legături cu cazacii zaporojeni. Rusia se uneşte cu Polonia şi-i 'alungă pe suedezi, ocupînd Livonia, pe care trebuie s-o cedeze suedezilor în 1661. în 1667, în urma războiului ruso-polon, Smolenskul şi teritoriul pînă la Nipru revin Rusiei, -iar cazacii, în rada de la Pereiaslav (1654), se supun ţarului Alexei Mihailovici.

Prin pacea din 1661. Suedia devenea stăpînă peste teritoriile aflate pe ţărmurile mării Baltice : Finlanda. Carelia. Estonia şi Livonia, Pomerania apuseană şi oraşele Bremen, Wismar şi Verden. Aceasta era întinderea regatului suedez în momentul în care Carol al XII-lea. în vîrstă de numai 15 ani, se încoronează ca rege al Suediei (1697). Luptele cu Polonia, din secolul al XVII-lea. vădesc orientarea Rusiei spre apus ; ocuparea Livoniei este o dovadă că marele imperiu moscovit tindea să-şi deschidă drum spre Baltica, pentru a intra în legătură directă cu Europa apuseană. Cum prezintă Voltaire lucrurile, de bătălia de la Poltava depindea soarta imperiului rusesc. Filosoful se gîndea, cînd făcea o asemenea constatare, la faptul că Petru I încearcă, prin reforme, să modernizeze imperiu] său. să-1 aducă, mai ales din punct de vedere al organizări: economice şi militare, la nivelul Europei apusene. Dar torţa imperiului nu constă numai în aceste

reforme. ICle erau menite să sporească o asemenea forţă. Cînd ruşii iau contact, pe plan militar, cu suedezii, la mijlocul secolului al XVII-lea, ei reuşesc să cucerească pentru o vreme Livonia, iar cînd Carol al XII-lea începe luptele împotriva Rusiei, reformele lui Petru încă nu dăduseră roade. încît, o victorie suedeză la Poltava n-ar fi dus la căderea Rusiei într-un haos din oare nu s-ar mai fi putut redresa, ci col mult la prelungirea ostilităţilor dintre Rusia Şi Suedia. Avînd în vedere resursele de care dispuneau cele două ţări. avantajul, în timp. era de partea Rusiei, după cum o angajare a tuturor forţelor suedeze, undeva în inima Rusiei, ar fi constituit o bună ocazie pentru vecinii posesiunilor sale. de pe malul sudic al Mării Baltice, să le ocupe, fără mari eforturi.

Conflictul ruso-suedez, privit în perspectiva istoriei, era inevitabil. Firea aprigă a tînărului rege suedez face ca acest conflict să izbucnească la începutul secolului al XVIII-lea şi să se încheie, după nouă ani de lupte, în favoarea Rusiei.

Petru cel Mare se urcă pe scaunul imperial în anul 1682. în timpul războaielor duse de Liga Sfîntă împotriva Imperiului otoman, Rusia aderă la Ligă şi în 1696, Petru cucereşte Azovul. Ţarul este conştient de valoarea pe care Europa occidentală o avea pentru economia mondială şi de aceea atenţia lui se îndreaptă spre hotarul de vest al imperiului său. Intenţiile ţarului coincid cu dorinţele Poloniei" şi Danemarcei de a lichida dominaţia suedeză pe ţărmul sudic al Mării Baltice. Impunătoare ca proporţii, construcţia politică realizată ele regii Suediei în secolul XVII nu prezenta o unitate teritorială care să se articuleze în jurul unor centre importante şi să se sprijine pe forme de relief care să-i asigure o cit de mică unitate şi

securitate. Posesiunile Suediei reprezentau o fi.şie de pămînt în jurul unei mări, în timp ce puterea care realizase aceste cuceriri se afla la una dim extremităţile acestui imens arc de cerc. Excentric aşe/.ată fată de posesiunile sale, cu resurse umane [imitate, Suedia cu greu putea să păstreze teritoriile ocupate in jurul Balticei, pentru că baza de operaţii se afla dincolo de mare. iar liniile de comunicaţii erau foarte lungi. Inovaţiile lui Gustav-Adolf, în felul de a organiza o armată, manevrele executate de regele suedez au creat un prestigiu armatei suedeze, prestigiu întreţinut şi de urmaşii săi. Nu trebuie, insă. să uităm că Suedia ajunge la apogeul său politic şi militar într-o vreme în care Germania este fărîmiţată într-o puzderie de state, operă la care a contribuit şi Gustav-Adolf, că Polonia este preocupată de războaiele cu Rusia, iar dezordinea din interior o va împinge implacabil spre prăbuşire, că Rusia abia în a doua jumătate a secolului al XVII-lea ia ofensiva spre apus dar, cea mai mare parte a forţelor sale sînt întrebuinţate pentru a împinge cit mai departe, spre vest. graniţele sale cu Polonia.

Cînd, în 1698. lui Petru cel Mare i se propune o alianţă cu Polonia şi Danemarca, împotriva Suediei, cu scopul de •a invada, simultan, posesiunile suedeze de pe ţărmul Balticei, deoarece, pe tronul Suediei se afla un copil de 16 ani, ţarul este de acord : Rusiei i se oferea o ocazie strălucită pentru a-şi deschide drumul spre apus. Propunerea coincide cu intenţiile ţarului de a moderniza Rusia, operă care începuse în 1697. Incheindu-se pacea de la Karlowitz (1699), între ţările participante la Liga Sfîntă şi Imperiul otoman, Rusia încheie, în 1700, o pace pe treizeci de ani cu Potirta, Azovul rămînînd în posesia Rusiei. încetarea ostilităţilor cu Poarta îi îngăduie ţarului

să-şi concentreze toate forţele spre nod-vest. în octombrie 1700, în fruntea unei armate de 40 000 de oameni, Petru asediază cetatea Narva. Aliaţii (Rusia, Danemarca, Polonia) nu-şi sincronizează însă acţiunile. în aprilie 1700, Frederic al IV-lea, regele Danemarcei, invadează Holstein-ul, în timp ce saxonii încearcă să cucerească Riga.
Carol al XII-lea debarcă în Zeelanda, ameninţind Copenhaga. Frederic al IV-lea semnează pacea de la Traventhal la 18 august 1700. La începutul lui octombrie, Carol al XII-lea debarcă în Estonia pentru a despresura Riga. dar află că Narva este asediată de ruşi. Regele suedez îşi schimbă subit planul de acţiune şi porneşte împotriva adversarului pe care-1 consideră mai puternic. La 19 noiembrie, cu 8 000 de oameni, Carol al XII-lea se apropie de Narva. Ţarul, surprins de apariţia neaşteptată a adversarului său, încredinţează comanda armatei sale prinţului de Croy şi se retrage din zona operaţiilor. Fără să ţină seama de superioritatea numerică a adversarului şi nici de starea vremii, Carol decide să atace întăriturile făcute de ruşi în jurul taberei lor. Cu viscolul în spate — „ei nu vor putea să vadă cît de puţini sîntem" - le explică regele soldaţilor săi. Suedezii atacă şi victoria este de partea lor. în iulie 1701 Carol al XII-lea infringe o armată ruso-saxonă la Dunamunde. cucereşte Curlanda, ocupă Varşovia în 14 mai 1702 şi bate o armată formată din poloni şi saxoni la Klisov, în 2 iulie, iar la sfîrşitul aceleiaşi luni ocupă Cracovia. Acţiunile tînărului rege sînt îndrăzneţe, mişcările trupelor sale foarte repezi, atacurile fulgerătoare. Carol al XII-lea surprinde sistematic pe adversar, îşi concentrează eforturile asupra unui singur punct şi. rînd pe rînd, scoate din luptă pe

danezi, pe saxoni, pe poloni şi pe ruşi. După ce-i bate pe saxoni la Pultusk. la 21 aprilie 1703, Carol al XII-lea îl înlocuieşte pe Frederic-August, regele Poloniei cu Stanislaw Leszczynski. Această schimbare transformă în aliat pe unul din principalii acl-vensari ai regelui suedez. Succesele lui Carol al XII-lea sînt uluitoare, dacă le raportăm la disproporţia dintre forţele sale şi cele pe care le înfruntă. El luptă mereu împotriva unui adversar de trei sau de cinci ori mai numeros. In doi ani (finele anului 1700 — începutul anului 1703), cinci campanii victorioase ! Rezultate strălucite pe plan politic şi militar. Iar toate acestea sînt opera unui tînăr care împlinea. în momentul în care ocupa Varşovia şi Cracovia, 22 de ani. Fapte care uimesc şi stîrnesc admiraţia contemporanilor, iar viaţa tumultoasă a lui Carol al XII-lea devine, îndată după moartea lui. subiect de predilecţie pentru filosofi si pentru literaţi.

în urma victoriilor din 1700—1702, nimic nu părea imposibil pentru Carol al XII-lea. Transfonmînd Polonia şi teritoriile stăpînite pe malul estic al Balticii într-o bază de operaţii, regele Suediei avea posibilitatea să organizeze o campanie împotriva Rusiei. Cît priveşte rezultatul' acesteia, nu putea li decît' unul : victorie pentru suedezi. ..Un an —'afirma Carol al XH-lea — ar fi suficient pentru a cuceri Rusia." Carol al XII-lea se şi vedea dictînd la Kremlin condiţiile păcii. îmbătat de victoriile obţinute, planurile Lui cuprind o arie geografică imensă : papa va fi pedepsit pentru că s-a opus acordării de libertăţi protestanţilor din Silezia. ofiţeri sînt trimişi în Asia şi Egipt pentru a studia planurile şi fortificaţiile cetăţilor şi oraşelor din a-eeste părţi. La 23 de ani, Carol al XII-lea visa cucerirea lumii !

Cîteva fapte de importanţă locală sînt de natură să nu influenţeze planurile regelui. De altfel, nimeni nu le acordă nici o importanţă. în timp ce Carol al XII-lea invada Polonia, Petru 1 pătrunde în Ingria, în ianurie 1702, bate pe generalul Schlippenbach la Errestfer. surprinde .şi infringe un alt detaşament suedez la Hummelsdorf. în iulie. In decembrie, cucereşte Noteborg şi. odată cu căderea acestei localităţi, estuarul Nevei intră sub stăpînirea ţarului. în mai 1703, Petru I ordonă ridicarea în acest loc a oi'aşului care-i poartă numele : Petersburg. în 1704. ţarul ocupă Narva .şi Dorpat, propune încheierea păcii, dar Carol nu este de acord şi. în 1705, Petru I sprijină pe Frederic August să ocupe tronul Poloniei, iar Curlanda este ocupată ele ruşi.

Hegele suedez ambiţiona să cucerefiscă lumea, dar Petru I. metodic şi tenace, îşi propune să ocupe un teritoriu restrîns la gurile Nevei, teritoriu care avea să joace un rol atît de important în dezvoltarea ulterioară a imperiului său. Evitînd angajări de proporţii, ţarul îşi obişnuieşte trupele cu disciplina şi regulamentele unei armate moderne, îi deprinde pe soldaţii săi cu ideea că o armată suedeză poate fi înfrântă. Succesele obţinute de ţar, deşi nu sînt spectaculoase şi nu impresionează pe contemporani, sînt temeinice. Abia în ianuarie, 1706, Carol al XII-lea se hotărăşte să ia ofensiva, dar o armată rusă, care se afla în Grodno, nu se aventurează în afara fortificaţiilor. Carol nu riscă să o atace. în timp ce regele suedez se afla cu grosul oştii sale la Grodno, Frederic August trimite o oaste ca să intercepteze liniile de comunicaţii ale regelui suedez, dar saxonii sînt înfrânţi la începutul lunii februarie. Prudent, Petru 1 ordonă trupelor care se aflau la Grodno să se replieze la răsărit de Niemen. Pentru

confruntarea decisivă cu Petru I. Carol al XII-lea socoteşte necesar să-şi asigure spatele şi; în consecinţă, acţiunile principale în primăvara şi vara anului 170(5 au loc în Polonia. în urma păcii de la Altranstădt. Frederic August îl recunoaşte pe Stanislaw Leszczynski ca rege al Poloniei. în felul acesta. Carol al XII-lea. consolidîndu-şi spatele, se putea pregăti pentru confruntarea decisivă cu Petru I. Ţarul ia măsuri în vederea organizării campaniei din anul următor, campanie decisivă, după opinia unor contemporani. Zidurile Kremlinului sînt întărite. în ciuda faptului că reformele lui Petru I creaseră unele nemulţumiri, pericolul pe care-1 reprezenta Carol al XII-lea are darul să creeze o stare de spirit favorabilă ţarului. în sensul că toată lumea, după cum remarca un contemporan, nu se gîndea decît să lupte sau să moară.

Campania lui Carol al XII-lea în Rusia a fost viu comentată. Contemporanii erau siguri de victoria regelui suedez. Victoriile precedente creaseră iluzia că geniul militar al lui Carol al XII-lea avea să decadă soarta campaniei. Analizîncl modul cum a acţionat în 1707— 1708, unii istorici militari au fost de părere că planurile lui Carol al XII-lea sînt în afară de orice critică. Cel care s-a indoit de valoarea militară şi a supus campania regelui unei aspre critici a fost Napoleon. După opinia acestuia, Carol al XII-lea nu cunoştea nimic din arta războiului, e] n-a fost decît un brav şi întreprinzător soldat şi nimic altceva. Judecata lui Napoleon este mai mult decît severă. Nu i se poate nega lui Carol al XII-lea orice talent militar şi. mai ales, calitatea de a distinge, pe cîmpul de luptă, punctul slab al inamicului şi de a-şi concentra eforturile în acest punct. Campania din Rusia ridică probleme greu de rezolvat pentru Carol al XII-lea, după cum aceleaşi greutăţi le-a

ridicat în faţa lui Napoleon însuşi. Este adevărat că din punct de vedere strategic regele comite erori elementare. Unii istorici militari sînt înclinaţi să acorde o importanţă deosebită ..generalului iarnă", pentru a explica insuccesele lui Carol al XII-lea şi apoi înfrîngerea lui Napoleon. Dar o comparaţie în acest sens nu se poate face, iar în cazul regelui suedez argumentul cade : suedezii sînt obişnuiţi cu rigorile iernii şi în timp ce armatele contemporane îşi între-rupeau activitatea, intrând în cantonamente, Carol al XII-lea profită de acest anotimp pentru a obţine, aşa cum am văzut, victoria de la Narva. Problema fundamentală de strategie, pe care a pus-o campania din Rusia, a fost aceea a spaţiului. Rezolvarea acesteia depinde de arta de a concentra trupele în mod ideal şi de a organiza o linie de operaţii fără nici un cusur. Respectând aceste principii se ridică alte două probleme, de care depinde soarta campaniei : numărul de oameni angajaţi şi capacitatea de deplasare a oştii invadatoare. Un general care ataca Rusia trebuia să dispună de un mare număr de oameni, avind în vedere resursele umane ale acestei ţări ; lungindu-se liniile de comunicaţii, pe măsură ce se înainta, era necesar ca acestea să fie asigurate, ceea ce înseamnă dislocarea unui număr însemnat de oameni pentru realizarea acestei cerinţe strategice, în dauna armatei operative. O singură dată Rusia a putut fi ocupată şi aceasta s-a întîm-plat atunci cînd limitele acestei puteri se rezumau numai la teritoriul aflat în Europa. Este voi ba de invazia mongolă din 1237—1238. Timp de doi ani, una din cele mai nume-roase oşti din cîte cunoscuse istoria, cu o capacitate de deplasare pe care n-au depăşit-o decît mijloacele motori-zate moderne, a reuşit să supună cea mai mare parte a

Rusiei. Dar pentru aceasta a fost nevoie de rezervorul uman uriaş al Asiei. Pe măsură ce mobilitatea oştilor europene, în special, a scăzut, proporţional scad şansele reuşitei unei campanii în Rusia, iar după cucerirea Siberiei, posibilităţile de manevră ale unei armate ruseşti devin inepuizabile, în timp ce în faţa adversarului greutăţile se multiplică pe măsură ce înaintează. Napoleon s-a oprit la Moscova. Dacă ar fi depăşit cu numai 400 km acest oraş, spre răsărit, armata lui ar fi dispărut de la sine, în timp ce oastea lui Kutuzov ar fi rămas intactă, ca efective, cu posibilităţi de aprovizionare, aflîndu-se la ea acasă etc. Ţinînd seama de dificultăţile pe care le ridică o campanie pe un spaţiu atît de vast, este greu de crezut că, în 1708— 1709, Carol al XII-lea ar fi ieşit pînă la urmă victorios. Iar ezitările şi greşelile făcute se datorează tocmai problemelor irezolvabile pentru regele suedez : depărtarea de baza de operaţii, asigurarea unei alte baze, linia de operaţii. Să reproducem consideraţiile succinte pe oare Napoleon le face pe marginea acestei campanii : „Acest prinţ (Carol al XII-lea) părăseşte tabăra de la Aldstad, de lîngă Leipzig, în septembrie 1707, în frunte? a 45 000 de oameni şi traversează Polonia ; 20 000 de oameni, sub contele Lewenhaupt, au debarcat la Riga ; şi 15 000 erau în Finlanda. El se afla în situaţia de a strînge împreună 80 000 dintre cele mai bune trupe din lume... El a lăsat 10 000 de oameni la Varşovia ca să-1 păzească pe regele Stanislaw şi în ianuarie 1708 soseşte la Grodno, unde iernează. In iunie, traversează pădurea de la Minsk şi se prezintă în faţa Boii-sovului ; forţează armata rusă, care ocupa malul sting al Berezinei ; infringe 20 000 de ruşi care erau bine adăpostiţi în trasee în spatele unui teren

mlăştinos ; trece Niprul la Moghilev şi infringe un corp de 16 000 de ruşi lingă Smolensk, la 22 septembrie... ţarul, alarmat de apropierea acesteia, îi trimite propuneri de pace. Pînă în acest moment, toate mişcările sale sînt conforme cu principiile de conducere a oastei şi comunicaţiile sale erau bine protejate. El era stăpîn pe Polonia şi Riga şi numai la 10 zile de marş, de Moscova : şi ar fi fost posibil să ajungă în capitală (Moscova), dacă n-ar fi părăsit acolo drumul principal şi nu s-ar fi îndreptat spre Ucraina, ca să facă joncţiunea cu Mazeppa, care i-a adus numai 6 000 de oameni. Schimbarea liniei sale de operaţii, care începeau din Suedia, expune flancul său ruşilor pe o distanţă de 400 de leghe şi el era incapabil să protejeze această linie, sau să primească vreo întărire sau ajutor.''

în momentul în care Petru I află că regele Suediei porneşte cu o armată de 45 000 de oameni împotriva sa, el îşi concentrează infanteria la Grodno, 35 000 de oameni. Lac caA'aleria la Minsk. Carol al XII-lea se opreşte patru luni pe Vistula. Fuller crede că această imobilitate s-ar datora dorinţei regelui ca gerul să-i asigure trecerea apelor, podurile fiind arse de Petru, şi soliditatea terenului pentru o uşoară deplasare a trupelor sale. Deci, „generalul iarnă'4, era, de data aceasta, un aliat al suedezilor şi nu un duşman. La 26 ianuarie Carol intră în Grodno, părăsit de Petru, se deplasează spre nord-est şi se opreşte la nord de Minsk pînă în iulie 1708. La 29 iunie trece Berezina şi la 4 iunie toate o armată rusă comandată de Şeremetiev şi Menşicov, după care se îndreaptă spre Moghilev, unde intră la 8 iulie. La Moghilev se petrece schimbarea decisivă în planurile lui Carol al XII-lea. Hatmanul Ucrainei, Mazeppa, trimite o delegaţie

prin care-i promite un ajutor de 30 000 de cazaci, dacă regele ia suto protecţia lui Ucraina. Pentru aprovizionarea şi întărirea trupelor sale, Carol îl aştepta pe Lewenhaupt. Sedus de mirajul bogăţiilor Ucrainei şi de numărul mare de oameni pe care Mazeppa promitea să i-1 aducă în ajutor, Carol se hotărăşte să meargă în Ucraina. în felul acesta se rezolvau două probleme esenţiale pentru viitorul campaniei : o nouă bază de operaţii şi aliaţi care să-i asigure un număr mare de oameni. Mazeppa îl face pe rege să creadă că va ridica pe tătari,, pe cazacii de pe Don şi pe calmuci împotriva ţarului. Se profila un vast atac, concentric, împotriva armatelor lui Petru şi aceste simple închipuiri îl determină pe Carol să comită greşeala de care-1 acuză Napoleon. Carol imaginează şi un atac pornit din Polonia spre Kiev şi Smolensk, în timp ce din Finlanda. 12 000 de suedezi urmau să pătrundă în Ingria şi să distrugă Petersburgul.

Părăsind liniile sale de operaţii, Carol expune corpul lui Lowenhaupt, care, conform ordinelor primite, se deplasa în spatele armatei suedeze. Nu mică i-a fost surpriza generalului suedez, cînd, la sfîrşitul lui septembrie, află că regele se află în Ucraina, unde trebuie să meargă el însuşi, ha 9 octombrie, corpul lui Lewenhaupt este atacat de trupe mult superioare ca număr şi. în ciuda rezistenţei opuse de suedezi, aceştia sînt înfrînţi, tunurile şi muniţia pierdută, încît, la 21 octombrie Lewenhaupt se prezenta în tabăra regelui cu numai 6 000 de oameni, fără artilerie şi fără provizii.

în nord. armata care avea misiunea să distrugă Petersburgul este bătută şi forţată să se retragă după ce pierde mai mult de jumătate din efectivele sale şi toată artileria.

Atacul proiectat din Polonia nu se poate produce, pentru că Stanislaw Leszczynski, în ciuda ajutoarelor lăsate de Carol, nu se poate menţine decît cu greu în scaun şi, în loc să-1 sprijine pe regele suedez, Stanislaw imploră pe sultan să îngăduie tătarilor să-i vină în ajutor. Dispersîndu-şi forţele, Carol comite eroarea gravă de a da posibilitate adversarului său să-1 bată, eliminând treptat oastea suedeză de pe teatrul de operaţii. Insuccesele suedezilor îi determină pe cazaci să-1 părăsească pe Mazeppa, încît, la începutul lui noiembrie, cînd hatmanul se prezintă în tabăra regelui, în loc de 30 000, cît promisese că va aduce, nu avea cu sine decît 1 500 de cazaci. Ţarul ordonă cucerirea capitalei lui Mazeppa şi înlocuirea acestuia cu un alt hatman.
Carol al XII-lea, cu o armată de 41 000 de oameni, se afla complet izolat la graniţa dintre Ucraina şi Rusia. Sfatul unor generali de a se retrage în Estonia nu este primit de Carol. Armata suedeză trece Desha, la 15 noiembrie, hărţuită de cazaci şi urmărită de o numeroasă oaste, ocupă Romni, unde găseşte hrană şi furaje din abundenţă. O iarnă cumplită se abate asupra Europei, dar frigul nu-i incomodează pe suedezi care sînt bine cantonaţi în Romni. Petru I imaginează o cursă pentru a-1 scoate pe Carol din Romni, atacând localitatea Gadiaci, unde se aflau câteva batalioane suedeze. Deşi generalii săi nu sînt de acord, Carol părăseşte Romni ca să apere Gadiaci. în timp ce aramata suedeză se îndreaptă spre ultima localitate, care fusese deja arsă de ruşi, Petru ocupă Romni. Carol nu are unde să-şi adăpostească armata şi pierde 3 000 de oameni care îngheaţă în timp ce se efectuează marşul spre Gadiaci. în ianuarie reuşeşte să ocupe Veprik iar la sfârşitul lui februarie

împrăştie, odată cu 400 oameni, a doua oară numai cu 300, un inamic de peste 15 ori mai numeros. Aceste succese îi întăresc regelui credinţa că simpla lui apariţie pe cîmpul de luptă este suficientă pentru a dispersa o oaste inamică. Dar aceste succese, nu au darul să salveze o armată care număra la începutul iernii 41 000 de oameni, iar în primăvara anului 1709 numai 18 000, capabili să lupte, şi 34 de tunuri. Din 85 000 dc oameni, cit avea la începutul ostilităţilor, Carol pierduse trei părţi din aramata sa fără să angajeze o bătălie decisivă, iar cu restul oştii sale se afla la peste o mie de kilomerti depărtare de baza de operaţii. Acesta nu numai că nu-şi dă seama de situaţia critică în care se află. dar este încîntat de faptele şi de starea armatei sale ! De aceea, cînd generalii săi îi propun singura acţiune înţeleaptă, retragerea în Polonia, el refuză, crezînd în posibilitatea organizării unei armate polone, care ar fi venit în ajutorul său prin Volhinia, în atragerea cazacilor de partea sa şi în posibilitatea convingerii tătarilor să atace Rusia din sud. Fără să ţină seama că în mod practic el nu se putea bizui pentru multă vreme — presupunînd că planurile sale himerice s-ar fi împlinit — decît pe cei 18 000 de oameni, el ia ofensiva spre nord, în direcţia Moscovei, în primăvara anului 1709. în drumul său se afla Poltava, o localitate mică, dar pe care Petru I o fortificase şi o aprovizionase, încît putea să reziste unui asediu îndelungat. La 2 mai, regele ordonă asedierea Poltavei. fără să ţină seama că în apropiere se afla o armată rusă de a-proape 80 000 de oameni sub comanda lui Menşicov. Cracovia capitulase în momentul în care regele se prezentase cu bastonul sub braţ în faţa porţilor sale. în 2 mai 1709, Poltava nu capitulează, lucru care-1 face pe Carol să-i considere pe

ruşi drept nişte nebuni care-şi închipuie că pot să se apere în chip organizat. Ceea ce demonstrează în mod strălucit judecata formulată de Napoleon şi dovedeşte incapacitatea regelui de a învăţa ceva din experienţa celor doi ani de război cu Rusia.

Armata suedeză' era despărţită de armata rusă de rîul Vorskla. După ce Petru I îi supune pe cazacii zaporojeni, care se răsculaseră la îndemnul lui Mazeppa, vine în tabăra armatei sale la începutul lunii iunie. Dacă regele suedez, mulţumit de sine însuşi, îşi îngăduia să dispreţuiască pe adversar şi să nu ţină seama de realităţi mai mult decît evidente, Petru I dovedeşte că, din 1700 şi pînă în 1709, învăţase multe lucruri în legătură cu arta de a duce războiul. Sosit în tabără, deşi superioritatea numerică i-ar ii permis un atac frontal împotriva armatei suedeze, el ia măsuri care să o slăbească şi mai mult : trimite detaşamente de călăreţi care să împiedice pe suedezi să se aprovizioneze ; studiază planuri şi manevre, care să scoată din dispozitiv pe adversar ; pîndeşte fiecare greşeală a acestuia pentru a o exploata în propriul său folos.

17 iunie 1709 e ziua de naştere a regelui. Carol al XII-lea împlineşte 27 de ani ! Petru I înţelege s-o sărbătorească prin acţiuni militare, care să pună la încercare pe soldatul viteaz, care comandă dincolo de Vorskla. Un detaşament este trimis să facă o demonstraţie la sud de Poltava, să simuleze o traversare a rîului în această parte, în timp ce ţarul, cu forţele principale avea să treacă la nord de Poltava. Atras de zgomotul produs de detaşamentul trimis spre sud la Poltava, Carol se deplasează în această direcţie pentru a recunoaşte personal forţele şi intenţiile inamicului. Este rănit la picior şi, cînd se întoarce în

tabără, se constată că rana este serioasă, iar regele este într-o stare fizică ce-1 face incapabil să comande.
Apreciind personal, în cel mai înalt grad, valoarea adversarului său, Petru I, cînd află că acesta nu este în stare să-şi conducă trupele, se hotărăşte să atace. în noaptea de 17 spre 18 iunie, Petru I coboară spre sud, de-a lungul Vorsklăi şi îşi instalează tabăra nu departe de Poltava. Un pîriu cu maluri abrupte şi o pădure despărţeau Poltava de acest lagăr în formă de patrulater fortificat pe laturi, afară de latura dinspre răsărit, care se sprijinea pe rîu.
Ga să-şi salveze armata, Carol ar fi putut încă ordona retragerea acesteia, dar, în concepţia lui, singura soluţie era să-1 atace şi să-1 înfrîngă pe inamic. Genei'alii săi îi cer ca să concentreze toate forţele, să renunţe la asediul Poltavei, dar regele se opune : 2 000 de oameni vor rămine în jurul Poltavei. 2 400 vor păzi bagajele, 1 200 supraveghează trecera peste Vorskla, iar 12 500, sub comanda lui Rehnskjold, susţin atacul împotriva ruşilor. Deoarece muniţiile lipsesc, după ce artileria va trage de patru ori (pentru fiecare tun existau patru proiectile) se va retrage, infanteria va ataca la baionetă. Plan do acţiune nu există. Carol improvizează chiar pe cîmpul do bătaie, în prezenţa adversarului, modul în care trebuiesc dispuse •trupele şi deslănţuit atacul. Succesul depinde de viteza cu care este dat atacul. Capacitatea adversarului do a se apăra, de a manevra, nu sînt luate în consideraţie. Petru I ţine seama de toate amănuntele pentru a-si pregăti succesul. Carol al XII-lea ignoră totul, nu ţine seiama decît de un singur lucru : nemărginita încredere în talentul său, or această încredere îl duce, timp de doi ani. în mod implacabil, la prăbuşire.

Petru I construieşte şase redute cu care acoperă singurul culoar deschis, între două păduri, prin care suedezii ar fi putut ataca tabăra armatei ruse, ridică alte patru perpendicular pe linia celor şase, în aşa fel incit ele îl constrîngeau pe atacant să-şi împartă armata în două coloane. Aflînd că suedezii înaintează, Petru îşi aşează o parte din cavalerie şi infanterie în spatele celor şase redute.

Armata suedeză este dispusă pe trei coloane : po centru, infanteria sub comanda lui Lewenhaupt, iar po aripi, în stînga infanteria generalului Axei, urmată de jumătate din cavalerie sub comanda generalului Creuz ; pe dreapta, o divizie de infanterie comandată de generalul Roos şi cea-laltă jumătate din cavalerie sub comanda generalului Schlippenbach. Cele patru redute au împărţit armata suedeză în două : centrul şi aripa stingă în dreapta lor, corpul lui Roos în stînga. Carol, purtat pe un pat şi Rehn-skjold se aflau în aripa stînga.

Pe Carol nu-1 interesa cucerirea redutelor, de aceea or-donă trupelor sale să treacă printre ele şi să atace armata rusă, în cîmp deschis. Infanteria şi cavaleria rusă care se aflau în spatele celor şase redute sînt forţate să se retragă în urma atacului dirijat de Carol cu unităţile care formaseră centrul şi aripa stînga a armatelor sale. Roos nu înţelege modul în care intenţiona să atace Carol şi, ca oricare alt general care s-ar fi aflat în locul regelui, el ocupă cele patru redute, din care pricină corpul său de oaste suferă pierderi grele şi nu se poate deplasa în acelaşi ritm cu restul oastei suedeze. Petru I sesizează ruptura care s-a produs în frontul suedez şi trimite 10 000 de oameni ca să-1 atace pe Roos. Schlippenbach îşi dă seama de situaţia critică în care se află aripa dreaptă

suedeză şi, întovărăşit de unul dintre ofiţerii săi, pleacă în căutarea regelui, dar este făcut prizonier. Un ofiţer trimis de Roos ca să identifice corpul de oaste care venea înspre el, vă-zîndu-1 pe Schlippenbach, crede că sînt suedezi, este prins şi el, iar cînd Roos află, în sfîrşit, că în faţa lui sînt ruşii, nu mai poate face nimic, pentru că este încercuit de un adversar mult mai numeros. în acest timp, Carol se pregăteşte să atace, cu trupele care formau aripa stingă, oastea lui Petru, dispusă în faţa lagărului, iar Lewenhaupt înainta spre latura vestică a taberei armatei ruse, cînd primeşte ordin să se oprească. Cine a dat acest ordin, greu de precizat. în orice caz, în momentul decisiv al bătăliei, Carol nu dispune decît de 4 000 de infanterişti şi cîteva escadroane dc cavalerie. Fără să aştepte artileria, regele suedez se decide să atace : infanteria pe centru, cavaleria pe aripi. Petru I dispune, pe două linii, 40 000 de infanterişti, sprijiniţi ele aproape 100 de tunuri. înainte ca infanteria suedeză să ia contact cu cea rusă, efectivul ei scade la jumătate. Două mii de oameni erau scoşi din luptă de artileria rusă, restul dispărea în masa enormă a infanteriei ruse. Lupta se încheia la mijlocul zilei. Urcat pe un cal, regele Suediei se salvează cu fuga. 3 000 de suedezi zăceau pe cîmpul de luptă, 2 800 erau făcuţi prizonieri, împreună cu Rehnskjold, patru generali şi cinci colonei. Rănit de trei gloanţe, Petru I, beat de victorie, îi invită pe ofiţerii superiori suedezi la un banchet. Abia la orele 5 după masă Galiţin este trimis în urmărirea resturilor armatei suedeze. La Perevoloşin, regele trece Niprul cu o mie de oameni, Lewenhaupt primeşte ordin să vină cu trupele, care se salvaseră la Poltava, pe Nistru. La 30 iunie, Lewenhaupt este ajuns din urmă de Menşi-kov şi este forţat să se predea. „Acum,

exclamă Petru cînd află capturarea lui Lewenhaupt, cu ajutorul lui Dumnezeu, ultima piatră a fost pusă la fundaţia Petersburgu-lui."

Nu puţini sînt cei care au considerat că bătălia de la Poltava a fost pierdută de armata suedeză pentru că regele era bolnav. Incapabil să conducă personal toate corpurile de oaste, acestea manevrează defectuos (Roos) sau se opresc din acţiune exact atunci cînd ar fi trebuit să atace cu" cea mai mare vigoare (Lewenhaupt). Să presupunem că suedezii ar fi ciştigat bătălia şi că situaţia lor s-ar fi ameliorat, prin capturarea muniţiei şi a proviziilor din tabăra rusească. Rămînea de rezolvat una dintre cele mai dificile şi esenţiale probleme : reîmprospătarea şi completarea efectivelor. Roos pierde mulţi oameni, atacul general, dacă s-ar fi produs şi cu corpul comandat de Lewenhaupt, s-ar fi soldat cu pierderea unei jumătăţi din efectivul oastei suedeze. Din 18 000 de oameni, Carol rămînea cu 9 000, în timp ce Petru I ar fi putut să-şi reorganizeze o nouă armată de şapte sau opt ori mai numeroasă. Este greu de crezut că numai cu 9 000 sau 12 000 de oameni, Carol ar fi reuşit să cucerească Moscova, mai ales că regele suedez se afla izolat de bazele sale de operaţii, fără nici o posibilitate de a-şi îmbunătăţi situaţia. Lăsînd la o parte speculaţiile, la 27 de ani, apunea cariera strălucită a uneia dintre cele mai interesante personalităţi militare din istoria lumii. La vir.sta la care se afirma Napoleon în prima sa campanie din Italia.

Prin victoria de la Poltava, cuceririle lui Petru I pe malul mării Baltice sînt consolidate. în acelaşi timp, victoria de la Poltava înseamnă recunoaşterea Rusiei ca mare putere europeană, de către ţările din occidentul continentului.

Carol al XII-lea se refugiază la Tighina, acum raia turcească, creează dificultăţi nu numai sultanului, dar şi vecinilor moldoveni, îl pune pe Nicolae Mavrocordat în situaţii extrem de delicate,, cărora numai spiritul suplu al fanariotului reuşeşte să le facă faţă şi influenţează modul în care evoluează raporturile dintre Rusia şi Imperiul otoman, contribuind, în mare măsură, la dezlănţuirea războiului ruso-turc din 1711.

lîn campania din 1711, Petru I va comite exact aceleaşi greşeli pe oare le-a comis Carol al XII-lea în 1708—1709, depărtarea de baza de operaţii, dispersarea forţelor, acceptarea bătăliei cu turcii, la Stănileşti, numai cu o parte din oastea sa. Ca şi regele suedez, ţarul mizează pe participarea creştinilor din Imperiul otoman alături de armata rusă şi pierde, pentru că, afară de Dimitrie Cantemir, nimeni nu se ridică alături de ţar.

între timp, în Europa apuseană, eforturile lui Ludovic al XIV-lea de a impune hegemonia politică a Franţei, se izbesc de coaliţia formată de Anglia, Imperiul habsbur-gic şi unele state germane. In 1714, părţile beligerante, slăbite în urma unui lung război, care durase mai bine de 12 ani, se hotărăsc să încheie pacea. în configuraţia politică a continentului nu se operau modificări de natură să impresioneze.

DE LA PRAGA LA LEUTHEN
(1757)

Dacă Rusia are o putere pe care victoria de la Poltava o impune faţă de curţile marilor state din Europa occidentală, la începutul secolului al XVIII-lea so afirmă un nou stat care se va ridica vertiginos la rangul de mare putere, în mai puţin de patru decenii: Este vorba de Prusia,' al cărui centru se află în nordul Germaniei şi era format de vechea marcă a Brandenburgului. Prin unirea Prusiei ducale (Prusia Orientală) cu Brandenburgul, în 1618, se pune baza viitorului stat prusian. După războiul de 30 de ani, Germania este împărţită într-o puzderie de state, realizîndu-se, în felul acesta, planul lui Richelieu, de a fărîmiţa Imperiul romano-germanic, astfel încît, la' răsărit de Rin, să nu existe o putere care să ameninţe Franţa.

în 1640, margrav al Brandenburgului devine Frederic Wilhelm, care va fi numit şi mare elector. Acesta alcătuieşte o armată puternică şi numeroasă, în comparaţie cu armatele altor state europene şi cu resursele ţării sale. Eforturile lui, sau mai degrabă privaţiunile la care sînt supuşi locuitorii margravatului şi Prusiei ducale, au ca rezultat salvarea ultimei, pe care încearcă s-o cucerească polonii şi suedezii. Urmaşul său, Frederic, se încoronează rege la 1701, intră în alianţă cu Austria şi Anglia împotriva Franţei şi, in urma tratatului de la Utrecht, 1713, obţine ifciportante teritorii în Germania. Fiul acestuia, Frederic Wilhelm (1713—1740) cunoscut si sub numele de „Regele sergent'', este obsedat de ideea formării unei armate puternice, toate resursele regatului fiind folosite în acest sens, încît, la moartea sa, lasă moştenitorului său o armată de aproape 80 000 de oameni. Moştenitorul se numea tot Frederic şi tatăl manifesta un dispreţ profund pentru urmaşul său

deoarece acesta nu dovedise, în copilărie, nici o înclinare pentru treburile militare, dispreţ care se transformă, la ,.Regele sergent", în ură, încît, la un moment dat, se decide să-1 condamne pe fiu la moarte. Dacă şi consilierii regelui ar fi fost de acord, istoria nu l-ar mai fi înregistrat pe Frederic al II-lea, pe care istoria militară îl trece în rîndul marilor generali. Pentru isprăvile sale militare va fi numit şi cel Mare. Tatăl nu intuia calităţile deosebite ale fiului, iar fiul, odată ajuns rege, infirmă, prin activitatea sa ulterioară, comportarea care-1 intrigase atât de mult pe tatăl său. Nu numai că armata nu-i provoacă nici o repulsie, dar marele Frederic face o pasiune pentru arta militară, pe care încearcă să o înnoiască ; el însuşi va contribui la dezlănţuirea unor războaie, unele de lungă durată, care vor transforma propriul său regat într-o vastă tabără militară.

Frederic al II-lea se urcă în scaun în 1740. 2n acelaşi an moare Carol al VI-lea, împăratul Austriei, şi în locul lui este încoronată Maria Tereza (1740—1780). Presimţind cît de grea va fi recunoaşterea dreptului pe care o femeie îl avea la moştenirea tronului imperial, Carol al VI-lea va face un act de familie, Pragmatica Sancţiune, prin care i se asigura domnia Măriei Tereza. Actul este semnat de mai mulţi principi germani şi recunoscut de unele curţi europene, încît, în momentul în care Maria Tereza se urcă •pe tronul imperial, se părea că nimeni nu-i va contesta dreptul de moştenire.

Avind la dispoziţie o armată numeroasă şi bine antrenată, ştiind că Austria nu este pregătită de război, Frederic al II-lea îi scrie Măriei Tereza că o recunoaşte ca împărătească şi-i pune la dispoziţie armata sa, în schimbul Sileziei. Oferta este refuzată şi armata prusiana pătrunde în

Silezia. în felul acesta începe războiul de succesiune la tronul Austriei. Tînărul cu constituţia fizică destul de fragilă, care refuza să se supună disciplinei militare, dezlănţuie primul război din domnia sa. Austriecii sînt bătuţi de generalii regelui, Bavaria şi Franţa, aliata Bavariei, intră în război împotriva Atistriei (Carol Albert de Bavaria considera că lui îi revine de drept coroana imperială), iar englezii şi olandezii, pentru a împiedica o creştere prea mare a puterii şi influenţei franceze pe continent, se pregătesc să intre în război de partea Austriei. împărăteasa, neavînd o armată capabilă să se lupte pe mai multe fronturi, îi oferă lui Frederic al II-lea Silezia de Jos, regele acceptă şi, după ce reuşise să dezlănţuie un conflict european, se retrage, mulţumit de cîştigul teritorial realizat. în 1743 armatele franco-"bavareze sînt bătute, echilibrul se destramă, Austria este pe punctul de a deveni prea puternică faţă de celelalte puteri europene şi .Frederic al II-lea intră iarăşi în război. Este bătut în iunie 1745, dar cîştigă o victorie în decembrie ; francezii îi bat pe englezi, aliaţii Austriei. Situaţia se echilibrează 'pe plan militar şi, la propunerile împărătesei, Frederic primeşte Silezia şi se retrage din nou de pe teatrul de operaţii, lăsîndu-i pe aliaţi şi adversari să continue războiul încă trei ani, cînd se încheie pacea de la Aix-la-Chapelle (1748).

După care urmează opt ani de pace, răgaz pentru rege să se ocupe de filosofie, să dea iluzia unor compozitori că este unul dintre cei mai luminaţi monarhi, în secolul luminilor — Bach îi dedică una dintre capodoperele creaţiei sale-—şi să se dedice scrierilor cu caracter militar. Pasiunea pentru arta militară îl împinge să imagineze manevre, să caute noi soluţii care să schimbe principiile după

care trebuie să se ghideze un general pentru a cîştigă o bătălie. La Potsdam au loc un fel de jocuri-şcoală. de-a războiul, la oare participă cele mai bune unităţi ale armatei prusiene. în timpul acestora, Frederic al II-lea experimentează o nouă manevră prin care o armată inamică poate fi surprinsă. Este vorba de celebrul ordin oblic de •atac, imaginat de rege, în care mulţi au crezut, dar pe care Napoleon 1-a criticat pe bună dreptate. Frederic al II-lea este, ca militar, impulsiv. Fire ofensivă, nu aşteaptă niciodată să fie atacat. El se află mereu în mişcare, manevrînd tot timpul pentru a-1 surprinde pe inamic. Ordinul oblic izvorăşte din această structură intimă a spiritului său : este o manevră realizată din mers, prin care se urmăreşte crearea unei superiorităţi pe unul din flancurile inamicului, dar nu acolo unde se aşteaptă acesta, ci exact în flancul opus. Napoleon consideră că un asemenea ordin oblic nu există, că orice general a încercat să-şi întărească unul din flancuri sau centrul armatei, să-1 atace pe adversar în flanc sau în spate. Privit din acest unghi, Frederic nu a adus nimic nou, manevrele executate de el pe cîmpul de luptă fiind tot atît de vechi ca şi războiul. După Napoleon, Frederic rîdea în barbă de mina uimită a tinerilor ofiţeri francezi, englezi, austrieci, care asistau la manevrele-paradă de la Potsdam, bune doar pentru a face gloria unui plutonier major. Deşi Napoleon analizează campaniile lui Frederic clin timpul războiului de şapte ani, unde regele aplică ordinul oblic, totuşi neagă existenţa acestuia pentru că el n-a fost niciodată aplicat, aşa cum a fost teoretizat de Frederic al II-lea. Dar ordinul oblic a existat, nu numai în timpul paradelor de la Potsdam, ci şi pe timpul de luptă. Nu este vorba de ordinul oblic, luat de '-astea lui

Alexandru Macedon la Arabella şi nici de manevrele executate de alţi generali, prin care s-a asigurat superioritatea pe unul din flancuri. Există un ordin oblic creat de Frederic, ordin care-i va aduce numai înfrîngeri. In momentul în care regele respectă principiile fundamentale ale artei militare şi are la îndemînă mijloacele necesare, a obţinut victorii strălucite. Cînd aplică manevra imaginată de el este bătut şi salvarea lui s-a datorat inactivităţii generalilor din tabăra adversă. Pentru a ilustra aceste afirmaţii am ales campania din 1757, care reprezintă cel de-al doilea an din războiul de 7 ani.

După opt ani de pace, diplomaţia austriacă reuşeşte să coalizeze împotriva Prusiei cele mai mari puteri continentale : Franţa şi Rusia, cărora li se alătură Suedia şi Saxonia. Franţei i se promiteau provinciile austriece în Ţările de Jos, Suediei — Pomerania, Saxoniei — Magdeburgul, iar Rusia avea posibilitatea să cucerească Prusia orientală, Austria mulţumindu-se cu recuperarea Sileziei. Domnişoara Otravă, cum o numeşte Frederic pe d-şoara Pompadour, adevăratul conducător al Franţei, este de acord, ca şi Vrăjitoarea Apostolică, cum o insultă, acelaşi rege, pe ţarina Elisabeta, cu propunerile făcute de Curtea de la Viena. Cît priveşte finalul unei acţiuni comune împotriva Prusiei, nu există nici o îndoială. Era evident că Prusia nu avea resurse umane ca să reziste unei asemenea alianţe.

în 1757, Frederic află despre lovitura care se pregăteşte împotriva lui şi oferindu-se să apere, în locul Rusiei, Hanovra, stăpînită de Anglia, atrage de partea sa un singur aliat, care nu-1 putea sprijini decît de la distanţă sau cu bani. Poziţia centrală a Prusiei, faţă de coaliţia ce se forma împotriva sa, îi îngăduia lui Frederic să manevreze pe linii interioare şi să acţioneze cu toate forţele

împotriva adversarului care intra primul în campanie sau care devenea periculos prin prezenţa lui faţă de teatrul de operaţie pe care manevra armata prusacă. Deoarece era sigur că va fi atacat, Frederic ia ofensiva: „In definitiv, scrie Frederic, nu are nici o importanţă că duşmanii mei mă numesc agresor, din moment ce toată Europa s-a unit deja împotriva mea."

In consecinţă, Frederic al II-lea este cel care va lua iniţiativa. îşi concentrează de aşa manieră forţele. încît austriecii au impresia că armata prusacă va rămîne în defensivă. Acest lucru îi încurajează pe austrieci să organizeze magazii în Boemia şi să se concentreze la graniţa Sileziei, Exact ce dorea Frederic. înainte ca austriecii să devină ameninţători, Frederic invadează Saxonia, la 29 august 1756 ; capturează o pradă imensă în muniţii, armament şi provizii şi asediază armata saxonă în tabăra de la Pirna, care capitulează în octombrie. La 30 septembrie ia ofensiva împotriva armatei imperiale, cîştigă o victorie la Lobositz, dar această victorie nu este decisivă. Frederic trece în Boemia cu două armate, care operează la mare distanţă una de alta şi nu pot fi concentrate La timp, ca să^i îngăduie regelui obţinerea unei mari victorii, respingerea austriecilor spre sud şi cucerirea Pragăi, din care pricină .armata prusacă se retrage în cantonamentele de iarnă din Silezia şi Saxonia. Rusia, Frânţii şi Suedia nu pot interveni, deoarece încă nu terminaseră pregătirile de război. Aceeaşi situaţie se menţine la începutul anului 1757.

De aceea Frederic, profitînd de faptul că aliaţii Austriei sînt încă departe, se îndreaptă cu toate forţele împotriva Austriei, cu gîndul să cucerească Praga şi să-i alunge pe austrieci din Boemia. Aşa cum remarcă Napoleon, „el

trebuia să reuşească : toate şansele erau în favoarea sa ; avea iniţiativa (intrînd primul în campanie), trupe superioare ca număr şi calitate, îndrăzneala sa şi marile sale talente".
Armata prusacă era împărţită în patru corpuri : Primul sub Mauriciu de Anhalt-Dessau (16 000 de oameni) la Chemnitz ; al doilea lîngă Dresda, sub comanda regelui (36 000), al treilea sub comanda prinţului de Bevern în Lusacia, la Zittau (22 000) şi al patrulea sub comanda mareşalului Schwerin în Silezia (34 000). Total 110 000 dintre
care aproximativ 70 000 trupe de infanterie şi 20 000 cavalerie, artilerie, geniu etc. Ca şi în anul precedent, un corp de oaste era lăsat în Pomerania, pentru a face faţă unui atac suedez sau rusesc.
Armata austriacă este împărţită tot în patru corpuri : primul corp, sub comanda ducelui de Arenberg, se afla pe Egra, cu 20 000, formînd flancul stîng ; corpul 2 sub mareşalul Brown se afla în tabăra de la Budin, lîngă Praga, cu 50 000 ; corpul 3, sub contele Konigsegg la Reichenberg (20 000) şi corpul 4. mareşalul Daun, în Moravia .(36 000). Total 120 000 oameni. Daun avea misiunea să pătrundă în Silezia, Konigsegg în Lusacia şi, de aici, să se îndrepte spre Dresda, care forma obiectivul principal pentru Brown şi Arenberg.
Frederic al II-lea intră în campanie la mijlocul lunii aprilie : Corpul 1 spre Egra, iar regele trece munţii la Peterswald. face joncţiunea cu Mauriciu la Lobositz şi trece riul la 23 aprilie. Arenberg se retrage spre Budin şi împreună cu Brown se retrag în tabăra de la Praga, unde comanda armatei austriece este luată de Carol de Lorena. La 2 mai,

Frederic ajunge în faţa Pragăi. Armata austriacă trecuse pe malul drept al rîului Moldova (Vltava).
Bevern trece munţii şi, ca să-1 forţeze pe Konigsegg să se retragă, trebuie să manevreze zile în şir ; Konigsegg se retrage spre Praga şi face joncţiunea cu grosul armatei austriece. Schwerin intră în Boemia, se uneşte cu Bevern. capturează depozitele de la Bunzlau în valoare de cîteva niilioane de florni. Oricît de importantă era această captură (dacă se ţine seama de resursele limitate ale re-gatului prusac si eforturile pe care trebuie să le facă), Frederic comite din nou greşeala de a-şi diviza trupele. La începutul lui mai, Brown aştepta să sosească corpul lui Daun. ceea ce însemna egalitate numerică între cele două armate. De aceea, Frederic trece Moldova în 5 mai, sub privirile lui Brown şi Carol de Lorena şi, în dimineaţa zilei de 6, face joncţiunea cu corpul lui Schwerin. Pe malul stîng al rîului Moldova, pentru a supraveghea garnizoana de 10 000 lăsată de Carol de Lorena, rămâne mareşalul Keith, cu 26 batalioane de infanterie şi 26 esea-droane de cavalerie. Generalii austrieci rămîn impasibili în lagărul lor, deşi ar fi putut trimite un corp împotriva lui Schwerin. împreună cu Daun s-ar fi realizat o superioritate numerică apreciabilă şi, cu un oarecare spirit de iniţiativă, Schwerin ar fi fost bătut şi forţat să se retragă în Silezia. Generalii austrieci ar fi putut împiedica trecerea Moldovei de către Frederic, sau după aceea ar fi putut distruge corpul lui Keith care rămăsese izolat pe stînga rîului. -Dar generalii austrieci nu îndrăznesc să schiţeze nici o mişcare şi Keith se salvează pentru că nimeni nu merge împotriva lui ; Schwerin şi Frederic fac joncţiunea, pentru că nimeni nu-i împiedică s-o facă. Norocul este de partea celui care îndrăzneşte şi ia iniţiativa, chiar dacă acesta comite

greşeli, aşa cum face Frederic al II-lea la începutul acestei campanii.
în ziua de 6 mai are loc bătălia de la Praga. Numeric, forţele sînt egale. Cele două armate se sprijineau pe rîul Moldova, cea prusacă cu aripa dreaptă, cea austriacă cu aripa stingă. O vale adîncă desparte cele două armate. Linia de operaţie a armatei prusace cade perpendicular pe frontul de luptă, Frederic respectînd un principiu al artei militare, formulat de el însuşi în scrierile sale militare : „este o axiomă invariabilă a războiului de a-ţi asigura flancurile şi spatele şi de a te strădui să întorci pe cele ale inamicului". Pentru siguranţa liniilor sale de operaţii, Frederic lasă 9 batalioane şi 11 escadroanc. în ziua de 6, valea care desparte cele două armate i se pare un obstacol greu de trecut, care asigură frontul austriac. De aceea ordonă ca trupele de pe dreapta şi centru să se deplaseze pe stînga, să treacă pîrîul din faţă şi să atace, în forţă, flancul drept al armatei adverse. Manevra este văzută de adversar, Carol de Lorena retrage centrul şi aripa dreaptă făcând faţă armatei prusace, care venea dinspre răsărit. Dar, poziţia ocupată de armata austriacă nu era cea mai bine aleasă : aripa stînga trebuia să fie unde era centrul, centrul unde era aripa dreaptă şi aripa dreaptă mult mai spre sud.
Părăsindu-şi poziţia ocupată dimineaţa, armata prusacă părăsea şi linia sa de operaţii şi se afla cu spatele în direcţia pe unde trebuia să vină Daun, care se afla aproape la 20 kilometri de locul unde se dădea bătălia în 6 mai. Mai multă iniţiativă din partea generalilor austrieci ar fi dus la încercuirea lui Frederic al II-lea. în timp ce Frederic atacă poziţiile înaintate ale infanteriei austriece, Schwerin trece cu greu aripa stînga prin mlaştini ; regimente întregi

înaintează cu noroiul pînă la genunchi, dar austriecii în loc să atace infanteria prusacă în mers şi ântr-o poziţie dificilă, continuă să-şi alinieze unităţile, după regulament. La orele 1, Schwerin reuşeşte să ajungă îru locul stabilit de Frederic II şi atacă aripa dreaptă austriacă, la baionetă. Atacul este respins cu pierderi mari pentru prusaci, aceştia se retrag, dar centrul şi aripa stângă a. armatei austriece rămîn imobile. Schwerin reuşeşte să-şi ralieze trupele, ia un drapel şi porneşte în fruntea lor la atac. De data aceasta, atacul reuşeşte, iar Schwerin moare-„pe braţele victoriei". Cavaleria prusacă intră, la rîndul. său, în acţiune, este respinsă, dar revine din nou la atac şi cavaleria austriacă se retrage. Frederic atacă aripa, stingă austriacă, Bevern sesizează o spărtură în frontul, austriac, acolo unde se întîlnea aripa stingă cu centrul şi atacă în acest loc. Pe aripa dreaptă, cavaleria prusacă de-păşeşte liniile austriece, separă un corp de 12 000 de-oameni, care reuşesc să se strecoare spre est şi să facă joncţiunea cu Daun. Carol de Lorena ordonă retragerea,, oare se face sub protecţia trupelor din centru şi aripa, stingă. Pierderile austriece sînt evaluate la 19 100 (printre morţi numărîndu-se şi Brown) şi la 200 tunuri ; armata prusacă pierde 12 575 de oameni.

Frederic blochează Praga, dar austriecii au provizii suficiente şi armata lui Daun intactă. Aflînd că grosul armatei a fost înfrînt la Praga, Daun, după ce raliază pe-soldaţii care se retrăseseră de pe cîmpul de luptă, se retrage la Kolin. în felul acesta nici el nu era in stare să sprijine garnizoana oraşului asediat, dai- nici armata asediată nu-i putea veni în ajutor.

în timp ce regele blochează Praga, Bevern este trimis în-întîmpinarea lui Daun. Generalul austriac primeşte

întăriri-' la 12 iunie, Bevern se retrage, Frederic al II-lea este informat şi, cu o parte din trupele sale, porneşte în ajutorul lui Bevern la 14 iunie. 15 şi 16 iunie sînt folosite pentru aprovizionarea şi concentrarea armatei prusace. în 17" iunie, Frederic înaintează şi seara se află la numai cîţiva-kilometri de armata lui Daun, perpendicular pe flancul stîng al acesteia. Situaţie excelentă pentru a ataca flancul inamic cu toată armata. Un singur inconvenient pentru Frederic al II-lea : se afla, ca şi Daun, prea departe de Praga pentru a primi ajutoare de la trupele lăsate în-jurul oraşului. Greşeala lui Daun este anulată de greşeala: lui Frederic al II-lea, ceea ce echilibrează forţele aflate faţă în faţă în ziua de 18. Faţă în faţă este un mod de a zice, pentru că, în ziua bătăliei de la Kolin, cele două armate se comportă în mod straniu, ignorînd cele mai elementare principii ale artei războiului. Daun ştiind că. Frederic vine în întîmpinarea sa, ocupă o poziţie paralelă -cu drumul care lega Praga de Kolin : o primă linie o cuprind satele care se aflau chiar pe drum, o a doua, pe ' pantele dealurilor din vecinătate şi o a treia, chiar pe culmea acestora. în felul acesta armata austriacă îşi expunea singură unul din flancuri în faţa întregii armate prusiene, în loc să ia o poziţie „călare" pe drumul principal şi să se pregătească pentru un atac frontal. Frederic :nu exploatează modul defectuos al dispozitivului armatei -austriece. Orice general doreşte şi încearcă să surprindă pe adversar în urma unui atac în flanc sau spate, deci în punctele cele mai sensibile ale dispozitivului luat de o -armată. Frederic al II-lea se afla, datorită marşului executat cu toată armata sa, în situaţia să atace unul din flancurile armatei inamice. Situaţia ideală, pe care orice " general şi-ar fi dorit-o şi ar fi

exploatat-o, nu-1 mulţumeşte pe Frederic. EI nu intenţionează să atace flancul care ii se oferă în chip natural, ci să atace flancul opus. De aceea, hotărăşte să-şi deplaseze întreaga armată şi să atace flan--cul drept al armatei lui Daun. In zorii zilei de 18, Zieten cu 55 escadroane şi 7 batalioane formează avangarda-. Restul, pe trei coloane, se deplasează spre Kolin : prima coloană, alcătuită din infanterie, pe drumul de la Praga-Kolin, celelalte două ceva mai la stingă. Daun ghiceşte intenţiile lui Frederic, îşi întăreşte aripa dreaptă şi cu -cavaleria atacă frontal avangarda prusacă. Aceasta se opreşte, se aşează în ordine de bătaie, reuşeşte să respingă -pe austrieci şi să atace flancul drept aşa cum intenţiona Frederic II. Daun însă, ordonă să fie bombardate şi atacate din flanc coloanele care înaintau paralel cu drumul. Acestea, copleşite de focul artileriei şi muschetelor, sînt obligate să se oprească, pentru a face faţă atacului venit -din flanc. Prima linie, formată numai din infanterie, suferă mari pierderi, în timp ce artileria austriacă, aşezată pe o •poziţie dominantă, trage în plin. Linia a II-a prusacă încearcă să umple golurile din linia I, suferă la -rândul său mari pierderi, începe să se retragă şi Daun ordonă cavaleriei să atace. Liniile sînt rupte, confuzia este totală. Frederic al II-lea suferă una din cele mai mari înfrângeri, pen-"tru că, aşa cum subliniază Napoleon, o asemenea manevră este temerară. Referindu-se la bătălia de la Kolin, "Napoleon recomandă : „nu exeouta marşuri de flanc în faţa unei armate- aflată în poziţie, mai ales atunci cînd ea
ocupă înălţimi la piciorul cărora trebuie să defilezi".. Bătălia de la Kolin s-ar fi putut încheia cu un dezastru total pentru armata lui Frederic. înfrântă,

aceasta se retrage la întâmplare, pentru că regele violase un al doilea, principiu : încercând să aplice ordinul oblic, Frederic al II-lea părăsise linia sa de operaţii, încît acesta nu avea posibilitatea să se replieze de pe cîmpul de luptă, retragerea, resturilor armatei sale transformîndu-se într-o fugă dezordonată. Frederic al II-lea fiind cel mai norocos general din istorie, cum îl socoteşte Napoleon, Daun, în loc să ordone-urmărirea armatei prusace, se retrage pe propria-i poziţie şi. timp de cîteva zile, ridică imnuri de slavă divinităţii pentru victoria obţinută. Douăsprezece zile în şir, Daun se-bucură de victoria sa, zile în care armata prusacă se retrage din jurul oraşului Praga, iar resturile, care se salvează de la Kolin, ajung în Silezia. Cînd se hotărăşte să treacă la acţiune, Daun se îndreaptă spre Lusacia, în loc-să meargă asupra Dresdei, de unde, cu armata franceză şi rusă. ar fi putut să se îndrepte spre Berlin.

în iulie, situaţia lui Frederic este disperată. Cel puţin în aparenţă. Prusia era atacată de Austria dinspre sud, de' o armată franceză şi germană dinspre vest şi de o armată rusă dinspre est. Aliaţii aveau o armată de 180 000 de-oameni, Frederic numai 120 000. Cantitatea era de partea aliaţilor, calitatea de partea lui Frederic. Armata franco-germană era formată din 50 000, dintre care 25 000 francezi şi 25 000 germani. Calitatea trupelor este mediocră, comandamentul submediocru : prinţul Hildburghausen se-afla sub ordinele prinţului de Soubise, iar ultimul obţinuse comanda datorită calităţilor sale de curtezan şi nu calităţilor de militar. Domnişoara de Pompadour făcuse alegerea. O altă armată franceză trebuia să ocupe Hanovra.. dar după ce obţine victoria de la Hastenbeck se ajunge la. înţelegere eu ducele de Cumberland (iulie 1757). O

armată, suedeză de 17 000 de oameni, sub comanda lui Steinberg, se pregătea să debarce în Pomerania. O armată rusă, 60 000 de oameni, sub comanda lui Apraxin, ocupă Memel-ul şi' se îndreaptă spre graniţa Brandenburgului. Ameninţătoare., la începutul lunii august, este armata lui Soubise, oare-ajunsese pe Saale. Frederic îl lasă pe Bevern ca să supravegheze pe austriaci şi să acopere Silezia, el însuşi porneşte cu 16 batalioane şi 23 de escadroane spre Dresda,. unde lasă patru batalioane drept garnizoană, face joncţiunea cu corpul lui Mauriciu şi înaintează spre Erfurt. Soubise se retrage, Frederic al II-lea îl urmăreşte. După ce -ajunge la Gotha, în 15 septembrie, îl lasă pe Seydlitz cu 15 escadroane, pentru a observa mişcările trupelor franco-germane, el însuşi revenind spre Leipzig.

Intre timp, Apraxin trecuse rîul Pregel şi, împotriva lui, Frederic trimite pe mareşalul Lehwaldt cu 25 000—30 000 de oameni, ca să-i oprească pe ruşi, dar la 30 august prusacii sînt bătuţi la Jägersdorf. Deşi victorios, Apraxin se retrage dincolo de Pregel la 11 septembrie, Lehwaldt revine pe Oder şi atacă pe suedezii care debarcaseră în Pomerania, silindu-i să se închidă în Stralsund.

In timp ce Frederic îl urmărea pe Soubise, austriecii iau ofensiva, Bevern se retrage la Goerlitz, unde este atacat în 7 septembrie şi obligat să se retragă din nou. La 9 septembrie, Bevern ajunge la Liegnitz, pe Oder. Urmărit de austrieci, Bevern trece Oderul la Glogau şi insta-lîndu-se pe rîul Lohe, acoperă oraşul Breslau. Cai toate că armata rusă se retrăsese de pe teatrul de operaţii, în octombrie, situaţia în care se afla armata Prusiei este foarte critică. în ziua de 16 octombrie, un corp de 3 500 de austrieci, sub comanda lui Hadik, intră în Berlin,

obligîndu-i pe orăşeni să plătească 300 000 de taleri. Frederic îl lasă pe Keith să supravegheze trecerile peste rîul Saale şi porneşte spre Berlin, încearcă să-1 izoleze pe Hadik de restul armatei austriece, dar nu reuşeşte. La 27 octombrie, Carol de Lorena asediază Schwedenitzul, în 28, Soubise, care primise ajutoare, trece Saale, lingă Weissenfels. forţîndu-1 pe Keith să se închidă în Leipzig. Frederic se afla în Lusa-cia, în urmăriea lui Hadik. Informat de situaţia disperată a lui Keith, aleargă în ajutorul său, reuşeşte să reunească sub ordinele sale 25 000, dar la vestea sosirii sale, Soubise se retrage pe malul sting al Saalei, urmărit de Frederic, care la 3 noiembrie trece pe trei poduri la Weissenfels, Mersebourg şi Halle acelaşi rîu şi îşi aşează tabăra la Braunsdorf. în aceeaşi zi, Seydlitz face o recunoaştere în forţă, intenţia lui Frederic fiind aceea de a da bătălia decisivă în aceeaşi zi, regele fiind exasperat de indecizia lui Soubise, de faptul că acesta se retrage ori de cîte ori prusacii sînt pe urmele lui. Poziţia ocupată însă de armata franco-germană este puternică şi regele Prusiei renunţă să atace, el însuşi rectificând dispozitivul trupelor sale, pentru a ocupa o poziţie favorabilă. Trupele prusace se retrag şi aripa dreaptă se aşează la Breda, centrul la Sehortau iar aripa stingă la Rossbach. In armata franceză se manifestă nemulţumiri faţă de timiditatea lui Soubise, Hildburghausen, la rîndul său, îi scrie' prinţului francez că momentul hotărîtor a sosit. Încurajat de mişcarea retrogradă efectuată de Frederic, Soubise acceptă să atace pentru ziua de 5 noiembrie. Planul aliaţilor este simplu : să lovească aripa stingă a armatei prusace şi să-i taie comunicaţiile lui Frederic cu spatele armatei sale. Soubise ordonă trupelor sale să înceapă marşul de învăluire abia la orele 11.

înaintarea se face pe trei coloane, cu puţină cavalerie austriacă în faţă şi toată cavaleria franceză în urmă. în momentul în care se ajunge la Pettstădt, lui Soubise i se parc că armata prusacă se retrage. Avangarda este trimisă in direcţia unei înălţimi — Janus-Hiigel — iar întreaga armată franco-germană se abate spre stînga în direcţia satului Reichariswerben. Marşul armatei franceze se desfăşoară într-un ritm exasperant de încet şi cu toate că manevra imaginată de Soubise, manevră care aminteşte de ordinul oblic, trebuia să se facă la adăpost de vederea inamicului, ea se efectuează în cîmp deschis, fanfarele întreoîndu-se în a face cît mai mult zgomot.

în momentul în care se schiţează mişcarea ofensivă a armatei franceze, Frederic urcă pe acoperişul casei undeşi Lua masa .şi cum în faţa sa se desfăşura întreaga armată inamică, nu-i este greu să ghicească intenţiile adversarului. Ordinele regelui sînt prompte : cavaleria sub ordinele lui Seydlitz să se deplaseze la adăpostul dealurilor şi să ocupe o poziţie în spatele înălţimilor Polzen-Hugel ; şase batalioane sub comanda prinţului Henric şi 18 tunuri ocupă Janus-Hugel ; restul infanteriei să se instaleze în spatele celor şase batalioane şi la dreapta lor. în Rossbach rămî-neau şapte escadroane. în dimineaţa zilei de 5 noiembrie, la Rossbach se afla aripa stînga a armatei prusace, la orele 2,30 după masă, se afla aripa dreaptă. Capacitatea de manevră a armatei prusace şi talentul generalilor care o conduc îi îngăduie lui Frederic ca, în mai puţin de o oră, să schimbe întregul dispozitiv de luptă. în felul acesta, armata prusacă avea frontul perpendicular pe flancul stîng al armatei franceze. încă o imprudenţă comisă de Soubise: armata lui nu are avangardă şi nici' flanc-gardă ; marşul se execută la

întîmplare, comandantul nu ştie ce are în faţa sa, din care pricină Soubise, la orele 3 după masă, este convins că manevra sa este pe punctul de a da rezultatele dorite : un atac în flancul stîng şi spatele armatei prusace. Este momentul în care Seydlitz se hotărăşte să şarjeze ou

cei 4 000 de oameni pe care-i avea în subordine. Coloanele franceze se apropiau lent de Polzen-Hiigel. Cu escadroanele din dreapta atacă cavaleria austriacă, ce se afla în coloană şi nu se poate desfăşura, cu restul, coloanele de infanterie. După patru şarje, unităţile care se aflau în capul coloanelor franceze sînt puse în derută. Seydlitz îşi retrage oamenii la Tagewerben, pentru refacerea escadroanelor, iar prinţul Henric atacă cu cele şase batalioane, în timp ce artileria aruncă dezordinea în rândul infanteriei franceze. Aceasta nu se poate desfăşura în ordine de bătaie şi, sub focul artileriei şi muschetelor, se retrage. Seydlitz şarjează din nou şi armata franceză fuge în toate direcţiile, în cea mai-mare dezordine. Armata prusacă pierde 500 de oameni, morţi şi răniţi, în timp ce aliaţii pierd 3 500 de morţi şi răniţi, 7 000 de prizonieri, 11 generali, 67 de tunuri. Faptul că 25 000 de prusaci, trupe de elită, bine comandate, bat 45—50 000 de oameni, trupe aliate, prost antrenate şi mizerabil comandate, nu ar fi de mirare, dar ceea ce-1 indignează pe Napoleon este că această armată a fost bătută numai de şase batalioane şi treizeci de esoadroane **t** După părerea lui Napoleon, o armată cu o asemenea compoziţie şi asemenea generali, nu se poate hazarda să întreprindă un marş de flanc în faţa unei armate bine amplasate. Rezultatul bătăliei de la Rossbach produce o vie impresie în Europa. Şi cînd Europa se

amuză pe seama talentului demonstrat de Soubise, domnişoara de Pompadour îl numeşte pe acesta mareşal al Franţei. După Rossbach, Anglia sporeşte suma oferită Prusiei, de la 164 000 lire, în 1757, la 1 200 000 în 1758. Pentru Frederic al II-lea, Rossbach înseamnă eliminarea unuia dintre principalii săi adversari, de pe teatrul de operaţii.
Regele nu ordonă urmărirea armatei franceze, care se descompune de la sine şi, după o săptămînă de odihnă şi: refacere, porneşte în ajutorul lui Bevern.
Cea mai numeroasă armată care se prezenta pe teatrul, de operaţii, în a doua jumătate a anului 1757, era armata austriacă, sub comanda lui Carol de Lorena şi a mareşa-lului Daun. Prudenţa cu care acţionează generalii austrieci, salvează Prusia ; îi dau răgazul necesar lui Frederic să manevreze şi să-i atace pe rînd pe duşmanii săi. După un asediu de două săptămîni, Carol de Lorena cucereşte Schwe-denitz (11 noiembrie), după care se îndreaptă împotriva armatei lui Bevern, care acoperea oraşul Breslau. Deşi avea 36 000—40 000 de oameni, Bevern nu ia măsurile şl

dispozitivul cel mai potrivit pentru apărarea Breslaului şi, în 22 noiembrie, este bătut de austrieci. Armata prusacă pierde 16 000 de oameni, Bevern este făcut prizonier, în timpul unei recunoaşteri, în 23 noiembrie. Zieten ia co-manda resturilor armatei prusace. Au loc multe dezertări în urma insuccesului de la Breslau, încît Frederic al II-lea nu poate concentra mai mult de 36 000 de oameni, la Par-schwitz, în 3 decembrie, cînd face joncţiunea cu Zieten (24 000 infanterie, 12 000 cavalerie).

Generalii austrieci se aşteptau ca ostilităţile din anul 1757 să se termine cu victoria lor de la Breslau, deoarece venea iarna şi, după părerea lor, Frederic ar fi trebuit să-şi plaseze trupele în cantonamentele de iarnă. Frederic, în ciuda disproporţiei numerice dintre armata sa şi cea austriacă — 60 000—80 000 de oameni, cu 210 tunuri —, se hotărăşte să atace ; în 4 decembrie surprinde şi bate 4 000 de croaţi la Neumarkt, iar în 5 decembrie are loc bătăba de la Leuthen.

Dispozitivul armatei austriece era următorul : aripa dreaptă, sub Lucchessi la Nippern, centrul la Leuthen şi aripa stingă sub Nadasdy la Sagschutz. Armata prusacă înainta pe patru coloane, perpendicular pe frontul austriac. Frederic simulează un atac asupra aripei drepte austriece şi, după ce ocupă satul Borne, de unde este respins generalul Nostitz cu cinci regimente, Lucchessi este convins că atacul principal se va produce pe partea sa, cere întăriri şi Daun îi trimite în ajutor rezerva de cavalerie şi cavaleria de pe aripa stînga. Atacul înşelător dat de Frederic al II-lea este încununat de succes. Stăpîn pe localitatea Borne, Frederic trece la executarea planului său : se deplasează cu întreaga armată pe flancul stîng al adversarului, atacă, cu toată puterea, cu aripa dreaptă, refuză atacul pe stînga, dar fără să mai comită greşelile de la Praga şi Kolin. Manevra este posibilă, pentru că se execută la adăpostul înălţimilor pe care este aşezat Borne. Sînt luate măsuri de precauţie : trei batalioane sub comanda generalului Wedel formau avangarda ; urma întreaga armată pe două coloane : în dreapta Zieten cu 43 de esca-droane şi şase batalioane sub prinţul Mauriciu ; stînga, sub generalul Retzow, restul infanteriei, flancată de 40 esca-droane sub generalul Driesen ; ariergarda, sub

comanda prinţului Eugeniu de Wiirtenberg, era formată din 25 de escadroane. Deplasarea se face în perfectă ordine, întreaga armată fiind gata în orice moment să facă front pe două

linii. Nemaivăzînd oastea prusacă, Daun şi Carol de Lorena sînt convinşi că Frederic s-a retras, dar la orele 1 după masă, Wedell, susţinut de batalioanele lui Mauriciu, atacă şi ocupă Sagschiitz. Manevra lui Frederic reuşeşte să surprindă pe austrieci. Armata prusacă atacă, în flanc, armata austriacă, pe aripa unde aceasta avea trupe mai puţin bune şi mai puţin numeroase (cavaleria fusese trimisă dinainte pe aripa dreaptă). Zadarnic încearcă Daun să facă front, trupele austriece atacate de infanterie, cavalerie şi artilerie, nu au timpul necesar să se desfăşoare în formaţii de luptă. Leuthen este cucerit, datorită mai ales artileriei prusace şi, la orele patru după amiază, ultima rezistenţă opusă de Lucchessi este sfărîmată : atacate din faţă, flanc şi spate, trupele sale sînt puse pe fugă, iar Lucchessi moare în timpul luptei.
Iată ce spune Napoleon despre lupta din 5 decembrie : „Bătălia de la Leuthen este o capodoperă de marşuri, manevre şi hotărîre ; ea singură ar fi deaj uns pentru a imortaliza pe Frederic şi de a-1 aşeza printre marii generali... Toate manevrele sale în această bătălie sînt conforme principiului războiului ; el nu execută marş dc flanc în faţa inamicului, pentru că cele două armate nu s-au văzut aşezate în ordine de bătaie. Armata austriacă, care cunoştea apropierea armatei regelui în urma luptelor de la Neumarkt şi Borne, se aştepta să o vadă ocupând poziţiile pe înălţimile din faţă şi în acest timp protejat de un mamelon şi de ceaţă şi mascat de avangarda sa,

regele continuă marşul său şi atacă stânga armatei austriece". După Napoleon, Frederic nu violează nici principiul al doilea, nu mai puţin sacru, de a părăsi linia sa de operaţii, pentru că la Leuthen, acesta schimbă linia de operaţii care era spre Neumarkt, cu alta care cădea perpendicular pe frontul său, spre Silezia de sus: „îndrăzneala şi rapiditatea execuţiei, valoarea generalilor şi soldaţilor au corespuns abilităţii manevrei", în timp ce lui Daun, care face tot ceea ce ar fi trebuit să facă în asemenea împrejurări, nu-i reuşeşte nimic, pentru că masa infanteriei şi cavaleriei prusace atacă trupele sale înainte ca ele să se poată desfăşura. în încheiere Napoleon remarcă: „este adevărat că regele a fost minunat ajutat de împrejurări ; cele mai proaste trupe ale imperiului erau pe aripa stingă a armatei austriece ; ori diferenţa de la trupă la trupă este imensă". După victoria de la Leuthen, Silezia este abandonată de către trupele austriece, care se retrag în Boemia.

In ciuda victoriilor de Ia Rossbach şi Leuthen, războiul continuă încă cinci ani de zile, timp în care Frederic al II-lea cîştigă şi pierde bătălii. în timpul războiului de şapte ani, Frederic a condus zece bătălii, personal, a eîştigat şapte şi a pierdut trei. Generalii săi au condus şase bătălii. Din şaisprezece bătălii, prusacii au eîştigat opt şi au pierdut opt. în 1758, Frederic învinge o armată rusă la Zorndorf, unde repetă manevra de la Kolin şi era pe punctul să sufere o mare înfrîngere, dacă n-ar fi fost intervenţia oportună a lui Seydlitz, care restabileşte situaţia şi Frederic continuă lupta aşa cum ar fi trebuit să o înceapă. în acelaşi an. Daun bate pe Frederic. în 1759, ruşii fac o nouă incursiune, bat pe Frederic la Kunersdorf

şi intră în Berlin, dar se retrag, iar prusacii obţin un succes împotriva francezilor. în 1760, Frederic bate pe austrieci la Lignietz şi Torgau. Ruşii vin prea tîrziu şi rămîn pe Oder. în 1761 şi 1762 Prusia este la un pas de dezastru : resursele umane şi economice erau epuizate. Anglia încheie o pace separată, dar spre norocul lui Frederic, ţarina Elisabeta moare şi urmaşul ei se aliază cu Prusia. Frederic a comis greşeli strategice şi tactice „dar — cum remarcă Napoleon — aceste greşeli sînt eclipsate de marile acţiuni, frumoasele manevre, hotărârile îndrăzneţe care i-au îngăduit să iasă victorios dintr-o luptă atît de disproporţionată. El a fost mare mai ales în momentele cele mai critice şi acesta este cel mai frumos elogiu care poate fi adus caracterului său".

Deşi Frederic a trebuit să lupte împotriva atîtor mari puteri — Franţa, Rusia şi Austria — adversarii săi nu şi-au sincronizat acţiunile, dîndu-i posibilitatea să-i înfrîngă separat sau să se refacă şi să reia lupta. în urma războiului de şapte ani. impresia generală a fost aceea că Prusia a ieşit victorioasă împotriva celor trei puteri, ceea ce i-a adus faima meritată a lui Frederic şi armatei prusace, care era considerată ca cea mai bună armată din Europa.

Prin pacea de la Paris din 1763, Franţa ceda Angliei Canada, insulele Cape Breton, şi coasta care merge pînă în golful fluviului Sf. Laurenţiu. Mississipi desparte posesiunile Angliei de cele ale Franţei, partea de răsărit, mai puţin oraşul New Orleans, revenind Angliei. Tobago este cedat Angliei, iar în India, Franţa nu mai rămâne decît în posesia unor porturi şi factorii. Cedînd Cuba, spaniolilor, Anglia primeşte, în schimb, Florida.

Prusia rămînea cu Silezia şi gloria pentru regele şi armatele sale. Rusia nu cîştiga şi nu pierdea nimic. Participarea sa la război pare mai degrabă o ocazie strălucită pentru antrenarea trupelor sale, în vederea războiului cu Imperiul otoman, oare avea să înceapă peste puţini ani. Franţa pierdea pe toate planurile : teritorii imense în colonii, moral, ruşinea acoperă armata sa, mai ales după înfrîngerea de la Rossbach. Pentru Austria, războiul de şapte ani însemna recunoaşterea domniei Măriei Tereza şi pierderea Sileziei.
bâtalia de la

AUSTERLITZ
(1805)

Pacea de la Amiens din 1802, care încorona războaiele Revoluţiei franceze, nu durează mai mult de un an. Anglia refuză să părăsească Malta, Franţa să-şi retragă trupele din Olanda, ambasadorul englez părăseşte Parisul şi, în 18 mai 1803, Anglia declară război Franţei. Lordul amiralităţii ordonă blocarea principalelor porturi franceze, Nelson comandă flota din Mediterana, lordul Keith, flota din Marea Nordului şi Canalul Mînecii, Cornwallis blochează Brestul. Napoleon speră ca flota franco-spaniolă de la Cadix să vină la Brest şi apoi în Canalul Mînecii unde o flotilă imensă era pregătită pentru invazia Angliei. Primul an de război se petrece fără nici un incident. Cele două părţi aflate în conflict fac pregătiri, iar Anglia

încearcă să obţină alianţe pe continent, pentru a evita o confruntare decisivă cu Napoleon pe insulă. Pruna mare putere care se oferă să încheie alianţă cu Anglia este Rusia. Propunerile acesteia, în 1803, nu sînt privite favorabil ; în 1904, William Pitt, redevenit prim-ministru, le acordă o mai mare importanţă, dar nu este de acord cu împărţirea Imperiului Otoman şi mei ca Rusia să ocupe Malta ; tratativele continuă şi se ajunge la pactul din 11 aprilie 1805, semnat la Petersburg. în principiu, Franţa trebuia să-şi retragă trupele în vechile graniţe, Anglia să recunoască drepturile Rusiei în Polonia. încoronarea lui Napoleon ca împărat, numirea lui Eugeniu de Beauharnais ca vicerege al Italiei, anexarea Genovei (4 iunie 1805) şi crearea ducatului de

Lucca-Piombino pentru sora lui Napoleon, Elisa, decid ca Austria să adere la alianţa anglo-rusă la 9 august, cu condiţia ca problema împărţirii Imperiului Otoman să nu se mai discute.
Prusia încearcă să medieze o înţelegere între Franţa şi puterile coalizate în speranţa că va obţine Hanovra, ocupată de trupele franceze.
Aceasta este situaţia politică a continentului la sfîrşitul verii anului 1805, cînd Napoleon află că flota lui este incapabilă să-i asigure controlul măcar pentru o zi în Canalul Mînecii. Franţa se află în faţa celei de a treia coaliţii.
Din punct de vedere militar, cea mai bine antrenată şi organizată este armata franceză. Din momentul declarării războiului, Napoleon concentrează în jurul oraşului Boulogne armata destinată invaziei. Pînă la această data. marea unitate de bază a armatei revoluţionare o formase

divizia. Organizarea armatei în divizii îşi dovedise eficacitatea în războaiele purtate de Franţa revoluţionară cu puterile europene. Armata franceză era mult mai suplă, avea posibilităţi de manevră mult mai mari. Forţele de care dispune Napoleon, pe un singur teatru de operaţii, în 1804. sînt cu mult mai numeroase. Concentrarea şi deplasarea unei mase maia de oameni pune probleme noi de organizare şi Napoleon le rezolvă prin crearea corpurilor de armată. Un corp avea 20 000— 30 000 de oameni şi era format din două sau trei divizii de infanterie, plus o brigadă de cavalerie uşoară1. Un corp se prezenta ca o mică armată, capabilă să angajeze o luptă cu propriile forţe, să reziste cel puţin o zi, pînă cînd putea primi ajutoare. Sînt formate 7 corpuri : corpul 1 (Bernadotte), 2 (Marmont), 3 (Davout), 4 (Soult), 5 (Lannes), 6 (Ney), 7 (Augereau). Este creată o rezervă de artilerie, ceea ce va îngădui lui Napoleon să folosească artileria, uneori în masă, în linia de bătaie, unde se simţea nevoia, fie pentru a fringe rezistenţa inamicului cu un foc puternic, fie pentru a înlocui trupe care erau preluate de pe prima poziţie pentru a fi folosite în altă parte. Este, de asemenea, creat un corp de rezervă de cavalerie — 22 000 de călăreţi dintre care 6 000 eulrasieri şi 16 000 dragoni, cu o baterie de artilerie. Comanda acestui corp este încredinţată lui Murat, unul dintre cei mai iluştri generali de cavalerie din istoria militară. Sarcina acestui corp este

1 Această schemă va suferi modificări : un corp poate fi format din două divizii de infanterie şi una de cavalerie.

aceea de a face recunoaşteri în adîncime, de a surprinde* şi intercepta căile de comunicaţii ale inamicului, de a-, ocupa poziţii importante şi a le păstra pînă la venirea in-

fanteriei, de a urmări pe adversar în cazul în care este obţinută victoria, sau de a acoperi retragerea în caz de eşec. Şi, în fine, este înfiinţată Garda imperială a cărei comandă-este încredinţată lui Bessieres. în general, unităţile gărzii,. — infanterie sau cavalerie — nu pot fi folosite în principiu fără ordinul împăratului. Napoleon, Souft, Ney, Lannes au 36 de ani, Davout 35, Murat 34, şi Marmont 31. Bătrînii-sînt Bernadotte 41, Augereau 48, Berthier 52 (şeful statului1 major). Cea mai mare parte a mareşalilor, deşi sînt tineri,, au cel puţin 10 ani de experienţă militară, pe cîmpul de-luptă.

Armata franceză trăieşte aprovizionîndu-se pe loc. spre-deosebire de restul armatelor europene care se întreţin cu proviziile adunate în magazii, aşezate în puncte fixe. Această diferenţă de aprovizionare va influenţa planurile* strategice alo lui Napoleon.

Cît priveşte tactica şi strategia, aportul lui Napoleon nu se referă la descoperirea unor manevre inedite, pentru că,, aşa cum o afirmă el, acestea au fost descoperite din momentul în care au început războaiele. Deosebirea dintre el şi Frederic II, de exemplu, constă în aceea că el nu neglijează, nu încalcă niciodată principiile elementare ale războiului. Dar ceea ce-1 deosebeşte pe Napoleon de ceilalţi-generali este înţelegerea exactă a condiţiilor în care trebuie să acţioneze. în urma unui studiu aprofundat al hărţii şi al posibilităţilor pe care le are el şi adversarul său, Napoleon distinge ceea ce este esenţial şi acţiunile lui par atît de logice, de simple, încît cu greu s-ar putea afirma-că se putea acţiona şi altfel. Napoleon aduce şi o notă personală în strategia modernă. Este vorba de importanţa pe car-e el o acordă factorului moral. După propria sa afirmaţie : ,,în război, trei pătrimi din fapte, sînt fapte de

ordin, moral ; balanţa forţelor reale nu contează decît o pătrime"..
Pînă la Napoleon, chiar dacă armatele cresc în mod considerabil ca număr încă din vremea lui Ludovic al XIV-lea şi în timpul domniei lui Frederic II, aceste armate rareori, au fost folosite în masă, pentru a obţine o victorie decisivă. De obicei, ele au fost fractionate, din care pricină s-a ajuns la războaie de poziţii, mai ales în vremea lui Ludovic al XIV-lea, sau la victorii parţiale, în timpul lui Frederic şi în campaniile pe care Franţa revoluţionară le poartă-.

împotriva primelor două coaliţii. în confruntările care au doc pînă la 1 800, esenţialul este distrugerea fizică a adversarului, în 1 800, Napoleon îşi propune să submineze forţa morală a adversarului şi să exalteze, în urma victoriilor, moralul propriilor sale trupe. Pentru a fringe rezistenţa morală la lui Melas, în 1800, Napoleon, în urma unor marşuri rapide, cade, in spatele armatei austriece, izolind-o de bazele sale de operaţii, de magaziile sale, de posibilitatea de a primi întăriri. Dar bătălia de la Marengo nu este decît "preludiul marilor manevre executate de Napoleon. în 1805, acesta avea sub ordinele sale o armată excelent antrenată de 200 000 de oameni. De data aceasta, talentul său de mare conducător de oşti se putea desfăşura din plin. Acţiunile amiralilor săi îl îngrijorează. Se apropie sfîr.şitul lunii august şi aceştia nu îndrăzniseră să facă nimic. La 2'A august, într-o scrisoare trimisă lui Talleyrand, Napoleon analizează situaţia Franţei faţă de coaliţia a III-a. în privinţa Austriei : aceasta „va răspunde cu fraze frumoase, va cîştiga timp, pentru ca eu să nu pot face nimic în această iarnă" ; între timp ea va semna un act

prin care va primi bani din Anglia (actul fusese deja semnat, deci bănuiala lui Napoleon era întemeiată) şi, continuă Napoleon ..în aprilie voi găsi 100 000 de ruşi în Polonia, hrăniţi de Anglia... 15—20 000 de englezi la Malta şi 15 000 de ruşi la Corfu". La sfîrşitul lunii august 1805, Napoleon este convins că nu poate invada Anglia, dar că Austria va intra în -coaliţia formată împotriva Franţei. Deci, pe continent două mari puteri erau în mod sigur adversarii săi : Rusia şi Austria. Imperiul Habsburgic fusese duşmanul consecvent al Bourbonilor, acum, ameninţat în posesiunile sale din Italia, -era tot atît de consecvent împotriva Franţei revoluţionare sau imperiale. Atitudinea binevoitoare a Prusiei se putea schimba şi din mediatoare, în cazul în care nu i se ofereau compensaţii teritoriale, ar fi devenit unul dintre cei mai
periculoşi adversari. Problema care se punea era aceea a momentului în care trebuia să atace. Dacă nu acţiona prompt şi rapid, Rusia şi Austria şi-ar fi putut concentra :eforturile lor şi pe cîmpul de luptă armata franceză avea
de înfruntat armata ruso-austriacă. „De ce mă gîndesc mai mult asupra situaţiei din Europa, îi scrie Napoleon lui Talleyrand, cu atît mai mult îmi dau seama că trebuie să iau
o hotărîre cît mai urgentă". Şi o ia, anunţîndu-1 în aceeaşi scrisoare pe ministrul său de externe, că va merge spre Viena. Discret, Murat şi Bertrand execută două recunoaş
teri între Tirol şi Main, iar Savary face o recunoaştere specială a drumurilor pe care se va deplasa armata sa. Teatrul'' de operaţii este cel obişnuit în timpul Revoluţiei : sudul Germaniei şi nordul Italiei. înainte de Napoleon, forţele-franceze fuseseră parcimonios împărţite între Italia

şi Germania, sau între Italia şi diverse fronturi în Germania. In 1 800. teatrul principal fusese considerat sudul Germaniei şi campania condusă de Moreau a dat rezultate-pozitive. însă soarta a fost decisă de bătălia de la Marengo. Şi de data aceasta Napoleon distinge un teatru principal de operaţii în sudul Germaniei şi unul secundar în Italia. In Italia va acţiona Massena cu 50 000 de oameni. Austriecii' vor avea probabil un efectiv dublu. Esenţial pentru Massena este să-1 fixeze pe inamic, să nu-i îngăduie să retragă: forţe din Italia pentru a le duce în Germania. în sudul Italiei se află Gouvion-Saint-Cyr cu 20 000 de oameni : sarcina lui ora să împiedice o debarcare anglo-rusă, să ocupe-Napoli la nevoie.

Campaniile împotriva Austriei au fost duse aproape după-, un singur tipar : trecerea Rinului şi luarea contactului cu in ami caii în faţa munţilor Pădurea Neagră sau dincolo de ei. Austriecii, la rîndul lor, de la începutul ostilităţilor, tri-miteau o armată puternică în Suabia, pentru a ocupa trecă-torile munţilor, sau de a ocupa o barieră naturală, care putea fi apărată mai uşor. De obicei, armata austriacă îşr propunea ocuparea Ulmului şi Memmingen-ului, pe Iller,. în spate lăsînd a doua barieră topografică formată din rîul Lech. Atacînd frontal, austriecii nu.erau de neînvins. O' demonstrase Moreau în 1 800 ; dai- după ce se obţinea o-victorie. aceştia se retrăgeau spre răsărit, pe linia naturală de operaţie, deci pe drumul pe care erau pregătite dinainte-magaziile cu alimente şi muniţii. Dacă Napoleon ar fi acţionat ca Moreau însemna că armata austriacă, deşi învinsă,, s-ar fi retras în direcţia de unde venea armata -rusă.şi' avea posibilitatea să aducă o parte din trupele sale din Tirol.

Napoleon, avînd totala libertate de acţiune, se hotărăşte-să manevreze în aşa fel încît armata austriacă să nu mai" poată face joncţiune cu armata rusă. Pentru aceasta, avea nevoie de un succes rapid şi pentru a-1 obţine aplică pe scară largă manevra sa preferată : prin marşuri rapide Să plaseze armata sa în spatele armatei inamice, pe liniile de comunicaţie ale acesteia. El ştia că soarta campaniei" depinde de succesul obţinut pe teatrul principal de ope-

v ,v 1 I 111 ' n"1 război există o
,vv,', nuri Im hli'; trebuie să reu-.... ww umil ': i 11". i M - f/unct. Breşa făcută,
■ » . ■< lul devine Inutil**. Punctul ales * n v .., ,'. \\ i i mu inii ,i eforturile asupra lui,
. .. '/a.* ,|(> mili comanda generalului Mack,
..-n * - '.!>> i, ni iliirrl(i;i Ulmului. Armata franci s - l'Uvolll pthfi îi.|>ro;ip" de Brc-tagne, de-a vv v o \j Al 11 ierii, va (•/'•rufa o vastă mişcare sjS v -o ţxMitru a '.c rfiiui r,i cădea in .spatele ar-s v v\v „V.etednla, spune Thierr;, nici un căpitan, o we'v. --au moderne, na conceput şi nici n-a -. s • Ui o asemenea scară". In 26 august, la
• ^ V-yvUvn tnocpe să dicteze ordinele sale care x " . ^v.v « doua zi scara. Corpul 1 (Bernadotte) SC i "v*\ Primul ordin porneşte către el : în 2 Bernadotte să înceapă marşul spre sud şi în irzburg. Să lanseze zvonul că deplasarea cu intenţia de a-şi duce trupele în Franţa, să ■p^lssăâcl bani peşin alimente, furaje, disciplină strictă. ■TcxţacL -L. Marmont, se află la Utrecht. Ordin să înceapă 1 I 55-_te:r.brie şi prin Maienţa să ajungă la Wurz-irj 1: 19 septembrie. Bernadotte şi Marmont

f -: r;- aripa stingă a armatei imperiale. Celelalte cor-
- - se hilars, in Franţa, încep să se deplaseze spre ~— i_r
1: august, cu destinaţiile : corpul 3, Davout la
-----i carpal ~, Soult, la Spire; corpul 6, Ney, la
-^-"i-:_"r far corpul 5, Lannes, Garda şi rezerva de ca-
- - - ~ Mssrat, Ia Strasbourg. Planul lui Napoleon * --. v,,:
de .-ierthier, şeful statului major, şi încă de
« - . persoane. Deplasarea trupelor se face
în '':: - ^'.- prima zi pleacă prima divizie, a doua zi, r> '-'
- '.. treia, în ziua următoare. Sînt fixate
'-' r/ptirei ','mA trimişi dinainte ofiţeri pentru a
-.f deplasare de trupe se explică prin do-■/■■■... (Ui
n trimite o anuală pe Rin de 30 000 " ')<• |/i(•<•;uiţii\ De
altfel, locul în care ' - '/ "/,;/.i| !;, UmixJa şi rezerva do
cavalerie — /'■ '', ptincl/ul de muie francezii
au început •'•'• ;/ ■' '•'>;> '> campanie in sudul
Germaniei. Austria ; 7 ' v''l'll' Ulm, încredinţată fiind că şi
în ' y '"" ''■ " '"• 'li";|ii'iiir;i tlupâ vechiul sistem.
Napo-.....'•' '•• ''''iiliniiic piua la 3 septembrie, după care
(it
pleacă la Paris, pentru a spori şi mai mult impresia că în Franţa nu se pregăteşte nimic. Secretul care se păstrează în jurul planurilor împăratului îi face pe austrieci să îndrăznească : la 10 septembrie trec Inn-ul, la 20 septembrie Murat îl anunţă pe Napoleon că o armată austriacă se apropie de Ulm.

La 23. Napoleon explică senatului că Austria, susţinută de Anglia, a început deplasarea armatei sale spre frontiera Franţei, iar în noaptea de 24—25 septembrie armata franceză primeşte ordinul să treacă Rinul, la 24 Napoleon părăseşte Parisul, peste două zile ajunge la Strasbourg.

Intre timp se duc tratative cu Prusia, care ezită între promisiunile făcute de ambasadorii lui Napoleon şi perspectivele pe care i le prezintă ambasadorii ţarului Alexandru 1.
Pe plan militai" : aliaţii concep un atac dinspre nord cu o armată ruso-suedezo-engleză de 43 000 oameni, concentrată în Hanovra ; în Galiţia Kutuzov cu 60 000 oameni se grăbea să ajungă prin Olmutz la Viena şi de aici prin Austria si Bavaria, la Ulm ; o altă armată de 60 000 de oameni se aduna în Polonia sub comanda generalului Buxhoewden, garda imperială 12 000 şi o cirmată de rezervă la Vilna. Austria concenitrează 100 000 în Italia sub comanda celui mai bun general, ai-hiducele Carol; 25 000 în Tirol, sub arhiducele Johan şi aproape 80—90 000 sub comanda generalului Mack înaintează în Bavaria, ocupă Ulm-ul şi Memmingen-ul, unde sînt strînse depozite imense de hrană, îmbrăcăminte şi muniţii.
Armata franceză, care operează în Germania, se ridica la 186 000 de oameni, cărora li se adăuga 25 000 de bavarezi. La 25 septembrie Murat şi Lannes încep traversarea Rinului la Strasbourg. Unităţi de cavalerie sînt trimise spre trecători le din munţii Pădurea Neagră, iar Lannes sprijină aceste demonstraţii ou cîteva 'baibalione de infanterie, ceea ce întăreşte şi mai mult iluzia austriecilor că armata franceză va traversa munţii spre izvoarele Dunării, între timp, rezerva de cavalerie, Garda şi corpul 5 se deplasau spre nord, pentru a ajunge la Stuttgart.
Celelalte corpuri ale armatei imperiale traversează Rinul spre nord şi se deplasează pe un front care se întindea între Stuttgart şi Anspach, urmînd să se abată spre stingă, în direcţia Dunării, fluviul urmînd să fie atins pe un front de 60 km între Ingolstadt şi Donauwort. Esenţial era

a austriecii să afle cit mai tîrziu de această deplasare de forţe în spatele poziţiei ocupate de ei pe malurile Iller-ului. După Napoleon, forţa unei armate se socotea prin masa. înmulţită cu viteza. La 27 septembrie, Napoleon îi scrie lui Bernadotte : „Dacă am norocul ca armata austriacă să: doarmă două sau trei zile pe Iller şi în Pădurea Neagră, eu ara învăluit-o şi sper că nu vor scăpa decît rămăşiţe (ale acesteia)". La 2 octombrie începe marşul de învăluire ; corpurile lui Ney, şi Lannes, împreună cu Garda, formîndi pivotul ; centrul Davout şi Soult, aripa stingă Bernadotte, bavarezii şi Marmont. In aceeaşi zi, într-o altă scrisoare-trimisă lui Bernadotte, împăratul precizează mareşalilor săi scopul acţiunii : de a sosi în spatele armatei austriece* pe Lech şi de a-i tăia retragerea.

La 6 octombrie unităţi ale armatei franceze ajung in. cîmpia de la Nordlingen şi în seara aceleiaşi zile divizia. Vandamme, din corpul lui Soult, surprinde intact podul de la Munster. A doua zi este ocupat şi podul de la Donauworth. în aceeaşi zi, 7 noiembrie, Soult traversează Dunărea pe podul de la Donauworth, Murat, cu cavaleria,, pe ' cel de la Munster, îndreptîndu-se în mare grabă spre Lech, ocupînd podul de la Rain. Davout sosea şii el la Neubourg, Napoleon ajunge la Donauworth, unde' se instalează o parte din trupele lui Soult. Din informaţiile culese, Napoleon este acum sigur că, Mack se află pe Iller, iar ruşii trebuie să sosească dinspre Viena. Important este, deci, ca Mack să fie izolat,, trupele franceze să fie dispuse în aşa fel încît să intercepteze drumurile pe care armata austriacă s-ar putea retrage. Soult este trimis cu corpul său să ocupe pe Lech, la sud de Augsburg, localitatea Landsberg, pe unde trecea drumul de la Memmingen la Miinchen. De la Landsberg^

Soult primeşte ordin să înainteze spre Memmingen pentru, a închide drumul care ducea spre Tirol. Garda şi corpul lui Marmont vor ocupa o poziţie în jurul Ausgburg-ului,. unde Napoleon îşi instalează, pentru moment, cartierul. Murat şi Lannes sînt trimişi spre Ulm. Ney, cu 20 000 de-oameni este lăsat pe malul stîng al fluviului, pentru a bloca trecerea acestuia de către austrieci. Deoarece Napoleon nu ştia exact care sînt forţele austriece de pe Iller şi nici dacă între Lech şi Isar nu se află corpuri de oaste inamice, îi ordonă lui Davout să treacă Dunărea şi săi ocupe Aichrach, în timp ce corpurile lui Marmont şi Bernadotte, cu bavarezii, urmau să treacă fluviul la Ingolstadt

85

-şi să intre în Miinchen, capitala Bavariei. Marmont şi Bernadotte aveau ca misiune să protejeze armata franceză, 'care-1 încerouia pe Mack la Ulm, de un atac austro-rus venit dinspre răsărit. Davout, aflat într-o poziţie intermediară, între Augsburg şi Miinchen, se putea dirija fie în sprijinul lui Marmont şi Bernadotte, fie în sprjiinul .armatei care opera în direcţia Ulm.

în ziua de 8 octombrie începe marşul de apropiere spre Ulm : pe malul stîng al Dunării se afla, în apropiere de Giinzburg, corpul lui Ney, iar puţin mai în spate, în flancul drept al corpului 6, divizia Gazan şi dragonii pedeştri de sub comanda lui Baraguey-d'Hilliers. Pe malul drept înaintează corpul 5, Lannes (mai puţin divizia Gazan) şi cavaleria lui Murat. în această zi, la Wertingen, Murat şi Lannes bat şi împrăştie o divizie austriacă, trimisă abia în această zi de Mack în recunoaştere, în urma zvonurilor despre existenţa unei armate franceze pe Lech.

A doua zi, în marşul său spre Ulm, Ney atacă şi reuşeşte să pună stăpînire pe podurile de la Giinzbourg. De data aceasta trupele austriece sînt mult mai numeroase. Se pare că Mack abia acum acordă importanţă sporită veştilor care ii parvin despre amplasamentul real al armatei franceze. Murat, comandantul armatei franceze, care se apropie de Ulm. ii cere lui Ney să treacă două divizii pe malul stîng al Dunării, slăbind în felul acesta posibilitatea apărării 'unuia dintre drumurile pe care Mack s-ar fi putut retrage. Cu toate că se opune, pînă la urmă Ney, se supune ordinului dat de Murat.
La 11 octombrie Soult se află la Landsberg, Bernadotte :în apropiere de Miinchen, iar corpul lui Davout la Dachau ; Marmont şi Garda sînt la Augsburg. în scrisoarea trimisă de Napoleon lui Murat, împăratul îi atrage atenţia 'că duşmanului îi vin întăriri din Tirol, din care pricină îi recomandă ca rezerva de cavalerie şi cele două corpuri Ney şi Lannes, ,,să meargă cît mai aproape posibil, în aşa -fel încît să poată fi unite în şase ore". Napoleon este in-format că ruşii vin în mare grabă ; de aceea îi recomandă lui Murat să-1 atace pe inamic, oriunde-1 întîlneşte ,,dar icu prudenţă şi împreună ; dacă vă scapă, se va opri la Lech". în momentul în care Napoleon face aceste reco-anandări locotenenţilor săi, Dupont ajunge la Halsach în .apropiere de Ulm. în faţă se aflau 60 000 de austrieci. Deşi numai cu 6 000 de oameni, timp de cinci ore, Dupont rezistă atacurilor executate de o armată de patru ori mai

numeroasă şi seara se retrage la Albeck. Modul inteligent în care Dupont îşi plasează trupele, rezistenţa opusă de trupele sale, salvează planul lui Napoleon. Mack nu-şi imagina că pe malul stîng sînt numai 6 000 de oameni.

Dacă Dupont ar fi dat dovadă măcar de prudenţă şi s-ar fi repliat, în loc să primească bătălia cu orice risc. manevra lui Napoleon ar fi fost anulată. Armata austriacă ar fi avut posibilitatea să se retragă pe malul stîng al Dunării în Boemia. Dar Mack consideră că este oportun să rămînă în Ulm. întăririle pe care le aşteaptă — credea el — vor crea condiţiile obţinerii unei victorii împotriva lui Napoleon.
Informat. în ziua de 12 octombrie, că ruşii sînt încă departe, Napoleon ajunge a doua zi lîngă Ulna, îşi dă seama de greşeala săvârşită de Murat şi pentru a întări trupele care se aflau pe malul stîng, ordonă ocuparea podului de la Elchingen, pentru a doua zi. Lui Soult îi scrie că Davout şi Marmont îl pot ajuta : „Nu este vorba să batem pe inamic ; trebuie ca să nu scape nici unul. Adunaţi-vă generalii şi şefii de unităţi, arătaţi-le că eu socotesc, în această împrejurare importantă, să se facă totul pentru ca succesul nostru să fie complet şi absolut ; că această zi să fie de zece ori mai celebră decât aceea de la Marengo : că, dacă aş fi vrut numai să-1 bat pe duşman, n-aş fi avut nevoie de atîtea marşuri şi oboseală, dar eu vreau să-1 prind şi ca din această armată care, prima, a rupt pacea şi a făcut să eşueze planul nostru în legătură cu războiul maritim, să nu rămînă un singur om care să ducă ştirea înfrîngerii la Viena".
Ziua de 14 octombrie va fi deci bătălia decisivă. Lui Davout îi revine sarcina să-1 ajute pe Bernadotte, iar Soult, în cazul în care nu-l întîlneşte pe inamic la Memmingen, să coboare pe cursul apei „ca un fulg", şi să participe la încercuirea armatei austriece.
în ziua de 14, Ney atacă şi ocupă Elchingen, stabilind legătura cu Dupont, care, sprinijit de Murat, reuşeşte să se menţină în Albeck. La căderea nopţii o parte din tru-

pele aflate în Ulm, sub comanda arhiducelui Ferdinand, încearcă să se refugieze în Boemia (aproape 20 000 de oameni). Soult ocupă Memmingen, face 5 000 de prizonieri, dar o divizie, trimisă în ajutorul oraşului, sub comanda lui Jellachich, se refugiază în Tirol. în ziua de 15, Ney şi Lannes ocupă înălţimile de la Mîehelsberg şi Frauenberg, armata franceză ajungând sub zidurile ora

şuiul în 16, oraşul este bombardat şi Mack somat să se predea ; acesta solicită un armistiţiu de opt zile, Napoleon îi acordă cinci. Sesizînd faptul că o parte din armata care se afla în Ulm fugise, Napoleon lansează, pe urmele arhiducelui Ferdinand, pe Murat, ou rezerva de cavalerie, divizia Dupont şi grenadierii lui Oudinot. La 18 octombrie, generalul Werneck capitulează cu 8 000 de oameni. Lîngă Niirnberg este ajunsă infanteria arhiducelui Ferdinand şi forţată să se predea. Ferdinand se salva cu 2 000 de călăreţi, dar Murat, reuşise să facă prizonieri 12 000 de oameni, să ia 120 de tunuri, 500 de căruţe, 11 drapele, 200 de ofiţeri, 7 generali şi tezaurul armatei.
La 20 octombrie, cu cinci zile înainte de data convenită, Mack se decide să capituleze cu o condiţie : corpul lui Ney să rămînă în Ulm, pînă la 25 octombrie. Napoleon acceptă. 30 000 de prizonieri, cu 40 de drapele, trec pe sub privirile învingătorului. Napoleon îi scrie Josephinei : „mi-am împlinit scopul, am distrus armata austriacă prin simple marşuri ; am făcut 60 000 de prizonieri, am luat 120 de tunuri, mai mult de 90 de drapele şi mai mult de 30 de generali". Soldaţilor. Napoleon le explică succesele obţinute, care se datorează nu atât baionetelor cît picioarelor lor. Manevra lui Napoleon, de a se plasa, cu grosul forţelor sale, în spatele inamicului, a avut darul, în primul

rînd, să demoralizeze pe generalul inamic. Datorită rapidităţii şi îndrăznelii cu care este efectuată această manevră, o mare parte din armata austriacă este scoasă din luptă, în urma capitulării Ulm-ului. Cu aceasta se încheie prima fază a campaniei din 1805.

Cea de a doua fază începe cu marşul spre Viena. Napoleon se îndreaptă spre capitala Imperiului Habsburgic, fiind convins de faptul că toate forţele imperiului vor veni ca să apere capitala. în primul rînd, era necesar să frîngă rezistenţa armatei ruse, al cărei efectiv se ridica la aproximativ 60 000, după ce i se alăturaseră detaşamentele austriece, care se salvaseră de la Ulm. Pentru a nu îngădui oastei austriece, care se afla în Tirol, să vină în ajutorul armatei comandate de Kutuzov, Napoleon trimite pe Ney în această provincie cu 10 000 oameni, Augereau urmînd să vină în ajutorul său. Bernadotte primeşte ordin să înainteze spre Salzburg, sprijinit de Marmont. Cei doi, trecând rîurile care formau bariera naturală în calea armatei lui Napoleon, aveau posibilitatea să atace, din flanc, trupele destinate să apere cursurile de apă. La 25 octombrie,

armata franceză traversează rîul Isar, pe trei coloane, la Freisingen, corpul lui Davout, la Landshut, corpul lui Lannes. Murat, cu rezerva de cavalerie, urmat de corpul lui Soult, porneşte din Miinchen spre Miihldorf şi Branau, pentru a surprinde podurile peste Inn. Napoleon şi garda se deplasau pe urmele corpului lui Soult. Augsburg-ul este transformat în centrul liniei sale de operaţii. Pe malul stîng al Dunării sînt trimise diviziile Gazan, Dupont şi Dumonceau care, împreună cu divizia de dragoni a lui Klein, formau un corp pus sub comanda lui Mortier.

Intre 28 şi 30 octombrie este trecut Inn-ul de Murat, Bernadotte, Soult şi Davout.
La 5 noiembrie, Murat şi Lannes trec Ips-ul la Amstet-ten, pe care ruşii încearcă să-1 apere dar .sînt respinşi, cei doi ajung la 8 noiembrie, la St. Polten. în noaptea de 8 spre 9, Kutuzov traversează Dunărea, pe malul stâng, cu intenţia de a se îndrepta spre Olmiitz, pe unde trebuia să vină armata rusă de sub comanda lui Buxkoewden. Murat porneşte cu cavaleria spre Viena, dar lipsa de sincronizare a etapelor de marş, pe care diviziile lui Mortier trebuiau să le parcurgă paralel cu armata ce se afla pe dreapta Dunării, duce la lupta de la Durenstein din 11 noiembrie. Lupta este începută de divizia Gazan (5 000 de oameni) care se afla mult înainte, cu oastea lui Kutuzoir. Pînă la căderea nopţii, francezii rezistă, dar 15 000 de ruşi sînt trimişi în spatele diviziei Gazan. Noaptea. Mortier atacă spre vest, încercînd să-şi deschidă drum şi, în acelaşi timp, soseşte divizia Dupont. în felul acesta Mortier şi Gazan sînt salvaţi. Napoleon, iritat, îi reproşează lui Murat că s-a depărtat prea mult de restul trupelor, cînd de fapt el trebuia să urmărească armata rusă. Greşeala este, însă, a lui Napoleon. Nu trebuia lăsat un corp izolat de un mare curs de apă, cum e Dunărea, şi o asemenea greşeală nu va mai fi făcută. Marşul impetuos al lui Murat îi permite lui Napoleon să imagineze o nouă manevră care, dacă ar fi reuşit, ar fi. dus la izolarea şi înfrângerea armatei lui Kutuzov. Aceasta din urmă trebuia să se retragă prin Hollabriin spre Olmiitz. Napoleon îi trimite instrucţiuni lui Murat : „Dacă ai norocul să cucereşti intaote podurile de peste Dunăre de la Viena, nu pierde nici o clipă, treci Dunărea ou o parte din cavalerie, cu grenadieri şi divizia lui Soult. Diviziile Legrand şi Vandamme să vină în urmă.

Armata rusă s-ar putea să se afle, datorită acestei manevre, prinsă în întregime. Mîine voi veni să te întâlnesc".

între'timp, Napoleon trece corpul lui Bernadotte pe malul stîng al Dunării, cu ordinul să urmărească şi să-1 atace pe Kutuzov, pentru a-i încetini retragerea. La 13 noiembrie, Murat şi Lannes ocupă podurile peste Dunăre, Bernadotte, însă, manevrează greşit şi nu provoacă nici o întîrziere armatei ruse, iar Murat, la Hollabriin, îl crede pe Kutuzov, că la Vierea se duc tratative de pace. Lăsîndu-1 pe Bagration la Hollabriin, cu 6 000 de oameni în ariegardă, Kutuzov se îndreaptă spre Brno, cu restul armatei. „îmi este imposibil, îi scrie Napoleon lui Murat, să găsesc termeni pentru a-mi exprima nemulţumirea. Nu comanzi decît avangarda mea, nu ai nici un drept să închei armistiţiu fără ordinul meu ; mă faci să pierd fructul unei campanii". Lannes atacă, cu grenadierii lui Oudinot, ruşii se apără, cu disperare, Bagration pierde mai mult de jumătate din efectivul corpului său, dar armata rusă era salvată (16 noiembrie). în ziua de 17 începe urmărirea spre Znaim, dar trupele franceze nu găsesc pe nimeni, iar peste două zile Murat intră în Brno, unde se aflau depozite imense ; în 20 noiembrie soseşte şi Napoleon în această localitate, trupele sînt prea obosite pentru a continua marşurile, situaţia strategică evoluează în sens negativ, împăratul are nevoie, ca şi trupele sale, de un moment de răgaz.
împăratul Austriei trimisese pe Stadion şi Giulay, ca să trateze cu Napoleon condiţiile păcii. Dar pretenţiile lui Napoleon ca ruşii să se retragă din Boemia şi modul cum înţelege el problema Italiei, diferă de acele ale diplomaţiei austriece. Informat că trupele ruseşti au primit îngăduinţa

să treacă prin Silezia, Napoleon are îndoieli şi în ceea ce priveşte poziţia Prusiei, îndoieli care se vor risipi, în 28 noiembrie, cînd soseşte Haugwitz, trimisul regelui Frederic-Wilhelm, pe care-1 expediază la Viena ca să discute cu Talleyrand, ultimul primind instrucţiuni să amine cît mai mult convorbirile cu Haugwitz.
înconjurat de duşmani, Napoleon transformă Viena în centrul său de operaţii. Trupele franceze sînt dispuse în aşa fel încît să împiedice concentrarea pe un singur cîmp de luptă a armatei ruso-austriece, ceea ce ar fi însemnat o superioritate numerică de nedorit a acesteia.
La Brno, şi înspre răsărit de această localitate, sînt concentrate Garda, corpurile lui Lannes şi Soult, pentru

a face faţă armatei austro-ruse, care se află aproape de Olmiitz si ale cărei efective se urcau acum la aproape 100 000 de oameni.
La vest de Brno, în jurul localităţii Iglau, este trimis Bernadotte şi o parte din corpul bavarez ca să se opună arhiducelui Ferdinand. Scăpat de la Ulm, acesta reuşise să siringă 20 000 de oameni.
La sud de Viena sînt trimise corpul lui Marmont (10 000) ia Leoben şi divizia Dumonceau la Neustadt, cu scopul de a bara drumul cel mai scurt, pe care arhiducele Carol putea să vină cu trupele sale din Italia, probabil 80 000 de oameni.
La vest de Viena, pînă la Krems erau eşalonate două divizii din corpul lui Mortier, iar la răsărit de Viena, la Pressburg corpul lui Davout şi dragonii lui Klein.
Această dispunere a trupelor franceze are ca scop să îngăduie o luptă lîngă Brno cu armata austro-rusă. Atunci, pe acest cîmp de bătălie, puteau să fie aduse corpurile lui

Davout şi Bernadotte şi o parte din trupele lui Mortier sau să se concentreze la sud de Viena, pentru o confruntare cu arhiducele Carol, şi aici Marmont avea posibilitatea să primească ajutorul lui Davout şi Mortier ; Ney se apropia şi el de acest teatru de operaţii, iar Massena înainta spre Gratz cu 40 000 de oameni. Marmont primeşte indicaţii să nu se bată decît în poziţia indicată de Napoleon şi era de dorit ca acest atac să se producă în jurul datei de 20 noiembrie, cînd Ney, şi apoi, Massena se apropiau şi mai mult de Leoben.
Deoarece timpul lucrează în favoarea aliaţilor, Napoleon doreşte o bătălie decisivă cu armata austro-rusă de la Olmiitz. Dar cum să-1 decidă pe adversar să atace ? îndată după sosirea sa la Brno, Napoleon inspectează terenul pe care-1 ocupă trupele sale, merge pînă la avanposturi, revine spre Brno. La 8 kilometri spre răsărit de Brno, pe drumul care duce la Olmiitz, şoseaua principală este traversată de un pîrîu, Litawa, care curge spre sud, pe lîngă Austerlitz, formînd mai multe lacuri înainte de a se întâlni cu alt pîrîu care vine tot dinspre nord şi care se numeşte Goldbach. în locul în care ultimul taie şoseaua, Brno-Olmiitz, se află o ridicătură de pământ, la nord de şosea, numită Santon. Pe malul Goldbach-ului sînt satele Girzs-covitz (Irjicoviţ), Kobelnitz, Sokolnitz, Tellnitz şi Menitz. Aproape de locul unde se întîlneşte Litawa cu Goldbach se formează la nord de satul Sacian, lacul cu acelaşi nume,

iar mai jos lacul Menitz. între Litawa şi Goldbach se află platoul Pratzen care coboară în pantă abruptă spre sud şi lin spre răsărit, unde se află Austerlitz. Acesta este locul ales de Napoleon pentru o eventuală bătălie, pe care-i

studiază şi-1 recomandă generalilor săi ca pe un viitor cîmp de bătaie.
în anturajul ţarului Alexandru, un grup de tineri, între care se impune prinţul Dolgoruki, lucrează în favoarea lui Napoleon. Avînd în vedere că la Olmiitz nu existau provizii, se impunea retragerea armatei ruse în Ungaria, unde existau provizii şi se realiza joncţiunea cu arhiducii Casei de Austria, sau să înainteze şi să primească lupta cu Napoleon. Dolgoruki şi tovarăşii lui îl determină pe ţar să adopte ultima variantă. Erau siguri de victorie, doreau ca stăpînul lor să apară, după o strălucită victorie împotriva uzurpatorului, ca salvatorul capetelor încoronate din Europa. Kutuzov este comandantul armatei, dai- sfatul lui nu contează. Bagration, sîrbul Miloradovici şi alţi generali, care se distinseseră pe mai multe cîmpuri de luptă, iarăşi nu pot fi luaţi în seamă. Pe austrieci, care sînt bătuţi sistematic, de mai bine de un deceniu, de francezi, nu-i consultă nimeni. Singurul om care este înconjurat de aureola unui mare strateg, este germanul Wey-rother, care nu cîştigase nici o bătălie pînă atunci, dar concepuse un plan excepţional pentru a-i îngădui ţarului să cîştige una, care să uluiască Europa. Sedus de laurii unei victorii, care părea foarte uşor de eîştigat, Alexandru se decide să treacă la ofensivă. Napoleon intuieşte intenţiile adversarului său şi pentru a-1 întări în credinţa că el însuşi se teme, ordonă trupelor de la avanposturi să se replieze, la apariţia ruşilor. La 28 noiembrie se consumă primul act al acestui joc periculos : la Wischau se afla un detaşament de infanterie şi cîţiva cădeţi plasaţi de Soult în chip de punct de observaţie înaintat. Trei mii de călăreţi înconjoară Wischau, un batalion de infanterie atacă satul, sub privirile ţarului.

Dolgoruki contribuie personal la reuşita atacului, care se soldează cu aproape o sută de prizonieri. începutul este de bun augur. în aceeaşi zi Napoleon îl trimite la Alexandru pe generalul Savary, şeful serviciului său de informaţii, cu propuneri de pace, dar şi să sondeze starea de spirit din anturajul ţarului. Este primit cu greu şi Savary îl anunţă pe ţar că dorinţa lui Napoleon este aceea de a încheia pacea. Condiţiile ? Savary nu le cunoaşte, ţarul să trimită pe careva dintre

oamenii să: ca să discute cu Napoleon. Este ales Dolgoruki, Oare-i cere lui Napoleon să renunţe la cuceririle făcute în Europa, să părăsească Austria etc. Impresia tânărului emisar este aceea că lui Napoleon îi este frică. Faptele con-firmă această impresie. Informat de Savary despre starea de spirit dir. tabăra lui Alexandru, Napoleon conchide că ,,o armată, condusă în acest chip nu poate să nu comită greşeli. Planul împăratului a fost de a aştepta şi de a sur-priaze momentul prielnic, ca să profite de această stare. ZI [Napoleon) dă ordin armatei să se retragă noaptea, ca şi clipa ar fi suferit o înfrîngere, ocupă o poziţie la trei leghe în urată şi pune să se lucreze, cu multă atenţie, la fortificarea ei şi la instalarea bateriilor. El propune o întrevedere cu împăratul Rusiei care trimise pe ajutorul său de cirac ofiţer de stat major !), pe prinţul Dolgoruki. Aoa<:z a curat să remarce că totul respira, în felul în care se curta arraata franceză, rezervă şi timiditate. Amplasarea zruaeltr. a fortificaţiilor care se făceau în toată graba, torul lisa si apară ofiţerului rus, ca o armată pe jumătate

înverrugerea armatei franceze era dovada practică a slă-uiciurui ei Situaţia favorabilă care se oferea ţarului trebuia

exploatată. Aceasta este impresia lui Dolgoruki şi ia. cele ăia urmă şi a ţarului, în momentul în care Napo-lecu triruite ordine, ca Bernadotte şi Davout să se deplaseze, ia atare grabă, spre Brno. Timiditatea simulată de Napoleon şi armata lui este capcana întinsă armatei au-strt-ruse şi lipsa de experienţă militară a ţarului este exploatată de Dolgoruki şi tovarăşii săi, în favoarea lui Napoleon. Pe cinci coloane, armata ruso-austriacă înain-tează ia direcţia Brno. Lui Napoleon nu-i este greu să ghicească intenţiile adversarului. Iată ce notează el pe marginea unui raport oficial rus : „In campania din Mo-ravia împăratul (Napoleon) înţelese că ruşii, neavînd un general de prima mînă, trebuiau să gîndească că retrage-rea armatei fraceze era (orientată) spre Viena ; ei trebuiau să dea cea mai mare importanţă interceptării acestui drum. Totuşi, retragerea armatei în toată campania n->a trebuit să fie prin Viena. Această singură împrejurare făcea ca toate calculele inamicului să fie false şi să-1 determine la manevre care să-1 ducă la pierderea sa".

AVeyrother, aşa cum vom vedea, îşi imagina că linia de operaţii a armatei franceze trecea prin Viena. Dar Napo-leon n-a făcut niciodată greşeala de a ignora unul din

principiile strategice de bază, aşa cum a făcut, de exem-plu, Frederic al II-lea. Napoleon n-a abandonat linia de operaţii, în nici una din campaniile sale, în sensul că a luat măsuri, pentru fiecare situaţie în parte, ca această linie să cadă perpendicular pe frontul ocupat de trupele sale.

în campania din 1805 schimbă de trei ori linia de operaţii. Cînd armata franceză execută mişcarea de învăluire a

Ulmului, traversînd Germania, linia de operaţii trecea prin Mannheim, şi Maienţa ; după căderea Ulmului, linia de operaţii trece prin Augsburg ; ajuns la Brno, Napoleon stabileşte o linie de operaţii care să fie perpendiculară pe frontul ocupat al trupelor sale, la Austerlitz şi care trecea prin Brno. în cazul în care armata franceză era înfrîntă. ea nu se retrăgea spre Viena, ci spre Brno. De aceea. Napoleon părăseşte, de bună voie, platoul de la Pratzen. loc ideal pentru desfăşurarea trupelor, pentru a-1 face pe inamic să avanseze pe această poziţie dominantă şi mai ales pentru a-1 încuraja să execute o manevră de învăluire, pe aripa dreaptă a armatei franceze, pentru a tăia legătura acesteia ou Viena. Napoleon era interesat ca adversarul să înainteze în această direcţie, mai ales că terenul era de natură să împiedice o desfăşurare normală de trupe, pe valea strimtă a Litawei şi Goldbachu-lui, şi oferea avantajul, pentru armata franceză, în sensul că barierele naturale constituiau puncte de sprijin pentru apărare. Părăsind poziţia de pe platoul Pratzen, Napoleon arată că „dacă vroiam să-1 împiedic pe inamic să treacă, aici m-aş fi plasat ; dar nu aş fi avut decît o bătălie obiş-nuită. Dacă, dimpotrivă, refuz dreapta mea, retrăgînd-o spre Brimn, iar ruşii părăsesc aceste înălţimi (ale Prat-zenului), să fi fost şi 300 000 de oameni, ei erau prinşi în flagrant delict şi pierduţi fără scăpare".

La 29 noiembrie, armata franceză, retrasă la vest de rîul Goldbach, ocupa următoarea poziţie : pe aripa stingă corpul lui Lannes şi cavaleria lui Murat. Punctul de sprijin îl constituie înălţimea Santon, unde este instalat un regiment sub comanda generalului Claparede şi 18 tunuri. Napoleon însuşi asistă la felul în care este ocupată această poziţie, atrăgînd atenţia soldaţilor şi generalului

lor asupra importanţei pe care o reprezintă. Terenul fiind mai puţin accidentat, era de aşteptat, ca în acest sector, să se desfăşoare lupta de cavalerie.

Pe centru, pe valea rîului Goldbach, la adăpost de privirile adversarului, sînt amplasate diviziile lui Soult : Vandamme, Saint-Hilaire şi Legrand. Ultimul formează, în ziua de 29 noiembrie, aripa dreaptă, de aceea îi este ataşată divizia de cavalerie uşoară, sub comanda generalului Margaron. In seara zilei de 1 decembrie, soseşte, la Gross-Raigern, divizia Friant, din corpul lui Davout, şi aripa dreaptă va fi formată din această divizie şi de cavaleriştii lui Bourcier. Tot în ziua de 1 decembrie soseşte şi Bernadotte. Garda şi grenadierii lui Oudinot formează linia a doua, pe care o prelungeşte pe dreapta corpul lui Bernadotte.
„La 1 decembrie — scrie Napoleon în Buletinul armatei —, împăratul, de la înălţimea bivuacului său, zări cu o nespusă bucurie armata rusă aflată la două lovituri de tun de avanposturile sale, cum începe mişcarea de flanc pentru a întoarce dreapta sa". încă din ziua care precede bătălia, armata rusă lua un dispozitiv care demasca intenţiile şefilor săi. De fapt ele erau intenţiile lui Weyrother. în noaptea de 1 spre 2 decembrie, el explică generalilor ruşi manevra care va duce, în mod sigur, la victorie. Kutuzov doarme, Miloradovici tace, Pribîşevski este în spate, Buxhoewden stă în picioare şi, după cum spune Langeron, oare descrie scena, nu înţelege nimic, numai Doctorov priveşte harta. Langeron îl întreabă pe Weyrother ce se va întâmpla dacă Napoleon atacă platoul Pratzen : ,,— O asemenea posibilitate nu este prevăzută !", răspunde Weyrother.

în ziua precedentă, Murat simulase că vrea să apere Pratzenul, dar, înspăimîntat, o rupsese la fugă, în timp ce Napoleon, cu „nespusă bucurie" este auzit spunând de 2nai multe ori : „mîine, seara, această armată este a mea..."
în ordinul de zi, Napoleon dictează : „Soldaţi, poziţiile pe care le ocupăm sînt formidabile şi în timp ce ei vor iînainta ca să învăluie flancul nostru drept, ei ne vor oferi flancul lor".
La 9 seara, împăratul parcurge bivuacurile. La 4 dimineaţa se deplasează pe aripa dreaptă. Vor coborî ruşii pe valea Litawei ? Zgomotele care se aud sînt de natură să împrăştie orice îndoială în această privinţă. Patru coloane comandate de Doctorov, Langeron (emigrant francez), Pribîşevski şi Kollovrath aveau ordin ca de la 7 dimineaţa să se afle în marş pe valea Litawei, să atace între satele Telnitz şi Sokolnitz şi să înainteze în direcţia Brno. Pe

dreapta, cavaleria, sub comanda prinţului de Lichtenstein, şi infanteria, sub comanda lui Bagration, aveau misiunea să ocupe Santon-ul, să degajeze şoseaua şi să se îndrepte spre Brno. Pe centru era aşezată infanteria comandată de Miloradovici şi Kollovrath, iar în linia a doua Garda, sub comanda marelui duce Constantin.
Lupta începe pe aripa dreaptă franceză, la Sokolnitz, şi după puţin timp este atacat şi satul Tellnitz. Un singur regiment care se afla la Tellnitz respinge primele atacuri, dar pe măsură ce trupele austro-ruse sosesc, sînt angajate împotriva acestui sat. în momentul în care rezistenţa opusă de francezi pare frîntă, Davout soseşte cu primele unităţi ale diviziei Friant şi restabileşte situaţia. Doctorov şi Lan-gerou revin. însă, la atac şi reuşesc să

ocupe Tellnitz şi Sokolnitz ; Pribîşevski susţine atacul lor, dar Friant şi Davout conduc, rînd pe rînd, contraatacuri, care au darul să-i oprească pe ruşi : aproximativ 11 000 de francezi rezistă unui inamic de trei ori mai numeros.

După ce mareşalii primesc ultimele dispoziţii, la orele 7 dimineaţa, Napoleon i se adresează lui Soult : ,,— Cît timp îţi trebuie ca să ajungi pe înălţimile Pratzen, cu diviziile dumitale ? — Mai puţin de douăzeci de minute, îi răspunde mareşalul. — în acest caz, replică Napoleon, să mai aşteptăm un sfert de oră." Atacul decisiv trebuia executat în momentul în care armata austro-rusă, destinată •să învăluie aripa dreaptă a armatei franceze, era angajată in întregime. Abia la orele 10, după ce este informat că Davout, Friant şi Legrand se luptă cu disperare în jurul satelor Tellnitz şi Sokolnitz, Napoleon socoteşte că este momentul ca diviziile lui Soult să atace. Vandamme şi 'Saint-Hilaire traversează Goldbachul, urcă pe platou şi, după lupte care durează timp de o oră, reuşesc să pună stăpînire pe el, sub privirile stupefiate ale împăraţilor "Rusiei şi Austriei. Kutuzov avansează Garda pentru a restabili situaţia, dar Napoleon dirijează pe platou corpul lui Bernadotte şi grenadierii lui Oudinot (ultimii vor fi numiţi „coloana infernală"), adică 25 000 de soldaţi de elită.

Pe aripa stînga, Lannes şi Murat duc o bătălie pe cont propriu. în timp ce infanteria celor două divizii, care formau corpul lui Lannes, înaintează metodice, irezistibil, *au loc şarje de cavalerie de proporţii epice. Ultima, în >care sînt angajaţi cuirasierii lui Nansouty şi d'Hautpoul,

este executată cu 4 000 de călăreţi, şi resturile cavaleriei? aliate se retrag dincolo de Austerlitz. Bagration, dteşi pierde mulţi soldaţi, se retrage în ordine.
Pe platoul Pratzen, atacurile gărzii imperiale ruse sînt respinse, cavalerişţii celor două gărzi imperiale — francezi şi ruşi — se înfruntă şi, în cele din urmă, cavalerişţii francezi, conduşi de Rapp şi Bessires, cîştigă, Rapp făcîndu-1 prizonier pe prinţul Repnin, care comanda garda de cavalerie a lui Alexandru. Bernadotte-ocupă, cu trupele sale. platoul, în timp ce Soult, Oudinot şi Garda se ba! pedreapta şi atacă, în flanc şi spate, coloanele ruso-austriece. care se aflau pe valea Litawei. Este ora 13. Unităţile lui Davout şi Friant (ultimul are patru cai omorâţi sub el), epuizate, după o luptă care dura de aproape şase oro. depun ultimele eforturi, pentru a-1 respinge pe inamic. Apariţia infanteriei lui Soult are un efect dezastruos asupra trupelor ruso-austriece. .Coloana lui Pribî.şevski şi o parte din corpul lui Laugeron sînt încercuite în jurul satului Sokolnitz şi Kobelnitz şi forţate să depună armele. Bux-hoewden reuşeşte să fugă, cu o parte din cele 29 ele batalioane şi 22 de escadroane, cu care asistase, fără sâ întreprindă nimic, toată dimineaţa, la luptele care se dădeau în jurul satelor Tellnitz şi Sokolnitz. Doctorov îşi a.şază oamenii în ordine, rezistă eroic, dar asaltat, din toate părţile, de un duşman superior numeric, este nevoit să cedeze.. Resturile trupelor ruso-austriece fug spre sud, o parte încearcă să treacă pe gheaţa lacurilor Sacian şi Menitz,, dar sub greutatea oamenilor, cailor şi a tunurilor, gheaţa; se sparge şi aproape. 2 000 de oameni mor înecaţi. Alexandru şi împăratul Austriei fug de pe cîmpul de luptă, Bagration, singur, reuşeşte să se retragă în ordine. Bilanţul

acestei bătălii : armata franceză pierdea 7 500 de oameni,, morţi şi răniţi; aliaţii 15 000, morţi şi răniţi, 30 000 prizonieri, 186 de tunuri, 45 de drapele.
Bătălia de la Austerlitz este singulară în cadrul bătăliilor date de Napoleon. De data aceasta, nu Napoleon era cel care manevra, ca să ajungă în spatele inamicului,, ci adversarul era cel care comitea eroarea de a încerca să taie retragerea armatei franceze, manevrînd, în aşa fel încît; el însuşi expunea flancul şi spatele trupelor sale şi rezultatul a fost un dezastru. împăratul Francisc II îl trimite pe prinţul de Lichtenstein ca să ceară un armistiţiu ; are loc o întîlnire între cei doi împăraţi, se încheie tratatul de-la Schoenbrunn cu Prusia, care primea Hanovra, dar cedai

Anspach-ul, Bavariei, Cleves şi Neuchâtel, Franţei. La 26 decembrie se încheie pacea de la Pressburg cu Austria, "în afara contribuţiei de război, ultima ceda, Franţei, Istria, afară de Trieste şi Dalmaţia, Vorarlbergul şi Trenti-nul, Bavariei, Veneţia, Italiei. Electorii Bavariei şi Wiirtembergului sînt făcuţi regi.
în trei luni, coaliţia a treia era desfiinţată. Campania se desfăşurase pe aceleaşi locuri, pe care predecesorii lui Napoleon se luptaseră, uneori, ani de zile, în şir, fără să obţină o victorie decisivă. De data aceasta, în urma unor .manevre, de care se speriau, chiar şi unii dintre subordonaţii lui Napoleon, acesta reuşea să încercuiască şi să captureze o armată, ca după aceea să atace frontal, să se instaleze pe o poziţie centrală şi, datorită abilităţii sale, să dea şi să cîştige bătăha decisivă : „făcută breşa, restul devine inutil".

Toate speranţele lui Pitt de a infringe Franţa se prăbuşeau la Au9terlitz. Eforturile trebuiau reluate de la cap : formarea unei noi coaliţii, care va duce, în anul următor, la bătălia de la Jena.

bătălia de la JENA (1806)

În afara unor împrejurări extraordinare, care îi impun lui Napoleon să lupte defensiv — în Italia sau în 1813. cînd adversarul sau adversarii săi sînt superiori numeric — ceea ce caracterizează personalitatea lui, ca general, este spiritul său ofensiv. Din opinia exprimată în prima lui scriere şi pînă la notele şi dicteurile, despre arta militară, făcute la Sfînta Elena, se poate desprinde o singură concluzie : Napoleon a gîndit consecvent şi a căutat să aplice în practică războiul ofensiv. Ga şi Frederic al II-lea era de părere că este preferabil ca el să atace primul, pentru că, după cum o arată istoria războaielor, de obicei este învins generalul care adoptă o atitudine defensivă. „Arta războiului, afirma Napoleon, constă în a avea întotdeauna, cu o armată inferioară, mai multe forţe decît inamicul, în punctul unde se produce atacul sau în punctul în care este atacat." Pentru a obţine această superioritate este necesar ca să se manevreze din mers. Campania din 1805, în prima ei fază, ilustra, în mod elocvent, acest principiu, în general, Napoleon are un plan strategic, nu şi

unul tactic. Ceea ce urmăreşte să realizeze, în primul rînd, este surpriza şi demoralizarea adversarului. Pentru aceasta este necesar să plaseze armata sa în spatele inamicului, pentru a-i tăia legăturile cu centrul politic şi administrativ al ţării, cu magaziile pe care acesta le-a organizat pentru aprovizionarea oastei. în nici una din campaniile sale, acest principiu strategic n-a fost aplicat, cu; mai multă artă, ca în campania din 1806. Pentru a ilustra; gândirea militară a lui Napoleon, această campanie poate1 fi considerată ca cea mai izbutită. Propunîndu-şi să frângă,, în primul rînd, rezistenţa morală a adversarului, Napoleon, reuşeşte să cîştige campania, datorită concepţiei sale strategice : plasarea armatei franceze pe liniile de comunicaţii ale armatei prusace. Bătăliile de la Jena şi Auerstădt nu fac altceva decît să desăvîrşească pe plan tactic, victoria, obţinută pe plan strategic.

Conflictul cu Prusia era să izbucnească din 1805. Regele Prusiei a fost cîştigat, în cele din urmă, de ţarul Alexandru I, care vine la Berlin pentru a încheia o alianţă, împotriva Franţei. Jurămîntul în faţa mormîntului lui-Frederic II, cînd cei doi monarhi făgăduiesc că nu se vor părăsi niciodată, dorinţa unei partide de a angaja Prusia: în Coaliţia a III-a, alături de Austria şi Rusia, sînt factorii, care contribuie la încheierea unui tratat secret cu Rusia.. Amină totuşi plecarea lui Haugwitz, pentru a-i prezentai lui Napoleon un ultimatum şi, după bătălia de la Austerlitz, Haugwitz prezintă împăratului felicitările care, după; cum remarca, ironic, Napoleon, îşi schimbaseră doar adresa.. Ceea ce iritase partida antifranceză, de la Curtea din Berlin, era faptul că o parte din trupele franceze traversaseră Anspachul. Aşezat într-o zonă în care, de obicei, s-au dus

lupte între armatele franceze şi austriece, această posesiune a coroanei prusace fusese, în repetate rînduri, traversată, cînd de o armată cînd de alta, fără ca Prusia să ajungă, din pricina aceasta, la un conflict cu una din părţile beligerante. în 1805, domnea la Curtea regelui Prusiei o atmosferă nefavorabilă Franţei, întreţinută de regină şî de prinţul Ludovic. Tratatul de la Schoenbrunn nu făcuse-altceva decît să aţâţe şi mai mult spiritele. Deşi primea Hanovra, Prusia ceda Franţei chiar teritoriul din pricina, căruia era să ajungă la un conflict armat, în 1805. Dar ceea, ce nemulţumeşte şi mai mult partida francofobă este numirea fraţilor lui Napoleon, unul ca rege al NeapoluluL. altul ca rege al Olandei, înrudirea dintre familia lui Napoleon şi regatele nou create în sudul Germaniei, dar mai ales crearea Confederaţiei Rinului, la 12 iulie 1806, compusă din 16 principate dintre care, cele mai importante-erau Bavaria, Wurtembergul, Badenul, Hessa-Darm-stadt etc. Confederaţia era pusă sub protecţia lui Napoleon. Ambasadorul Prusiei considera că : „ "Voinţa lui;
Napoleon este astăzi singura modalitate de a reglementa drepturile şi pretenţiile statelor invadatoare şi invadate ; favoarea lui, unicul arbitru al existenţei lor politice". Prin crearea Confederaţiei Rinului, se dizolvă Sfîntul imperiu romano-germanic, iar împăratul Francisc II, devine Francase I, ca împărat al Austriei.
Deşi ţarul Alexandru era la un moment dat de acord să încheie o înţelegere cu Franţa, el nu ratifică tratatul realizat de ambasadorul său la Paris, Anglia este dispusă să ridice o nouă coaliţie. în aceste împrejurări, cînd Coaliţia a IV-a încă nu se închegase, la 9 august 1806, Frederic- Wilhelm ordonă mobilizarea, iar la 26 septembrie îi dă

un ultimatum lui Napoleon, care expira la 8 octombrie, prin care i se cerea retragerea trupelor franceze aflate în sudul Germaniei.

,,Ni s-a dat o întâlnire de onoare la 8 octombrie ; niciodată un francez nu va lipsi de la o asemenea datorie", îi scrie Napoleon lui Berthier. Cînd i s-a propus regelui Prusiei să participe la campania din 1805, campanie în care intervenţia acestuia ar fi creat complicaţii, greu de rezolvat, pentru armata franceză, regele a refuzat. în 1806, cînd Prusia nu avea sprijinul ferm al nici unui aliat, se decide să tranşeze de una singură o problemă mai mult de amor propriu, dar urmărind şi instaurarea hegemoniei sale în Germania, în cazul unui triumf, după dizolvarea Sfîntului imperiu.

Avînd în vedere victoriile obţinute de Napoleon şi că •armata franceză se afla în hotarul de sud al Prusiei, ultimatumul din 26 septembrie pare un act care condamnă la sinucidere pe autorul lui. Dar în Berlin, la curtea regală 'domneşte entuziasmul şi încrederea. Este exaltată memoria marelui Frederic, care a lăsat moştenire o armată socotită invincibilă, deşi pe plan militar se schimbaseră multe, nu numai după moartea lui Frederic II, dar şi după încercarea nereuşită de a înăbuşi revoluţia franceză din 1792, cînd o armată pruso-germană, sub comanda lui Brunswick, a trebuit să se retragă după canonada de la Valmy. Această armată, care dădea încredere tuturor, este din punct de vedere tactic, „un specimen de muzeu", cum o caracterizează Fuller. Regulamentele, după care se antrena, erau din vremea lui Frederic II, iar compoziţia ei se modificase, în sensul că nu mai era aceeaşi cavalerie, pe care Seydlitz o condusese,

cu atât aplomb, la Rossbach. în ceea ce priveşte comandamentul, acesta era compus din nume

ilustre, dar era ineficient pentru că fiecare aspirînd să conducă, nu este de acord cu propunerile celorlalţi generali, care înţelegeau să conducă şi ei.
Frederic-Wilhelm, pentru a tempera animozităţile generalilor săi, ia personal comanda armatei, dai- cum cunoştinţele şi înclinaţiile sale militare sînt nule, se înconjoară, de o colecţie de veterani, cărora le era potrivită o viate, retrasă, o bătrîneţe petrecută cu demnitate. Sfătuitorul: regelui este feldmareşalul von Mollendorf, 80 de ani ; ducele de Brunswick fiind ceva mai tînăr, 71 de ani, dorea? comanda supremă, mareşalul Kalkrenth care participase la războaiele lui Frederic era bolnav şi se declarase împo-trrva războiului, prinţul Hohenlohe vroia şi el comanda, armatei sau. în orice caz, înţelegea să se conducă după. propriile sale principii. Cel mai valoros dintre generalii prusaci este Blticher, cavalerist, în vîrstă de numai 64 de-ani. Deşi regele este comandantul suprem, armata prusacă' este lipsită de o conducere unică.
La 19 august începe mobilizarea armatei franceze, la. începutul lui septembrie, Napoleon îi scrie lui Berthier,. care se afla la Miinchen, să trimită ofiţeri de geniu, pentru a face recunoaşteri exacte ale drumurilor, care duc de la: Bamberg la Berlin. Cere amănunte în legătură cu topografia spaţiului, cuprins între rîul Saale şi Leipzig, fărăi să explice pentru ce-1 interesează, în mod special, această; parte a Germaniei, unde se va decide soarta Prusiei în 1806, dai- şi soarta armatei franceze în 1813. Trupele franceze se află dispersate, o parte la Frankfurt pe Main,

c> alta la Memmingen şi o a treia la Passau. Berthier primeşte dispoziţii ca aceste trupe să fie reunite la Bamberg1 şi Bayreuth, în opt zile, de la primirea ordinului. De la. Bamberg la Berlin sînt opt zile de marş. La 13 septembrie, ordinul de concentrare a armatei franceze este dat. Punctele de raliere : Bamberg, Coburg, Bayreuth, mascate de-pădurile Turingiei şi de Frankenwald. Garda este transportată cu căruţele pînă la Rin, coboară cu bărcile pînă la Maienţa.
Napoleon nu ştie exact dacă există o alianţă ruso-prusă. şi dacă va avea de înfruntat şi armata ţarului. în cazul că există o asemenea alianţă, intenţia lui este aceea de a. scoate din luptă Prusia, mai înainte ca aceasta să poată primi ajutoare. Ca să realizeze acest lucru, era de dorit ca armata prusacă să ia ofensiva, să se apropie cît mai mult de Rin, deci să se depărteze de aliatul ei prezumtiv..

dar şi să îngăduie lui Napoleon să-şi pună în aplicare planul său de campanie, pe care nu-1 cunoaşte nici măcar Berthier. Pentru a provoca' deplasarea armatei prusace spre vest. Napoleon îi cere fratelui său Ludovic, pe care-1 făcuse rege al Olandei, ca să mobilizeze şi să-şi ducă trupele pe graniţă. Lui Ludovic, pentru a înţelege ce misiune are de îndeplinit, îi explică planurile sale : în timp ce :regele Olandei simula mari pregătiri şi intenţii agresive, Napoleon, cu întreaga armată franceză va pătrunde în .inima Prusiei şi va merge direct spre Berlin. La 20 septembrie, alte explicaţii lui Ludovic : „Deoarece intenţia mea nu este aceea de a ataca dinspre tine (deci dinspre vest), doresc ca să intri primul in campanie pentru a-1 ameninţa pe inamic ; Weserul şi Rinul îţi vor servi de refugiu". In aceeaşi zi, îi cere, din nou, lui

Ludovic, să facă multă vîlvă, în gazete, despre trupele care sosesc de peste tot, să dea de înţeles că armata franceză se concentrează spre Weser, aproximativ 80 000 de oameni, trupele :regelui Olandei să intre în campanie, în jur de 1 octombrie :şi în timp ce Ludovic va atrage atenţia asupra sa, „eu voi manevra pentru a-1 învălui" pe inamic.

Peste 10 zile, la 30 septembrie, Napoleon îi trimite lui Ludovic două note explicative prin care, de data aceasta, cu mai multă precizie şi cu amănunte îi arată intenţiile sale. „Intenţia mea este aceea de a concentra toate forţele mele pe extrema mea dreaptă, lăsînd gol tot spaţiul între Bamberg şi Rin, în aşa fel încît să am 200 000 de oameni veniţi pe acelaşi cîmp de bătaie". Pe Napoleon nu-1 stîn-.jenesc eventualele ofensive ale armatei prusace spre Ma-ienţa sau Bamberg. „Natura evenimentelor care pot avea loc este incaloulabilă — continuă explicaţiile Napoleon — pentru că inamicul, care presupune că stînga (armatei franceze) este pe Rin şi dreapta în Boemia şi că linia mea de operaţii este paralelă cu frontul meu de bătaie, poate să aibă cel mai mare interes să depăşească stînga mea şi în acest caz eu pot să-1 arunc spre Rin."

Napoleon mizează pe rutina şi, în acelaşi timp, incompetenţa generalilor prusaci. Aşa cum la Austerlitz, bătălia a fost cîştigată pentru că inamicul a încercat să-i intercepteze linia de operaţii, tot aşa se poate întîmpla şi în 1806. Napoleon are grijă ca linia lui de operaţii să fie perpendiculară pe frontul său de bătaie. Manevra de la Austerlitz se poate repeta, însă, de data aceasta pe spaţii vaste.

în cea de-a doua notă, pe care o trimite lui Ludovic, "Napoleon rezumă ce avea să se petreacă în luna octombrie, ;mai exact, la jumătatea acesteia : „Primele mele marşuri ameninţă inima monarhiei prusace, şi desfăşurarea forţelor mele va fi atît de impunătoare şi rapidă, încît este probabil ca toată armata prusacă din Westfalia să se retragă spre Magdeburg şi că toată va executa mari marşuri pentru apărarea capitalei."
De aceea, corpul de oaste de care dispune Ludovic are darul să-1 distragă pe inamic, el constituie un mijloc de diversiune pînă la 12 octombrie „cînd operaţiile mele vor îi demascate'", dar cînd o parte din forţele inamice nu vor mai avea altă salvare decît să se refugieze în Olanda sau în Franţa !
Trasînd programul după care se va desfăşura campania şi pe care îl va respecta riguros, merită să se atragă atenţia asupra unei alte calităţi, de primă mărime, a lui Napoleon ca general : deşi planul pe care-1 pregăteşte numai el singur, cu migală, deşi speră că va obţine rezultate extraordinare, dacă este executat fără greşeală, Napoleon nu este dinainte sigur de victorie, din care pricină ia măsurile necesare pentru a salva armata şi Franţa, în cazul unui eşec. Ludovic nu trebuie să se hazardeze, să nu-şi expună trupele, pentru că ele constituie numai un corp de supraveghere, care ar putea să acopere la nevoie retragerea spre Dunăre. Prudent, Napoleon va lăsa corpul 8 nou constituit şi pus sub comanda lui Mortier, la Maienţa, pentru a veni în ajutorul lui Ludovic, sau să acopere retragerea lui.
De ce este important ca Ludovic şi corpul 8 să apere .linia Rinului : ştiind că Franţa este în siguranţă, Napoleon crede că şi de va rămâne cu 50 000 de oameni, el va

reuşi să-1 înfrîngă pe inamic, pentru că va avea toată libertatea să manevreze, fără să mai fie legat de nici o linie de operaţie. Acest plan se bazează şi pe modul defectuos de aprovizionare al armatei prusace, care este obligată să ţină seama de depozitele ei. Linia de operaţii este legată de o aprovizionare care se poate face numai din anumite locuri şi, în acelaşi timp, armata, ca să poată exista ca atare, este nevoită să apere aceste locuri. în timpul campaniei din 1806, Meeklemburgul refuză să furnizeze provizii armatei prusace, pentru că aceasta nu poate plăti cu bani peşin, iar asigurările date că totul va fi rambursat, n-au nici o valoare. în momentul în care se decide isoarta campaniei, în preziua bătăliei de la Jena şi Auerstaedt, armata prusacă lipsită de furaje şi provizii, nu poate să le ia din Jena, fără permisiunea curţii de la Weimar. Armata franceză nu-şi pune o asemenea problemă, de unde şi marea libertate de acţiune.

Acest plan de campanie, extraordinar', din toate punctele de vedere, este mereu retuşat, completat. Aşa cum. arată Camon, pînă în momentul în care armata franceză va pătrunde în Prusia, aceasta are două linii de operaţii una care pleacă de la Maienţa prin Frankfurt — Wiirzburg -— Bamberg şi alta care vine din sudul Germaniei : Ulm — Augsburg — Anspach — Forcheim — Bamberg. Pînă la trecerea Frankenwaldului, Bambergul se află în centrul zonei în care se reuneşte armata franceză, acoperit la nord de Kronach şi apoi de munţi.

în momentul în care trece în Prusia, această linie de operaţie devine paralelă cu frontul său, pentru că. ajungînd în spatele armatei prusace, el va ataca spre vest, în direcţia Franţei. Simte nevoia să se sprijine pe un centru de operaţii şi în consecinţă, îi cere lui Berthier să trimită:

oameni, care să studieze atent fortificaţiile de la Gotha, Naumburg şi Leipzig. Dacă armata prusacă, e surprinsă în jurul Weimarului, centrul de operaţii al armatei franceze poate deveni Naumburgul sau Leipzigul, în funcţie de resursele pe care le au aceste localităţi. în acest caz,, centrul de operaţii al armatei franceze va fi mai aproape de Berlin decît armata prusacă. Nici un general, pînă la Napoleon, n-a îndrăznit să conceapă un plan de o asemenea temeritate şi, totuşi, atît de logic şi de firesc, cum apare după executarea lui.

La începutul lunii octombrie, cînd Napoleon ajunge la Maienţa, apoi la Wiirzburg (2—5 octombrie), pentru a prelua comanda armatei, planul strategic era realizat în mintea sa. Intenţiile le cunoaşte numai fratele său, pentru că acesta are un rol de jucat, un rol precis, şi pentru a nu comite erori, fratele mai mare îi explică numai lui cum va trebui să acţioneze. în mintea sa, ofensiva proiectată se va realiza cu cel puţin 6 corpuri dispuse într-un imens şi formidabil careu, cu care va pătrunde irezistibil în inima Prusiei. Acest careu va fi format din 170 000 de oameni, plus un corp bavarez de 13 000.

Armata Prusiei este estimată la aproximativ 250 000.. probabil 272 000, cu contingentul saxon, pentru că, preventiv, Saxonia fusese transformată, cu forţa, în aliata Prusiei. Oricît de impunătoare pare la prima vedere, acea-

stă armată nu se află şi nici nu poate veni, în întregime, pe un cîmp de bătaie. O parte formează garnizoanele diferitelor fortăreţe. 70 000—75 000, sub comanda ducelui de Brunswick, se află în jurul Magdeburgului, formînd centrul armatei, aripa dreaptă (50 000) de sub comanda lui von Riichel şi Bliicher formează aripa dreaptă la Gottin-

gen şi Miihlhausenm, iar aripa stînga sub comanda lui Hohenlohe (50 000) şi cu cele două divizii saxone (70 000) se deplasează de la Dresda spre Leipzig. Se ţin mai multe consilii de război pentru a stabili un plan de campanie. Brunswick are un plan, Hohenlohe altul. Primul crede că Napoleon nu poate adopta decît o poziţie defensivă, deci este hotărât ca armata prusacă să se deplaseze, prin Erfurt, spre Wurzbui-g, pentru a tăia legăturile armatei napoleoniene cu Franţa. Hohenlohe vrea să ia ofensiva prin Hof spre Bamberg. Disputa este fierbinte, regele intervine şi le dă dreptate amîndurora : să se ia ofensiva pe direcţiile Wurzburg şi Bamberg. Discuţiile continuă şi, la 5 octombrie, se hotărăşte ca să fie trimis un căpitan, pentru a recunoaşte care sînt căile de comunicaţii ale inamicului, •dar acesta nu le descoperă nicăieri şi Brunswick ordonă ocuparea localităţii Meiningen, dincolo de Thuringerwald, în timp ce o parte din cavalerie va face recunoaşteri spre Neustadt şi Hildburghausen, restul armatei concentrîn-du-se în jurul Erfurtului. Hohenlohe, urmărind executarea planului propus de el, ordonă celor două divizii saxone şi prinţului Ludovic, să urce pe malul rîului Saale, de la Jena spre Saalfeld, pentru a ocupa trecătorile Frankenwald^ului. Cum, pînă la 7 ootombrie, nici nu se stabilise un plan de acţiune, Scharnhorst, unul dintre cei mai buni generali prusiaci scrie : „Ceea ce ar trebui să facem o ştiu bine, ce vom face numai Dumnezeu o ştie." Trădătorul şi emigrantul francez, Dumouriez sfătuia pe prusaci să se retragă la est de Elba, să facă joncţiunea cu armata rusă, care venea din Silezia. Dar la consiliile de război, prezidate de rege, nu se poate stabili o decizie şi în 8 octombrie, cînd Brunswick află că armata franceză a început

marşul spre Saxonia, prin Coburg şi Bayrenth, renunţă la ofensiva proiectată şi-şi propune să-1 aştepte pe Napoleon şi să atace „printr-o mişoare oblică şi rapidă pe direcţia pe care acesta o va urma." Ofiţer sub Frederic II, Brunswick trăieşte din amintiri şi pe baza lor plănuieşte să sporească gloria armatei prusace.

între timp, concentrarea armatei franceze se realizase* conform planului lui Napoleon din 18—19 septembrie. Intenţia lui Napoleon este aceea de a pătrunde în Saxonia. pe trei coloane. Coloana din dreapta : în frunte corpul 4,. Soult, urmat la o zi de mers de corpul 6, Ney şi, în urmă. 10 000 de bavarezi, total 50—60 000 de oameni ; direcţia, de marş : Hof—Plauen ; coloana din centru este condusă de corpul 1, Bernadotte, urmat de corpul 3 Davout şi cea mai mare parte a rezervei de cavalerie, în total, 70 000 de oameni înaintează pe direcţia Kronack—Schleiz ; coloana din stînga este condusă de corpul 5 Lannes, urmat de corpul 7, Angereau, 40 000 de oameni înaintează pe direcţia Coburg—Saalfeld. Frontul întregii armate este de 30 de km, iar acoperirea este efectuată de cavaleria uşoară. Comandanţilor corpurilor, care deschid drumul, le sînt cerute cît mai multe informaţii, pentru ca Napoleon să poată acţiona fie pe centru, fie pe stînga, în funcţie de poziţia ocupată de armata prusacă. La 8 octombrie. începe traversarea Frakenwaldului. în ziua următoare arc loc o primă ciocnire între avangarda lui Bernadotte şi saxonii aflaţi în localitatea Schleiz. Hohenlohe, la început, intenţiona să ia ofensiva, dar după aceea se decide să se retragă, prinţul Ludovic primeşte ordin să se retragă spre Saalfeld. La 10 octombrie, Lannes atacă pe prinţul Ludovic la Saalfeld, acesta din urmă este

omorât, resturile corpului său se retrag în dezordine. în aceeaşi zi, într-c< scrisoare adresată lui Soult, Napoleon îi arata că în faţa lui nu sînt trupe inamice. Armata prusacă este pe Saale şi la vest de acest rîu. Din pricina terenului încă n-a făcut, joncţiunea cu coloana din stînga, deci zilele de 10 şi 11 sînt pierdute. Un cîmp de bătaie a fost recunoscut înainte-de Schleiz. Ney şi Soult se află la o distanţă care le îngăduie să participe la o bătălie dată în acest loc. Dacă se realizează joncţiunea cu coloana stângă, va înainta spre Neustadt şi „după aceea, orice ar face inamicul, dacă mă atacă, eu voi fi încîntat; dacă se lasă atacat, nu-mi va scăpa şi dacă fuge spre Magdeburg veţi fi înaintea lui la Dresda. După această bătălie, eu voi fi la Dresda sau la Berlin înaintea lui."
Din informaţiile primite de la Soult, se pare că inamicul se retrage spre Gera. Sînt date dispoziţii ca Soult, Ney.. Davout să se apropie de Gera, pentru a intercepta drumul pe care armata prusacă se putea retrage spre Dresda.. Hohenlohe se retrage pe malul stîng al Saalei şi de aicS

spre Jena. Cavaleria lui Murat, care cutreieră zona cuprinsă între Saale şi Pleisse, la răsărit de Gera, nu întîlneşte nici un duşman şi Murat îl anunţă pe împărat că informaţiile culese de el confirmă pe acelea pe care le are Napoleon, în legătură cu existenţa armatei prusace la Erfurt. Informaţiile lui Murat sînt primite în dimineaţa zilei de 12 octombrie şi Napoleon poate spune că : „în sfîr-şit, vălul s-a rupt", de acum situaţia a devenit limpede. Aflîndu-se concentrată în jurul Erfurtului, armata prusacă nu se poate retrage decât spre Magdeburg—Berlin. Pentru a împiedica această manevră, ea trebuie fixată pe loc. deci este necesar ca armata franceză să se deplaseze

grabnic la vest de Saale. Armata prusacă poate încerca o retragere spre Leipzig prin Naumburg. Napoleon ia măsuri ea Davout să se îndrepte spre această localitate şi, împreună cu Bernadotte, să ocupe toate trecerile peste Saale. între Jena şi Naumburg. Napoleon, cu corpurile Lannes. Augereau, Garda si o parte din corpul lui Ney, va trece Saale la Jena, pentru a-1 ataca pe adversar la Weimar. Bătălia va avea loc probabil în 16 octombrie.

In aceeaşi zi, Napoleon îi scrie lui Lannes : „Toate scrisorile interceptate lasă să se vadă că inamicul şi-a pierdut capul. Ei ţin sfaturi zi şi noapte şi nu ştiu ce hotărâri să ia. Dar vedeţi că armata mea este reunită, că le barez drumul spre Dresda şi Berlin. Arta este astăzi de a ataca tot ceea ce poate fi întâlnit, cu scopul de a-1 bate pe inamic în amănunt (pe bucăţi) în timp ce se reuneşte." Lui Murat îi cere să atace coloanele inamice, care sînt în marş şi, două trei atacuri victorioase, vor avea darul să strivească armata prusacă, fără să fie nevoie de o bătălie generală.

în 13 octombrie Augereau, Lannes şi Davout îl informează, pe Napoleon, că armata prusacă se află între Jena şi Erfurt.

în Buletinul din 13, Napoleon explică efectul manevrei sale : ..armata franceză apără Saale, având spatele spre Elba şi merge împotriva armatei prusace, care se află cu spatele la Rin ; poziţie foarte bizară, care poate duce la evenimente de o mare importanţă."

Armata franceză se află de-a lungul Saalei, interceptând drumurile spre Leipzig şi Dresda şi gata să traverseze rîul a doua zi. însă, în după-amiaza zilei de 13, Napoleon primeşte un mesaj de la Lannes, prin care este semnalată, la vest de Jena, o masă importantă a armatei prusace.

Sînt date ordine ca Ney şi Soult să trimită cît mai multe trupe în această direcţie. Bernadotte la Dorriburg şi Davout la Naumburg interceptează drumurile pe care se pot retrage trupele prusace sau pot manevra ca aripă dreaptă,, în cazul în care adversarul primeşte bătălia la Jena. Napoleon, ajuns la Jena şi recunoscînd poziţiile ocupate de adversar, crede că toată armata prusacă este concentrată între Jena şi Weimar. Lannes traversează Jena şi urcă. pe platoul Landgrafenberg (după aceea Napoleonsberg) cu o parte din trupele sale. Napoleon încearcă să înghesuie, pe platoul ocupat de Lannes, cît mai multe trupe, în afara corpului 5 este adusă şi Garda. în dreapta este instalată divizia Suchet, în stînga divizia Gazan, iar pe centru infanteria Gărzii, artileria celor două corpuri în spate. Noaptea, cu felinarul în mînă, Napoleon dirijează pe ofiţerii de geniu ca să lărgească drumul care urcă pe Landgraienberg, în aşa fel încît să poată fi transportată şi artileria. Sînt trimise, tîrziu, spre miezul nopţii, noi ordine mareşalilor, să vină cît mai repede pe cîmpul de luptă. Davout şi Bernadotte vor forma aripa de învăluire.

A doua zi, 14 octombrie, la orele 6 dimineaţa, începe bătălia de la Jena. Napoleon consideră că trebuie să angajeze bătălia cu toată armata adversă. De fapt, la Jena, el nu întîlneşte decît o parte a acesteia, comandată de Hohenlohe, care avea sarcina să acopere retragerea corpului principal al oastei prusace, de sub comanda regelui şi a lui Brunswick. Hohenlohe, pentru a împlini sarcina care îi revine, dispune trupele în felul următor : 5 000 de oameni sub comanda lui Holtzendorff sînt plasaţi în faţa Dornburgului, pentru a apăra trecerea francezilor

peste Saale, în acest punct, sub comanda lui Tauenzien, 8 000' de oameni ocupau satele Closewitz şi Liitzenrode, pădurea de lîngă Isserstedt; Hohenlohe, ou corpul principal, se afla în spatele acestora, spre vest, la Capellendorf şi Weimar (22 000 de oameni), în timp ce corpul lui Riichel era dincolo de Weimar. Hohenlohe se aştepta ca francezii să atace dinspre sud sau vest, în nici un caz dinspre est.
Din pricina dispozitivului luat de trupele lui Hohenlohe, bătălia se va desfăşura în trei faze. Prima începe la ora şase dimineaţa, iar diviziile lui Lannes ocupă satele Closewitz, Liitzenrode şi Cospoda, creînd în felul acesta spaţii pentru desfăşurarea trupelor care soseau de la Jena. Tauenzien se retrage la Vierzehnheiligen şi-şi regrupează forţele reduse la 5 000 de oameni. La atacul dat de corpul

5 contribuie şi divizia Saint-Hilaire, din corpul lui Soult, oare prelungeşte aripa dreaptă a armatei franceze, ocupîrid pădurea din faţa satului Lobstedt. în acelaşi timp, o divizie din corpul lui Augereau, ocupă o poziţie pe aripa stingă.
0 ceaţă densă se lasă pe cîmpul de luptă către orele 9. Napoleon nu insistă ca mişcarea ofensivă a trupelor sale să continue. Mulţumit de terenul eîştigat, aşteaptă ca să desfăşoare trupele Ney, Soult şi Augereau, care soseau pe cîmpul de luptă.
Hohenlohe, dîndu-şi seama că nu are în faţă numai trupele care ar fi format, după opinia lui, flanc-garda armatei franceze, ordonă generalului Grawert să ocupe, cu infameria, Closewitz şi Liitzenrode. Holtzendorf să vină în sprijinul lui Tauenzien. îl cheamă pe von Riichel să vină pe

cîmpul de luptă. Hohenlohe, însuşi, ia comanda cavaleriei şi se îndreaptă spre Vierzehnheiligen, cu 45 de escadroane.

Lupta este reluată la orele 10, datorită unui incident care-1 surprinde pe Napoleon. Ney, cu 4 500 de oameni de elită, la adăpostul cetii, fără să fie zărit de Napoleon, pătrunde între corpurile lui Lannes şi Augereau şi cînd ceaţa se ridică, se trezeşte în faţa celor 45 de escadroane ale cavaleriei prusace, urmată de aproape 20 000 de infanterişti. Ney ocupă Vierzehnheilegen, reuşeşte să respingă şarjele de cavalerie, pînă cînd primeşte ajutorul lui Lannes, căruia Napoleon îi ceruse să-1 sprijine pe temerarul mareşal, şi două regimente de cavalerie trimise de Napoleon. Se dă o luptă înverşunată pentru satul Vierzehnheiligen. Hohenlohe ezită să angajeze infanteria1 care era superioară numeric, în acel moment, francezilor şi pînă la urmă satul rămîne în mîinile francezilor. între timp are loc şi atacul lui Holtzendorff care este bătut de Soult. Augereau, pe stînga, sprijină pe Ney, dar îşi concentrează majoritatea forţelor împotriva corpului de sa-:xoni.

La 12,30, Napoleon angajase aproape 54 000 de oameni şi avea pregătită pentru ofensiva generală o masă formată

1 După altă relatare, Hohenlohe ar fi dispus infanteria la orele 10,30, pe două batalioane, în adîncime şi luînd un ordin oblic, a înaintat cu aripa stînga în faţă şi a ocupat pădurea de la Isserstedt. După această acţiune, Hohenlohe, timp de două ore nu a întreprins nimic, expunînd trupele sale focului infanteriei franceze.

din 42 000 de oameni. în momentul în care Soult şi Augereau reuşesc să înainteze pe aripi, Napoleon ordonă un atac: general. Ney şi Lannes atacă pe centru, reuşesc să respingă infanteria lui Grawert, Isserstedt este ocupat şi trupele prusace se retrag între Gross şi Klein-Romstedt. înciuda eforturilor făcute de Hohenlohe, pentru a ralia trupele sale, în vederea unei retrageri organizate. La orele-două după-amiază, armata prusacă „seamănă cu un fluviu de fugari". Este momentul în care Riichel apare pe cîmpul. de luptă şi angajează ultima fază a bătăliei, în loc să ocupe o poziţie care să acopere retragerea armatei prusace., cu cei 15 000 de oameni, pe care-i are la dispoziţie. Asaltat de trupe numeroase, în 15 minute, forţele lui Riichel sînt reduse la jumătate şi peste alte 15, corpul lui Riiche? este pus în derută. La orele patru, bătălia era câştigată. Murat începe urmărirea armatei prusace, care se retrăgea spre Weimar.

încîntat de victoria obţinută la Jena, Napoleon este surprins atunci cînd trimisul mareşalului Davout, căpitanul Trobriant îi aduce vestea că la 28 de kilometri de Jena, şi anume la Auerstădt, mareşalul repurtase o strălucită, victorie împotriva armatei prusace de sub comanda regelui. Dar nici mareşalul şi nici adversarii săi nu au ştiut care este forţa reală pe care o înfruntă. în noaptea de 13 spre-14 octombrie, Davout primise instrucţiunile lui Napoleon : să traverseze Saale pe podul de la Kosen şi împreună cu Bernadotte, care se afla la Dornburg, să atace în flanc armata prusacă, aflată între Jena şi Weimar.

Napoleon ignora faptul că, în momentul în care regele Prusiei a aflat că armata franceză a ocupat Naumburgul, acesta a format un consiliu de război, la care s-a hotărît ca cea mai mare parte a oastei prusace să se retragă spre

Elba prin Auerstădt şi Merseburg, în timp ce Hohenlohe-forma ariergarda. La orele 10, în ziua de 13 octombrie, armata prusacă începe marşul spre Auerstădt. Ea este formată din 70 000 de oameni şi peste 200 de tunuri.
în ziua de 14, la orele 6, Davout pune în marş divizia. Gudin, care traversează podul de la Kosen şi, pe o ceaţă densă, ajunge în satul Hassenhausen. Aici are loc prima ciocnire cu elementele înaintate ale armatei prusace.. Ceaţa nu îngăduie celor doi adversari să vadă ce forţe au în faţă. Corpul lui Davout era format din 24 500 infanterişti şi 1 500 cavalerişti, plus 44 de tunuri. Divizia Gudin respinge primele şarje ale cavaleriei prusace, condusă de

Bliicher, după care urmează atacul unei divizii de infanterie, comandată de Schmettau ; deşi Brunswick era de-părere ca armata să se oprească să aştepte sosirea unei noi divizii de infanterie, dar Mollendorf este de părere să atace imediat şi regele este de acord. Bliicher, cu 2 500 cavalerişti, şarjează de patru ori careurile formate de-regimentele diviziei Gudin şi de fiecare dată şarjele sale-sînt respinse. La orele 9, soseşte pe cîmpul de luptă divizia lui Friant şi cum eforturile adversarului se îndreptau, asupra flancului drept al diviziei Gudin, Friant intră în poziţie, pe dreapta lui Gudin. O nouă divizie prusacă este-angajată, Schmettau şi Brunswick sînt răniţi mortal şi armata prusacă rămîne fără comandant, pentru că regele nu numeşte un înlocuitor, iar el însuşi nu înţelege să conducă o bătălie. Sosind rezerve, armata prusacă începe-con centrarea atacurilor pe flancul stîng al diviziei Gudin.. dar la orele 11, soseşte divizia Morand şi prelungeşte flancul ameninţat. Cu toate atacurilor repetate ale cavaleriei prusace, careurile franceze rezistă

şi spre prînz, Morand: şi Friant reuşesc să cîştige teren şi în ciuda faptului că Bliicher şi Kalkreuth îl îndeamnă pe rege să angajeze-rezervele într-un atac decisiv, regele consideră că este-prudent să se retragă, pentru a face joncţiunea cu trupele-lui Hohenlohe. Joncţiunea se face cu o masă de fugari, care transmit panica şi unităţilor care luptă la Auerstădt.
în bătălia de la Jena şi Auerstădt, francezii au capturat 25 000 de prizonieri, 200 de tunuri, 60 drapele. Mai' mult de o treime din corpul lui Davout era scos din luptă, cele mai mari pierderi înregistrîndu-le divizia Gudin.
în Buletinul din 15 octombrie se afirmă că „Bătălia de-la Jena a spălat ruşinea de la Rossbach, a decis în şapte-zile soarta unei campanii, calmînd în întregime frenezia: războinică care pusese stăpînire pe conducătorii prusaci."
La 15 octombrie, începe urmărirea armatei prusace. Murat, Soult, Ney şi Bernadotte (corpul acestuia nu contribuise nici la lupta de la Jena, care se da în stînga sa şi' nici la cea de la Auerstădt) sînt lansaţi pe urmele resturilor armatei prusace, conduse de Hohenlohe şi Blucher,. care căutau să-şi deschidă un drum "spre est. Hohenlohe, care voia să treacă Oderul, este forţat să capituleze la-. Prentzlow în 28 octombrie, iar Blucher depune armele la-. Liibeck în 7 noiembrie.
în 24 octombrie, Napoleon ajunge la Potsdam, în 25 are-loc intrarea în Berlin. Corpul lui Davout defilează primul,.

"Iar mai tirziu mareşalul va primi titlul de duce de Auerstădt. Napoleon, însuşi, intră în capitala Prusiei, la 27 octombrie. Fortăreţele Prusiei : Erfurt, Spandau, Stettin, Kiistrin, Magdeburg etc. se predau una după alta, uneori la prima somaţie a unui ofiţer de cavalerie. Rareori o cam-

panie s-a încheiat, cu un succes desăvîrşit, strategic şi tactic, cum s-a încheiat campania din 1806. Aşa cum îi raporta Murat lui Napoleon : „Ordinele maiestăţii voastre au fost executate, lupta s-a încheiat din lipsă de combatanţi." O mare putere europeană se prăbuşea în mai puţin de o lună de zile.Pe lîngă 25 000 de morţi, erau făcuţi prizonieri 100 000 de oameni, restul armatei se dizolvă de la sine. Numai la Berlin sînt capturate 400 de tunuri şi 100 000 de puşti. Saxonia şi Weimar sînt incluse în Confederaţia Rinului. Despăgubirea de război plătită de Prusia se ridică la 160 000 000 franci.
Modul în care se desfăşoară şi se încheie această campanie, a fost, în mod fericit, rezumat de Heine, în cuvintele : „Napoleon a suflat, peste Prusia şi Prusia a încetat ,să mai existe."

BĂTĂLIA DE LA WATERLOO (1815)

În momentul în care participanţii la Congresul de las Viena află că Napoleon a debarcat în Franţa, capetele încoronate ale Europei decid să trimită toate forţele lor-împotriva uzurpatorului. Napoleon dorea pacea, deoarece' armata franceză nu era pregătită pentru a face faţă Europei, în faţa pregătirilor pe care le face Anglia, Prusia. Austria, Rusia şi Suedia, plus regatele germane create'-de Napoleon cu toată că Napoleon încearcă să ducă tratative

cu adversarii săi, aceştia refuză categoric orice înţelegere. Ei doreau înlăturarea lui Napoleon şi, dacă se-putea, dispariţia fizică a acestuia. în ochii lor, Napoleon reprezenta revoluţia. în realitate, Napoleon consolidase rezultatele revoluţiei burgheze. Poporul francez 1-a întâmpinat, după întoarcerea din insula Elba, aşa cum o va face-şi după lupta de la Waterloo, ca să desăvârşească revoluţia, adică să realizeze cel puţin programul revoluţiei de peste 33 de ani, dar Napoleon, adept al revoluţiei din 1789, detestă o nouă schimbare a ordinei sociale lipsindu-se de singurul aliat de nădejde : poporul francez. Pentru a înfrunta Europa, acceptă condiţiile puse de marea burghezie franceză, care-i este ostilă. Napoleon însuşi, generalul „O sută de mii", cum îl numeau adversarii în 1814, nu mai avea încrederea de altădată în el însuşi. Constituţia îl împiedică să recurgă la conscripţie, într-un moment în care armatele celor mai mari puteri continentale se aflau la graniţa Franţei sau în marş spre hotarele acesteia

Sînt constituite totuşi 6 corpuri de armată, comandate de Drouet d'Erlon, Reille, Vandamme, Gerard şi Mouton. Garda este formată din două dizivii : Friant şi Morand ; Tînăra Gardă, o divizie, Duhesme şi, două divizii, de cavalerie, Lefebvre Desnoetes şi Guyot. Rezerva de cavalerie se află sub comanda lui Grouchy şi este formată din 4 corpuri : Pajol, Exelmans, Kellermann şi Milhaud. în total 100 000 de oameni, 300 de tunuri.
De la Marea Nordului la graniţa Elveţiei, adversarii lui Napoleon dispuneau de 600 000 de oameni, împărţiţi în Datru armate. Armata anglo-olandeză sub comanda lui Wellington şi armata prusacă sub comanda lui Blucher, se

aflau în Belgia. Prima avea un efectiv de 85 000 de oameni, cea de a doua 127 000.
Pentru apărarea Rinului şi hotarului de pe Alpi sînt detaşate două corpuri : în Alsacia, Rapp, cu 17 000 de oameni, pe Alpi, Suchet, cu 22 000. Alţi 27 000 de oameni sînt imobilizaţi în Vendee. Adversarul cel mai periculos era armata anglo-olandeză-germană din Belgia, care putea înainta în direcţia Parisului fără a întîmpina obstacole naturale importante.
Deoarece propunerile de pace ale lui Napoleon sînt respinse, acesta se decide să atace prin surprindere pe Wellington şi Blucher. Victorios, teatrul de operaţii era mutat dincolo de hotarele Franţei, se crea timp pentru ridicarea a 200 000—250 000 de oameni. Avînd în vedere inferioritatea numerică şi timpul care îi lipsea lui Napoleon, pentru organizarea unei mari armate, adversarii săi sînt convinşi că acesta va adopta o atitudine defensivă. La 6 iunie, corpul 4 Gerard părăseşte Metz îndreptîndu-se spre Philippeville, la 8 iunie Garda părăseşte Parisul, celelalte corpuri încep marşul spre frontiera Belgiei. Riul Sambre maschează concentrarea armatei franceze. La 14 iunie Sambre este trecut pe trei coloane pe un front de 5 km. Obiectivul pe care trebuie să-1 atingă armata franceză este Charleroi, locul în care Wellington şi Blucher -ar putea face joncţiunea. Napoleon spera să-i separe şi să-i bată pe rând. Planul este conceput cu înţelepciune, executat cu îndrăzneală, el însuşi valorînd cît 100 000 de oameni, care-i lipseau împăratului. Acesta este comenta-.riul lui Napoleon. Cunoscând caraoterul impetuos al lui Blucher, Napoleon îşi îndreaptă eforturile împotriva acestuia. La 15 iunie, pe 3 coloane, armata

franceză înaintează spre Charleroi, dar, Vandamme în loc să ajungă la orele
10 în această localitate, ajunge abia la 3 după-masă, mareşalul Mortier, comandantul Gărzii părăseşte cîmpul de luptă, Bourmont, comandantul unei divizii, dezertează, dezvăluind inamicului, planurile lui Napoleon. Ney soseşte pe cîmpul de luptă şi primeşte comanda coloanei de pe aripa stingă, formată din corpurile 1 şi 2 şi misiunea de a ocupa Quatre-Bras împingînd avangărzi spre Bruxelles, Nanuir şi Nivelles. în 16 iunie, Napoleon îi bate pe prusaci la Ligny. Ney se bate numai cu jumătate din forţele de care dispune la Quatre-Bras, uitînd de cealaltă jumătate pînă la o seara, cînd împrejurările îi impun să facă apel la rezerve. ..în alte campanii, spune Napoleon, acest general ar fi ocupat de la 6 dimineaţa o poziţie în faţa localităţii Quatre-Bras", ceea ce i-ar fi permis să învăluie armata prusacă, iar bătălia de la Ligny s-ar fi încheiat cu lichidarea celei mai mari părţi a armatei lui Blucher. în aceeaşi zi. un corp francez oscilează între cele două cîmpuri de bătaie, fără să intervină nici în lupta de la Ligny, nici în cea de la Quatre-Bras. De la începutul campaniei. Napoleon se află în fruntea coloanelor, conduce la atac diviziile Gărzii, corectează greşelile generalilor săi.
Blucher se retrage spre Wawre. Napoleon trimite 34 000 de oameni sub comanda lui Grouchy ca să urmărească armata prusacă, să atace fără ezitare, s-o fixeze pe loc, pentru a nu fi în stare să vină în ajutorul armatei anglo-olandeze. Napoleon, cu 62 000 de oameni, ajunge seara, 17 iunie, la Waterloo. Dacă generalii săi ar fi dat dovadă de mai multă operativitate, ar fi ajuns la orele 3 după-amiază şi soarta primei părţi a campaniei ar fi fost decisă. Pînă seara, armata lui Wellington ar fi fost înfrîntă, fără ca

Blucher să poată trimite nici un ajutor. De o zi şi o noapte plouă. S-a crezut că ploaia a contribuit la înfrîn-gerea de la Waterloo. Napoleon inspectează cîmpul de luptă la orele 5 dimineaţa. Terenul este impracticabil, începutul ostilităţilor este amînat pînă la ora 9, cînd trupele franceze din prima linie ocupă poziţiile fixate de Napoleon. De la 5 la 9 patru ore erau pierdute pentru armata franceză, care avea nevoie de 6 ore, pentru cîştigarea bătăliei.

Napoleon începe lupta pe aripa stingă a armatei franceze, unde se afla castelul Hougoumont şi o pădurice. Intenţia lui era de a atrage atenţia adversarului în această parte, spre a-1 determina să aducă întăriri de pe centru. Dacă manevra reuşea, atunci cu grosul forţelor sale, Napoleon îşi propunea să străpungă centrul armatei engleze şi să atace din flanc aripa dreaptă a acesteia, silind-o să se retragă în aşa fel încît să crească spaţiul, care separa armata lui Wellington de Blucher. Napoleon spera ca Grouchy, în unma mai multor ordine trimise, să sosească pe cîmpul de luptă în flancul sting al armatei engleze. Bătălia pentru Hougoumont durează câteva ceasuri şi, pînă la urmă, această poziţie este ocupată de trupele franceze.

între timp, este pregătit atacul asupra centrului armatei engleze. Este formată o baterie de 80 de tunuri care va deschide focul asupra liniilor engleze. Lui Ney îi este încredinţat atacul, care ar fi putut decide soarta bătăliei.

în momentul în care totul era pregătit pentru atacul decisiv, Napoleon zăreşte pe dreapta, la orizont, ceva care ar putea fi trupe în marş. întrebarea care se pune este aceea de a şti dacă este vorba de o parte din armata lui Grouchy, sau de prusaci. Trei mii de călăreţi sînt

detaşaţi pe dreapta pentru a se reuni cu noii veniţi pe cîmpul de luptă dacă erau francezi, sau pentru a le încetini înaintarea, în cazul în care erau duşmani. Atacul pe centru este amînat pentru un timp. în curînd, lucrurile se lămuresc. O ştafetă prusacă este prinsă şi adusă în faţa lui Napoleon. Ceea ce zărise împăratul, erau 30 000 de oameni, corpul lui Biilow, care nu participase la lupta de la Ligny. Napoleon îi ordonă lui Mouton să ocupe cu 10 000 de oameni o poziţie potrivită pentru a opri corpul 4 prusac. Sînt trimise ordine lui Grouchy să se deplaseze spre stînga, pentru a veni pe cîmpul de luptă. O parte din forţele acestuia-şi cei 10 000 de oameni de sub comanda valorosului general Mouton, erau suficiente pentru a infringe corpul lui Biilow. Ney primeşte ordin să pornească atacul pe centrul liniei engleze, să ocupe ferma de la Haye-Sainte şi satul la Haye. După trei ore de lupte îndîrjite, ferma şi satul la Haye sînt cucerite de francezi, două divizii engleze sînt distruse. Centrul armatei engleze era străpuns, şoseaua, singurul drum pe care armata engleză se putea retrage spre Bruxelles, era interceptată. Victoria armatei franceze este ca şi sigură. Ney cere rezerve pentru a desăvîrşi succesul obţinut, dar, în acest timp, orele 16, Biilow atacă corpul lui Mouton şi, superior numeric, schiţează o mişcare de învăluire a aripei drepte a armatei franceze, linia de operaţii a acesteia este bombardată de artileria prusacă, Mouton se retrage metodic iar Napoleon este constrîns de modul cum evoluează bătălia
să trimită ajutoare lui Mouton, prelungind aripa dreaptă cu unităţi ale Gărzii. Pentru moment era important ca armata prusacă să fie oprită şi pericolul care ameninţa flancul drept al armatei franceze să fie înlăturat. Nepu-

tînd să-i trimită infanterie, Napoleon îi pune lui Ney la dispoziţie o parte din rezerva de cavalerie, cuirasierii lui Milhaud. Acesta din urmă, trecînd pe lîngă Lefebvre-Desnoettes, care comanda cavaleria uşoară a Gărzii îi spune : ,.Pornesc la atac. susţine-mă ! Crezind că este ordinul împăratului, Lefebvre îl urmează pe Milhaud. Napoleon punea la dispoziţia lui Ney o parte din cavalerie ca să stabilească legătura între aripa stingă şi centrul armatei franceze, cu dispoziţia ca Ney să nu înceapă un nou atac pînă la noi ordine. Convins că Grouchy nu mai poate ajunge pe cîmpul de luptă, pentru că nu-şi înţelesese misiunea. Napoleon angajează toate rezervele împotriva lui Biilow. După două ore de lupte, Biilow este respins.

între timp Ney, în loc să aştepte ordinul lui Napoleon, angajează cavaleria în şarje disperate asupra careurilor engleze, el însuşi aflîndu-se în fruntea unui escadron. Atacurile repetate ale cavaleriei franceze sînt respinse şi, deşi Napoleon îşi dă seama că acest atac nebunesc al lui Nev este prematur, consideră că trebuie să fie susţinut şi trimite ordin lui Kellerman să atace şi el cu cavaleria sa. Din greşeală, ordinul este transmis şi cavaleriei grele a gărzii, Ney angajează toată cavaleria armatei franceze împotriva infanteriei engleze, dar nu reuşeşte să frîngă rezistenţa acesteia, cu toate pierderile suferite, cu toate că puterea de luptă a infanteriei engleze era pe punctul de a fi anihilată. Cavaleria franceză care se reformase pe platoul Mont Saint-Jean era ea însăşi epuizată fizic.

Respingînd corpul lui Biilow, Napoleon se hotărăşte să atace cu Garda Veche pe centrul liniei ocupate de armata engleză. Batalioanele sînt formate în careu, în mijlocul unuia dintre ele se află însuşi împăratul. De rezultatul

acestui atac depinde soarta bătăliei. La orizont, alte trupe prusace îşi făceau apariţia. Victoria trebuia cîştigată mai înainte ca aceste trupe să poată ajunge pe cîmpul de luptă. O nouă trădare însă are darul să schimbe soarta bătăliei. Căpitanul du Barail trece în liniile engleze şi—1 informează pe Wellington despre atacul organizat de Napoleon. Generalul englez concentrează în grabă, în locul ameninţat, toate rezervele, le dispune în careu şi cînd Vechea Gardă condusă de Napoleon atacă, faţă în faţă se află 15 000 de

trance; i şi 50 â\' englezi După douăzeci de minute do încleştare supraomenească, Garda începe să se retragă. Acest fapt are darul să declanşeze panica în rîndul armatei france e mai ros că în acest moment, trupele lui BlQcher atacă şi pătrund în la Hayc. Soarele asfinţise, Napoleon ordonă batalioanelor Gărzii să facă stingă împrejur si si so retragă în ordine. Acelaşi lucru îl face COrpuî lui Reille (aripa stingă a armatei franceze), dar o şarjă a cavaleriei engleze separă Garda de corpul lui ReiLe şi dezordinea este totală. Dacă nu ar fi fost angajată cavaleria grea a Gărzii, aceasta ar fi putut respinge cavaleria engleză şi cea mai mare parte a armatei franceze s-ar fi putu: retrage în ordine. Cavaleria prusacă inundă cîmpul de luptă. Napoleon se retrage de-a curmezişul drumului care taie cîmpul de bătaie, cu ultimele batalioane ale Gărz::. ode căror careuri rezistă tuturor şarjelor executate de cavaleria engleză şi prusacă. In dicteurile ce la Sf. Elena, Napoleon, referindu-se la bătălia de la Waterloo, arată că „Din 15 pînă la Iii (iunie) ducele de Wellington a manevrat constant aşa cum a dorit inamicul, n-a făcut nimic din ceea ce acesta se

temea să facă. Infanteria engleză a fost fermă şi solidă. Cavaleria putea să facă :r.a: mult. Armata anglo-olandeză a fost salvată de două or: de prusaci : prima dată, înainte de orele trei. de armata generalului Biilow, eu 30 000 de oameni şi a doua oară. ia orele opt seara, de armata mareşalului Blucher, cu 30 000 de cameni. In această zi. 62 000 de francezi au bătu: 120 000 de oameni. Victoria le-a fost smulsă între opt şi nouă se?.ra. dar de 150 000 de oameni."
Grouchy, cu 35 000 de oameni ar fi schimbat soarta bătălie: dacă ar fi executat ordinele lui Napoleon sau s-ar fi comport: după principiile de artă militară profesate de marele comandant de oşti. Excelent general de cavalerie. Grouchy s-a dovedit sub nivelul- misiunii acordate.
De altfel tocă dir. timpul luptelor din Spania, dar mai ales ir. timpul campaniei din anul 1813, mareşalii lui Napoleon au dovedit că, in momentul în care nu luptă sub ordinea directe ale împăratului, sînt generali mediocri. O singură excepţie poate: mareşalul Davout. în timpul campaniei din 1815. Davout rămîne la Paris ca ministru de război Soult -'--.V.- numit şeful statului major, Garda nu arc- un comandant, Ney, deşi brav, ca de obicei, co-mite eroarea, cu urmări funeste, de a angaja toată cavaleria franceză loc '.â aştepte ordinele lui Napoleon.

Murat, care-şi oferise serviciile, nu este primit pentru gafele politice comise, încît, în confruntarea decisivă pentru soarta lui Napoleon, acestuia îi lipseau oamenii de talent, care sub directa lui conducere, reuşiseră să strălucească în atîtea rînduri pe cîmpurile de luptă. O parte dintre ei muriseră — Lannes şi atîţia alţi generali de talent — alţii trecuseră de partea Bourbonilor sau aşteptau

rezultatul primelor confruntări, pentru a se decide de partea cui vor trece.
Waterloo înseamnă sfîrşitul unei epopei şi sfîrşitul unui destin de excepţie. Generalul, care-şi petrecuse aproape 2') de ani pe cîmpul de luptă, va schimba sabia cu pana si, în ultimii cinci ani. cit îi mai rămîneau de trăit, în detenţiunea de la Sf. Elena, va analiza în scris o parte din campaniile sale sau ale altor generali. Principiile de artă militară formulate, cu o claritate şi o precizie desăvârşită, vor forma obiceiul de studiu, pentru generaţiile următoare de militari.

CAMPANIA DIN ITALIA (1859)

Sînt campanii care pasionează pe cititor, datorită modului în care s-au desfăşurat operaţiile militare propriu-zise. Aceste campanii sînt interesante, numai din punct de vedere al istoriei militare, pentru concepţia strategică şi manevrele pe cîmpul de bătaie, care ilustrează geniul unui mare conducător de oşti şi pregătirea unei armate. Sînt campanii care, deşi din punct de vedere al istoriei militare sînt mai puţin pasionante, au avut urmări importante pe plan politic, în ciuda greşelilor comise de către generalii care au condus asemenea campanii şi, mai ales, în ciuda rezultatelor mediocre, obţinute pe cîmpul de luptă. Campania din Italia din 1859 face parte din ultima

grupă. Este interesantă tocmai pentru modul deslînat şi defectuos, în care a fost condusă de către comandamentul uneia dintre armatele beligerante şi, mai ales, este importantă pentru rezultatele politice pe care le-a avut. Această campanie a avut ca scop eliberarea Italiei de sub suzeranitatea Austriei. încă din timpul revoluţiei din 1848, lordul Palmerston considera că „Austria nu avea nici cea mai mică şansă ca să poată păstra în mod util şi permanent Italia de Nord şi că ar fi fost mai înţelept din partea guvernului său şi mai util pentru trăinicia imperiului, să

elibereze aceste popoare de sub dominaţia sa." Sub presiunea mişcării de eliberare şi a luptei pentru independenţă manifestată de popoarele supuse Imperiului austriac, Curtea de la Viena a încercat să-şi salveze situaţia propunîncl independenţa pentru Lombardia şi Veneţia, fiecare avînd cite un guvern separat care recunoştea suzeranitatea împăratului. în 1856, la Congresul de la Paris, Cavour. reprezentantul Sardiniei, denunţă „creşterea influenţei austriece în Italia" şi demersurile sale sînt primite c u simpatie de preşedintele Congresului, contele Walewski (fiul lui Napoleon I) şi de lordul Clarendon, reprezentantul Angliei.

La începutul anului 1859, Napoleon III lasă să se înţeleagă că relaţiile dintre Franţa şi Austria nu mai sînt atît de bune ca în trecut.

Regele Piemontului şi Cavour, în discursuri publice se ridică împotriva amestecului Austriei în Italia, iar pe plan militar sînt luate măsuri care să pună pe picior de război armata micului regat. Din celelalte state italiene sosesc voluntari. Din discursul lui Napoleon III, din 7 februarie,

reieşea că Franţa se situează pe o poziţie de mediatoare. Austria se bazează pe o cooperare a statelor germane, dar propaganda franceză lasă să se înţeleagă că ar exista o înţelegere între Franţa şi Rusia. Rusia şi Prusia se pregătesc pentru un eventual război, dar se situează pe o poziţie prudentă. în Anglia, opinia publică este de partea italienilor. Pentru a evita un război de mari proporţii, Rusia propune ca cele cinci mari puteri să se întrunească şi să rezolve problema Italiei în chip paşnic. Austria este de acord, cu condiţia, inacceptabilă, ca Sardinia să dezarmeze. Sardinia se opune, pentru că nu i se îngăduie, deşi este direct interesată, să participe la Congres.
Avînd în vedere numărul trupelor austriece din Italia, disproporţia dintre ele şi trupele piemonteze şi faptul că armata franceză nu era capabilă să participe la operaţii, în nordul Italiei, din primele zile ale campaniei, Austria se decide să ia iniţiativa, în speranţa unei victorii rapide, care va pune Europa în faţa unui fapt împlinit. La 19

aprilie, 1859, un ultimatum este adresat Piemontului. Conţinutul ultimatumului este cunoscut de marile puteri cu două zile înainte de a fi remis curţii de la Turin. Cabinetul austriac informează guvernul francez. în aceeaşi zi, despre intenţiile sale în legătură cu Piemontul ; răspunsul francez este aşteptat timp de trei zile, după care. guvernul sard va suporta gravele consecinţe ale comportării sale. Cavour răspunde ultimatumului austriac in 26 aprilie. Trupele austriece primesc ordin să intre în acţiune în 29 aprilie. Prima greşeală strategică comisă de austrieci este răgazul de 10 zile de cînd prezintă ultimatumul şi intrarea în război, deşi armata lor era concentrată pe Ticino si avea posibilitatea să intre în

campanie din ziua de 19. Această greşală nu ar fi avut urmări însemnate la începutul secolului, dar în 1859, cînd este folosită forţa maşinilor cu aburi in transport, ea se dovedeşte a fi o gravă eroare.
în momentul în care Napoleon al III-lea este informat că Austria pregăteşte un ultimatum pentru regatul Sardiniei, ordonă concentrarea mai multor divizii la graniţa Piemontului, dar după mărturia acestuia, în 8 iunie, la Milan, armata franceză nu era pregătită pentru a veni în ajutorul aliaţilor şi trecerea Alpilor se face în grabă şi cu mici detaşamente. Dacă austriecii luau ofensiva în 22 aprilie, armata piemonteză, de numai 60 000 de oameni, ar fi fost copleşită de cele patru corpuri de armată austriece care se aflau pe Ticino (aproape 200 000), trecătorile Alpilor, pe unde veneau armatele franceze, ar fi fost blocate, iar detaşamentele franceze care trecuseră munţii respinse sau con-trînse să capituleze. Generalii austrieci sînt însă metodici, le repugnă acţiunile rapide. Lipsa lor de iniţiativă salvează Piemontul şi îngăduie armatei franceze să treacă Alpii şi să se concentreze în jurul Alessandriei şi Genovei.
Armatele beligerante. La începutul campaniei, armata austriacă este formată din 5 corpuri de armată (corpurile 2, 3, 5, 7, 8) 120 000 oameni — infanterie şi cavalerie — la care se adaugă 80 000 care asigurau spatele. Aliaţii se prezintă la începutul campaniei cu armata piemonteză, sub comanda regelui ; 60 000 de oameni, 120 tunuri, 20 000 în centrele fortificate. Francezii concentrează la Alessandria

160 de batalioane : 95 000 infanterie, 9 000 cavalerie, 300 tunuri.

Spaţiul pe care se desfăşoară campania din 1859 este identic cu cel pe care au avut loc primele campanii ale lui Napoleon I. Austriecii, ca o concluzie la operaţiile din 1796-—1797, consideră că patrulaterul cuprins între Mincio şi Adige oferă posibilităţi de apărare şi este fortificat în consecinţă. Puncte de sprijin : Verona, Legnano, Mantova, Peschiera.

La 20 aprilie, Piemontul răspunde ultimatumului austriac. De la Viena vine ordin ca operaţiile să înceapă în 29. Ticino este trecut, Giulay avansează pe un front larg şi după 4 zile de marş, se află la aproximativ 24 km de locul de pornire şi încearcă să treacă Padul, dar este oprit de cîteva tunuri. între timp corpurile 3 şi 4 franceze trec Alpii, iar corpurile 1 şi 2 sînt aduse cu vapoarele la Genova. La 4 mai, Padul este trecut de corpul 8, care ocupă Voghera şi Tortona, făcînd recunoaşteri spre Novi, dar se retrage la nord de fluviu. Pînă la 20 mai nu se mai întîmplă nimic deosebit. Timp de 20 de zile, armata austriacă a înaintat cite un kilometru pe zi, neincomodînd cu nimic armata franceză care trecea Alpii, fără să se opună concentrării armatei franceze şi sarde. Aflînd despre concentrarea armatei franceze in jurul Alessandriei, Giulay se hotărăşte să trimită corpul 5, Stadion, (25 000 oameni) pe malul drept al Padului. pentru a recunoaşte forţele inamice, exact în momentul în care aliaţii se pregăteau să ia ofensiva.

1 La Solferino, împăratul Francisc Iosif, comandantul suprem va dispune de 8 corpuri : 1. Clam Gallas, format din două divizii şi două escadroane de cavalerie ; 2. Prinţul Eduard de Lichtenstein, două divizii şi un regiment de husari ; 3. Prinţul Schwarzenberg, la fel ca 2 ; 4. Arhiducele Carol-Ferdinand — în Tirol ; 5. Contele Stadion

două divizii, patru escadroane de ulani din Sicilia; 7. Baronul Zobel, două divizii, patru escadroane husari imperiali, 8. Contele Benedeck — la fel ca cel precedent ; 9. Contele Schaffgottsche — aceeaşi formulă ca 4 ; 11. Von Wiegl — identic cu corpul 7. în. rezervă un corp de cavalerie.
La Solferino, armata franceză comandată de Napoleon al III-lea se prezintă cu garda (general Regnault de Saint-Jean d'Angely, două divizii infanterie şi o divizie de cavalerie, artilerie, geniu) şi 5 corpuri : 1. Mareşal Baraguay-d' Hilliers ; 3 divizii infanterie şi o divizie cavalerie, 4 regimente artilerie ; 2. Mac-Mahon, general de divizie cu două divizii infanterie şi o brigadă de cavalerie ; 3. Mareşal Canrobert, trei divizii infanterie, o divizie cavalerie ; 4. Niel, general de divizie, trei divizii infanterie, o brigadă cavalerie ; 5. Prinţul Napoleon, două divizii infanterie, o brigadă cavalerie. Fiecare divizie are artileria sa.

Prima divizie din corpul 1 al armatei franceze, sub comanda generalului Forey, aflînd că austriecii iau ofensiva, cu aproximativ 7 000 de oameni porneşte spre Montebello şi în ziua de 20 mai are loc prima ciocnire serioasă a campaniei. Victoria este de partea francezilor, ca în 1800, cu o singură diferenţă : atunci austriecii înaintau de la apus spre răsărit, iar acum o făceau în sens invers. în raportul trimis împăratului, Giulay se arăta mulţumit de rezultatul recunoaşterii făcute. îşi propusese să afle forţele adversarului, iar în seara de 20 mai nu ştia mai mult decît în dimineaţa aceleeaşi zile, sau mai mult decît putea citi în ziarele din aceeaşi zi. O a doua observaţie : Stadion în loc să acţioneze în forţă, cu masa întregului corp, pentru a-1

constrînge pe adversar să-şi desfăşoare trupele şi să afle, în felul acesta, care este capacitatea lui de luptă, îşi angajează metodic, unitate după unitate, încît, la sfîrşitul luptei, jumătate din efectivul corpului său nu luase contact cu inamicul. Energia cu care se bat francezii îl face pe Stadion să creadă că în faţa lui se aflau 40 000 de oameni. Recunoaşterea decisă de Giulay şi executată de Stadion este nu numai inutilă, dar şi dăunătoare : ea are darul să-1 dezinformeze pe comandantul-şef al armatei austriece asupra forţelor şi intenţiilor adversarului său şi să creeze o stare de încredere în rîndurile armatei franceze. Generalul Forey raportînd desfăşurarea luptei de la Montebello, arăta în postscriptum că, din informaţiile culese, adversarul nu depăşea 18 000 de oameni.

După această ciocnire, Giulay este convins că Napoleon al III-lea va încerca să execute manevra lui Napoleon I din 1796 : o deplasare pe malul drept al Padului, traversarea fluviului şi să atace din spate armata austriacă. La 28 mai, Curtea de la Viena era informată de către cartierul general al trupelor sale că poziţiile ocupate de armata austriacă fac ca Lombardia să nu poată fi atacată, fără ca adversarul să nu poată fi pedepsit pentru îndrăzneala sa. Aliaţii nu pot trece Padul, pentru că feld-mareşalul Benedeck se află la Lomello'. Armata sardă va încerca să traverseze Sesia, în momentul în care francezii vor lua ofensiva pe Pad. Dar, se adaugă în raport, „toate aceste mişcări nu vor influenţa planurile noastre de campanie, care nu vor fi schimbate nici de capricii, nici din pricina unor motive oarecare". Convins că armata franco-sardă va acţiona numai conform acestei scheme, Giulay se retrăsese la est

de Sesia şi aştepta plin de încredere că aliaţii, în defensivă pînă atunci, vor fi constrînşi să ia ofensiva.
Napoleon al III-lea se gîndise, la un moment dat, să-1 imite pe unchiul său, dar acest plan era prea vizibil ca să mai furnizeze o surpriză. Un atac frontal al inamicului, pe poziţii bine organizate, era prea riscant. Profitînd de inactivitatea adversarului, el hotărăşte să treacă trupele de pe flancul drept şi centru pe flancul stîng şi să atace cu majoritatea forţelor sale flancul drept inamic, adică să acţioneze acolo unde acesta se aştepta mai puţin. Pentru a-1 înşela pe Giulay, îşi instalează cartierul la Voghera ; numeroase trupe sînt trimise pe malul drept al Padului. în 28 mai începe. însă, transportul corpurilor 4, 3 şi 2 pe calea ferată în spre Vercelli, în timp ce corpul 1 rămînea în acoperire pe Pad. în 29 mai, armata sardă traversează Sesia, înaintînd spre Palestro. Garibaldi este trimis, pe sub munte, ca să ridice Lombardia împotriva stăpînirii austriece. în ziua de 24, Garibaldi lansează o proclamaţie în acest sens. iar în 28 se afla pe malul lacului Como. Giulay, convins că acţiunile principale vor avea loc, undeva, de-a lungul Padului, neglijează ofensiva sardă, pe care o consideră ca pe o simplă demonstraţie, şi continuă să acorde toată importanţa evenimentelor care se petrec pe aripa sa stînga. De aceea, ordonă celor două corpuri care formează aripa dreaptă să respingă pe sarzi dincolo de Sesia. Dar, în aceeaşi zi, 30 mai, corpul 3 francez, sub comanda mareşalului Canrobert ajunge la Prarolo şi începe să treacă Sesia. A doua zi, corpul 4, Niel, trece şi el rîul înaintînd spre Novară. în timp ce corpul 2 (Mac-Mahon) şi garda ajung la Vercelli. în 31 mai are loc lupta de la Pales-

tro. Austriecii, care nu au timp să-şi concentreze forţele, sînt înfrînţi şi constrînşi să se retragă. Giulay fiind informat despre mişcarea de învăluire pe care Napoleon aî III-lea o concepuse, ar fi trebuit ca în ziua de 31 să atace cu toate forţele un adversar în mişcare şi să-1 respingă spre Sesia. Dar în loc să atace, deşi avea la dispoziţie 7 corpuri, Giulay se retrage la răsărit de rîul Ticino, aliniament pe care se hotărăşte să-1 apere pentru a salva Lombardia. Napoleon era convins că în ziua de 1 iunie va avea loc o mare bătălie. Neîntîlnind nici o rezistenţă, în ziua de 2 iunie Niel, Mac-Mahon, Baraguay d'Hilliers şi garda înaintează spre Novară şi în ziua de 13 iunie începe traversarea rîu-lui Ticino. Mac-Mahon traversează Ticino la Turbigo şi respinge pe austriecii din satul Robecchetto instalîndu-se

" solid, "cu întregul corp de armată, pe malul stîng al rîului Ticino. Pentru a doua zi, Mac-Mahon primeşte ordin să se deplaseze spre sud, ca să protejeze trecerea rîului la înălţimea localităţii Magenta, grosului armatei franceze formată din corpurile 2, 3 şi Garda, în timp ce corpurile 1 şi 4 urmau să ajungă între Olengo şi Trecate.
Giulay se pregăteşte să oprească pe inamic la Magenta. Corpul 1 avea misiunea să oprească trupele lui Mac-Mahon, fiind aşezat cu faţa spre nord, corpul 2 era aşezat la vest de Magenta, corpul 7 ocupa localitatea Corbetta la est de Magenta şi Robecco la sud de Magenta, corpul 3 se afla la sud de Robecco, iar corpul 5 se îndrepta spre această localitate ; corpul 8 era la Binasco. Pentru ziua de 4 iunie, Giulay dispunea de 7 corpuri de armată, dar modul straniu în care sînt dispuse şi cum este concepută bătălia dau dovada incapacităţii totale a comandantului

şef al armatei austriece. Mişcările efectuate de armata franceză nu sînt dintre cele mai fericite, încît, în prezenţa unui adversar talentat, ele ar fi dus la înfrîngerea unor părţi a acesteia în ziua de 4. Mac-Mahon are în subordine 28 000 de oameni, cu care operează un marş în flancul drept al armatei austriece. Giulay opune lui Mac-Mahon 7 000 de oameni. Mac-Mahon îşi începe marşul la orele 10, moment în care trupele franceze de sub ordinele împăratului pornesc din Trecate. La orele 2, Napoleon crede că Mac-Mahon a început lupta şi pentru a veni în ajutorul lui, atacă frontal pe austrieci cu o singură divizie, deci 8 000—10 000 de francezi împotriva a 25 000 de austrieci. între 2 şi 4 lupta se dă la vest de Magenta, iar Mac-Mahon, dîndu-şi seama că în această localitate şi în sudul ei sînt masate forţe inamice numeroase, suspendă orice acţiune între orele 1 şi 4, timp în care îşi concentrează şi organizează atacul. Greul luptei e dus mai mult de o oră de o singură divizie. De la orele 2, pe cîmpul de luptă sosesc succesiv alte două divizii din corpurile 3 şi 4, oprind înaintarea austriecilor care veneau dinspre sud. La orele 4, Mac-Mahon reia ofensiva, la orele 5 începe atacul general francez, la orele 7 artileria franceză bombardează Magenta în care intră peste o jumătate de oră cele două divizii ale corpului Mac-Mahon. Din pricina greşelilor comise de cei doi adversari la Magenta, cele două armate se înfruntă cu mai puţin de jumătate din efectivul lor. Giulay încearcă să continue lupta a doua zi, dar aripa dreaptă a armatei austriece, corpurile Clam-Gallas şi Lich-tenstein se retrag fără să fi primit un ordin în acest sens, şi

atunci se hotărăşte să se retragă la est de Mincio, unde urmau să-i vină ajutoare din imperiu. In 7 iunie, Napoleon intră în Milan şi în proclamaţia lansată italienilor, se arată că armata franceză a venit ca să elibereze Italia, locuitorilor acesteia revenindu-le cinstea de a deveni în viitor ..cetăţeni liberi ai unei mari ţări".

Contemporanii observă că bătălia de la Magenta este fructul întîmplării şi nu rezultatul unei concepţii chibzuite, atît de straniu pare modul în care această bătălie a fost pierdută. Giulay explică mai târziu că lupta de la Magenta a fost concepută ca un atac în flancul oastei inamice care se îndrepta spre Milan. Cu toate că avea dreptate, modul defectuos în care este executat acest atac a dus la înfrîngerea sa, deşi planul în sine este el însuşi riscant. Giulay comite sistematic o eroare elementară, din punct de vedere strategic : el se baricadează la adăpostul unui curs de apă deşi acesta poate fi trecut de adversar într-un loc unde apărarea lui este mai slabă. La Magenta, Giulay, obsedat de apărarea unui asemenea obstacol,-ia un dispozitiv straniu, în loc să-şi concentreze toate forţele într-o poziţie, bine aleasă, sau să atace corpurile de oaste inamice dispersate.

Napoleon îşi depăşeşte adversarul printr-un plus de iniţiativă şi de înţelegere a evenimentelor ce se petrec sub ochii săi. După Magenta, se aştepta la continuarea :luptei în ziua de 5. Giulay retrăgîndu-se, Napoleon nu riscă o urmărire dezorganizată. Modul cum se desfăşurase bătălia în ziua de 4, îl făcuse pe Napoleon să înţeleagă cît de riscantă fusese angajarea unor unităţi care nu aveau nici o legătură între ele. De aceea, în 5 iunie, armata franceză rămîne în bivuac, neincomodînd cu nimic armata austriacă, ce reuşeşte să se retragă, cu întregul material, la

răsărit de rîul Adda. Un singur incident se produce în timpul acestei retrageri : ciocnirea de la Marignan, în ziua de 8 iunie între avangarda austriacă şi corpurile 1 şi 2 franceze. Atacul este dat de divizia Bazaine. Este un atac frontal, cu multe pierderi pentru francezi, deşi se convenise între comandanţii de corpuri ca localitatea să fie cucerită printr-un atac combinat de front şi flanc. Bazaine dă dovadă de curaj dar şi de lipsă de talent militar. Ariergarda austriacă putea fi forţată să se retragă, ameninţîndu-i-se liniile de comunicaţie.
în 9 iunie francezii înaintează spre Lodi, dar în 10 şi 11 corpul Benedeck apără trecerile peste Adda. Abia în 18

iunie armata franceză ajunge la Brescia. Cum remarcă Vial, de la Magenta la Brescia armata franceză a străbătut aproape 128 km, în 16 zile, deci 8 km pe zi ! In ziua de 20, aliaţii ajung la Chiese, în timp ce armata austriacă se află la răsărit de Mincio, între lacul Garda şi Mantova. împăratul Franz-Josif îşi mută cartierul general de la Verona la Villafranca în 20, într-o poziţie centrală faţă de felul cum erau dispuse corpurile de armată, iar în 21 şi 22 inspectează trupele. Pentru 23, atît austriecii cît şi francezii se hotărăsc să ia ofensiva. Armata austriacă traversează rîul Mincio, în timp ce aliaţii ajung la Lonato, Castiglione şi Carpenedolo, cu intenţia de a se îndrepta spre Mincio. Era de aşteptat ca bătălia să se dea în cadrilaterul fortificat cu atîta grijă de austrieci, pe tin teren foarte bine cunoscut de statul major al armatei austriece. Ordinul lui Franz-Josif de a înainta dincolo de Mincio este o eroare de ordin strategic. în loc să primească lupta pe poziţii alese şi pregătite dinainte, împăratul se dec ide pentru o bătălie ,,de întîlnire", cu spatele la Mincio. c are

devenea în felul acesta un obstacol pentru armata austriacă. Cele două armate. înaintînd pe coloane paralele, aveau să se întîlnească şi să se desfăşoare în formaţie de luptă din mers, deci nu se putea prevede exact manevra cea mai fericită care trebuia să fie făcută pentru a obţine victoria, într-o asemenea acţiune, cîştig de cauză are comandantul care îndrăzneşte şi care face mai puţine greşeli.
Locul unde se desfăşoară bătălia este aproape acelaşi unde a avut loc lupta de la Castiglione din 1796 : la nord, înălţimi care coboară spre sud urmînd linia Castiglione, Solferino, Cavriana, Volta ; spre sud, o cîmpie, locul ideal de manevră, pe unde cavaleria putea fi folosită cu maximum de randament.
Dispozitivul celor două armate : austriecii atacau în regiunea accidentată cu corpul 8 Benedeck. căruia aliaţii îi opuneau armata sardă. în acest sector, forţele sînt sensibil egale. Pe centru, Solferino este ocupat de corpul 5 (Stadion), în spatele acestuia se află corpul 1, (Clam-Gallas) la Cavriana. în cîmpie, la vest de Volta, se află cavaleria lui Mensdorff, care face legătura între corpul 1 şi corpul 3 (Schwarzenberg) care se află la nord-est de Guidiz-zolo, în timp ce corpul 9 (Schaffgottsche) se afla la sud-vest de aceeaşi localitate. Corpul 7 (Zobel) în spatele corpului 3 şi cavaleriei (Mensdorff), iar corpul 11 (von Wiegl) în spatele corpului 9. Majoritatea cavaleriei austriece se afla pe

aripa stingă, sub comanda lui Zedewitz. Corpul 2 (Lichtenstein) primeşte ordin să se deplaseze spre vest şi să urce de la Marcaria, spre nord, pentru a ameninţa liniile de comunicaţii ale armatei aliate. Din felul în care sînt

dispuse trupele austriece, s-ar deduce că efortul principal al acestora A'a fi făcut pe aripa stînga, unde se aflau patru corpuri (3, 7, 9, 11) şi cavaleria, efort susţinut de marşul de flanc al corpului 2. Dispozitivul armatei austriece este judicios făcut.
Napoleon al III-lea dirijează corpul 1 (Baraguay-d'Hil-liers) spre Solferino, iar corpul 2 (Mac-Mahon) spre Cavri-ana. Garda forma rezerva, care se afla în spatele corpului 1 şi 2. Corpul 4 (Niel) înaintează spre Medole şi se desfăşoară la răsărit de această localitate ; în faţă se afla Gui-dizzolo. în jurul căruia erau masate patru corpuri austriece ; corpul 3 (Canrobert) este dirijat pe partea dreaptă la Castel Goffredo. 160 000 austrieci şi 140 000 francezi şi piemontezi iau parte la bătălia de la Solferino. Aliaţii au 450 de tunuri, austriecii 800.
în ziua de 24 iunie, armata aliată este prima care începe marşul în zori, şi la orele 5 divizia Forey respinge spre Solferino avanposturile austriece de la Fontane. Cu această acţiune începe bătălia de la Solferino. Armata austriacă este surprinsă în bivuac. încă nu primise raţia de alimente pentru ziua respectivă. Lupta începe pe tot frontul, la iniţiativa comandanţilor de corp sau de divizie. De la primele bubuituri de tun, Napoleon se îndreaptă spre Castiglione, \urmat de artileria şi cavaleria Gărzii. Din informaţiile pe care le are, Napoleon află că lupta a început pe tot frontul, de la lacul Garda la Castel Coffredo şi că pe aripa stînga austriacă, întărită cu trupele venite din Mantova, se va încerca un atac de învăluire. în 1796, aproape pe acelaşi teren, Napoleon I a dezlănţuit un atac pe centru, ca să fixeze trupele inamice, în timp ce a atacat pe flancul drept, în cîmpie, cu cavaleria, iar o divizie venind de la Marcaria era dirijată în spatele

armatei inamice. Deşi inferior numeric, victoria a fost decisă de manevra executată pe aripa dreaptă. Napoleon al III-lea deşi este vag informat că tot în cîmpie, pe aripa dreaptă a armatei franceze, s-ar decide rezultatul bătăliei, se hotărăşte să atace pe centru, cu corpul 1 şi 2, şi să ocupe Solferino, care se afla situat pe înălţimi. Garda forma rezerva acestor două corpuri. Hotă-rîrea lui Napoleon este influenţată de faptul că rezerva

armatei franceze (Garda) se afla mai aproape de Solferino decît de Castel Goffredo !
Baraguay d'Hilliers angajează, către orele 8. cele trei divizii de infanterie — Forey, Ladmirault şi Bazaine — dar acestea sînt respinse cu uşurinţă de focul bine susţinut . al corpului Stadion. In urma acestui eşec. mareşalul avansează artileria şi, după o canonadă bine dirijată, cucereşte cu un batalion ceea ce nu reuşise cu trei divizii : cimitirul din Sofferino, bine apărat de austrieci. împotriva corpului lui Stadion intră în acţiune corpul 2 al lui Mac-Mahon şi Garda, încît după o rezistenţă eroică, la mijlocul zilei fiind depăşit pe aripa stingă, Stadion angajează rezervele corpului său şi încearcă să cîştige teren, în speranţa că-i vor fi trimise ajutoare. Benedeck, în sectorul nordic-, câştiga teren în defavoarea armatei sarde, ale cărei acţiuni nu sînt bine coordonate. Pe aripa dreaptă franceză, corpul lui Niel, sprijinit de o divizie şi o brigadă din corpul Canrobert, opreşte ofensiva abia schiţată a grupului principal de oaste austriac, deşi îşi angajează, rînd pe rînd, propriile sale unităţi, pe măsură ce acestea soseau pe cîmpul de luptă. Din această prezentare sumară se desprinde o constatare : greul

bătăliei este dus, de partea austriacă, doar de corpul lui Stadion care apără Solferino.
Cum se explică inactivitatea austriecilor ? Din moment ce împăratul era decis să ia ofensiva, în mod firesc era ca iniţiativa să-i aparţină. Dar, în ziua hotărîtoare, la orele 8, cînd bătălia este angajată pe tot frontul, armata austriacă se găseşte în situaţia paradoxală de a nu avea un comandament care să dirijeze operaţiile. La orele 6, statul major al armatei austriece se deplasează din Vallegio, unde-1 lasă pe împărat, pe o poziţie care domină cîmpul de bătălie, la vest de Cavriana. De aici, şeful statului major urmăreşte desfăşurarea bătăliei ca simplu spectator pînă la orele 9, cînd este chemat la Volta, unde se află împăratul. Ajuns la Volta cu statul major, află că împăratul a pornit spre Cavriana şi face drum întors. Deci, timp de patru ore, de la 6 la 10, armata austriacă acţionează la întîmplare, iniţiativa revenind comandanţilor de corp. Aceştia dovedesc, în parte, o totală incapacitate, chiar şi atunci cînd li se dă ordin să execute o manevră, încît carenţele la nivelul statului major şi comandanţilor de corp decid soarta bătăliei de la Solferino. Cînd, în fine, corpul 1 şi 7 primesc ordin să-1 susţină pe Stadion, Clam-Gallas şi Zobel, în loc să susţină eforturile corpului 5 cu trupe proaspete, se mulţumesc să acopere retragerea lui Stadion. La orele 3, austriecii se retrag spre Cavriana, care este atacată de corpul 1 francez şi infanteria Gărzii, în timp ce Mac-Mahon efectuează un atac în flancul armatei austriece în direcţia San Cassiano. Franz-Josif considera bătălia pierdută şi ordonă; retragerea.
Era bătălia pierdută în mod iremediabil ? Răspunsul este negativ. Terenul cî.ştigat de francezi pe centru, între Solferino şi Cavriana, nu ameninţa liniile de comunicaţii ale

armatei austriece. Aceasta din urmă nu era dezorganizată, nici în acest sector în care francezii repurtează succese. Avansul forţelor principale ale armatei franceze spre Cavriana era, din punct de vedere tactic, în dezavantajul său. In nord. ea era depăşită de corpul Benedeck. în sud, în-cîmpie. unde în mod firesc ar fi trebuit să se decidă soarta-bătăliei, austriecii aveau trei corpuri (3, 9, 11) şi cavaleria lui Zedewitz. Un atac de flanc întreprins de 75 000 de-oameni şi o deplasare rapidă a corpului 2 spre Montechiaro, pe liniile de comunicaţii ale armatei franceze, ar fi decis soarta bătăliei. Grosul armatei franceze ar fi fost împins, spic lacul Garda şi anihilat. Dar nimeni nu dă un asemenea ordin, iar comandanţii de corp nu acţionează fără ordin. Cînd împăratul ordonă o mişcare ofensivă pe aripa stingă, pentru a micşora presiunea trupelor franceze pe centru, o furtună se deslănţuie, la orele 5, şi împăratul profită de această deslănţuire a naturii dînd ordin ca lupta să înceteze. în momentul în care Zedewitz ordonă retragerea escadroanelor sale, ofiţerii, furioşi, îşi frîng săbiile, în semn de protest. După bătălie, Zedewitz a fost scos din rîndurile armatei, iar adjunctul său a fost condamnat la 10 ani închisoare.

Armata aliată rămîne pe poziţii pînă o doua zi. Austriecii pierd 13 000 de morţi şi răniţi şi 6 000 de prizonieri, iar francezii 17 000 morţi şi răniţi şi 3 000 prizonieri. Cele două armate erau aproape intacte. în noaptea de 24—25. iunie austriecii se retrag, în ordine, dincolo de Mincio^ Napoleon al III-lea, în ordinul de zi din 25, arată că soldaţii francezi ,.au susţinut cu demnitate onoarea Franţei, iar bătălia de la Solferino egalează şi depăşeşte chiar amintirile despre bătăliile de la Lonato şi Castiglione".

Dacă, din punct de vedere al talentului militar, există o mare diferenţă între modul cum unchiul şi nepotul (sau Napoleon cel Mare şi Napoleon cel Mic) au condus o bătălie, în condiţii tactice similare, meritul ultimului a fost acela de a da un ordin, de a întreprinde ceva. Chiar dacă iniţiativa lui nu a fost dintre cele mai inspirate, a eîştigat în faţa unui adversar lipsit de iniţiativă.

Armata austriacă s-a retras, concentrîndu-se în jurul Veronei. Intre 30 iunie şi 3 iulie, 150 000 de austrieci rămîn pe poziţii, in faţa unei armate de 80 000, dispersată pe un front de 20 de km. In ziua de 6, Napoleon este anunţat că austriecii sînt pregătiţi să ia ofensiva. în aceeaşi seară, Napoleon i se adresează împăratului Austriei, propunînd încheierea unui armistiţiu, iar acesta se declară de acord, în dimineaţa zilei de 7 iulie. La Villafranca se încheie un armistiţiu, în 8 iulie, care expira la 15 august. în 11 iulie are loc o întîlnire, la Villafranca, între cei doi împăraţi, după care sînt semnate preliminariile păcii. Este creată o Confederaţie italiană sub preşedenţia onorifică a papei, Lombardia este cedată Franţei, cu excepţia Mantovei şi Peschiera, iar Franţa va dărui teritoriul cedat regelui Sardiniei. Veneţia, deşi rămînea sub suzeranitatea casei de Habsburg, putea face parte din Confederaţia italiană. Ducii 'Toscanei şi Modenei intrau în statele lor, iar cei doi împăraţi vor interveni pe lîngă papă, ca să întreprindă reformele necesare.

Cei doi împăraţi sînt constrînşi să încheie pacea din raţiuni total deosebite. Napoleon se teme de un război pe Rin, de intervenţia altor puteri europene, iar Franz-Josif de sentimentele de nemulţumire care se manifestă în sînul imperiului ; popoarele supuse Austriei erau nemulţumite şi o răscoală a acestora ameninţa soarta imperiului.

Campania din 1859, deşi mediocră pe plan militar, are repercusiuni considerabile pe plan politic. Se creează premisele pentru unificarea Italiei, în momentul în care are loc Unirea Principatelor româneşti. Cavour reţine lecţia de abilitate politică, manifestată de români, şi-i acordă gratificaţia cuvenită.

bătălia de la GRAVELOTTE — ST. PRIVAT(1870)

T~\upă Congresul de la Viena: -L^din 1815, Sfîntul imperiu romano-germanic s-a transformat într-o Confederaţie germanică, formată din 38 de state suverane, cu o Dietă, în care era reprezentat fiecare şi unde se rezolvau problemele interne şi externe ale Confederaţiei. Nu mult după aceasta se realizează Uniunea Vamală, pas însemnat spre unitatea efectivă a Germaniei. încercările lui Frederic-Wilhelm al V-lea, de a înlocui Dieta din 1815, cu o Dietă, prusacă şi un parlament naţional la Frankfurt, în 1847, se lovesc de opoziţia Austriei şi a altor state germane şi, în 1850, vechea Dietă este recunoscută. Cu ascensiunea lui. Wilhelm I, la tronul Prusiei, în 1861, începe o nouă eră militară, pentru acest stat. Regele îşi propune crearea unei armate numeroase, cu ajutorul căreia să impună autoritatea Prusiei în Germania. Moltke este numit şeful statului major, iar Bismarck prim ministru. Primul obiectiv pe care şi-1 propun cei trei : eliminarea Austriei din Germania, în 1864 Prusia se amestecă în luptele pentru Holstein şi ducatele Schleswig-Holstein sînt puse sub

protecţia Prusiei şi Austriei. în 1866, profitând de faptul că Franţa este angajată în Mexic şi nu poate interveni pe continent, Bismarck provoacă războiul pruso-austriac şi în urma bătăliei de la Sadova, 3 iulie, se încheie o pace în urma căreia Prusia anexa Schleswig-Holstein, Hanovra, Hessa, Nassau şi Frankfurt pe Main, Italia primea Veneţia ; statele din nordul Germaniei formau o confederaţie sub oblădui

xea Prusiei, iar cele din sud alcătuiau o uniune, separată. Napoleon âl III-lea solicită statele de pe malul stîng al Rinului în schimbul recunoaşterii anexiunilor realizate de Prusia. După 1866, Napoleon încearcă să împiedice unirea •Germaniei sub egida Prusiei, iar Bismarck consideră că această unitate nu poate fi realizată decît în urma unui război cu Franţa. Un pretext îl oferă răscoala din Spania din 1868, care se soldează cu înlăturarea reginei Isabela a H-a. Problema succesiunii la tronul Spaniei — deşi pînă la urmă Wilhelm renunţă la ideea de a încorona un Hohenzoliern la Madrid — duce la războiul din 1870. Politica lui Bismarck este mai mult decît abilă : acesta se conduce după principiul de a nu avea decît un singur adversar şi de aceea reuşeşte să izoleze Franţa, care spera să găsească .aliaţi în Italia, Anglia sau Danemarca. Cînd spiritele se înfierbîntă la Paris, iar partida militară din jurul lui Napoleon nu visează decît victorii, Franţa se afla singură în faţa Prusiei.
Evoluţia armamentului faţă de 1815 : puşca a fost transformată, ţeava este ghintuită ceea ce îngăduie o mai bună .ochire, încărcarea se face prin chiulasă. declanşarea focului se face prin instalarea unei capse. Eficacitatea focului infanteriei creşte considerabil, se

impune dispersarea trupelor şi acoperirea în teren. Progrese se fac şi în domeniul artileriei. Se folosesc obuze care explodează şi tragerea se poate executa pînă la 2 000-—3 000 de metri. Artileria franceză este inferioară celei germane. în secret, se produce 3n Franţa mitraliera, cu 120 de focuri pe minut, dar trupele tiu sînt'încă antrenate şi, după mărturisirea inventatorului ei, mitraliera a fost folosită ,,în modul cel mai idiot posibil". Războiul din 1859 demonstrase avantajele pe care le oleră calea ferată pentru concentrarea rapidă a unor mase impresionante de oameni la mari .distanţe.
Din calculele pe care statele majore le fac în legătură cu concentrarea trupelor în zona de frontieră, cele două părţi sînt optimiste : Moltke stăruise pentru realizarea unei Tetele feroviare, care să îngăduie aducerea trupelor, în cît mai puţine zile, în zona Maienţei. După calculele sale, armata germană putea fi mobilizată şi transportată, în zona prevăzută, în 19 zile. Napoleon al III-lea speră să ter--mine concentrarea trupelor franceze înaintea adversarului său.
Armata prusacă este bine antrenată, supusă unei discipline severe. Statul major organizează manevre anual,

ofiţerii superiori fiind obişnuiţi cu studiul hărţii, conducerea unităţilor, rezolvarea unor situaţii neprevăzute etc. Armata franceză nu are un stat major la înălţime. Victoriile obţinute în Războiul Crimeii şi în 1859, inspiră sentimentul superiorităţii spiritului latin asupra celui teutonic.
în privinţa planului de campanie, Napoleon considera Că poate reuni 150 000 de oameni la Metz, 100 000 la Strasbourg şi 50 000 la Chălons. înainte ca armata germană să fie concentrată. Fiind informat că adversarul este superior

numeric cu cel puţin 100 000 de oameni, era necesar ca cele două armate principale să se reunească şi să traverseze Rinul şi să înainteze pînă la malurile rîului Main separînd Germania de Sud de cea de Nord. în felul acesta echilibrul numeric era restabilit şi se sconta pe faptul că o parte din statele germane din sud şi Austria vor trece de partea armatei franceze.

Moltke, în schimb, îşi împarte armata în trei corpuri principale care au ca punct de concentrare o zonă în interiorul ţării în aşa fel încît să nu fie surprinsă în timpul organizării. Linia Rinului şi frontiera cu Franţa vor fi acoperite cu trupe care vor avea misiunea să întîrzie înaintarea inamicului. Armata germană este împărţită în trei mari mase : armata I-a, generalul von Steinmetz, corpurile 7, 8, o divizie de cavalerie, 60 000 de oameni se vor < oncentra în apropiere de Trier ; armata a Il-a, principala forţă de şoc a armatei germane, sub comanda prinţului Frederic-Carol, corpurile 3, 4, 10, garda şi două divizii de cavalerie, 131 000 de oameni se vor reuni în faţa Maienţei .şi armata a IH-a, sub comanda prinţului de coroană, corpurile 5, 11 prusace, corpurile 1, 2 bavareze, diviziile din Wurtemberg şi Baden, o divizie de cavalerie, 130 000 de •oameni se vor concentra între Landau şi Rastatt. La Mainz. în rezervă, sub comanda regelui, se aflau 60 000 — corpurile 9, 12 şi corpul saxon, iar corpurile 1, 2, 4, o divizie activă şi 4 divizii de Landwehr vor acoperi hotarul cu Austria şi Danemarca. în cazul în care francezii luau ofensiva şi ameninţau una dintre armate, aceasta se replia asupra grosului. Moltke recomanda evitarea unor acţiuni izolate care ar fi dus la succese parţiale. în cazul în care concentrarea trupelor se realiza la timpul oportun, Moltke, care ştia că armata

franceză nu poate fi mai mare de 250 000 de oameni, era decis să ia ofensiva în direcţia Parisului şi să înainteze în aşa fel încît cele trei armate să aibă posibilitatea să se reunească pe un singur cîmp de bătălie, să realizeze o superioritate numerică încît să asigure victoria. Planul german este prudent, minuţios studiat, ofensiv.
După declaraţia de război, cele două ţări mobilizează şi concentrează trupele la graniţă. In Germania operaţia se execută în perfecte condiţii, unităţile sosesc la locul destinat cu materialul şi echipamentul necesar. Mobilizarea se termină la 23 iulie, concentrarea celor 10 corpuri este realizată la 31 iulie. în Franţa totul se complică, de la început : concentrarea se face defectuos, corpurile de armate sînt reunite aproape de graniţă şi expuse unui atac prin surprindere, rezerviştii străbat distanţe mari ca să ajungă la unităţile de care depind, iar de aici sînt trimişi pe front, se produc aglomerări şi întîrzieri pe căile ferate, materialele lipsesc, nu sînt ambulanţe, aprovizionarea defectuoasă, soldaţii hrănindu-se, la un moment dat. cu ceea ce li se dă de către populaţia civilă în localităţile pe care le traversează, lipsesc caii necesari pentru parcurile de artilerie etc. La începutul lunii august, armata franceză, aflată în zona de concentrare, nu numără mai mult de 200 000 de oameni. Mareşalul Mac-Mahon ia comanda corpului 1 .şi o divizie din corpul 7 — 35 000 de oameni la Strasbourg, iar corpurile 2, 3, 4, 5 şi garda, 128 000 de oameni, sub comanda lui Napoleon formează armata Rinului în jurul localităţii Metz ; corpul 6 —35 000 de oameni formează rezerva sub comanda mareşalului Canrobert la Châlons. în timp ce restul corpului 7 se concentrează la Belfort. în momentul în care Napoleon ia comanda armatei, nici un corp nu era.

pregătit să intre în campanie. Patriotarzii şi ziarele din capitală cer să se treacă imediat la ofensivă. Atît de înrădăcinată era ideea că armata franceză nu va lupta decît; ofensiv, încît nu sînt luate măsuri din timp pentru fortificarea unor puncte strategice importante cum era Metz, iar în momentul în care comandamentul armatei franceze îşi dă seama că este devansat de inamic din toate punctele de vedere, nu există timp pentru organizarea unui sistem de fortificaţii, sau a unei apărări care să se sprijine pe obstacolele naturale. Dorinţa celor care voiau să vadă armata franceză trecînd la ofensivă este împlinită. Mac-Mahon trece o parte din trupele sale peste Rin. în ziua de 2 august, două corpuri franceze execută o recunoaştere în faţă în direcţia Saarebriick. Moltke îşi pune trupele în mişcare în ziua de 4 august. Armata a III-a primeşte sarcină să înainteze şi să izoleze armata din Alsacia de restul armatei franceze. La 4 august o divizie franceză este strivită la Wissembourg, în 6 august Mac-Mahon este bătut ele forţe eu mult superioare la Worth şi se retrage spre Neufchâteau, de unde, pe cale ferată, îşi transportă trupele la Châlons. Pierderile pentru ambele părţi se ridică la 10—11 000 oameni. în cele două bătălii, germanii întrebuinţează această tactică : atac frontal şi în momentul în care sosesc întăriri, atacul se continuă pe flancuri. Superioritatea în artilerie şi oameni decide soarta primelor ciocniri. Tot în ziua de 6 august, corpul 2 (Frossard), care înaintase spre Saarebiick este atacat la Spickern şi forţat să se retragă. în aceeaşi zi, armata a II-a germană sosea pe frontieră surprinzînd corpurile franceze care nu avuseseră grijă să se acopere cu cavalerie, din care pricină nu ştiau nici ce forţe le atacă şi nici din ce direcţie vine atacul.

Armata franceză este forţată să se retragă. Napoleon al III-lea se gândeşte la un moment dat ca să regrupeze trupele sale la Chalons, renunţă şi, în ziua de 13 august, îi predă comanda armatei lui Bazaine, cu recomandarea să oprească înaintarea armatei germane pe rîul Moselle. De fapt nici Napoleon şi nici anturajul său nu cunoşteau exact situaţia trupelor germane şi nici nu sînt în stare să ia măsuri care să salveze armata franceză. în loc să se retragă organizat şi să completeze efectivele cu rezerviştii, care încă nu ajunseseră in zona operaţiilor, grupul principal al armatei franceze, de care depindea soarta lui Napoleon, clar şi a Franţei, este încredinţat unui mareşal incapabil şi blocat în jurul unei localităţi. Putea rămîne cel mult o garnizoană puternică în această localitate pentru a-i constrînge pe germani să lase o armată de asediu, aşa iaim de fapt ar fi trebuit să lase şi în faţa altor oraşe întărite ca Verdun, Toul, Belfort şi Langres. Pentru a ilustra incapacitatea comandantului armatei franceze este suficient să se arate că, în 13 august, acesta considera că armata franceză trebuie să rămînă la Metz, ca să ameninţe flancul drept al armatei germane, dar la gîndul că această armată nu mai poate manevra, se consideră oportună retragerea ei spre Verdun ; a doua zi se hotărăşte să rămînă la Metz, dar în aceeaşi zi, se decide totuşi ca ea să fie retrasă spre Paris, prin Verdun.

în cele 7 zile care s-au scurs de la începutul campaniei, armata germană operează o mişcare de învăluire pe un spaţiu vast : armata I-a Steinmetz ajunge pe ziua de 13 pe rîul Nied, la est de Metz şi la o mică distanţă de această localitate, în timp ce cavaleria armatei a II-a surprinde

intact' podul peste Moselle la Pont-â-Mousson, iar armata a III-a se apropia de Toul şi Nancy. Unităţile ele cavalerie sînt trimise înainte pentru a cerceta terenul între Moselle ' şi Meuse.
în ziua de 14, Bazaine ordonă retragerea spre Verdun, pe drumul care trecea prin Gravelotte, şi în seara aceleiaşi zile cea mai mare parte a trupelor franceze trec Moselle, pe malul de răsărit al rîului rămînînd numai corpul 3 şi o divizie din corpul 4. Armata I-a germană sesizînd intenţia lui Bazaine, atacă frontal pentru a fixa armata franceză-pe loc şi a nu-i îngădui să se retragă. Lupta are loc la est de Metz, în jurul localităţii Borny şi deşi germanii angajează forţe superioare sînt respinşi şi armata franceză îşi poate continua retragerea.
în ziua de 15, o divizie de cavalerie germană traversează Moselle la Pont-â-Mousson şi ia contact cu trupele franceze lîngă Vionville şi Rezonville. în timpul nopţii corpul 10 traversează Moselle la Pont-â-Mousson, iar corpul 3 la Noveant, nu departe de Metz. Ultimul înaintează spre vest şi la orele nouă ia contact cu trupele franceze care se aflau la Mars-la-Tour, crezînd că este vorba de ariergarda armatei franceze, cînd de fapt, avea în faţă avangarda acesteia. Bătălia durează pînă la căderea serii. Germanii angajează corpul 9, 10 apoi corpul 7, în timp ce francezii aruncă în luptă corpurile de armată 2, 4 şi 6. Pierderile sînt mari: 16 000 de morţi de o parte şi de alta. Rezultatul bătăliei, deşi ambele tabere îşi atribuie victoria, este nefavorabil armatei franceze, pentru că germanii se află la sfîrşitul bătăliei solid instalaţi pe singurul drum pe care armata franceză se putea retrage. Cu mai mult spirit de iniţiativă, cu o judicioasă desfăşurare a trupelor, Bazaine ar fi putut cîştiga bătălia deschizîndu-şi drumul spre Paris.

în situaţia în care se afla, la căderea serii, lui Bazaine îi rămîneau două soluţii : să încerce a doua zi să străpungă liniile germane şi să continue replierea spre Verdun, sau să se retragă spre Metz. Conform firii sale, mareşalul ordonă retragerea spre Metz, ocupînd poziţia puternică între Gravelotte şi St. Privat.
Intenţia lui Moltke era aceea de a izola armata franceză de Paris printr-o mare mişcare de învăluire efectuată cu armatele a U-a şi a IH-a care urmau să se deplaseze-spre Meuse şi apoi să se îndrepte spre nord, menţinînd legătura cu armata I-a. Moltke se aştepta fie să întîlnească gruparea principală a forţelor franceze şi să o atace, fiind
sigur de superioritatea numerică a trupelor sale, fie să surprindă o parte din armata franceză spre Metz, iar o alta vetrăgîndu-se dincolo de Meuse. Şi în această a doua alternativă. Moltke avea superioritatea de partea sa. Lupta de la Mars-la-Tour are darul să clarifice, în mare parte, modul în care sînt răspîndite trupele franceze. De data aceasta Moltke este sigur că o grupare puternică se află încă în raionul Metz. De aceea, în seara de 16, ia măsuri ca a doua zi. cit mai multe trupe să se afle pe cîmpul de bătaie de la Mars-la-Tour, fie spre a împiedica o încercare ofensivă a armatei franceze, pentru a-şi deschide drum spre vest, fie pentru a împinge această armată spre Metz. Pentru realizarea intenţiilor sale, este lăsat, la Metz, corpul 1, iar corpurile 12 şi 2, plus garda sînt aduse spre Mars-la-Tour. în felul acesta, pentru ziua de 17, Moltke reuşea să concentreze, la vest de Metz, o armată de 180 000—200 000 de oameni. în timp ce Bazaine avea numai 140 000. Poziţia ocupată de armata franceză este excelentă, dar Bazaine nu profită de

avantajul oferit de teren ; frontul ocupat este mai mic decît ar fi trebuit — numărul de oameni, de care dispunea, permiţîndu-i să ocupe spaţiul dintre St. Privat şi rîul Orne —, nu dispune rezerva nici pe aripa dreaptă, ca să poată manevra fie pentru a opri o încercare de învăluire a inamicului, fie pentru a ameninţa el însuşi cu această rezervă flancul sting al armatei germane, .„în sfîrşit el nu face nimic, nu conduce nimic", cum remarcă Colin.

în ziua de 18 august, Moltke ordonă ca mişcarea de încercuire să se continue prin deplasarea trupelor spre nord. Cavaleria germană nu este suficient de activă în ziua de 17 încît, în ziua următoare, Moltke ştie vag că armata franceză se află spre Metz sau încearcă să se retragă pe drumul care trece prin St. Privat spre Montmedy-Sedan. Corpul 12 este primul care înaintează spre nord, urmat de gardă, care ajunge la Doncourt, iar corpul 4 şi corpul 8 la Rezonville. Urmează, cu linia a doua, corpurile 10 şi 3, corpul 2 aflîndu-se în spatele acestora în timp ce corpul 7 este lăsat în faţa pădurii de Yaux.

La orele 10, statul major al armatei germane află că armata franceză se află între Amanvillers şi Rozerieullc-s. în timp ce Moltke ordonă să se atace în direcţia Amanvillers, îşi dă seama că armata franceză ocupă un front ceva mai lung decît credea şi dirijează o parte din trupe spre nord. Trupele germane sînt dispuse : între Moselle şi ferma

Malmaison — corpurile 7 şi 8 din armata I-a ; în centru — corpul 9 (Manstein), în stînga lui garda şi corpul 12. Armata I-a va fi sprijinită de corpul 2, care soseşte în după amiaza zilei de 18, corpul 3 va susţine corpul 9, iar corpul

10 ocupă o poziţie în spatele gărzii. Armata franceză este aşezată în următorul dispozitiv : corpul 2 (Frossard) între Metz şi Gravelotte, avînd garda în rezervă ; spre nord corpul 3, apoi corpul 4 (Ladmirault) la Amanvillers şi în fine corpul Canrobert la St. Privat.

Lupta este începută pe centru de corpul 9 (Manstein), care, imprudent, avansează cele 10 baterii ale corpului său şi dezlănţuie un foc de artilerie asupra corpului 4 şi două divizii din corpul 3, dar fiind prea aproape de infanteria franceză, în scurtă vreme artileria lui Mane-tein este anihilată cu excepţia a 3 beterii. Infanteria, trimisă în sprijinul artileriei, este şi ea distrusă. Rezervele aduse în sprujinul corpului 9 şi unităţile acestuia, care încă nu participaseră la luptă, sînt aruncate în luptă, rînd pe rînd, dar nu reuşesc să frîngă rezistenţa corpului Ladmirault. Abia seara, ultimul este anunţat de Canrobert că se retrage din St. Privat, şi corpul 4 evacuează Amanvillers.

Atacurile armatei I-a (corpurile 7 şi 8) în direcţia Gravelotte-Metz sînt oprite de trupele corpului 2 francez şi o parte din corpul 3. Nici intervenţia corpului 2. care soseşte pe cîmpul de luptă la orele 17,30, nu schimbă situaţia cu toate atacurile disperate care se dau pînă după căderea nopţii, cînd Steinmetz, regrupînd toate forţele pe care le avea la dispoziţie, încearcă un ultim asalt.

Soarta bătăliei se decide, însă, pe aripa dreaptă a armatei franceze unde se afla corpul comandat de mareşalul Canrobert. Acesta aşează o brigadă la nord de St. Privat, înspre Roncourt, deci pe o poziţie defensivă, o altă brigadă este aşezată între St. Privat şi Sainte-Marie-aux-Chenes cu faţa spre sud. începînd de la orele 11,30 prinţul Frede-ric-Carol, comandantul armatei a II-a, prinţul

de Wiirtemberg, care comanda Garda, şi prinţul regal de Saxa. comandantul corpului 12, sînt avertizaţi de prezenţa francezilor la St. Privat ; către ora 14 garda începe să se angajeze cu oîteva companii şi artileria, o altă divizie a gărzii este îndreptată împotriva satului Saint-Marie, împreună cu o parte a corpului 12 şi, la 15,30, cele două batalioane franceze sînt scoase din sat. Dar, prinţul de Saxa sesizează faptul că armata franceză are, de fapt, flancul drept descoperit şi trimite o brigadă în direcţia Roncourt iar altă

brigadă spre valea rîului Orne pentru a se infiltra în flancul şi spatele aripei drepte franceze. Pînă să se desfăşoare şi să dea rezultate singura manevră inteligentă care se execută în ziua de 18, prinţul Frederic-Carol reproşează generalilor gărzii că nu se comportă la înălţime, iar aceştia, pentru a dovedi contrariul, cu cele trei brigăzi ale gărzii, fără să fie sprijinite de artilerie, atacă St. Privat. După ce o treime din atacanţi sînt seceraţi de focul infanteriei france/e, restul se aruncă la pămînt. Dar, către orele 18, brigăzile corpului 12 atacă din flanc şi spate brigada franceză instalată între St. Privat şi Montois, o forţează să se replieze şi panica cuprinde întregul front de la St. Privat. La orele 19 ofensiva este reluată şi în faţa satului amintit oare este cucerit la orele 20. Numărul de tunuri folosit de germani, în acest sector, unde se decide victoria, se ridică la 270. Canrobert ordonă retragerea spre Metz şi-1 informează pe vecinul său, generalul Ladmirault, despre mişcarea sa retrogradă. Celelalte trupe se vor retrage tîrziu. noaptea. Bazaine, care nu dăduse nici un ordin toată ziua. se aşează la masă, la orele 19. Cînd Ladmirault este do

părere ca bătălia să fie reluată a doua zi, Bazaine nu este de acord. Din felul cum s-a desfăşurat bătălia de la Grnvelotte — St. Privat se poate spune că armata franceză n-a fost cu nimic inferioară celei germane. Superioritatea -artileriei germane a fost de cele mai multe ori anihilată de infanteria franceză, care avea o puşcă mai bună decît cea care se afla în dotarea armatei germane.
Felul cum au început lupta diferitele unităţi germane şi s-a desfăşurat în general bătălia demonstrează că generalii francezi nu erau nici mai buni, nici mai răi decît cei germani. Şi unii şi alţii fac greşeli, aşa explicîndu-se marile pierderi pentru armata germană. Frontul francez rămîne intact, în ciuda superiorităţii numerice a armatei germane, cu excepţia sectorului St. Privat—Roncourt. Dacă aici Canrobert a greşit şi nu a prelungit aripa dreaptă pînă la rîul Orne, care nu era nici la mare depărtare şi reprezenta un ideal punct de sprijin, generalul german a sesi-zat această greşeală, a exploatat-o şi bătălia a fost cîştigată de Moltke şi nu de Bazaine. Merită să fie menţionat amănuntul că mareşalul Canrobert avea suficiente trupe pentru prelungirea aripei sale drepte, clar două treimi din corpul său de oaste au rămas înghesuite la sud de St. Privat. De fapt, bătălia a fost cîştigată de două corpuri germane şi garda regală, împotriva unei treimi din corpul

lui Canrobert ! Iar această treime acoperea un front de 2-500 de metri. în timp ce restul de două treimi era aliniată pe un front de 1 100 met'rî !'".-'
Pentru a ilustra cit de indolent s-a comportat coman-dantul armatei franceze este suficient să amintim că garda imperială a fost păstrată în "rezervă în spatele

corpului 2. pe aripa stingă, unde nu era nevoie de ea. Mai mult, garda n-a putut participa la luptă pentru că în faţa ci se afla cavaleria corpului 2 care, nici ea, n-a putut fi angajată din pricina terenului accidentat, dar şi pentru că infanteria acestui corp ocvpa un front restrîns şi a respins cu succes orice atac german. Dintre comandanţii corpurilor franceze Leboeuf (corpul 3) a dat ordin ca poziţia infanteriei să fie fortificată şi a păstrat în rezervă mare parte din efectivul corpului său. Ladmirault n-a făcut nimic pentru a ocupa şi organiza puncte de rezistenţă, iar divizia păstrată în rezervă, în loc să fie aşezată cu faţa spre front, era aşezată cu faţa spre Metz ! în ciuda acestor neglijenţe şi erori elementare, germanii nu au reuşit să obţină nici un succes asupra corpului lui Ladmirault. In lupta din ziua de 18 august, germanii au pierdut 20 000 de oameni, francezii 13 000.

Retrăgîndu-se în Metz, Bazaine îl obligă de Moltke să formeze o armată care să nimicească cea mai importantă prupare a armatei franceze. Armata I-a şi armata a II-a (150 COD de oameni), sub comanda prinţului Frederic-Carol au fost lăsate în jurul oraşului Metz.

Garda, corpurile 4, 12 (138 0CO), sub comanda prinţului moştenitor al Saxoniei, armata a III-a (85 000*). sub comanda prinţului moştenitor al Prusiei, încep să înainteze, în ziua de 20 august, spre vest, traversează Meuse în speranţa că la răsărit de Paris va avea loc o luptă hotăritoare cu restul armatei francezo.

Intre timp Mac-Mahon reuşise să strîngă o armată de 130 000 de oameni la Châlons dar, la 21 august, se retrage spre Paris. în 22 se afla la Reims, unde primeşte ordin să se îndrepte spre Metz, ordin care-1 face pe Mac-Mahon să răspundă : „Cum pot eu să mă îndrept spre Bazaine cînd

nu ştiu nimic despre situaţia lui, şi cînd nu cunosc nimic despre intenţiile lui ?" împărăteasa ţine ca împăratul să-şi facă datoria pe front, iar Consiliul de regenţă îi cere lui Mac-Mahon să se îndrepte spre est şi să-1 salveze pe Bazaine. Mac-Mahon se execută şi cînd armata germană ajunge, la 24 august, la Châlons şi află că Mac-Mahon

se îndreaptă spre Metz, Moltke nu crede, nu-şi poate imagina că un general execută un marş de flanc în prezenţa', unui inamic superior din toate punctele de vedere. Mai mult decît atît, în cazul în care armata lui Mac-Mahon este atacată în flanc, aceasta nu avea unde să se retragă, pentru că în spatele său se afla Belgia ! Informaţiile culese de cavaleria germană, apoi ziarele anunţă şi confirmă, deplasarea lui Mac-Mahon spre est. In 25 august Moltke ordonă trupelor sale să pornească spre nord într-un dispozitiv care sa îngăduie învăluirea armatei franceze pe ambele flancuri.

în momentul în care Mac-Mahon află că Bazaine nu a făcut nimic pentru a rupe frontul german de la Metz că să iasă din încercuire şi că două armate germane înaintează ia flancul său se retrage spre Mezieres, dar, în 28 august, un nou ordin îi cere să înainteze spre Montmedy. La 30 august are loc primul contact cu corpul german la Beaumont. Mac-Mahon ordonă corpului 12 să intre în Sedan, unde sînt concentrate şi celelalte corcuri de armată, în acelaşi timp soseşte şi Napoleon al III-lea la Sedam Poziţia acestei fortăreţe nu este dintre cele mai fericite şi Moltke crede că în noaptea de 30—31 august, Mac-Mahon se va retrage spre Mezieres. Trupele franceze obosite şi înfometate ajung totuşi în ziua de 31 la Sedan. Mac-Mahon îşi dă seama că Sedanul nu reprezintă un

punct de sprijin serios, că aici nu sînt nici alimente, nici muniţii şi. indus în eroare de informaţiile potrivit cărora' g?rmanii nu au mai mult de 70 000, consideră că va trebui să se retragă spre Mezieres unde se afla corpul 13 trimis din Paris.
în ziua de 1 septembrie la orele 4,30 dimineaţa germanii încep atacul împotriva corpului 12, Mac-Mahon se duce să inspecteze frontul, dar este rănit în jurul orei 6,30 şi transmite comanda generalului Ducrot, care primeşte comanda la orele 7. Ducrot, în momentul în care primeşte comanda, ordonă retragerea corpului 12 şi, împreună cu corpurile 7 şi 1, să se instaleze pe platoul de la îlly. Sedanul acoperea spatele acestor corpuri. Ducrot intenţiona ca cele trei corpuri susţinute şi de corpul 5 să încerce să-şi deschidă drum spre Mezieres. Dar, ,,eveniment rar în istorie — cum consideră Fuller — armata de la Châlons a avut doi comandanţi şefi în primele trei ore de la începutul luptei ; acum ea era pe punctul de a avea pe al treilea." Este vorba de generalul Wimpffen, care în virtutea unei

scrisori date de Palikao, se proclamă comandant şef, contramandează ordinele lui Ducrot şi—1 încurajează pe Napoleon, asigurîndu-1 că în două ore germanii vor fi aruncaţi în Meuse.
La orele 12, armata franceză e aproape încercuită, artileria germană, aşezată pe o poziţie dominantă loveşte în plin infanteria franceză. La orele 13,30 Wimpffen se decide să rupă încercuirea şi să se îndrepte spre Montmedy, îi cere împăratului să ia loc în mijlocul trupelor sale, dar Napoleon ordonă capitularea.

La 4 septembrie este răsturnat guvernul. în septembrie Parisul este încercuit, iar la 29 ianuarie 1871 capitulează. La 27 octombrie armata încercuită la Metz capitulează.
La 18 ianuarie 1871, în Sala oglinzilor din palatul de la Versailles, Wilhelm I se proclamă împărat al Germaniei. In 18 martie este proclamată Comuna, simbol al creşterii puterii clasei muncitoare. La 10 mai este semnată pacea de la Frankfurt. Franţa plătea o despăgubire de război de 5 miliarde franci aur. Alsacia şi Lorena de răsărit erau anexate Germaniei. în urma războiului din 1870—1871, Germania devine o mare putere industrială, datorită celor cinci miliarde de franci, iar prin anexarea celor două provincii Germania umileşte Franţa şi se deschide în felul acesta posibilitatea realizării unor alianţe împotriva Germaniei, orice duşman al acesteia contînd pe ajutorul Franţei. Din punct de vedere militar, infanteria cedează primul loc artileriei, războiul capătă un caracter industrial, fiecare ţară fiind obligată să dezvolte o industrie care să producă pentru armată, iar armatele devin ,,armate naţionale", serviciul militar, obligatoriu, instituindu-se, treptat, aproape în toate ţările Europei.

BĂTĂLIA DE LA PLEVNA (1877)

Războiul din 1877 reprezintă o etapă din lupta de eliberare a popoarelor din sud-estul european, care se aflau

sub suzeranitatea nominală a Imperiului otoman, cum este cazul României, sau se aflau sub stăpînirea efectivă a acestuia — Bulgaria, de exemplu.
Cauza acestui război este nemulţumirea popoarelor din Peninsula Hemului, faţă de dubla exploatare exercitată de Imperiul otoman : naţională şi socială. De aceea are loc revolta Bosniei şi Herţegovinei (1875), apoi răscoala Bulgarilor din 1876, ultima organizată şi dirijată, de un grup de revoluţionari bulgari, în frunte cu Hristo Botev,. care se aflau la Bucureşti şi Giurgiu. Deşi reprimată de turci, răscoala bulgarilor nu rămîne fără rezultat. Serbia şi Muntenegru declară război turcilor şi primesc ajutoare din Rusia.
România sprijină, de asemenea, eliberarea popoarelor din sudul Dunării nu numai prin posibilităţile care sînt create reprezentanţilor acestora, aflaţi în România, de a organiza lupta pentru redeşteptarea naţională, dar şi printr-un ajutor efectiv, material. România, interesată în desmembrarea Imperiului otoman, aştepta un moment prielnic pentru a intra efectiv în război.
Guvernul român, întrebat de consulul rus care va fi poziţia României într-o viitoare criză orientală, a răspuns, la începutul anului 1876, că „se va opune cu armele unei ocupaţii armate străine". România se considera un
stat aparte, care nu face. parte integrantă din. Imperiul otoman. Guvernul român a informat cabinetele străine că va păstra b atitudine neutră. .
în iunie 1876, împăratul Austro-Ungariei şi ţarul Ale-.xandru'II s-au întîlnit la Reichstadt, Bismarck îndemnînd. cele două părţi să se înţeleagă în privinţa chestiunii orientale. Rusia, obţinînd asentimentul Germaniei şi Austro-Ungariei, se pregăteşte pentru război.

Pentru a defini rolul României în cadrul conflictului ce urma să izbucnească, I. C. Brătianu face o vizită împăratului Francisc-îosif şi alta ţarului, la Livadia, în Crimeea. Ca să atace Imperiul otoman, trupele ruseşti erau obligate să treacă prin-România. La Livadia s-au discutat condiţiile, în care trupele ruseşti se puteau deplasa pe teritoriu] românesc, delegaţia română solicitînd semnare;; unei convenţii, în acest sens, prin care să se garanteze integritatea teritorială a României. Dar conferinţa de la Constantinopol, din de: cembrie" 1876 şi ianuarie 1877, la care participă reprezentanţi ai puterilor semnatare ale Convenţiei de la Paris din 1856, prin care se urmărea rezolvarea crizei problemei-orientale, pe cale paşnică, eşuează, ceea ce. de fapt, era -echivalent cu un răz;boi ruso-turc.

în martie se semnează la Viena un acord secret între Rusia şi Austria, ultima promiţînd că va adopta o atitudine neutră în cazul unui conflict ruso-turc. în schimbul Bosniei şi Herţegovinei. La finele anului 1876. sultanul, în constituţia dată Imperiului, consideră România ca parte, integrantă a acestuia, ceea ce duce la pregătiri militare; febrile, în România şi la semnarea convenţiei cu Rusia, în aprilie 1877, prin care Rusia se obliga să respecte ,.drep-. turile politice ale statului român astfel cum rezultă din legile interioare şi tratatele existente, precum şi a men-ţine şi apăra integritatea actuală a României".

Se decretează mobilizarea şi două divizii sînt dispuse îri sudul Bucureştilor, pentru a apăra Capitala ; alte două sîni 'trimise în jurul Calafatului pentru a împiedica traversarea Dunării de către trupele turceşti, care se aflau la Vidin.

La 12 aprilie (stil nou) Rusia declară război Turciei, iar ultima hotărăşte să bombardeze localităţile aflate pe ma-

lul românesc, deşi oficial, guvernul român declarase neutralitatea României. La 8 mai, cînd mobilizarea armatei. române este aproape gata, artileria română'bombardează Vidinul, act care înseamnă intrarea noastră, de fapt. în

război. La 9 mai este declarată independenţa ţării faţă de Imperiul otoman, act de importanţă majoră în istoria noastră, care trebuia, însă, să fie acceptat de statele europene şi în special de marile puteri. Anglia este ostilă, Franţa nu este de acord, Austria şi Germania păstrează rezerve. Soarta armelor şi contribuţia noastră la război, ar fi putut cîntări în favoarea noastră. Devenea limpede că, numai în urma unor mari sacrificii, se putea realiza aspiraţia multiseculară a poporului român.

Puterea militară a României era, încă, pe cale de organizare. Cînd se decretează mobilizarea, s-au putut mobiliza 4 divizii formate din 8 regimente de infanterie, 16 regimente de dorobanţi şi 10 regimente de cavalerie, dintre care 2 de roşiori, armată regulată şi 8 de călăraşi, trupe teritoriale, 4 regimente de artilerie (190 de tunuri în total).

Numărul mobilizaţilor era de 100 000 de oameni, dar numai 58 700 erau pregătiţi de luptă.

Pentru înzestrarea armatei s-au făcut eforturi financiare foarte mari, care au îngăduit să se procure puşti, tunuri şi muniţii. Prin sistemul rechiziţiilor, s-a căutat să se suplinetiscă lipsurile în aprovizionarea armatei şi transporturilor de furaje, alimente şi muniţii. Greul şi de data aceasta a căzut pe seama maselor populare. Declarând război Turciei, Rusia a format două armate : una care să opereze în Caucaz, iar alta, trecînd prin România, să acţioneze la sud de Dunăre. Pe teatrul de operaţii, din

sud-estul european, comandamentul armatei ruse a socotit că sînt necesare forţe care să nu depăşească 200 000 de oameni. Se considera că forţele inamice sînt inferioare calitativ, că nu au o pregătire corespunzătoare şi nici un armament modern. In afară de aceasta se conta şi pe contingentele ţărilor răsculate sau care doreau să scuture jugul otoman : armata Muntenegrului 25 000 luptători, armata sârbă circa 50 000 şi armata română aproape 60 000 de oameni. Acestor forţe, Imperiul otoman le putea opune aproximativ 150 000 de oameni, repartizaţi în felul următor : 18 000 în Dobro-gea, 100 000 armata principală, în nord-estul Bulgariei, şi o alta, formată din 35 000, sub comanda lui Osman-Paşa, în regiunea Vidinului. Mai exista o armată de 30 000, care opera în Muntenegru, iar la Sofia şi Adrianopol, se constituiau noi unităţi din rezerve.

Armata turcă nu avea un plan de campanie. Convinşi de superioritate inamicului, turcii, îşi propuneau să apere trecerea Dunării şi să acţioneze în funcţie de evoluţia evenimeritelor. Planul comandamentului rus era simplu : un corp principal va înainta prin Tîrnovo, Va trece Balcanii., prin pasul Şipca şi prin Adrianopol, se va îndrepta spre-capitala Imperiului otoman. Ţinînd seama de modul în care erau dispuse trupele turceşti, pentru asigurarea, flancurilor masei principale de atac, se constituiau două. corpuri, care să facă faţă celor două grupări turceşti, de-la Vidin şi din Dobrogea.

Cît priveşte cele patru divizii româneşti, am văzut care era dispozitivul ocupat de ele, în momentul în care sînt declarate ostilităţile. După sosirea armatelor ruse în zona. Bucureştilor, cele două divizii care se aflau dispuse la sud de capitală, urmau să fie 'transportate la vest de Olt, în-

treaga armată română concentrîndu-se în sudul Olteniei., în faţa localităţilor întărite, pe care le ocupa armata lui Osman-paşa : Vidin, Rahova, Nicopole. Misiunea trupelor române nu fusese, încă, hine delimitată, în ansamblul operaţiunilor militare. La sfîrşitul lunii aprilie 1877. guvernul român propusese o colaborare între armata română şi rusă,, dar ţarul Alexandru II şi cancelarul Gorceakov nu au lost de acord. Fiind convinşi că armata rusă va repurta o victorie uşoară asupra turcilor, cei doi au crezut eă nu este nevoie de ajutorul trupelor române, iar dacă se va pune-problema unei cooperări, ţarul şi Gorceakov înţelegeau ca trupele române să fie trecute sub comanda superioară a trupelor ruseşti, condiţie pe care guvernul român nu a acceptat-o.

începînd din luna aprilie, trupele ruseşti au trecut pe-teritoriul României. La jumătatea lunii mai, acestea s-au concentrat la sud de Bucureşti şi au acoperit toată linia. Dunării, de la vărsarea Oltului pînă la mare. Armata rusă. a luat următorul dispozitiv : corpul 9 spre Nicopole, avînd în urmă corpul 12 ; corpul 8 în faţa Şiştovului, avînd în spate corpul 13 şi corpul 11 în faţa Rusciucului,-iar corpul 7 în faţa Silistrei. La Galaţi şi Brăila s-a concentrat corpul 14. Turcii au încercat să controleze cursul Dunării,, cu o numeroasă flotilă, dar aceasta a fost anihilată de vasele ruseşti, care au pătruns pe fluviu, operaţie la care au participat şi cele patru vase româneşti — Rîndunica, Ştefan cel Mare, Fulgerul şi România.

Pentru a masca punctele pe care armata rusă urma să forţeze Dunărea, comandamentul rus a dat dispoziţie corpului 14 să încerce să traverseze fluviul la Brăila şi la 10' iunie, deşi se începuse construcţia unui pod, din pricina

cotei crescute a apelor, ruşii trec apa cu bărcile şi tot felul de ambarcaţiuni. Traversarea durează toată ziua de 10 şi se continuă şi la 11 iunie. Turcii opun o slabă rezistenţă, evacuează Măcinul şi Tulcea şi se retrag pe un aliniament între Cernavodă şi Constanţa. In zilele de 14—-16 iunie, i se cere armatei române să bombardeze, intens, malul drept al fluviului, atrăgând atenţia turcilor în acest sector ; o parte din trupele ruseşti par să se concentreze în faţa Nicopolului, unde soseşte ţarul şi anturajul său ; pe Olt este concentrată o flotilă. Toate acestea se fac pentru a masca, de fapt, locul pe care trupele ruseşti vor trece fluviul, şi care era Zimnicea. Pe podul construit la Zimnicea, trece masa principală a armatei ruse, începînd din noaptea de 14 spre 15 iunie. Şiştovul e cucerit la 15 iunie şi în timp ce două corpuri sînt lăsate pentru a proteja flancul stîng, iar un corp este trimis spre Nicopole ca să acopere flancul drept, sub generalul Gurko 16 000 de oameni, urmaţi de corpul 8, înaintează fulgerător spre Tîrnovo, unde ajung la 25 iunie, la 7 iulie avangarda rusă ocupă pasul Şipca. iar la 14 Gurko ocupă Stara Zagora, dincolo de Balcani. Turcii, aducînd întăriri, reuşesc să oprească armata lui Gurko, forţînd-o să se retragă în pasul Şipca, unde se instalează temeinic, fortificîndu-şi poziţia. Eşecul parţial al lui Gurko se datoreşte faptului că nu a fost susţinut de alte trupe. Pe aripa stingă, armata rusă înaintează pînă la Lom, iar corpul 9, sub comanda generalului Kriid-ner, care operează pe dreapta, cucereşte Nicopole la 4 iulie, unde se predau 7 000 de turci. La căderea Nicopolului au contribuit şi trupele române, în special artileria care a bombardat latura de nord a cetăţii, în timp ce ruşii atacau dinspre sud.

După cucerirea Nicopolei, Kriidner trimite o parte din unităţile corpului 9 să ocupe Plevna, care se află pe malul rîului Vid, o localitate deschisă, dar înconjurată de înălţimi care pot fi uşor transformate într-o puternică centură de fortificaţii. Dacă din punct de vedere tactic Plevna nu are o valoare deosebită, din punct de vedere strategic reprezintă o mare importanţă pentru că aici se întîlnesc principalele drumuri care traversează Bulgaria de la Biela spre Sofia şi de la Nicopole spre Lovaţ. Datorită importanţei pe care Plevna o are pe plan strategic, aceasta va deveni unul dintre principalele teatre de operaţii în lunile următoare. Numai după căderea acesteia se putea relua

ofensiva dincolo de Balcani. Datorită acestor condiţii, Plevna devine, treptat, centrul principal de operaţii în sudul Dunării.

Kriidner încearcă să cucerească Plevna, cu o parte din trupele sale, la 8 iulie; dar atacul este respins. Osman-paşa,. sesizînd valoarea pe care o avea Plevna în desfăşurarea campaniei, după ce respinge primul atac al trupelor ruser începe să fortifice înălţimile care înconjoară localitatea. La 18 iulie, cînd Kriidner adusese forţe proaspete, atacul acestora este respins din nou, lovindu-se, de data aceasta, de rezistenţa întăriturilor făcute de turci. La cel de-al doilea atac al Plevnei participă şi unităţi ale corpurilor 4 şi 9.

Insuccesele de la Plevna îngrijorează pe marele duce Nicolae, comandantul armatei ruse. Rezistenţa turcă dove-dindu-se a fi mult mai puternică decît o consideraseră ruşii, era nevoie de un număr sporit de trupe pe teatrul de operaţii din sudul Dunării. Marele duce Nicolae fusese de la început pentru intrarea trupelor

române în război alături de cele ruse. înainte de a ataca Plevna. Kriidner se adresase generalului Mânu, comandantul Diviziei a 4-a, să stabilească o garnizoană în Nicopole şi să escorteze pe cei 7 000 de prizonieri turci. Marele duce Nicolae i-a cerut lui Carol I să încuviinţeze această acţiune, dar acesta din urmă a respins cererea pe motiv că nu există o înţelegere oficială în legătură cu condiţiile în care trupele române trebuie să coopereze cu armata rusă. La 15 iulie, ţarul şi marele duce Nicolae cer din nou ca trupele române să ocupe Nicopole, şi, a doua zi, primele elemente ale diviziei a 4-a trec Dunărea şi ocupă Nicopole. In felul acesta, Kriidner îşi poate concentra toate forţele pentru atacul din 18, asupra Plevnei. Acest atac eşuează, iar aripa stingă a armatei ruse este oprită de corpul principal al armatei turce. Insuccesele de pe celelalte fronturi fac ca eşecul de la Plevna să îngrijoreze pe marele duce care, a doua zi după bătălia din 18 iulie, solicită insistent, printr-o telegramă, ca toată armata română să treacă Dunărea. în urma unor tratative, între cele două părţi, se ajunge la următoarea înţelegere : armata română va trece fluviul, iar trupele care operau în zona Plevnei să fie puse sub comanda domnitorului Carol, avînd ca şef de Stat major pe generalul rus Zotov. Comanda trupelor române este încredinţată generalului Al. Cernat. Intre 12—16 august, armata română trece Dunărea la Corabia şi se îndreaptă spre Plevna. La operaţiile propriu-zise, din jurul Plevnei,

participau diviziile 3 şi 4 şi o divizie de rezervă, 38 000 de oameni cu 109 tunuri, efectiv care constituia aproape jumătate din numărul trupelor aliate. După sosirea rezervelor ruseşti, armata română va constitui o treime din

trupele aflate în jurul Plevnei. Alte două divizii, diviziile 1 şi 2, cărora li se adaugă miliţiile din Oltenia, formau, de-a lungul Dunării, un corp de observaţie, cu misiunea de a apăra, în primul rînd, Calafatul. Un atac turcesc, din 19 august, împotriva localităţilor Zgalniţa şi Pelişat, 1-a determinat pe marele duce Nicolae să ceară comandamentului român ca să treacă, de urgenţă, restul trupelor române peste Dunăre şi în 20, divizia de rezervă traversează fluviul.

Se scursese o lună de la ultimul atac rusesc împotriva Plevnei şi acest răstimp a fost folosit de Osman-paşa pentru a completa sistemul de fortificaţii care acoperea Plevna : redute făcute din lemn şi pămînt, în care erau plasate batalioanele de infanterie şi artilerie şi un sistem de tranşee care lega aceste redute. în faţa fiecărei redute se aflau lucrări de apărare de mai mică amploare, numite redane.

Trupele române au ocupat o poziţie în faţa întăriturilor, aflate în nord-estul Plevnei, între satele Bucov şi Griviţa. Aici se aflau, după cum avea să se constate mai târziu, nu o singură redută, ci două şi acest sector, cel mai puternic, era considerat drept cheia întregii poziţii apărate de armata turcă. Trupelor ruseşti le revenea misiunea să atace întăriturile de la sud-est si sud-vest de Plevna.

•în ziua de 26 august, după ce diviziile române şi-au ocupat poziţia, au început să bombardeze redutele de la Griviţa. Generalul Cernat intenţiona să atace dinspre nord şi est, cu cele două divizii, în timp ce corpul 9 rus avea să atace dinspre sud cu 2 batalioane. Pregătirea de artilerie a durat aproape două zile şi în ziua de 27 august, regimentul 13 dorobanţi, sprijinit de un batalion din regimentul 5 şi o baterie din regimentul 3 artilerie, atacă la ba-

ionetă trupele turceşti, aflate în redanul din faţa redutei de la Griviţa şi pun stăpînire pe el. Ocupînd acest redan, românii au posibilitatea să instaleze o baterie, adăpostită în pămînt, pe o movilă care se afla la numai 900 m de reduta Griviţa 1. Focul bateriei româneşti, bine dirijat, a făcut ca pe latura pe care bombarda artileria română, artileria turcească să fie redusă la tăcere.

Tot în ziua de 27 august, roşiori romani şi dragoni ruşi, patrulând de-a lungul rîului Vid, au respins un atac turcesc la Gorni-Etropol.
în urma succeselor din 27 august, se hotărăşte un atac general asupra Plevnei, în 30 august. De aceea, în zilele următoare, se continuă bombardarea redutelor turceşti, în ziua de 29 august, românii resping un contraatac turcesc, iar a doua zi, la orele 13 pornesc asaltul asupra redutei Griviţa.
Din modul cum fusese conceput atacul, divizia a 4-a trebuia să atace, în prima linie, cu 4 batalioane, susţinute de alte 4 batalioane, aflate în linia a doua, iar 5 batalioane, în rezervă. Atacul unităţilor diviziei a 4-a trebuia să fie susţinut de trupele diviziei a treia, pe flancul drept. Primele batalioane au reuşit să ajungă la 300 apoi la 200 de metri de redută, au pornit la asalt, în primul rînd remareîn-du-se batalionul de vînători condus de maiorul Candiano Popescu, au pătruns în tranşeele turceşti, unde s-a încins o luptă corp la corp, dar batalioanele diviziei a 3-a nu sînt susţinute, spre dreapta, de batalioanele diviziei 4-a şi nici pe stînga, de cele două batalione ruse şi, în urma unui contraatac dat de turci, ai noştri se retrag şi se refac în spatele redanului, cucerit cu trei zile mai înainte.

Primul atac împotriva redutei Griviţa nu este victorios pentru că batalioanele diviziei a treia, cărora li se spusese că au de străbătut numai 400 de metri pînă la redută, după primele sute de metri li se descoperă în faţă o nouă vale, care va fi numită Valea Plângerii, dominată de o redută, ce nu fusese reperată mai înainte, reduta Griviţa 2. Conduse de maiorul Sonţu şi de căpitanul Valter Mărăcineanu, batalioanele diviziei a 3-a atacă această redută, reuşesc să pătrundă în prima tranşee, dar nefiind susţinuţi de rezerve, comandanţii sînt omorîţi, o parte din soldaţi sînt seceraţi de focul susţinut al infanteriei turceşti, dar şi de tunurile care băteau în flanc trupele noastre, încît rămăşiţele celor două batalioane se retrag, sub protecţia focului soldaţilor noştri, care nu depăşiseră Valea Plângerii. Cele două batalioane pierd : 11 ofiţeri morţi, 15 răniţi şi 683 soldaţi morţi şi răniţi. Un corespondent străin, martor ocular al acestor fapte, scrie : „Cu o îndârjire de necrezut s-au aruncat în această vale a morţii, respinşi, zdrobiţi, decimaţi de focul omorîtor al unui inamic acoperit, neezitînd nici un moment, înaintînd mereu, lăsînd în urma lor un lung şir de morţi şi de muribunzi. Au fost acte de eroism care nu se pot uita".
Cit privesc batalioanele diviziei 4, după ce se refac, pornesc din nou la atac. La orele 16,20 românii sînt întâmpinaţi de un foc puternic şi respinşi din nou de un contraatac turcesc, dar o nouă baterie românească soseşte în galop şi, instalată pe movila care domina Griviţa, opreşte prin foc de baraj, pe turci. Sub comanda locotenet-colonelului Voinescu, a maiorului Candiano Popescu şi a căpitanului Moise Grozea, transilvănean venit să lupte voluntar în războiul de independenţă, infanteria noastră

se regrupează şi la orele 17 atacă din nou şi iar este respinsă.
întărite de un batalion adus din rezervă, trupele noastre asaltează, pentru a patra oară, reduta Griviţa 1, pătrund în interiorul fortificaţiilor şi, după o oră de lupte corp la corp. reduta este cucerită. Steagul tricolor flutură deasupra ei. în timp ce un steag cu semiluna este capturat de soldatul Grigore Ion, căruia i se conferă „Steaua României" şi „Crucea Sf. Gheorghe", ultima decoraţie fiind oferită de ţarul Alexandru II.
Comandate de generalul Skobelev, corpurile 4 şi 9 ruse au atacat întăriturile din sudul Plevnei şi au cucerit două redute pe crestele Munţilor Verzi, dar în urma unor contra-atacuri turceşti puternice, aceste redute au fost din nou luate de turci.
Armata modernă română repurta prima ei victorie, într-o confruntare, pe cîmpul de luptă, cu un duşman vechi, de cîteva secole. Pierderile suferite de trupele aliate au fost foarte mari : 15 000 de soldaţi şi 160 de ofiţeri. Deşi fusese cucerit unul din principalele puncte de sprijin ale apărării turceşti la Plevna,'pierderile erau prea mari. De aceea comandamentul suprem s-a hotărât să blocheze Plevna şi să forţeze armata turcă să se predea, prin înfometare şi epuizare a muniţiilor.
în ziua următoare, 31 august, turcii încearcă să recucerească Griviţa 1, dar sînt respinşi. Ţarul, adresîndu-se lui Carol, la 5 septembrie, afirmă : „Trupele române, unite cu cele ale armatei mele, puse sub comanda comandamentului înălţimei voastre, au dat, în zilele de 30 şi 31 august, dovezi de eroică vitejie sub cel mai omorîtor foc al vrăjmaşului". Cel care, cu puţin timp înainte, se opusese participării trapelor române la operaţiile din sudul Dunării,

recunoştea valoarea acestora, înmănînd înalte decoraţii ofiţerilor şi soldaţilor români, semnul cel mai elocvent despre vitejia soldatului nostru. Vechile aptitudini ale oştenilor lui Ştefan şi Mihai renăşteau, în pragul independenţei noastre naţionale, sub focul redutelor de la Griviţa.
Comportarea neomenească a turcilor faţă de cei căzuţi în faţa Griviţei 2 şi faptul că nu s-a îngăduit sanitarilor să ridice răniţii din Valea Plângerii, determină o nouă încercare de cucerire a acestei redute (7 octombrie), care este respinsă, dar la cererea soldaţilor, atacul este reluat, dar fără succes.
După sosirea întăriturilor ruseşti, la 12 octombrie, armata turcă de la Plevna a fost încercuită. Turcii au dat numeroase atacuri, dar acestea au fost respinse. Epuizînd proviziile, la 19 noiembrie, Osman-paşa a propus aliaţilor să cedeze Plevna, dar să i se îngăduie să se retragă, prin Vidin sau Sofia. Propunerea lui n-a fost acceptată. Atunci comandantul turc a făcut, la 28 noiembrie, o încercare de a ieşi din încercuire, în sectorul Dolni-Etropol, dar trupele ruseşti au rezistat cu vitejie pînă la sosirea rezervelor, printre care era şi o brigadă românească, care a atacat flancul drept al coloanei turceşti.
Românii care se aflau în faţa redutei Griviţa 2, observând că turcii se retrag, fără să mai aştepte ordin, au ocupat reduta, iar regimentul 5 a pătruns în Plevna. După aceea, trupele române au atacat reduta de la Opanez şi, după cîteva ore de lupte îndîrjite, au reuşit s-o ocupe. în acelaşi timp, divizia a 3-a şi divizia de rezervă română au atacat trupele turceşti, care aveau sarcina să acopere retragerea lui Osman-paşa şi fixându-le pe loc, prin atacuri repetate, acestea nu au mai putut să sprijine eforturile lui Osman-

paşa de a sparge încercuirea. încercarea de a ieşi de la Plevna nereuşind, Osman-paşa s-a predat împreună cu cei 45 000 de oameni. La Plevna românii au dovedit că şi-au răscumpărat independenţa, prin eroismul şi abnegaţia cu care au luptat. Presa vremii este plină de elogii la adresa ostaşilor noştri, iar Osman-paşa însuşi, predându-se colonelului Cerchez, a declarat : „Capitulez cu armata mea, predîndu-mă în mîinile junei şi bravei armate române".
Intre timp, un punct de rezistenţă turcesc, de pe malul Dunării, care stânjenea prin aşezarea sa spatele trupelor, care încercuiau armata turcă, la Plevna, a fost cucerit de armata română. Este vorba de localitatea Rahova care a

fost atacată de un detaşament de 5 000 de români, cea mai mare parte dorobanţi, sub comanda colonelului Slăniceanu, şi de un detaşament de 1 200 de oameni, sub comanda generalului rus Meyendorf, format din călăraşi, dorobanţi şi ulani. La căderea Rahovei au contribuit şi trupele române de pe malul sting al Dunării, conduse de generalul Lupu. Acestea din urmă au fost primele oare au pătruns în Rahova, în ziua de 9 noiembrie.
După capitularea lui Osman-paşa, trupele ruseşti şi-au reluat ofensiva. Gurko trece munţii Balcani, la 23 decembrie ocupă Sofia, la 3 ianuarie 1878 ajung la Filipopol, iar în 8 la Adrianopol, ca peste 10 zile să se afle la numai câţiva kilometri de Constantinopol.
'intre timp, armatei române i-a revenit misiunea de a cuceri Vidinul, pentru a lichida în felul acesta orice primejdie din flancul drept al armatei ruse care acţiona la sud de Balcani. La Vidin se aflau 15 000 turci, iar oraşul

avea ziduri puternice şi redute organizate în satele din jurul său.
La 12 ianuarie aceste sate au fost ocupate, afară de unul singur, dar succesul important 1-a constituit cucerirea sistemului de redute de la Smîrdan. La 14 ianuarie cetatea era învăluită, dar cînd era pe punctul de a fi cucerită de către români, a sosit vestea armistiţiului, 23 ianuarie 1878.
Turcii, înfrînţi pe toate fronturile, au acceptat condiţiile impuse de învingători şi la 19 februarie s-a semnat tratatul de la San Stefano, prin care se acorda independenţă României, Serbiei şi Muntenegrului şi autonomie Bulgariei. Marile puteri europene sînt nemulţumite de rezultatele acestui tratat şi pentru a preîntâmpina un război cu unele puteri europene, Rusia acceptă convocarea unui congres la Berlin 1 iunie—1 iulie 1878.
Şi în urma tratativelor de la Berlin, s-a recunoscut independenţa României. Participarea noastră la războiul din 1877, jertfele făcute de poporul român, în timpul cît au durat ostilităţile, au avut ca rezultat realizarea şi recunoaşterea, de către puterile europene, a independenţei ţării noastre, act major în istoria poporului român.

BĂTĂLIA DE LA MARNA (1914)

Primul război mondial este fructul tendinţelor puterilor imperialiste de a domina lumea. După războiul din 1870—1871, puterea industrială a Germaniei creşte, în mod impetuos. Politica lui Bismarck, după războiul franco^german, a fost aceea de a consfiţi, pentru moment, situaţia politică ce se crease după 1871. în 1879 Bismarck încheie un tratat cu Austria, iar după anexarea Tunisiei de către Franţa, Italia aderă la pactul germano-austriac, dubla alianţă transformîndu-se în Tripla Alianţă. România aderă, în mod secret în 1883, la Tripla Alianţă. Franţa încheie, cu Rusia, un tratat defensiv, în 1893. Creşterea industriei Germaniei şi politica economică mondială, pe care încearcă s-o ducă Wilhelm al II-lea prin crearea unei puternice flote comerciale şi de război, îngrijorează Anglia. între 1894—1904, comerţul extern al Germaniei se dublează şi lordul Bolfour remarca în 1907 : ,,Sintem nişte proşti dacă nu găsim un motiv să declarăm război Germaniei înainte ca ea să construiască atît de multe vapoare încît să înlăture comerţul nostru."

Lupta pentru reîmpărţirea lumii, în sfere de influenţă, devine inevitabilă, la finele secolului trecut şi se manifestă, făţiş în primul deceniu al secolului XX. Cum avea să declare preşedintele S.U.A., Wilson, în 1919, „acest război (primul război mondial), în accepţia sa, a fost un război comercial şi industrial. Acesta nu a fost un război politic".

Războiul anglo-bur izolează Anglia, opinia publică fiind scandalizată de inechitatea şi brutalitatea acestui război, dar după încheierea lui şi avînd în vedere puterea militară pe care o reprezenta Tripla Alianţă, în 1904, se ajunge la un tratat între Franţa şi Anglia, cele două ţări încheind şi o înţelegere militară secretă. în felul acesta, Triplei Alianţe i se opune o Triplă Antantă. Problema stăpînirii nordului

Africii (Marocul) duce la criza din 1905, care se rezolvă prin conferinţa de la Algeciras 1906. Anglia stabileşte o înţelegere cu Rusia în acelaşi an. în 1911, incidentul de la Agadir este pe punctul de a se transforma în pretextul dorit de Germania, pentru începerea unui război, şi dacă aceasta nu se întîmplă, Italia, în căutarea unui imperiu colonial, profită de împrejurări şi ocupă Tripoli-tania, Ilhodosul şi insulele din arhipelagul Dodecanez. între timp, în extremul orient se încheiase războiul ruso-japonez, care marca apariţia Japoniei, ca o putere imperialistă, dornică să participe şi ea la împărţirea lumii. în răsăritul Europei, mai exact în sud-estul continentului, după declararea independenţei Bulgariei în 1908, Austria anexează Bosnia şi Herţegovina. în 1912 încep războaiele balcanice, care, într-o primă fază, se încheie în 1913, cu pacea de la Londra, dar în acelaşi an, războiul reizbucneşte şi se încheie datorită intervenţiei României, prin pacea de la Bucureşti. Rămînea nerezolvată problema imperiului austro-ungar. Popoarele supuse doreau libertatea naţională, dar casa de Habsburg înţelegea să-şi întindă stăpînirile spre sud-estul Europei, pentru a consolida poziţia rasei teutonice, în centrul Europei, după cum se declara în Cartea Albă germană.

La 28 iunie 1914, arhiducele Francisc Ferdinand şi soţia lui sînt asasinaţi la Sarajevo. Excelent pretext pentru a supune Serbia. La 23 iulie, Austria prezintă Serbiei un ultimatum, care de fapt echivala cu supunerea acesteia faţă de imperiu. Primind asigurările Rusiei, Serbia nu acceptă cererile Austriei, care mobilizează şi, la 28, declară război Serbiei. Pentru că în Rusia începuse mobilizarea parţială, la 31 iulie, Germania prezintă guvernului rus un ultimatum, prin care se cerea încetarea mobilizării,

în 12 ore, Rusia îl respinge, Germania mobilizează, la fel, Franţa. La 3 august, Germania declară război Franţei (Italia îşi proclamase neutralitatea la 2 iulie), în noaptea de 2, cere libertatea pentru deplasarea trupelor sale pe teritoriul belgian, regele Belgiei face apel la protecţia Angliei, care cere Germaniei să respecte neutralitatea Belgiei. în noaptea de 4 august, Anglia declară război Germaniei, la 6 august, Austria declară război Rusiei, care intrase deja în conflict cu Germania. Japonia va intra în război alături de Antantă, Turcia şi Bulgaria alături de Puterile Centrale, mai tîrziu Italia şi România, apoi S. U. A., alături de puterile Antantei. în felul acesta, dintr-un război austro-sîrb, se ajunge la primul război mondial.

Forţele care se înfruntă : Austro-Ungaria şi Germania pot concentra o armată de 3 489 470 de oameni, dintre care Germania, 87 de divizii de infanterie (după Fuller) sau 85 plus 6 divizii de ersatz (după von Kuhl) şi 11 divizii de cavalerie ; Austro-Ungaria 49 de divizii de infanterie (Fuller) sau 57 (von Kuhl), şi 11 divizii de cavalerie, deci un total de 136 — 142 de divizii de infanterie şi 22 divizii de cavalerie.

Aliaţii au posibilitatea să concentreze 6 191 570 de oameni : Rusia 111 divizii de infanterie şi 36 de cavalerie, Franţa 62 divizii de infanterie, 10 de cavalerie ; Anglia 6 divizii de infanterie şi două de cavalerie ; Belgia 6 divizii de infanterie şi 1 de cavalerie, Serbia 11 divizii de infanterie şi 1 de cavalerie. Cum Serbia este scoasă repede din luptă, aliaţii dispun de 188 de divizii de infanterie şi de 49 de divizii de cavalerie. Numeric aliaţii sînt superiori. Progresele tehnice : artilerie, sîrmă ghimpată, aviaţie, telegrafia fără fir, nu pot influenţa în mod decisiv tactica şi strategia.

Germania se angaja cu aliaţii săi într-un război pe două fronturi. Adversarii principali erau consideraţi Franţa şi Rusia, datorită forţelor militare de care dispuneau cele două ţări. Superioritatea acestora nu impresionează înaltul comandament german. De ani de zile se lucrează la planuri, care să ducă la zdrobirea adversarului, într-un timp cît mai scurt. Apar, însă, şi scrieri de specialitate, în care se preconizează un război de tranşee de lungă durată, deci un război de poziţii, dar nici francezii şi nici germanii nu văd soluţionarea unui conflict decât printr-un război dus din mişcare, prin executarea unor manevre în flancul adversarului, care să ducă la înfrângerea acestuia.
După feldmareşalul Moltke, trebuia dus un război ofensiv împotriva Rusiei şi defensiv faţă de Franţa. în esenţă, planul se baza pe configuraţia naturală a frontierelor dintre cele trei ţări : frontiera de nord-est a Franţei era fortificată, în timp ce frontiera cu Rusia nu prezenta nici un obstacol serios. Moltke nu vedea decît o victorie obţinută la hotarul dintre cele două puteri, nu se gîndea deloc la problema spaţiului pe care o pune un război împotriva Rusiei.
Contele Waldersee îi urmează lui Moltke şi—i împărtăşeşte întru totul planurile. în 1891, şeful statului major al .armatei germane este numit generalul von Schlieffen, care îşi dă seama de valoarea pe care armele de foc o au într-un război modern şi de aceea consideră că un atac frontal nu poate fi încununat de succes. Acceptă un război de poziţii, dar consideră că numai un atac masiv executat în flancul oastei inamice, sau pe ambele flancuri ar infringe rezistenţa acesteia. Avînd în vedere înţelegerea dintre Rusia şi Franţa se pune problema împotriva căreia dintre cele două .puteri trebuia executată prima lovitură.

Von Schlieffen consideră că armata rusă poate fi înfrîntă dacă acceptă lupta. Dacă nu, se poate retrage pe mii de kilometrii şi cel care riscă să fie bătut este adversarul care se încumetă să lungească, indefinit, linia sa de operaţii. Este Rusia de temut ? După von Schlieffen, concentrarea armatei ruse se va face încet, în aproximativ 40—50 de zile. Deci pe frontul de est germanii pot păstra trupe de acoperire în număr mic, suficiente pentru a opri cavaleria rusă să pătrundă adînc, în interiorul Germaniei. Avînd în vedere aceste considerente, von Schlieffen este de părere că primul atac trebuie dat împotriva Franţei. Aceasta, în urma înfrîngerii din 1870—1871, se pregăteşte pentru recuperarea teritoriilor pierdute şi, după'toate informaţiile, înaltul comandament francez este animat de un spirit ofensiv. încă un argument pentru a renunţa la planul Moltke. Dar cum se poate obţine un succes rapid, avînd în vedere faptul că 'francezii îşi fortifică zona de frontieră ? Von Schlieffen este de părere, după cum arată von Kuhl, că germanii nu "trebuie să atace zona fortificată franceză. Aceasta trebuie Învăluită prin Belgia. Considerînd că aripa stingă franceză se află între Sedan şi Stenay, atunci atacul de învăluire se va executa prin Luxemburg şi prin Belgia de sud. iPentru reuşita acestuia „trebuie ca aproape toate forţele i(armatei germane) sprijinindu-se cu stînga pe Metz, să execute o mare mişcare de învăluire şi o mare conversiune, care, traversînd Belgia ca un tăvălug puternic, va

încercui toată poziţia întîlnită în faţă şi—1 va respinge pe francezi în direcţia est împotriva propriilor lor poziţii de pe Moselle, Jura şi din Elveţia. Ar trebui pentru aceasta., de

la început, să întărească aripa dreaptă, cit mai mult posibil, şi să o completeze fără încetare cu noi întăriri." Planul prezintă un singur inconvenient : violarea neutralităţii Belgiei, ceea ce înseamnă o ruptură cu Anglia. în momentul în care Anglia intră în alianţa anglo-rusă. ezitările lui von Schlieffen cad. De data aceasta, aripa dreaptă a. armatei germane va ataca ceva mai la nord, va traversa Belgia în cîmp deschis şi nu prin sud, unde Ardenii. pădurile şi apele de aici sînt obstacole indezirabile pentru o armată care doreşte să se deplaseze cu cea mai mare rapiditate. Intervenţia Angliei este neglijată, ca putere terestră. Franţa va fi înfrîntă într-o lună, şi mai înainte ca Rusia să. termine concentrarea forţelor sale, armata germană se va găsi, în forţă, pe frontul de est. O nouă victorie şi Angliei, singură, nu-i rămîne decît o singură şansă : să încheie pacea în condiţiile impuse de Germania. Dacă refuză, Anglia va fi invadată şi pangermanismul, din care englezii nu sînt excluşi, va triumfa.

Se discută ipoteza unei ofensive franceze în Lorena. Pentru planul von Schlieffen, un asemenea act ar grăbi si mai mult înfrîngerea armatei franceze.

Dacă francezii păstrează o armată în rezervă, pentru acoperirea Parisului, se preconizează încercuirea capitalei franceze.

Pentru executarea planului său, Schlieffen prevede concentrarea pe aripa dreaptă (grupul de nord) al armatei germane a nu mai puţin de 18 corpuri de armată care vor înainta cit mai repede posibil pe frontul Bruxelles-Namur şi de aici se va îndrepta în direcţia Mezieres-Rethel-La Fere.

Grupul de centru, format din 6 corpuri şi o divizie de-rezervă, va ocupa o poziţie pe Meuse între Namur şi Mezieres. Grupul de sud, 3 corpuri de armată şi 2 divizii de cavalerie vor ocupa o poziţie pe Meuse între Mezieres şi Verdun în timp ce 5 corpuri de rezervă, sprijinindu-se pe Metz, vor asigura flancul stîng al armatei germane. De la Metz la Strasbourg sînt executate lucrările de fortificaţii pentru care se cheltuie 7 milioane, în 1889, cifră care creşte-progresiv pînă la 45 de milioane în 1905.
„Intenţia mea, scrie Schlieffen, este aceea de a concentra cea mai mare parte a forţelor spre extremitatea dreptei

mele, în aşa fel încît să am aproape un milion de oameni reuniţi pe acelaşi cîmp de bătaie."
Se spune că pe patul de moarte, ultimele cuvinte pronunţate de Schlieffen au fost : ,,întăriţi-mi dreapta."
Succesorul lui Schlieffen a fost generalul von Moltke. în principiu Moltke. este de acord cu planul predecesorului său, dar, treptat, îi aduce modificări, care au contribuit, după părerea unor generali germani, la pierderea bătăliei de pe Marna. în primul rînd, Moltke consideră că forţele destinate frontului de răsărit sînt prea puţine, din care pricină el afectează pentru apărarea Prusiei Orientale, armata a VIII-a alcătuită din 3 corpuri şi trei divizii de rezerva. De asemenea, un corp de landwehr, format din două divizii, completa forţele destinate să apere Silezia, iar localităţile Konigsberg, Thorn şi Graudenz sînt fortificate. Schlieffen neglijase apărarea litoralului nordic şi a frontierei cu Danemarca, dar Moltke, prudent, încredinţează supravegherea acestora corpului 9 de rezervă, care trebuia completat cu patru brigăzi mixte de Landwehr.

După cum s-a văzut, von Schlieffen acorda o mică importanţă apărării Lorenei şi Alsaciei. De fapt, mizînd pe spiritul ofensiv al armatei franceze el se aştepta la un atac în această direcţie şi dorea ca el să se petreacă, în felul acesta; însemnate forţe din armata franceză se angajau de la începutul războiului în acţiune pe un teren accidentat, deci uşor de apărat, ceea ce făcea ca planul său să poată fi realizat cu succes. După cum arată şeful secţiei de operaţii al Marelui stat major german, lui Moltke ,,i se părea indezirabilă părăsirea chiar momentană a unei părţi din Lorena la începutul operaţiilor... dacă împrejurările nu o cereau în mod categoric." De aceea Moltke dublează forţele destinate să apere Alsacia şi Lorena, încît, în planul său final, opt corpuri de armată erau destinate apărării Lorenei şi Alsaciei de Sus, în afară de garnizoanele din Metz, Strasbourg şi cîteva brigăzi de Landwehr.

în timp ce von Schlieffen intenţiona să obţină un rezultat decisiv în urma manevrei executate pe aripa dreaptă cu cea mai mare parte a forţelor sale, Moltke este din ce în ce mai mult sedus de ideea unei mari bătălii în Lorena. Planul lui von Schlieffen este îndrăzneţ şi realizabil, mai ales că autorul lui prevăzuse o linie de operaţie, pe care forţele sale s-ar fi putut replia în cazul unui eşec. Acest plan se aseamănă cu unele manevre executate de Napoleon în campania din Italia, el este comparat, de unii experţi, cu manevra executată de Frederic al II-lea la Leuthen, dar la o scară mult mai mare. Planul lui Moltke este prudent, generalul german nu acceptă nici un risc, el doreşte să-şi întărească parcimonios întregul front, ceea ce în mod fatal nu putea să ducă la un succes rapid. Manevra concepută de von Schlieffen viza un război de miş-

care, singurul în care se pot obţine succese rapide şi decisive. Planul lui Moltke, prin diminuarea posibilităţilor de manevră ale aripei drepte, micşora şansele de reuşită ale manevrei gîndită de Sclieffen şi transforma războiul de mişcare, într-un război de poziţii. Pînă la începerea războiului, statul major al armatei germane insistă asupra construirii unei reţele de cale ferată, care să permită o concentrare rapidă a trupelor pe frontiera franceză.
în ceea ce priveşte conducerea armatei franceze, se manifestă, aşa cum s-a văzut, un spirit ofensiv. Orgoliul naţional fusese grav afectat de înfrîngerea suferită în 1870 — 1871, iar recuperarea pierderilor teritoriale, înregistrate atunci, constituiau obiectul numărul unu al armatei franceze, în 1911 ministrul de război este generalul Messimy, vicepreşedinte al consiliului de război era generalul Michel,, iar colonelul Grandmaison şeful secţiei de operaţii (Biroul 3). Generalul Michel, în alcătuirea planului său de acţiune, ţine seama de un factor de mare importanţă : capacitatea înaltului comandament al armatei de a concentra simultan armata activă şi cea de rezervă. Vom vedea ce importanţă avea acest lucru în primele două săptămîni de la începerea războiului. în ceea ce priveşte modul în care aveau să se desfăşoare ostilităţile, Michel era de părere că germanii vor viola neutralitatea Belgiei şi efortul principal va fi făcut pe aripa dreaptă a armatei germane. De aceea pentru a para o asemenea situaţie, el considera că este necesar să distribuie forţele armate franceze în felul următor : 490 000 de oameni între Lille şi Avesne ; 280 000 între Hirson şi Rethel ; 300 000 între Montmedy şi Belfort, iar o rezervă de 220 000 de oameni trebuia păstrată în regiunea Parisului, pentru a avea posibilitatea

să intervină la momentul oportun în locul cel mai ameninţat de duşman. Messimy şi generalii Gallieni, Dubail şi Durând, oare făceau parte din Consiliul superior de război, sînt împotriva planului generalului Michel şi, mai mult decît atît, consideră

că o cooperare între trupele de rezervă şi cele active nu se poate realiza nici de germani, cu atît mai puţin de francezi. Michel, singurul dintre generalii francezi care avea o imagine aproape exactă despre posibilităţile militare ale-Germaniei şi despre modul cum înaltul comandament german intenţiona să înceapă operaţiile este demis. Pentru că votase împotrivă, Gallieni consideră că nu este elegant să-i ia locul şi atunci alegerea Consiliului superior de război cade asupra generalului Joffre, care nu se remarcase prin nimic deosebit pînă la aceea dată. Se poate ca în alegerea lui să fi contribuit şi faptul că servise în Madagascar sub comanda lui Gallieni, şi acesta îi cunoştea spiritul de disciplină de care da dovadă fiul de dogar din Rivesaltes. Spirit practic, lipsit de imaginaţie, Joffre era un om de mare curaj şi un caracter de neclintit. Cunoscîndu-i limitele, ministrul de război a vrut să-i asocieze la comanda armatei franceze pe generalul Gallieni, considerat ca unul dintre cei mai buni strategi pe care-i avea în acel moment Franţa. Joffre a refuzat : ori el, ori Gallieni, hotărîre mai mult decît înţeleaptă, pentru că, altfel, armata franceză, cu doi comandanţi, ar fi fost lipsită de o conducere unică şi fermă. Planul de operaţii al armatei franceze, în ajunul războiului, (Planul XVII), pornind de la premisa că germanii nu vor putea folosi într-o primă fază a războiului trupele de rezervă alături de cele active, prevedea că

înaltul comandament german nu va avea suficiente resurse pentru a dezvolta o ofensivă prin Belgia concomitent cu o ofensivă prin Lorena. în consecinţă, soarta războiului se va decide în Lorena şi decizia va fi obţinută în urma unei ofensive a armatei franceze. Un asemenea plan era dorit de Schlieffen, dar nu şi de Moltke. După Recouly, la colaborarea acestui plan defectuos a contribuit „cunoaşterea imperfectă a posibilităţilor pe care le aveau germanii", lipsă datorată unui prost serviciu de informaţii. Pentru executarea obiectivelor strategice propuse cele două armate adoptă următorul dispozitiv :

Armata franceză : armata I-a (Dubail „frumos, fidel şi bun soldat" după cum îl caracterizează Joffre) — ocupă cu cinci corpuri active, patru divizii de rezervă, două de cavalerie (256 000) frontul între Charmes—Darney ; armata Il-a (de Castelnau, unul dintre cei care contribuiseră la alcătuirea planului XVII) cu cinci corpuri active, trei divizii de rezervă şi două de cavalerie (200 000 de oameni) ocupa frontul între Pont St. Vincent—Mirecourt. Avînd o mare consideraţie pentru talentul său manevrier, Joffre îi încredinţase lui de Castelnau sarcina să atace între Vosgi şi Metz ;

Armata Ill-a (Ruffey, bun artilerist şi tehnician) era alcătuită din trei corpuri active, trei divizii de rezervă şi o divizie de cavalerie (168 000) ocupa zona cuprinsă între St. Mihiel—Damviliers ;

Armata IV-a (de Langle de Cary), trei corpuri active şi o divizie de cavalerie (193 000), ocupa frontul de la Vavincourt—Void. -

Armata Vja (Lanrezac), cinci corpuri active, cinci divizii de rezervă şi o divizie de cavalerie (254 000), ocupa un front

care trecea prin Grandpor—Suippes—Chaumont—Porcien. Pe lîngă cele cinci armate mai e un corp de cavalerie, format din trei divizii, sub comanda generalului . Sordet la Mezieres, trei divizii de rezervă — generalul Archinard — protejau flancul drept al armatei franceze la Vesoul şi alte trei divizii asigurau flancul stîng la Sissonne. Un mare merit al lui Joffre este acela de a-1 fi
ales ca şef al statului său major pe generalul Berthelot, unul dintre cei mai buni ofiţeri superiori ai armatei franceze.
Felul cum sînt dispuse trupele franceze ilustrează perfect Planul XVII.
Armata germană : armata I-a (generalul von Kluk). şapte corpuri, trei divizii de cavalerie, trei brigăzi de Landwehr (320 000) este adusă în zona de frontieră între 7—15 august şi trebuia să se deplaseze pe direcţia Aix-la-Chapelle —Bruxelles ;
Armata II-a (generalul von Biilow) şase corpuri, două divizii de cavalerie, două brigăzi de Landwehr (260 000), trebuia să pornească din zona Aix-la-Chapelle—Duren şi să înainteze între Wavre şi Namur ;
Armata III-a (general von Hausen), patru corpuri, o brigadă de Landwehr (180 000), debarcă la Priim şi înaintează spre Meuse cu dreapta pe Namur şi stînga pe Givet ;
Armata IV-a (ducele de Wurtemberg), cinci corpuri şi o brigadă de Landwehr (180 000), se concentrează în jurul localităţii Trier şi avea ca misiune să traverseze Luxemburgul şi să ajungă pe Meuse între localităţile Mezieres — Verdun — St. Mihiel ;

Armata V-a (prinţul de coroană Wilhelm), cinci corpuri, două divizii de cavalerie şi cinci brigăzi de Landwehr (200 000), avea ca pivot Metz—Thionville şi în funcţie de împrejurări trebuia să înainteze prin Arlon spre Floren viile sau să facă front spre sud pentru a se opune unui inamic care ataca din direcţia Verdun ;
Armata Vl-a (prinţul Rupprecht de Bavaria), cinci corpuri, trei divizii de cavalerie şi patru divizii de Ersatz,. (220 000) se concentrează în regiunea Courcelles—Sarrebourg şi avea ca obiectiv apărarea unui aliniament pe rîul Moselle ;
Armata Vll-a (general von Heeringen), trei corpuri, două divizii Erssatz şi patru brigăzi de Landwehr, (125 000).. se concentrează în jurul Strasbourgului.
Armata VI şi şi VII operau sub comanda prinţului Rupprecht. Cele mai multe forţe sînt plasate pe aripa dreaptă iar conducerea . armatelor I şi II sînt încredinţate celor mai buni generali : von Kluck şi von Biilow secondaţi de doi şefi de stat major care colaboraseră la elaborarea planului Schlieffen şi Moltke, respectiv von Kuhl la armata I-a şi Lunden-dorff la armata a Il-a.
Datorită măsurilor luate în timp de pace, concentrarea . armatei germane se face rapid şi, ceea ce nu voiau să creadă generalii francezi, trupele de rezervă intră în compunerea armatelor care acţionează în prima linie. Dar, deocamdată acesta este un secret pentru Joffre. Generalul francez, convins că războiul este iminent, cere îngăduinţa să se facă mobilizarea rezerviştilor şi trupele de-acoperire să fie aduse pe poziţii înaintate. Guvernul francez, în speranţa că războiul ar putea fi evitat şi pentru a nu comite gesturi provocatoare care să-i îndemne pe nemţi să atace, amină mobilizarea generală. Dealtfel

şeful guvernului se afla în Rusia şi nu soseşte la Paris decît în 29 iulie. Intervenţiile lui Joffre în 30 iulie şi 31 iulie, cînd armatele germane începuseră să ocupe poziţiile pe frontul de vest, nu reuşesc decît să determine guvernul francez ca trupele de acoperire să ocupe poziţiile înaintate şi abia în ziua de 2 august guvernul francez se hotărăşte să ordone mobilizarea.
Lanrezac, în ziua de 1 august, îi atrage atenţia lui Joffre asupra posibilităţii unui atac german prin Belgia, dar comandantul şef considerînd că ,,asupra posibilităţilor noastre plana o incertitudine absolută" şi cum situaţia strategică nu era încă precizată (sic !) nu-i răspunde.
în 2 august francezii află de ultimatumul dat de guvernul german Belgiei. Joffre intercalează armata a IV-a de rezervă între armatele a Vna şi a III-a.
In ziua de 3 august, Joffre îi convoacă pe comandanţii de armate pentru a le indica „în linii mari manevra probabilă", adică un atac combinat în Lorena şi la nord de Verdun-Toul.
6 august. Ştirile venite din Belgia sînt liniştitoare, declară Joffre. în ziua de 7, Joffre este informat că germanii se predau în Belgia, fiind obosiţi şi deprimaţi, iar ofensiva franceză se desfăşura în bune condiţii : trupele franceze înaintează 5 km în Alsacia. 8 august ; Joffre află că unităţile de rezervă germane acţionează în prima linie : „Trebuie să mărturisesc, spune Joffre, modul în care germanii au folosit în august 1914 corpurile de rezervă a fost o surpriză pentru noi, şi această surpriză a stat la baza erorilor pe care le-am comis în aprecierea (forţei adversarului) şi în special în ceea ce priveşte extinderea manevrelor spre Nord". Se renunţase la serviciile generalului Michel tocmai fiindcă pentru el nu constituise o

surpriză folosirea corpurilor de rezervă germane şi nici direcţia atacului principal.
Joffre este convins că forţele principale germane se aflau în Lorena de aceea manevra prevăzută în Planul XVII este de actualitate şi, în consecinţă, armatele I-a şi a II-a cu 10 corpuri puteau lua ofensiva, armata I-a ajungînd cu aripa dreaptă pe Rin. în ziua de 8 august Mulhouse este cucerit de corpul 7 dar peste o zi este pierdut, în momentul în care se termină concentrarea trupelor, Joffre ordonă ofensiva în Lorena (14 august) în direcţia .Strasbourg, acţiune la care concurau armatele I-a şi a II-a, deşi în ziua de 14 „incertitudinea asupra forţelor germane şi asupra intenţiilor adversarilor noştri spre nord era completă" (Joffre). Lanrezac continuă să trimită informaţii despre forţele germane din Belgia cerînd modificarea dispozitivului propriei sale armate şi cînd, în ziua de 15, corpul 1 la Dinant este atacat în forţă, Joffre este de acord cu Larenzac ca armata a V-a să fie instalată pe stînga rîului Meuse, în direcţia Namur.
în ziua de 17, ofensiva franceză în Lorena progresează lent, dar abia acum Joffre este informat că armata belgiană se retrage spre Anvers. Este ziua în care armatele I-a şi a II-a germane încep ofensiva lor în Belgia. Moltke ordonă încercuirea armatei belgiene dar prudenţa cu care atacă von Biilow dă posibilitatea acesteia să se retragă spre Anvers. Pentru a supraveghea armata belgiană, vor
Ii lăsate două corpuri de armată. De la începutul campaniei în aplicarea planului Schlieffen-Moltke se produc modificări care contribuie la slăbirea aripei drepte a armatei germane.
în ziua de 18 august, Joffre încă nu ştie care sînt forţele inamicului. După propria lui mărturie, nu-şi poate îngădui

să-şi imagineze nimic, totul trebuia calculat pe date exacte, obiective, pe care le avea. în privinţa manevrei inamicului „era imposibil de prevăzut" ceva. Pentru a asigura flancul drept al armatei a III-a, care participa la ofensiva din Lorena, Joffre se decide să creeze, sub comanda generalului Maunoury, armata Lorenei.
In 19 august, retragerea armatei belgiene descoperă drumul spre Bruxelles pierzîndu-se, în felul acesta, contactul cu aliaţii, ceea ce pentru Joffre constituie o pierdere gravă, pentru că această armată ar fi putut participa la învăluirea flancului drept al inamicului (sic !). Generalul Michel, cu trei brigăzi, trebuia să apere Namur, dar pentru aceasta armata franceză şi engleză ar fi trebuit să treacă Sambre, ori recunoaşterile cu avionul indicau traversarea rîului Meuse între Liege şi Huy de către armata germană. „Mărturisesc — scrie Joffre — că aceste informaţii m-au aruncat în cea mai mare perplexitate". Per-sistînd în ideea că forţele germane nu sînt atît de numeroase ca să poată ataca în nord şi opri ofensiva franceză în Lorena, după Joffre, germanii păreau să fi concentrat forţe impunătoare în nord, ceea ce slăbea centrul lor, lucru care uşura ofensiva armatei a III-a şi a IV-a fran-0 ceză.
între timp corpul expediţionar englez, sub comanda mareşalului French, prelungeşte aripa stingă a armatei franceze.
în ziua de 20 august, armata a II-a franceză este violent atacată şi trebuie să se retragă spre Grand-Couronne, în aceeaşi zi armata I-a trebuie să înceapă retragerea cu aripa dreaptă. Pe frontul de nord, germanii depăşiseră Louvain şi în ziua de 20 august se aflau la vest de Bruxelles. Joffre notează că „este pentru prima dată cînd ne-am dat seama cu precizie de ceea ce se petrece la nord

de Meuse". Mărturie care arată totala lipsă de imaginaţie a comandamentului francez. Ofensiva germană în Belgia începuse în ziua de 16 august, abia după patru zile comandantul armatei franceze îşi dă seama de situaţia exactă
a frontului : sub acoperirea corpurilor de cavalerie, germanii concentraseră o importantă masă de manevră pe aripa dreaptă.
în faţa acestei situaţii Joffre consideră că armata a V-a. şi armata engleză vor ataca frontal, în timp ce, dinspre sud, vor ataca spre nord armatele a III-a şi a IV-a, pentru a-1 surprinde pe inamic. Dar ofensiva germană, pe centru, pune în situaţie critică armatele I-a şi a II-a franceză şi o ofensivă cu armata a III-a şi a IV-a spre nord este amînată. In ziua de 22, înaintarea aripei drepte germane se accentuează, armatele III şi IV franceze sînt în contact cu inamicul, pe frontul armatelor I şi II nu se petrece nimic important. Joffre se decide ca în ziua de 23 august armatele a III-a şi a IV-a să ia ofensiva. în momentul în care Joffre concepe planul unei bătălii, care-ar fi avut darul să rupă armata germană din zona de nord în două, germanii trec la ofensivă cu armata a IV-a şi a V-a, despre a căror valoare numerică şi calitativă Joffre avea o idee foarte vagă. Cele două armate germane sosesc la timp pentru a opri şi respinge armatele a III-a. şi a IV-a franceze. In acelaşi timp, Moltke ordonă ca împotriva lui French şi Lanrezac să se execute un atac frontal cu armata a II-a, în timp ce armata a LII-a. trebuia să traverseze Meuse la Dinant şi să cadă în flancul şi spatele armatei a V-a franceze. Manevră, tipic napoleoneană, care urmărea să anihileze armata a. V-a franceză şi armata engleză. Superioritatea era de

partea germanilor din toate punctele de vedere. Dar Moltke se află la Coblentz, iar Biilow — cum observă Camon — cunoaşte mai bine manevra de la Cannae. Deşi avea suficiente forţe ca să atace frontal armata a V-a franceză, von Biilow îi cere lui von Hausen să trimită un corp spre nord, ca să ia contact cu armata sa şi să acţioneze cu un singur corp în spatele armatei Lanrezac. în felul acesta, von Biilow atacă armata a V-a franceză frontal şi pe ambele flancuri, iar von Hausen, cu un singur corp nu îndrăzneşte să avanseze decît cu mare prudenţă- Lanrezac sesizează pericolul pe care îl reprezintă von Hausen şi se retrage prompt, scăpînd armata sa de încercuire. Bătălia de la Charleroi este cîştigată de germani,, şi în ziua de 24 august Joffre îşi dă seama de amploarea, mişcării de învăluire pe care o execută armata germană- Despre o ofensivă franceză nu mai putea fi vorba şi,, după.

cum îl informa pe ministrul său de război, Joffre mărturiseşte : „că eram condamnaţi la o defensivă care să se sprijine pe localităţile întărite şi pe marile obstacole naturale, cu scopul de a prelungi lupta cît mai mult, încerci ud să-1 uzăm cît mai mult pe inamic şi de a realua ofensiva la momentul oportun". Sinceritatea lui Joffre este dezarmantă, luciditatea cu care judecă evenimentele impecabilă, curajul, fermitatea caracterului, cu care priveşte situaţia critică, în care se află armata şi ţara sa, exemplare. Se spune despre el că ore în şir, aşezat călare pe Un scaun, masiv şi imobil priveşte harta. Calculează şi recalculează posibilităţile materiale care-i stau la dispoziţie, desfăşoară o activitate extraordinară. „Gloria nemuritoare a lui Joffre — notează Recouly — este aceea de a-s: fi păstrat în mijlocul unor împrejurări cumplite calmul,

judecata lucidă. Toate insuccesele se acumulează asupra lui fără să-1 zdruncine. încrederea robustă, optimismul lui de neclintit, format pe credinţa fermă în valoarea trupelor sale şi în destinul ţării sale nu sînt o clipă puse in cumpănă". După cum mărturiseşte von Kuhl, eşecul armatei germane în 1914 se explică şi datorită diferenţei ele comandament : Moltke stă departe de front sau îşi asumă sarcina să conducă două fronturi simultan, cel din vest şi cel din est, sarcină imensă, greu de realizat, în timp ce Joffre este mereu prezent în locurile critice, stimulează pe ofiţerii care nu dau dovadă de energie suficientă, supraveghează personal executarea unor ordine şi mai ales nu există să înlocuiască pe cei care nu dau dovadă de competenţă. într-o lună de zile, de la începutul campaniei, înlocuieşte doi comandanţi de armată, zece comandanţi de corpuri, 38 de generali de divizie. A fost considerat brutal, dar n-a demis pe nimeni fără să controleze personal comportarea generalului pus la dispoziţia ministrului de război. Iar alegerile făcute de el s-au dovedit a fi cele mai inspirate. Este suficient să amintim cazul generalului Foch, comandantul corpului 20, care se comportă ireproşabil de la începutul campaniei iar în ziua de 24 august, Foch cu o divizie de rezervă reuşeşte să atace în flanc două corpuri germane şi să le oblige să se retragă. Este ziua în care Joffre ştie precis că unităţile de rezervă germane combat alături de cele active, purtînd aceleaşi numere ca cele active. " Generalul francez abia acum are explicaţia exactă a superiorităţii numerice a trupelor germane şi de ce Moltke a reuşit să atace pe tot frontul, cu succes, şi, în acelaşi timp, să realizeze masa. de manevră în nordul Franţei.

Situaţia este gravă dar nu disperată. Un general cu un temperament opus lui Joffre ori şi-ar fi pierdut capul,, ori ar fi riscat o mare bătălie, punînd armata franceză într-o situaţie primejdioasă. Joffre se hotărăşte să-şi replieze forţele, să abandoneze un teritoriu vast, unde se afla concentrată o mare parte din industria franceză. Era un act de mare curaj, dar pentru Joffre, esenţial este salvarea armatei, să evite încercuirea pe care aripa dreaptă germană se străduia să o realizeze. în acelaşi timp studiază găsirea unei soluţii care să oprească înaintarea armatelor germane. Berthelot propune să fie reluată manevra întreprinsă, dar eşuată, în Luxenbourg : o armată de rezervă să atace aripa dreaptă a armatei germane, la înălţimea armatei a V-a franceze şi s-o arunce spre apus, o parte din forţe lovind apoi în flancul descoperit al armatei a III-a germane. Joffre cîntăreşte şansele unei asemenea acţiuni. Pentru ca o asemenea manevră să reuşească, ar fi trebuit ca armata a V-a să poată rezista pînă se realiza masa de ruptură în spatele ei. Dar dacă armata a V-a nu rezista, atunci atacul eşua şi armata franceză ar fi fost nevoită să ducă un război cu frontul răsturnat ? O preocupare constantă a lui Joffre este moralul armatei sale. Pînă la 24 august, acest moral încă nu se clătinase. O nereuşită de proporţii ar duce la prăbuşirea psihică a soldatului. Comandantul şef nu riscă. El realizează un plan care, în candiţiile date, nu comportă nici un pericol : să se constituie o armată, în exteriorul aripei drepte germane, capabilă să învăluie la rîndul său această aripă,, care se deplasează spre sud. Pentru realizarea acestui plan era necesar ca armata a III-a franceză să se sprijine şi să se acroşeze de fortificaţiile de la Verdun, restul armatelor — a IV-a, a V-a şi armata engleză — să întîrzie

prin contraatacuri înaintarea inamicului care trebuia oprit pe Aisne şi înălţimile de la Craonne, Laon, La Fere. între timp se putea concentra o armată în regiunea localităţii Amiens care să prelungească frontul armatei engleze şi să poată ataca din flanc aripa dreaptă a armatei I-a germane. Joffre proiecta o bătălie în regiunea Amiens-Reims. Ca să obţină condiţiile necesare pentru realizarea unei asemenea bătălii „trebuia să ştii — după mărturia

lui Joffre — să alegi şi să nu ataci peste tot ; era suficient să se păstreze o atitudine defensivă pe cursul superior al Meusei", ceea ce îi îngăduia comandantului şef să preia •o parte din trupe şi să le treacă pe aripa stînga. Ceea ce nu îndrăznise să facă Moltke, îndrăznea Joffre, în momentul în care acesta îşi reprezenta exact situaţia de pe cîmpul de luptă. în timp ce armata din Alsacia şi Lorena avea o misiune strict defensivă şi sarcina ei era uşurată de terenul accidentat, celelalte armate se retrăgeau şi reluau ofensiva în momentul în care se realiza masa de manevră in zona Amiens. Hotărîrea este luată în 25 august. Maunoury este chemat la marele cartier general, i se încredinţează comanda armatei, care va acţiona pe aripa stingă. Lanrezac primeşte ordin să se oprească pe Oise şi Să contraatace .pe nemţi, uşurînd, în felul acesta, situaţia armatei engleze şi îngăduind, prin oprirea inamicului, deplasarea diviziilor preluate de pe aripa dreaptă şi destinate armatei Maunoury să ajungă la destinaţie. Dar armata engleză se retrage precipitat, descoperă aripa stînga a armatei a V-a şi Joffre este constrâns să-i ceară lui Lanrezac să se replieze.

între timp Messimy este demis, în locul lui este numit ca ministru de război Millerand, iar generalul Michel este

numit guvernatorul Parisului. Guvernul decide ca o armată formată din trei corpuri să acopere Parisul „dacă victoria nu încoronează succesul armatelor noastre". Ideea este funestă pentru că anulează orice posibilitate de manevră pentru Joffre, acesta însă profită de acel „dacă" din nota ministerială ca să continue constituirea armatei a Vl-a (Maunoury). în 27 august, ideea unei bătălii Amiens—Reims este părăsită. Exact în momentul în care Moltke comite o nouă şi gravă eroare : se decide să preia mai multe corpuri de armată de pe frontul de vest ca să le trimită în Prusia, unde von Prittwitz se retrăgea sub presiunea armatelor ruse. Pe lîngă trupe este luat şi şeful statului major al armatei a Il-a, Ludendorff, care este numit şef de stat major pe lîngă Hindenburg, comandantul armatelor germane de pe frontul de est. Von Kluk este scos de sub autoritatea lui vor Biilow şi, după Moltke, sarcina armatelor germane de pe frontul de vest era aceea de a urmări trupele franceze, de a nu le da posibilitatea să se cramponeze de nici un obstacol natural, de a le pune
în situaţia să nu primească întăriri. Ceea ce înseamnă că., după opinia lui Moltke, armata franceză se afla în plină derută, sarcina trupelor sale constînd în dislocarea şi distrugerea acesteia. De aceea, Moltke ordonă ca armatele a III-a, a IV-a, a V-a să înainteze, armata a Vl-a să străpungă frontul francez şi să atace în flanc în regiunea Charmes în timp ce armata a Il-a va lovi în flancul stîng armata franceză iar von Kluk va acoperi spre Paris, executarea acestor manevre. In cazul în care inamicul va opune rezistenţă pe Marna, atunci să se renunţe la o ofensivă spre sud-vest şi să se înainteze numai spre sud. în ziua de 28 august, germanii sporesc presiunea lor în locul în care

se făcea joncţiunea între armata a IV-a şi a V-a. cu intenţia de a rupe centrul armatei franceze. Pentru a para noul pericol care se iveşte în centrul armatei sale, Joffre constituie o nouă grupare, armata a IX-a, compusă din trupe de rezervă şi din corpurile 9 şi 11, care făceau parte din armata lui Langle de Cary. Armata engleză con-tinuînd să se retragă, Joffre este constrîns să ordone con-centrarea armatei a Vl-a în zona Parisului, armata a V-a să se replieze, în ziua de 30 îl înlocuieşte pe Ruffey eu Sarrail la comanda armatei a III-a. Din Paris, i se cer lui Joffre trupe active pentru apărarea oraşului, acesta promite că în afară de armata a Vl-a va trimite un corp din armata a V-a, dar, informat fiind, în ziua de 31 august, că germanii transportă trupe de pe frontul de vest pe frontul de est, păstrează intactă armata a V-a şi ordonă ca replierea să se facă opunîndu-se o vie rezistenţă.

La 1 septembrie, devenea evident că armata Maunoury trebuia să se replieze spre Paris ca urmare a unei retra-geri generale a armatei franceze. Joffre cere oa Parisul şi trupele aflate în capitală să treacă sub ordinele sale. Armata engleză retrăgîndu-se în continuare, armata a V-a este constrînsă să se retragă şi ea la sud de Marna.

între timp, la 30 august, armata I-a (von Kliik) primeşte prin radio următorul mesaj : „în vederea exploatării unui succes complet este neapărat nevoie ca imediat armata I-a să facă faţă spre La Fere-Laon". Armata I-a era pusă în situaţia delicată de a continua ofensiva spre Sena, după directivele înaltului comandament, şi să urmărească un duşman care fusese înfrînt şi care nu putea fi ajuns, sau să se- îndrepte spre est, spre valea rîului Oise pentru a concura la victoria armatei a Il-^a, care anunţase pentru a

doua oară că obţinuse o victorie decisivă. Moltke este informat de tot ce se petrece pe front, dar departe de teatrul de operaţii nu-şi poate face o imagine exactă a situaţiei şi, în consecinţă, este de acord ca armata I-a să contribuie la încercuirea duşmanului. Von Biilow se va justifica afirmînd că, de fapt. el nu s-a gîndit decît la un sprijin tactic din partea armatei I-a. Conversiunea spre sud-est începută în ziua de 31 august este confirmată de directiva din noaptea de 2 spre 3 septembrie prin care se ordonă ..respingerea francezilor în direcţia sud-est. "tăind legătura acestora cu Parisul. Armata I-a va urma armata a II-a şi va asigura protecţia flancului drept al armatei". Ori. armata I-a se afla înaintea armatei a II-a care se oprise, o zi, pentru odihnă, încît, aşa cum remarcă von Kuhl, logic ar fi fost să se prescrie „armata I-a se va opri, va asigura acoperirea (armatei) spre Paris şi se va deplasa după aceea în eşalon". După von Kuhl, soluţia cea mai bună ar fi fost ca trupele germane să se oprească pe Marna, pentru regrupare şi împrospătarea forţelor. Dar, din proprie iniţiativă, corpul 9 al armatei I-a trece Marna şi von Kluk, în faţa succeselor obţinute de aceasta ordonă la orele 13, în 3 septembrie, ca restul armatei I-a să traverseze Marna. Seara, von Kluk ordonă ca ofensiva dincolo de Marna să se continue şi în ziua de 4 septembrie în direcţia est. în aceeaşi zi, veştile care sosesc de la armata a II-a şi armata a III-a germane sînt optimiste : armata franceză este în plină descompunere şi se retrage în dezordine, la sud de Marna. Deşi în ordinul lui Moltke se prevedea ca armata I-a să rămînă în urma armatei a II-a, dar în acelaşi timp se spunea că trebuie să se execute un marş spre est, von Kluk, în urma ştirilor

primite de la celelalte armate despre starea deplorabilă a armatei franceze, se hotărăşte să execute lovitura de graţie în flancul şi spatele acesteia. Dar, pe măsură ce armata I-a înaintează spre sud, flancul său drept rămîne descoperit faţă de un atac venit din direcţia Parisului. De aceea, în ziua de 4 septembrie, von Kluk începe să aibă îndoieli în legătură cu oportunitatea acţiunilor întreprinse de el. Se aştepta, conform planului Schlieffen, să fie susţinut de unităţi de rezervă, care nu sosesc totuşi în spatele armatei I-a ; se îndoieşte de victoriile decisive anunţate de armata a II-a şi a III-a din care pricină cere Direcţiei supreme să fie informat asupra situaţiei în care se află armata sa şi restul armatelor germane şi să

i se trimită, fără întîrziere, întăriturі. Cu toate acestea, von Kluk consideră că armata sa poate continua ofensiva, încă o zi. Manevrele armatei I-a au darul să salveze Parisul şi îi dau posibilitatea lui Joffre să-şi regrupeze forţele pentru contraofensivă. în ziua de 4 septembrie, Joffre are o întrevedere cu mareşalul englez şi—l expune planul său, rugîndu-1 să coopereze cu armatele a V-a şi a Vl-a. French este de acord. Joffre îi cere lui Franchet d'Espe-rey, noul comandant al armatei a V-a, să facă stînga împrejur, în cîmp deschis, şi să atace. Noaptea, Gallieni confirmă atitudinea favorabilă a comandantului englez faţă de planul întocmit de Joffre, iar d'Esperey anunţă că poate executa o contraofensivă în ziua de 6 septembrie. Joffre afirmă că ziua de 7 ar fi fost cea mai potrivită pentru a trece la ofensivă şi ar fi dat rezultate mult mai mari, dacă Gallieni n-ar fi avansat pregătirile armatei a Vl-a, care putea să intre în contact cu inamicul în ziua de 5. Ceea ce de fapt ar fi dezvăluit intenţiile comandantului francez. De

aceea hotărăşte ca în ziua de 6 să se înceapă ofensiva generală : armata a VI-a să treacă rîul Ourcq şi să atace spre Chateau Thierry, armata engleză să atace în direcţia Montmirail, armata a V-a spre Esterney-Se-zanne, deci de la sud spre nord, armata a IX-a să acopere flancul drept al armatei a V-a şi să apere raionul St. Gond. armata a IV-a să sprijine armata a III-a care trebuia să atace cu cea mai mare parte a forţelor spre vest. Parisul şi Verdunul sînt cele două puncte de sprijin ale armatei franceze, iar linia care le unea şi pe care erau amplasate trupele franceze avea o formă concavă, încît, ofensiva preconizată de Joffre urmează un plan asemănător cu planul lui Hannibal la Cannae : atac de flanc pe amîndouă aripile armatei inamice. Avînd în vedere că principalul atac, sau manevra care duce la câştigarea bătăliei de la Marna o constituie ofensiva armatei a VI-a în flancul armatei germane, îi face pe specialiştii francezi să considere că bătălia de la Marna se apropie mai degrabă de tipul napoleonian.
Moltke, alarmat de veştile primite, dă dispoziţii, în seara de 4, ca armata I-a şi a II-a să facă faţă spre Paris. Executarea unui asemenea ordin însemna crearea unui gol între armata a II-a şi armata a IH-a, dar desfăşurarea operaţiilor împiedică realizarea acestei rupturi.

Lupta de la Marna începe în ziua de 5 cu un atac prin. surprindere executat de trupele generalului Gronau şi se continuă în ziua de 6. Von Kluk trimite corpul 4 care ajunge pe poziţii în ziua de 7. Presiunea armatei franceze îl constrînge pe von Kluk să aducă împotriva armatei a VI-a şi corpurile 3 şi 9, care de fapt trebuiau să asigure flancul drept al armatei von Biilow. Armata a II-a germană nu se poate retrage pentru că este atacată de armata a

V-a franceză şi, rămînînd pe poziţii, păstrează legătura cu armata a III-a, dar se creează un spaţiu mare între ea şi armata I-a pe care nu-1 acoperă nimeni.
Von Kluk acţionează din proprie iniţiativă pentru că între 5 şi 8 septembrie Moltke nu intervine în conducerea operaţiilor lăsînd libertate deplină generalilor săi. Comandantul armatei I-a germane consideră necesar să-şi concentreze toate forţele împotriva armatei Maunoury. Convins că planul „lui Joffre n-ar fi dus la succes dacă reuşea atacul pornit dinspre Paris", von Kluk e de părere că „trebuia, în mod necesar, nu numai să fie oprit acest atac. ci de a-1 strivi, învăluindu-1 dinspre nord. De aceea m-am hotărît să trimit, în zorii zilei de 7, ordine corpurilor 3 şi 9 să revină către La Ferte-Milon". Scoţînd din luptă armata a Vl-a franceză, von Kluk socotea că va avea suficient timp să revină şi să restabilească legătura cu armata a Il-a germană. Cit priveşte armata engleză,, aceasta, în urma pierderilor suferite, era scoasă din calcul, dar în ziua de 9 septembrie, cînd von Kluk se pregătea să dea lovitura de graţie armatei a Vl-a, armata engleză trece Marna şi sir John French „salvează situaţia fără să înţeleagă acest lucru". Implorat de Joffre, conjurat de Gallieni, French se decide să treacă la acţiune şi, deşi ofiţer de cavalerie, nu face nimic pentru a imprima o înaintare viguroasă trupelor sale. French se deplasează lent, în medie cu 10 km pe zi, nimereşte în golul' dintre armata I-a şi a Il-a germană, ezită să treacă Marna, face şi pasul acesta la îndemnurile repetate ale francezilor şi simpla prezenţă a armatei engleze, în spatele aripei stîngr a armatei von Kluk, va avea efect asupra hotărîrilor pe care ultimul le adoptă.

Intre timp, în 6 septembrie, von Biilow este atacat de armata a V-a franceză, unul din corpurile sale este amenınţat dar ofensiva franceză nu înregistrează în acest sector progrese importante din pricina stării fizice în care se
afla armata a V-a. Cînd von Biilow află că von Kluk şi-a retras corpurile 3 şi 9, ordonă şi el retragerea armatelor sale, duce lupte grele în ziua de 8, dar apariţia englezilor îl forţează să ordone o nouă repliere spre nord.
în ziua de 7, armata a III-a germană atacă trupele lui Foch, iar pentru ziua următoare cere o divizie de la von Biilow şi un corp de la celălalt vecin şi cu o armată întărită încearcă să străpungă centrul frontului francez.
Foch reuşeşte să se apere cu succes, timp de două zile. şi, pentru a marca talentul lui de conducător de oşti. i se atribuie următorul răspuns pe care l-ar fi dat lui Joffre :
„Centrul meu cedează, dreapta se retrage, totul merge bine, trec la atac". Armata a III-a germană nu poate rupe
"rezistenţa trupelor franceze şi, în ziua de 9, este forţată să se retragă : ordinul venea de la marele cartier. Pentru că, aşa cum consideră Canion : „Ziua de 9 septembrie a fost martora unui lucru extraordinar : soarta lumii decisă de un locotenent-colonel". Despre ce este vorba : Moltke se afla la 200 km de front în Luxemburg. Am
văzut că, din ziua de 5 septembrie pînă în 8, nu dă nici un ordin. îl trimite în schimb pe locotenentul-colonel
'Hentsch ca să inspecteze frontul şi să-i prezinte situaţia trupelor sale. Turneul, în loc să înceapă acolo unde situaţia este critică, adică pe aripa dreaptă — începe pe aripa . stingă — cu armata a V-a, urmează armata a IV-a, armata a III-a, ca în noaptea de 8 spre 9 septembrie să ajungă la punctul de comandă al lui von Biilow. Hentsch, din fire

pesimist, este de acord cu von Biilow care, mai mult decît prudent, consideră, în dimineaţa zilei de 9 că ar fi recomandabil să restrîngă frontul, retrăgînd armatele a IV-a şi a V-a spre Clermont-en-Argonne, armatele a IH-a şi a Il-a spre Châlons şi Reims şi armata I-a spre Soissons, iar armata a Il-a spre Fismes. La prînz von Biilow începe retragerea, iar Hentsch se duce la punctul de comandă al armatei I-a. Nu-1 găseşte pe von Kluk, dar, arătînd că a fost însărcinat de şeful statului major ca să ordone retragerea celor cinci armate germane, dacă este nevoie, consideră că şi armata I-a trebuie să se retragă. De fapt, la marele stat major, nimeni nu se gîn-dise încă la o retragere generală, dar din modul cum prezintă Hentsch situaţia, Moltke se decide să inspecteze, pentru prima dată de la începutul războiului, unităţile sale. Turneul începe tot de la aripa stîngă şi impresia pe

care o produce este jalnică : „Era un om dărîmat (notează-prinţul Wilhelm). Imaginîndu-şi că armata germană era. bătută şi pusă pe fugă, într-o totală dezordine, el făcea, eforturi supraumane pentru a-şi reţine lacrimile. El ne spunea că nu ştie cum să oprească această retragere...",, pe care-o ordonase locotenent-colonelul Hentsch. Planul von Schlieffen-—Moltke, conceput de statul major, a fost lichidat de statul major, după cum spune Fuller. Locul lui Moltke îl ia Falkenhayn. Manevra imaginată de-Schlieffen a eşuat pentru că a fost mereu modificată, mic— şorîndu-se, treptat, masa de manevră. Slăbiciunea comandantului german constituie o a doua cauză, iar eşecul armatei germane, pe Marna, se datoreşte şi faptului că. Joffre nu s-a socotit, nici o clipă, învins, a ştiut să salveze armata şi să contraatace la

momentul oportun. Cu bătălia de la Marna şi bătălia de la Tannenburg se începe-o nouă etapă a primului război mondial : războiul de? poziţii.

bătălia de la TANNENBEilG (LACURILE MAZURIENE)1 (1914)

Conform planului Schlie-ffen, modificat de Moltke, eforturile principale ale armatei germane trebuiau să fie făcute în vest. Abia după înfrângerea şi scoaterea din luptă a armatei franceze, forţele armate ale Germaniei urmau să fie transferate din Franţa pe frontul de est. în planul de război al comandamentului german, frontul de est avea un rol secundar, trupele germane trebuiau să acţioneze defensiv, aveau misiunea să întârzie cît mai mult âna-ântarea armatei ruse, eventual şase luni, răstimp în care Franţa era scoasă din război. Pentru Îndeplinirea acestei rmisiuni, germanii aveau în Prusia Orientală o singură
armată, armata a VIII-a sub comanda generalului von Prittwitz : douăsprezece divizii şi jumătate de infanterie şi o divizie de cavalerie. Comandamentul armatei austriece era pentru un război ofensiv împotriva Rusiei şi -acest plan convenea generalilor germani. Cît priveşte comandamentul armatei ruse, acesta concepuse pentru în-

1 Bătălia de la Tannenberg a fost numită şi bătălia de la lacurile Mazuriene. Unii istorici consideră că Tannenberg este echivalent
cu scoaterea armatei a II-a ruse din luptă iar bătălia de la lacurile Mazuriene, 7-12 septembrie, este echivalentă cu respingerea
lui Rennenkampf din Prusia Orientală. De fapt, în timpul luptelor
cu armata a II-a rusă, o parte din trupele germane au acţionat :în zona lacurilor Mazuriene, aşa cum avea să se întîmple şi atunci
cînd germanii au luat ofensiva împotriva armatei I ruse.

ceputul ostilităţilor o ofensivă împotriva Austriei cu patru armate, două armate urmînd să ocupe Prusia. In urma insistenţelor guvernului francez, era nevoie ca Rusia să intre imediat în război, cu toate forţele disponibile, împotriva Germaniei. O ofensivă rusească avea darul să salveze Franţa, obligînd Germania să folosească o parte din forţele sale împotriva armatei ruse.
Germanii prevăzuseră un atac rusesc în Prusia Orientală pe două direcţii : nord şi sud-vest cu scopul de a încercui trupele germane aflate în această provincie. De aceea, armata a VIII-a, la adăpostul lacurilor Mazuriene, avea posibilitatea să manevreze pe linii interioare şi să atace şi să înfrîngă pe rînd armatele adverse. Comandamentul german concepuse planul său de apărare în est, bazîndu-se pe supoziţia potrivit căreia armata rusă se va concentra foarte greu, din pricina spaţiului, dar şi pentru că lipsea o reţea de căi ferate care să îngăduie masarea multor trupe ruse într-un timp scurt, pe frontul german, în cazul în care armata a VIII-a nu putea face faţă unui

adversar prea numeros era de preferat ca ea să se retragă dincolo de Vistula, abandonînd Prusia Orientală. Rusia se angajase să intre în război în a 15-a zi de la decretarea mobilizării..La 17 august, armata I rusă, generalul Rennen-kampf. trece graniţa Prusiei, îhdreptîndu-se spre Kdnig-sberg. Direcţia de înaintare a armatei I era pe la nord de lacurile Mazuriene. în timp ce Rennenkampf ataca dinspre nord-est armata Il-a rusă, generalul Samsonov, trebuia să pătrundă pe la sud şi să atace flancul şi spatele armatei a VIII-a germană. Rennenkampf avea o fire impetuoasă şi reputaţia de general îndrăzneţ, comandase de mulţi ani corpul de armată rus aflat la Vilna, era deci familiarizat cu teatrul de operaţii. Samsonov comandase în războiul ruso-japonez o divizie de cavalerie, după care a îndeplinit sarcini administrative şi nu cunoştea nimic despre regiunea în care aveau să se desfăşoare operaţiile armatei sale. Cele două armate formau un grup sub comanda generalului Jilinski, care nu avea posibilitatea să conducă operativ forţele aflate sub ordinele sale, din pricina căilor de comunicaţie şi a sistemului defectuos de transmisiuni. Scopul urmărit de comandantul rus era o ofensivă directă, distrugerea armatei germane, ocuparea Berlinului. Unii generali doreau ca împăratul Germaniei să fie exilat la Sfînta Elena.

Prima ciocnire are loc la Stalluponen şi se datorează, comandantului corpului 1, von Francois, care nu se supune ordinelor şefului. In loc să atragă armata rusă cit mai departe de baza ei de operaţii, el se opune înaintării, acesteia şi, la 17 august, cu o divizie şi o brigadă, von Francois acceptă lupta cu un corp de armată rus. Intervenţiile repetate ale lui von Pritwitz îl determină pe

comandantul corpului 1 să se retragă la Gumbinnen. Deşi o divizie rusă a fost scoasă din luptă Rennenkampf a continuat înaintarea şi la 19 august intră în contact cu grosul armatei a VIII-a germană în raionul Gumbinnen. Pritwitz se hotărăşte să atace şi să înfrîngă armata lui Rennenkampf mai înainte ca mişcarea de învăluire executată de Samsonov să-şi facă efectul. Lupta de la Gumbinnen din 20 august este pierdută de germani. Singurul corp care înregistrase succese fusese acela al lui von Frangois, pentru că se afla pe poziţii, în timp ce celelalte două corpuri trebuie să înainteze cîteva ore pentru a lua contact cu inamicul şi sînt respinse. în seara aceleiaşi zile soseşte vestea că Samsonov a trecut în forţă frontiera Prusiei Orientale. în timp ce o parte din generali sînt pentru continuarea bătăliei cu armata I rusă, von Prittwitz nu are tăria de caracter să accepte o bătălie atunci cînd se ştie ameninţat din flanc şi spate şi ordonă retragerea dincolo de Vistula. Ofiţerii de stat major se opun, von Frangois la fel, von Prittwitz, pe care zadarnic Moltke se străduise să-1 înlocuiască pentru incapacitatea lui, telefonează la marele cartier cerînd îngăduinţa să se retragă pe Vistula sau dincolo de fluviu. Moltke cere să se culeagă informaţii precise., să fie consultaţi comandanţii corpurilor de armată. Colonelul Hoffmann de la statul major al armatei a VIII-a îi' demonstrează lui Prittwitz că o retragere spre Vistula: este imposibilă, aripa stînga a armatei lui Samsonov fiind mai aproape de fluviu decît armata germană. El propune-ca să fie lăsate trupe de acoperire în faţa armatei lui' Rennenkampf, în timp ce grosul armatei a VIII-a să fie-transportată în mare grabă spre sud pentru a face faţă. armatei lui Samsonov. Executarea unui asemenea plan era-posibilă cu o singură

condiţie : ca Rennenkampf să rămînă: pe loc şi Hoffmann era convins de acest lucru. Alerta provocată la marele cartier al armatei germane de panica ce-1 cuprinsese pe Prittwitz are darul să-i îngăduie lui Moltke înlocuirea acestuia cu generalul în rezervă Hindenburg, şi numirea lui Ludendorff ca şef de stat major al armatei din

Prusia. Schimbarea are loc în 22 august. Două corpuri de armată din vest erau transferate pe frontul din est, slăbind şi mai mult posibilitatea de a realiza planul von Schlieffen.
în ziua de 23 august, corpul von Frangois şi divizia Morgen încep îmbarcarea şi deplasarea pe calea ferată spre sud. Aceste trupe urmau să fie amplasate în dreapta corpului 20 german, care se afla în faţa armatei lui Samsonov. Este ziua în care Rennenkampf îşi începe ofensiva spre Kbnigsberg, o ofensivă dezlînată, într-o direcţie greşită. Jilinski, care nu cunoştea situaţia exactă de pe teatrul de operaţii, îi cere în repetate rînduri lui Samsonov sa înainteze pentru a bara retragerea armatei germane şi nu întreprinde nimic pentru a orienta armata lui Rennenkampf spre sud, unde se concentrau germanii şi unde înainta Samsonov. Corpul 20 german nu primeşte lupta ci se retrage metodic, provocînd pierderi însemnate ruşilor în zilele de 22 şi 23 august. Pentru 24 august, Samsonov dă ordin corpurilor sale să înainteze. Ordinele sînt transmise prin telegrafia fără fir şi necifrat. în seara aceleiaşi zile Hindenburg şi Ludendorff, care veniseră la Tannenberg. unde se afla punctul de comandă al corpului 20, sînt edificaţi complet asupra intenţiilor lui Samsonov. Zadarnic încearcă Samsonov să schimbe ceva din ordinele primite, sau să obţină, la cererea comandanţilor

corpurilor de armată, un repaos absolut necesar pentru refacerea fizică a unităţilor lor. Jilinski rămîne neînduplecat şi ferm : să se 'înainteze. în acelaşi timp încă un cadou neaşteptat pentru armata a VIII-a germană : interceptîndu-se un mesaj adresat de Rennenkampf lui Jilinski, se ştia acum care erau obiectivele urmărite de armata I rusă. Cele două corpuri germane care rămăseseră în acoperire după lupta de la Gumbinnen sînt aduse pe aripa stînga a corpului 20 cu intenţia de a învălui flancul drept al armatei lui Samsonov.
în ziua de 24 august nu se întîmplă nimic deosebit pe cîmpul de luptă, cei doi adversari concentrîndu-şi forţele pe poziţiile indicate pentru a începe înaintarea din partea ruşilor, pentru a opri această înaintare, în ziua de 25 august. din partea germanilor. Corpul 1 primeşte ordinul să ocupe în 25 TJsdau, dar fără artilerie, generalul von Frangois refuză să execute acest atac în flancul stîng al armatei ruse, Ludendorff rămîne însă ferm şi ordinul dat de el nu poate fi executat aşa cum de fapt prevăzuse comandantul corpului 1. Atacul decisiv se hotărăşte pentru ziua de 26. De data aceasta, avînd la dispoziţie aproape

toată armata a VIII-a, Ludendorff poate executa planul de a învălui pe ambele flancuri armata lui Samsonov. Schema bătăliei de la Cannae constituie manevra de predilecţie a generalilor germani şi pe frontul de est. Pe centru, corpul 20 forma pivotul întregii manevre. Corpul von Francois va ataca flancul sting al armatei ruse, iar corpul Mac-kensen şi von Biilow vor ataca corpul 6 rus, care se afla pe aripa dreaptă a armatei lui Samsonov, fără a avea o legătură cu restul armatei. Bătălia începută în ziua de 26 august se încheie în seara zilei de 29. De la

început, corpul 6 al armatei Samsonov a fost respins, cu mari pierderi, flancul drept rămînînd descoperit, dar comandantul armatei a II-a, sperînd că pe aripa stingă va respinge atacurile germane iar pe centru va putea lua ofensiva, nădăjduind că Rennenkampf va sosi la timp pentru a degaja aripa dreaptă, a continuat să lupte pînă în momentul în care mişcarea de- învăluire a germanilor şi-a produs efectul. încercarea de a retrage cele două corpuri şi divizia 23, angajate pe centru, s-a transformat în derută generală. Aproape trei corpuri de armată au fost încercuite de germani. Armata a II-a rusă dispăruse aproape în întregime. O parte din ofiţerii superiori sînt capturaţi, printre ei şi comandantul unui corp, iar Samsonov se sinucide în noaptea de 29/30 august, în timp ce încerca cu statul său major să iasă din încercuire. Mlaştinile, lacurile şi pădurile au îngreunat şi mai mult încercările rămăşiţelor armatei a II-a de a se salva.

După această victorie, cunoscută ca bătălia de la Tannenberg, după numele localităţii unde cavalerii teutoni suferiseră o severă înfrîngere la începutul secolului al XV-lea, armata a VIII-a germană era epuizată fizic şi moral. Sosirea celor două corpuri de armată pe care Moltke i le trimite lui Hindenburg, îi îngăduie lui Ludendorff, care repetă aceeaşi schemă a bătăliei de la Cannae, să respingă în primele zile ale lui septembrie 1914, armata lui Rennenkampf. Victoria de la Tannenberg a creat un mit, Hindenburg, şi o glorie, Ludendorff. După eşecul din Franţa, Moltke va fi înlocuit cu Falkenhayn, iar cînd strategia acestuia nu va duce la rezultatele dorite şi se va pune problema înlocuirii lui, a părut firesc ca la conducerea armatei germane să treacă cei doi protagonişti ai ibătăliei de la Tannenberg. Ca urmări, victoria germană

dus la respingerea ruşilor din Prusia Orientală provocîndu-le pierderi grele în oameni şi material de război. Efectul ei asupra desfăşurării ulterioare a operaţiilor pe frontul de est a fost aproape nul. Ofensiva rusească din Galiţia între 26—30 august, a reuşit să provoace pierderi şi mai mari armatei austriece, i-au constrîns pe germani să trimită trupele din Prusia Orientală în sprijinul aliatului său, dar în bătăliile din anii următori nici germanii şi nici ruşii nu au reuşit să obţină decît succese parţiale, războiul de poziţii luînd loc războiului de mişcare. Sacrificiile făcute de Rusia la începutul războiului au avut darul să contribuie la slăbirea ofensivei germane în Franţa. Deşi situaţia din Prusia Orientală nu era disperată, marele cartier al armatei germane nu a avut tăria să aştepte pînă la desăvîrşirea ofensivei germane în Franţa şi a trimis trupe pe frontul de est într-un moment în care contribuţia acestora ar fi fost esenţială pe frontul de vest.

BĂTA£IIE,E DE EiA MĂRÂŞTI şi MÂRĂŞEŞTI (1917)

Desi România aderase la Tripla Alianţă în 1883, acest lucru a fost cunoscut numai de Carol I şi de primii săi miniştri şi nu a fost dat publicităţii, avîndu-se în vedere aversiunea poporului român pentru imperiul hab-sburgic, sub a cărui stăpînire se aflau cîteva milioane de români. în 1914, cînd se dezlănţuie primul război mondial, România şi-a păstrat neutralitatea, ceea ce de fapt anula tratatul secret care o lega de Tripla Alianţă. în primii doi ani de război, cele două părţi beligerante au încercat să atragă România de partea lor, dar guvernul român s-a

menţinut pe poziţia adoptată iniţial, nu numai pentru că pregătirea militară a ţării nu era completă, dar şi din motive politice bine întemeiate.
Tratativele au fost îndelungate, pentru că viitorii noştri aliaţi ar fi dorit ca intrarea României în război să se facă fără nici o condiţie prealabilă, urmînd ca, după încheierea ostilităţilor, România să fie recompensată pe măsura sacrificiilor făcute. Dar guvernul român, deşi uneori s-au exercitat presiuni puternice asupra lui, nu a renunţat lâ pretenţia legitimă : să se încheie mai întîi un tratat prin care aliaţii să se angajeze faţă de România în privinţa ajutorului militar pe care aceasta îl cerea şi, mai ales, să se specifice şi să se garanteze nu numai suveranitatea şi integritatea teritorială a ţării, dar să se arate că, pentru această participare, România va avea posibilitatea să-şi refacă

unitatea naţională. Dorinţa legitimă a guvernului român a întîmpinat uneori o vie opoziţie din partea unor puteri ; dar tenacitatea acestuia şi faptul că puterile Antantei aveau neapărat nevoie de cit mai multe forţe militare pentru a slăbi presiunea pe care trupele germane o exercitau mai ales pe frontul de vest, le-a determinat să semneze tratatul dorit de guvernul român. România declară război Austro-Ungariei la 14 august 1916. Armata română a trecut munţii, dar ofensiva ei a fost de scurtă durată. Acest lucru s-a datorat şi faptului că frontul pe care trebuia să-1 apere armata română, aproape 1200 km, era unul dintre cele mai lungi (de exemplu frontul franco-englez era de numai 700 de km), iar efectivele armatei române şi dotarea acesteia cu tehnică de luptă erau insuficiente. Pe de altă parte, germanii şi austriecii s-au

hotărît să concentreze forţe puternice împotriva României din motive strategice şi economice. Ocuparea cel puţin a Munteniei ar fi dus la scurtarea frontului austro-german, şi mai ales, resursele de care dispunea această parte a ţării erau dorite de Puterile Centrale, România putînd să devină un rezervor pentru aprovizionarea lor. Acest ultim aspect este cu atît mai important, cu cît, odată cu stabilizarea în perspectivă a frontului, prelungirea războiului era nefavorabilă Germaniei şi Austriei, ale căror resurse nu se comparau cu cele ale puterilor Antantei. De aceea, pe frontul românesc este trimis unul dintre generalii cei mai reputaţi ai Germaniei, Falkenhayn, cu indicaţia de a pătrunde în sudul Moldovei, (pe valea Trotuşului şi Şiretului), iar o parte din armata austro-germană să treacă munţii şi să ajungă cît mai repede la Bucureşti, să pună stăpî-nire pe teritoriul dintre Carpaţi şi Dunăre.

La 12 octombrie 1916 a început ofensiva armatelor austro-germane, rezistenţa trupelor române este îndîrjită şi, timp de aproape o lună, inamicul nu înregistrează succese. Aducînd întăriri, la începutul lunii noiembrie, mult mai numeroase şi mai bine înarmate, armatele inamice reuşesc să forţeze trecătorile, în Muntenia, dar nu şi trecătoarea Oituzului, apărată de generalul Eremia Grigorescu.

Succesul trupelor germane se datoreşte faptului că pe frontul de la Salonic aliaţii nu întreprind ofensiva pe care se angajaseră să o ia concomitent cu ofensiva română peste munţi. Sincronizarea celor două acţiuni ar fi avut darul

să fixeze forţele germano-austriaco-bulgare în sudul Dunării şi, în acelaşi timp, să-i constrîngă să aducă întăriri în acest sector. Nici pe celelalte fronturi nu se exercită o presiune susţinută asupra armatei germane, din care pricină lui Falkenhayn i se trimit întăriri care-i dau posibilitatea să atace, cu forţe mult superioare, trecătorile Carpaţilor Meridionali. După trecerea munţilor, pe valea Jiului, la 17 noiembrie, are loc bătălia de la Tîrgu-Jiu pe care o cîştigă germanii. La această bătălie au participat cinci divizii germane. La 21 noiembrie germanii ajungeau la Craiova, iar la 24 ajung pe malul Oltului. între timp, în noaptea de 23 noiembrie, la Zimnicea, germanii, bulgarii şi turcii încep traversarea Dunării şi în numai trei zile, pe malul stîng al fluviului se aflau alte cinci divizii inamice, sub comanda generalului Mackensen. In felul acesta, rezistenţa proiectată de armata română, pe linia Oltului, cade de la sine, trupele noastre fiind forţate să se retragă pentru a nu fi lovite din flanc şi din spate.

Deoarece s-a convenit de către conducătorii politici şi militari ca Bucureştiul să nu fie părăsit fără luptă, s-au luat măsuri pentru pregătirea unei bătălii pe Argeş-Neajlov, care să oprească ofensiva inamicului, încercând să atace gruparea de sud a acestuia, ce se aventurase spre Bucureşti. Bătălia pentru Bucureşti s-a desfăşurat în ultimele zile ale lunii noiembrie şi în primele zile ale lunii decembrie 1916, dar descoperirea planului de operaţiuni al armatelor române, cît şi modul defectuos în care a acţionat o divizie, ca să nu mai vorbim de superioritatea numerică a inamicului, a făcut ca această bătălie să fie pierdută. Comandamentul român a ordonat retragerea generală şi la 5 decembrie se hotărăşte ca poziţia pe care

aveau să se oprească trupele noastre o va forma rîul Rîmnicu-Sărat — Făurei — Viziru, la sud de Brăila.
în ciuda insucceselor pe cîmpul de luptă şi a unei pierderi teritoriale însemnate, soldatul român dovedise un spirit de abnegaţie în apărarea pămîntului strămoşesc, o rezistenţă fizică şi morală care i^a uimit pe observatorii străini. Falkenhayn remarcă, în mai multe rînduri, vitejia soldatului român, dar şi talentul comandanţilor care au ştiut să evite, prin manevre rapide şi inteligente, încercările armatei germane de a surprinde şi de a încercui unităţi ale trupelor române. In ciuda faptului că teritoriul dintre Carpaţi şi Dunăre este ocupat de armata germană, Ludendorff re

marca, în amintirile sale despre război, că „noi (germanii) eram mai slabi decît înainte în ce priveşte desfăşurarea generală a războiului". Această constatare arată că în locul unui succes rapid şi sigur, Puterile Centrale au fost constrânse să desfăşoare lupte îndîrjite pentru forţarea trecătorilor în munţi, dar şi în bătăliile care se dau după aceea şi datorită rezistenţei româneşti, ele au fost obligate să aducă trupe numeroase pe care le-ar fi putut folosi şi pe care le folosiseră pe frontul rusesc sau pe frontul de vest. Pînă în luna noiembrie, austro-germanii şi aliaţii lor au concentrat pe frontul românesc 40 de divizii şi şase brigăzi, slăbind în felul acesta forţa de şoc a armatei germane po alte fronturi şi în special în sectorul Verdunului, cel mai ameninţat sector de pe frontul de vest, în a doua jumătate a anului 1916.
în retragerea lor, trupele române au dat lupte grele la Cricov, între 8—11 decembrie 1916, ca după aceea să continue lupta pentru aliniamentul pe care trebuia să se oprească armata în urma hotărîrii din 15 decembrie. Bă-

tălia de la Rîmnicu-Sărat s-a dat între 22-—27 decembrie, după care armata română se retrage pe Şiret, împreună cu armata rusă, care apărase cîmpia Dunării.
Părăsirea acestei linii de apărare a dus şi la părăsirea Dobrogei. Concomitent cu luptele de la Rîmnicul Sărat, germanii au încercat să forţeze, iarăşi, trecătoarea Oituzului şi pasul de la Ghimeş. Deosebit de violente au fost luptele de pe valea Caşinului, care s-au desfăşurat între 22—31 decembrie. După 10 zile de lupte, germanii au reuşit să înainteze în unele sectoare pînă la 20 kilometri, dar nu au reuşit să ajungă în spatele armatelor ruso-române, care se retrăgeau din estul Munteniei. în urma luptelor care se dau la Focşani, la începutul anului 1917, linia frontului se stabileşte pe Carpaţii Orientali, pe rîul Putna şi, în prelungire, pe malul Şiretului, pînă la vărsarea acestuia în Dunăre.
Iarna şi primăvara anului 1917 au fost folosite pentru refacerea armatei române în Moldova. S-a trecut la reorganizarea armatei române în raport cu noile cerinţe ale războiului şi cu cadrele de conducere de care dispunea ţara noastră în acea vreme. în felul acesta au fost formate două armate : Armata I-a, din corpurile 1, 3 şi 5 şi Armata a II-a, din corpurile 2 şi 4. Fiecare corp era format din 2—3 divizii, iar numărul diviziilor organizate, în această

perioadă, s-a ridicat la 15 (la începutul războiului erau 23, dar insuficient dotate, incomplete şi slab încadrate). Fiecare divizie era formată din două brigăzi, brigada din două regimente, un regiment din patru batalioane. Primele zece divizii aveau în compunerea lor şi un regiment de vînători. în alcătuirea fiecărei divizii intra şi un regiment de artilerie şi un divizion de cavalerie. Au

fost formate două divizii de cavalerie, iar artileria grea a fost organizată în patru regimente, care au fost puse la dispoziţia armatelor. A mai fost constituit un corp de aviaţie, inexistent în 1916. lormat din 12 escadrile de avioane. în urma reorganizării armatei române, în primăvara anului 1917, aceasta se prezenta cu un efectiv de 400 000 de oameni. Ea era mai bine dotată cu armament, decît fusese în anul precedent, pentru că o parte din materialul promis de aliaţi sosise la destinaţie. S-au primit 150 000 de puşti, 2 000 de mitraliere, 1 300 000 grenade şi 355 piese de artilerie. în 1916. un regiment de infanterie avea, în dotarea sa, două pînă la şase mitraliere, iar acum numărul lor se ridica la 24, cărora li se adaugă şi cîte 96 puşti-mitraliere, care nu existaseră în 1916. Puterea de foc a unităţilor române se apropia de aceea a unităţilor armatei germane. Se îmbunătăţeşte sistemul transmisiunilor, ambulanţele etc.... Românii din Transilvania, care luptau sub steagurile austro-ungare, împotriva armatei ruse, s-au predat în număr mare — .aproape 120 000 de oameni — după care au cerut permisiunea să se înroleze în armata română. S-au format primele regimente de români transilvăneni în Ucraina şi în vara anului 1917 ei soseau pe frontul românesc pentru a ilua parte la marile lupte care aveau să se desfăşoare în această vară.

Pentru primăvara şi vara anului 1917, Puterile Antantei .şi Puterile Centrale se pregăteau pentru o acţiune care să decidă soarta campaniei. Ambele tabere se pregăteau pentru ofensivă. Intrarea Statelor Unite în război, alături de Antantă, crea resurse enorme, materiale şi umane, din care pricină, pentru Germania şi aliaţii săi, se punea problema obţinerii victoriei, cu orice preţ, pentru a pune ca-

păt războiului în condiţii avantajoase. Ofensiva franceză din aprilie a fost un eşec. Pe frontul de răsărit nu se înregistrează schimbări esenţiale.

După campania din 1916, se creează un front româno-rus care începea la Dorna şi se continua pe linia munţilor — Putna—Şiret—Dunăre—Marea Neagră. în compunerea acestui front intrau, în nord, armata a IX-a rusă, apoi armata a II-a română, în sectorul Oituz-Mărăşti, armata a IV-a rusă, pe cursul inferior al Putnei şi, pe Şiret şi Dunăre, armata a Vl-a rusă. La intervenţia generalului Averescu, s-a admis ca la ofensiva proiectată pentru vara anului 1917 să participe şi armata I română, care a fost intercalată între armatele a IV-a şi a Vl-a ruse.

La 30 mai s-a pus la punct planul de acţiune al armatelor ruso-române. Lovitura principală revenea armatei I române. Armata a IX-a rusă avea sarcina să atace şi să fixeze pe inamic pentru a nu-i îngădui să ia trupe din acest sector şi să atace cu ele în altă parte ; armata a II-a română trebuia să ia ofensiva pe valea Putnei şi în cooperare ni armata a IV-a rusă să întoarcă Măgura Odobeştilor şi să distrugă trupele germane în sectorul Focşani ; armata I română avea misiunea principală : să rupă frontul inamic între Podul Huroaia şi Olăneasca, la sud de Nămoloasa şi să înainteze spre Rîmnicul Sărat pentru a desă-vîrşi distrugerea inamicului aflat în sectorul Focşani ; armata a Vl-a rusă trebuia să asigure flancul stîng al armatei 1 române şi să atace în direcţia Brăilei.

în faţa armatelor ruso-române se aflau armata de sub comanda generalului Rohr de la Dorna pînă în apropierea; Slănicului ; armata comandată de Gerock ocupa un front de 50 km, pînă la Iereşti. Armatele Rohr şi Gerock erau comandate de arhiducele Iosif al Austriei. De la Iereşti şi

pînă la gurile Şiretului se afla grupul de armate de sub comanda generalului von Mackensen, cu armata a IX-a — von Eben în sectorul Putnei, grupul Rîmnic — von Bähr, şi pe Şiretul de jos, armata Kosch ; în nordul Do-brogei se afla o armată bulgaro-turcă. Armata ruso-română avea 47 de divizii de infanterie şi 10 de cavalerie, iar armata duşmană era formată din 27 divizii de infanterie (12 germane, 10 austro-ungare, 2 turce, 3 bulgare) şi 10 divizii de cavalerie. Planul austro-germanilor era acela de a lua ofensiva, cu două armate, în Galiţia şi Bucovina şi să rupă frontul român la Nămoloasa, ca armata a IX-a să treacă Şiretul. După realizarea rupturii, cele două aripi ale armatei austro-germane trebuiau să încercuiască aromatele româno-ruse şi să pătrundă în Ucraina, căzînd,; în. felul acesta, în flancul şi spatele frontului rusesc.

Armata I română, sub comanda generalului Cristescu, era compusă din două corpuri : corpul 6, sub comanda generalului Eremia Grigorescu, era format din divizia 80-a rusă, divizia 9-a română şi brigada I de călăraşi, şi ocupa sectorul Movileni-Fundeni ; corpul 3 sub comanda generalului Iancovescu era alcătuit din divizia a 14-a şi a 13-a, ocupa frontul Nămoloasa-Crîngeni şi avea în rezervă divizia a 5-a. în rezerva armatei I se afla divizia a 12-a, o brigadă de grăniceri şi două divizii de roşiori. Sarcina corpului 3 era aceea de a rupe frontul german în locul în care se vărsa Rîmnicul Sărat în Şiret. în cazul în care acţiunea reuşea, corpul 6 trebuia să treacă Şiretul, iar pentru dezvoltarea ofensivei urmau să fie folosite rezervele corpului 3 şi ale armatei I şi eventual divizia a 7-a, preluată armatei a Il-a şi trecută în rezerva generală.

La 10 iulie a început bombardarea poziţiilor inamice, care a ţinut pînă în 15 iulie. în dimineaţa de 14 iulie, infanteria se pregăteşte pentru asalt, dar armatele ruse, vecine, primesc ordin să întrerupă ofensiva şi să treacă pe poziţii defensive. în primele momente — stupoare, dar după aceea, din ştirile care parvin, se vede că austro-ger-manii luaseră ofensiva la 16 iulie şi la 22 intrau în Tar-novo. Frontul româno-rus era grav ameninţat în flancul său drept.

Dacă ofensiva armatei I este anihilată de situaţia generală a frontului, trupele româneşti reuşesc să realizeze acţiuni ofensive în sectorul destinat armatei a Il-a. Este vorba despre luptele de la Mărăşti, care încep în ziua de 9 iulie. Acţiunile principale ale armatei a Il-a aveau să se desfăşoare pe valea Şuşiţei, una din porţile de intrare în Ţara Vrancei. Trupele germane reuşiseră să ocupe această ţară, să depăşească lanţul muntos, care închide spre vest, valea Şuşiţei, începînd dinspre N. spre S., cu Măgura Războiului (1014 m), muntele Chinusu (1471 m), Sboina Neagră (1375 m) şi terminîndu-se cu muntele Roşchila '(1116 m) şi Culmea Tulnicenilor. Trupele germane ocupau 5n vara anului 1917 înălţimile, care dominau dinspre nord-<est valea Şuşiţei : Măgura Caşinului (1167 m), Poiana încărcătoarea (711 m), frontul trecînd pe la răsărit de satul Mărăşti, prin satul Răcoasa, care se afla chiar pe valea Şuşiţei, dominată la Sud de vîrful Momîia (625 m), şi prin satul Iveşti, ca să se continue, spre sud-est, pe rîul Putna. La sud-vest de Iveşti, se varsă, în Putna, pîrîul

Vizantea, a cărui vale este acoperită la E. de vîrful Momîia, iar la V. de Răchitaşul Mare (927 m), ultima

culme despăr-ţind satele de pe valea Vizantei de satele Rucăreni, Dragos-lavele şi Soveja, care se află pe valea Şuşiţei.
Armata a II-a, sub comanda generalului Averescu, era alcătuită din corpul 1, general Văitoianu, compus din diviziile 1 si 3 şi din corpul 4, general Văleanu, format din diviziile 6 şi 8. Diviziile 7 şi 12, care aparţinuseră armatei a il-a, fuseseră luate şi trecute în rezerva armatei I. Armata a II-a ocupa un front care începe din valea Caşinului şi pînă în valea Şuşiţei, în continuare spre sud aflîndu-se armata a IV-a rusă. Planul comandantului armatei II-a era următorul : diviziile 8 şi 6, care ocupau sectorul de nord-vest al frontului, între valea Caşinului şi Poiana încărcătoarea, să păstreze o atitudine defensivă, în timp ce diviziile 1 şi 3 luau ofensiva la sud de Poiana încărcătoarea şi sectorul satului Mărăşti, cu scopul de a înainta spre V., în direcţia satelor Rotileştii şi Cîmpurile de Sus şi de Jos, care se aflau pe valea Şuşiţei.
In faţa armatei a II-a se aflau trupele care formau grupul Gerock, format din 21 de batalioane de infanterie, 36 escadroane şi 142 tunuri. Armata a II-a dispunea de forţe superioare : 56 de batalioane, 14 escadroane şi 228 tunuri. Ţinînd seama de terenul accidentat, superioritatea inamicului în cavalerie nu era de natură să echilibreze inferioritatea în infanterie, dar fortificaţiile făcute cu multă grijă, timp de luni de zile, transformaseră dealurile care se aflau la nord şi sud de Mărăşti în bastioane greu de cucerit.
La 7 iulie, pregătirile pentru ofensivă erau încheiate, în aceeaşi zi, comandantul armatei dă următorul ordin de zi : „Ostaşi ! A sosit momentul mult aşteptat de toată suflarea românească, de voi însă mai mult decît de

oricine, să reluăm lupta pentru a răsturna zăgazul dincolo de care se aud gemetele părinţilor, fraţilor, copiilor noştri sub apăsarea vrăjmaşului hrăpăreţ !"...

în ziua de 9 iulie, artileria armatei a II-a a început pregătirea de artilerie, care durează, cu mici întreruperi, din pricina timpului, toată ziua. Tirul este reglat cu precizie de aviaţia românească şi încercările inamicului de a răspunde cu o contrapregătire de artilerie sînt, treptat, anihilate, deoarece artileria noastră bombardează bateriile acesteia. In afară de orientarea tirului, cu ajutorul aviaţiei,

cercetările şi observările făcute cu atenţie, din timp. îngăduie focului celor 228 de tunuri să-şi atingă ţinta în plin.

încercarea infanteriei germane de a lua ofensiva. în timpul dimineţii zilei de 9, este oprită, prompt, de focul artileriei uşoare şi al mitralierelor. în timpul nopţii de 9—10 iulie, artileria grea a continuat să piloneze punctele fortificate pe care inamicul le crease în adîncimea frontului său. în ziua de 10 iulie, tirul artileriei noastre este şi mai susţinut. De la punctele de observaţie se pot vedea, efectele devastatoare ale artileriei noastre asupra tranşee-lor şi fortificaţiilor inamice, grupuri de infanterişti germani sînt văzuţi cum încearcă să se salveze cu fuga. La amiază satul Mărăşti este în flăcări, patrulele de cercetare, trimise pe frontul diviziei a 3-a, raportează că s-au făcui 7 breşe, în reţelele de sîrmă ghimpată, alte cinci spărturi sînt pe cale de a fi făcute. Comandantul armatei I. satisfăcut de modul în care se desfăşoară bombardamentul artileriei româneşti, se consultă cu comandantul armatei a IV-a rusă şi, de comun acord, hotărăsc ca în ziua de 11 iulie să se treacă la ofensivă. în

noaptea de 10—11 iulie, la puţin timp după miezul nopţii, infanteria română., la adăpostul întunericului şi sub protecţia barajului de foc, pe care-1 execută artileria, îşi părăseşte poziţiile şi urcă dealul Mărăştilor, apropiindu-se pînă la 100 de metri de prima tranşee inamică. Pentru cucerirea dealului Mărăşti sînt angajate batalioanele brigăzii a cincea, din divizia a 3-a, în timp ce brigada a şasea, din aceeaşi divizie, are misiunea să cucerească satul Mărăşti şi poziţiile inamice întărite, de pe dealul Mănăstioarei. în direcţia Poiana încărcătoarei atacă brigada a douăsprezecea din divizia a. 6-a. La orele 4 dimineaţa, o rachetă de la punctul de comandă al diviziei a 3-a dă semnalul de început al ofensivei. Regimentul 2 Vînători, regimentele 4 şi 18 Infanterie se strecoară, prin culoarele făcute de artilerie în reţelele de sîrmă ghimpată, atacă, cu grenade şi la baionetă, tran-şeea inamicului, care se află între redutele de la cotele 536 şi 500, după care lovesc din flanc redutele 536 şi 575 pe care le cuceresc. Regimentele 4 şi 2 vînători înaintează spre dealul Teiuşului, regimentul 18 reuşeşte, la orele 6,30, să ocupe poziţiile inamice. în primele ore ale dimineţii, dealul Mărăşti şi dealul Teişului sînt ocupate de infanteria noastră, prima linie de apărare a germanilor căzînd

pe o lărgime de mai mulţi kilometri. Se acordă cîteva ore de odihnă şi regrupare şi la orele 14,15 începe lupta pentru cucerirea liniei a doua. Sînt cucerite dealurile Cotul Roşea şi Dealul Mare, încît seara, trupele noastre au atins valea Şuşiţei, capturînd pe lîngă prizonieri, muniţii, tunuri şi mitraliere germane. între 4,30 şi 6,30 se produce atacul satului Mărăşti, întărit de nemţi cu două rînduri de reţele de sîrmă ghimpată şi două tranşee. Acest atac este exe-

cutat de regimentul 22, din divizia a 3-a. Datorită aşezării -sale şi fortificaţiilor întreprinse de germani, satul nu putea fi cucerit printr-un atac frontal. Comandantul regimentului lasă două companii în faţa satului şi, cu două batalioane, atacă satul dinspre nord, iar cu alte două dinspre sud şi după două ore de lupte îndîrjite, care se dau pentru fiecare casă şi porţiune de tranşee, satul este ocupat. Regimentul 22 îl urmăreşte pe inamic şi pe platoul din spatele satului, unde existau de asemenea întăriri pe care atacul irezistibil al infanteriei noastre le face să cadă mai înainte ca inamicul să-şi poată reveni şi regimentul ajunge pînă la dealul Viei, realizînd obiectivul care-i fusese încredinţat.

La sud de Mărăşti, dealul Mănăstioara nu poate fi cucerit de regimentul 30 cu toate atacurile disperate şi manevrele folosite. Abia la prînz, în urma unui atac concentric, dat cu sprijinul regimentului 22 şi un batalion al regimentului 28, ajutaţi şi de artileria şi infanteria rusă, care ocupase înălţimea Momîia, este cucerită şi poziţia întărită de pe dealul Mănăstioara.

Pe dreapta, în sectorul Poiana încărcătoarea, care, prin înălţimea ei, domina cîmpul de bătaie, germanii făcuseră lucrări de fortificaţii pe un kilometru adîncime. Deşi, la început, comandantul armatei a II-a a considerat că este inutil să atace o poziţie dominantă şi formidabil întărită, pentru că o asemenea acţiune s-ar fi soldat cu mari pierderi, pînă la urmă mai multe plutoane de voluntari din regimentul 24 angajează lupta, reuşesc să ocupe o primă tranşee, după aceea pătrund în poziţia a doua a inamicului, dar acesta aduce rezerve şi la 16,30 respinge infanteria noastră, care este constrînsă să se retragă pe poziţiile de plecare. Un nou atac executat la 17,15 nu

reuşeşte şi se ordonă retragerea trupelor noastre. De asemenea, redutele germane de pe înălţimile care leagă Poiana încărcătoarea de dealul Mărăşti opun o vie rezistenţă şi numai două redute, de la cotele 630 şi 575, sînt cucerite de regimentul 12.

în ziua de 11 iulie, pe un front de 10 km, trupele armatei a II-a reuşesc să cucerească poziţiile întărite ale inamicului şi să frîngă rezistenţa diviziei 218 germană. Surprins, comandantul Gerock anunţă eşecul de la Mărăşti şi cere întăriri pentru a opri ofensiva română. în acelaşi timp el încearcă să organizeze rezistenţa pe dealuri]? de dincolo de Şuşiţa : dealurile Răchitaşul Mare şi Mic şi dealul Teiuş.
în ziua de 12 iulie, ofensiva română continuă. Regimentul 17 primeşte ordin să atace, de pe dealul Teiuşului, spre dreapta, în flancul trupelor germane care rezistaseră în ziua precedentă pe cotele dintre dealul Mărăşti şi Poiana încărcătoarea. Această manevră reuşeşte din plin şi germanii se retrag, infanteria română cucerind în zorii zilei Poiana încărcătoarea şi cota 660. între diviziile 3 şi 6. generalul Averescu intercalează divizia I şi, rînd pe rînd, sînt ocupate dealul Coada Babei, dealul Rotileşti, Dealul Mare şi este trecută Şuşiţa ; brigada a 2-a ocupă Vizantea Mănăstirească, apoi Vizantea Răzăşească, trupele diviziei a 8-a înaintează pe dealurile Teheraelor şi Mirăoarei. Inamicul se retrage de pe dealul Feţişoarei şi părăseşte în acelaşi timp, punctele întărite de pe dealul Puturosul.
în plină ofensivă, într-un moment în care toată reţeaua de puncte fortificate şi toate lucrările de apărare inamice sînt cucerite de armata a II-a, în colaborare cu corpul VIII al armatei ruse, în ziua de 12 iulie soseşte ordinul de sus-

pendare a operaţiilor : „Cu tot succesul obţinut, continuarea operaţiilor pe frontul nostru nu mai este posibilă din cauza situaţiei generale pe frontul oriental". Se ordonă ca armata a II-a să se oprească pe poziţiile cucerite în ziua de 12, dar datorită intervenţiei lui Averescu, care arată că ofensiva trebuie să continue măcar pînă pe linia munţilor din vestul Vrancei, i se dă îngăduinţă armatei I, ca în colaborare cu armata a IX-a rusă, să ocupe Măgura Caşinului (1125 m) şi să se desfăşoare pe un aliniament, pe care întărindu-1, să poată opri înaintarea inamicului pe Valea Putnei sau concentrarea forţelor sale la Soveja, Rucăreni, Dragoslavele. Obţinînd această îngăduinţă, în ziua de 13 iulie, armata a II-a continuă ofensiva. Divizia a 8-a execută o mişcare de conversiune spre stînga şi face joncţiunea cu divizia a 6-a la cota 716. Poziţiile inamice de pe dealul Arşiţa Mocanului, Plaiul Măgurii şi Muntele Războiul sînt părăsite de germani. în ziua de 14 iulie divi-

ziile 6 şi 1 recuceresc Soveja, Rucăreni, Dragoslavele şâ Negrileşti, ultimele sate, de sub munte din nord-vestul! Vrancei, iar regimentul 18 urcă pantele muntelui Roşchila.-şi se instalează pe creasta acestuia. Spre sud, regimentul 1 de vînători ajunge pe rîul Putna, în timp ce regimentul 2 vînători ocupă satele Topeşti şi Valea Sării de pe rîul Putna, ajungînd pe cursul Putnei ; armatele române-ameninţau spatele trupelor lui Mackensen aflate în sectorul Focşani. Inamicul nu ştia că fusese ordonată încetarea, ofensivei şi se grăbeşte să aducă întăriri, aproape cinci divizii, pentru a zădărnici ofensiva armatei a II-a spre sud.

în ziua de 15 iulie, divizia a 8-a, în colaborare cu unităţi ale armatei a IX-a ruse, duc lupte pentru cucerirea

Măguriiî Caşinului, dar la 19 iulie trupele române, după ce ocupaseră înălţimile de la sudul Măgurii, în special vîrful Războiului (1171 m), se opresc pe poziţiile cucerite.
Armata a II-a română, cu sprijinul armatei a IV-a ruse., a reuşit să obţină un strălucit succes împotriva armate:" germane.
Frontul armatei germane a fost rupt pe o lărgime de 30 de km, iar trupele române au înaintat 20 de km, reuşind să elibereze 30 de localităţi. în ordinul de zi nr. 1987 al' generalului Averescu, se spune : „Sînt mîndru şi fericit căi mă găsesc în capul unor trupe care au ştiut să se distingă într-un mod atît de strălucit. V-aţi măsurat cu un duşman care se credea a fi cel mai tare din lume şi că nu cunoaşte ce este a da înapoi. Cu avîntul vostru uimitor, de la primai izbire, l-aţi pus în toată puterea cuvîntului pe fugă. Probă sînt miile de prizonieri, numeroase tunuri şi enorme cantităţi de muniţii ce a lăsat în mîinile voastre. Puteţi să vsj mîndriţi de această mare izbîndă şi să aşteptaţi cu toată, încrederea semnalul pentru reluarea marşului înainte".
Pe lîngă succesul tactic obţinut în urma bătăliei de la: Mărăşti, pe plan strategic,' ofensiva română a stînjenit planurile comandamentului german de a lua ofensiva spre est. Armata a IX-a germană a renunţat la ofensiva plănuită în sectorul Nămoloasa şi s-a regrupat în sectorul Focşani pentru a face faţă, la nevoie, unui atac executat dinspre nord de trupele care obţinuseră victoria de la< Mărăşti.
Dar, victoria obţinută de trupele austro-germane în Galiţia — trupele Puterilor Centrale înaintează pe o adîn-cime de 120 km — dă mari speranţe înaltului comandament german şi în special lui Ludendorff. Statul major al armatei germane, obsedat de manevra lui Hannibal la

Cannae — atac de învăluire pe ambele flancuri — manevră care a fost folosită chiar la nivelul armatelor sau grupelor de armate, alcătuieşte un nou plan care urmărea •scoaterea României din război şi prăbuşirea frontului rusesc. Armatele austro-germane din Galiţia aveau să
execute sub comanda arhiducelui Iosif, o ofensivă spre Sud, iar Mackensen cu trupele sale să execute o ofensivă dinspre sud, să treacă Şiretul şi să facă joncţiunea în spatele frontului româno-rus de pe Carpaţi. Odată cu lichidarea
acestui front, trupele austro-germane puteau pătrunde în direcţia Odessei şi în Ucraina. Se deschidea, în felul acesta, perspectiva stăpînirii întregii României, era de presupus că. .în urma unei înfrîngeri de mari proporţii, frontul rus se va prăbuşi şi atunci trupele din răsărit vor putea fi transferate pe frontul de vest pentru a contribui la victoria finală a armatei germane.
Pentru ofensiva proiectată în sudul Moldovei, austriecii aduceau două divizii de pe frontul italian, iar germanii corpul alpin bavarez care se afla pe frontul de vest, în sectorul munţilor Vosgi.
Planul ofensivei austro-germane în sudul Moldovei se inspiră tot din schema bătăliei de la Cannae : învăluirea armatelor române şi pe aripa dreaptă, printr-o ofensivă pornită din pasul Oituzului. Cît priveşte comandamentul româno-rus, acesta este constrîns de succesele armatelor austro-germane din Galiţia să treacă la o nouă regrupare a forţelor pentru a face faţă unui atac venit din Bucovina .şi care nu era greu de prevăzut. De aceea, armata a IX-a şi armata a IV-a rusă pun la dispoziţia comandamentului, prima, corpul 40, iar cea de a doua,

corpurile 3 şi 7 care constituie o armată destinată să se concentreze în nordul Moldovei pentru a fi folosită în cazul în care inamicul ar încerca o învăluire în acest sector al flancului drept, al frontului româno-rus. în locul trupelor ruse deplasate în nordul Moldovei, sporesc sarcinile armatelor a II-a şi I-a române şi a armatei a VI-a rusă. în sectorul Oituzului sînt aduse diviziile 7 şi 12 care formau rezerva armatei I-a, iar armata a II-a trece pe dreapta Şiretului şi ocupă frontul armatei a IV-a ruse, din care rămăsese numai corpul 8 (comandamentul acestei armate trece în nordul Moldovei pentru a lua conducerea armatei de rezervă care se crea).

care este subordonat comandamentului armatei I-a române, iar armata a VI-a rusă îşi prelungeşte frontul spre Şiret, preluînd poziţiile ocupate de armata I-a română. La 23 iulie operaţia de regrupare a armatelor româno-ruse era pe punctul de a se încheia : corpul 7 rus, din armata a IV-a, începea să se retragă pentru a da posibilitate unitaţilor româneşti să ocupe poziţia părăsită. în această situaţie, armatele româno-ruse sînt surprinse de ofensiva germană. Planul lui Mackensen era simplu : armata a IX-a: germană, von Eben, va ataca între Mărăşeşti şi Panciu. va stabili un cap de pod peste Şiret, de unde, o parte din trupe vor înainta spre nord pentru a face joncţiunea în sectorul Adjud cu trupele grupului Rohr, care veneau dope valea Oituzului, iar o altă parte vor înainta spre est şi sucl-est.
în felul acesta, armata a II-a română şi corpul 8 rus, care în urma bătăliei de la Mărăşti înaintaseră în Vrancea, se aflau într-o poziţie foarte periculoasă, poziţie în care îi pusese chiar succesul lor. Eforturile principale se în-

dreptau deci împotriva armatei a IV-a rusă. Lovitura pentru ruperea frontului cădea în sarcina corpului 1 german, format din cinci divizii ; corpul 18, format din trei divizii, avea sarcina să angajeze forţele adverse de pe aripa stingă a armatei germane, iar alte două divizii asigurau flancul drept al corpului 1. în rezervă, armata IX-a germană avea două divizii şi corpul alpin bavarez. în total, această armată avea 102 batalioane de infanterie, 10 escadroane de cavalerie, 410 guri de foc, faţă de armata rusă care avea 84 de batalioane, 52 de escadroane şi 316 guri de foc. în sectorul unde trebuie să se producă atacul principal, superioritatea era de partea germanilor. Avînd în vedere aceste-fapte, nu surprinde încrederea lui Mackensen, care se manifestă, în momentul în care părăseşte Bucureştii, pentru a. conduce personal operaţiile. Luîndu-şi rămas bun de la cei ce-1 conduseseră. Mackensen le-a spus : ,,La revedere, peste două săptămîni, în Iaşi'

în noaptea de 23—24 iulie, armata germană începe ofensiva. Mai întîi, un bombardament de artilerie infernal, urmat de atacul a trei divizii germane, susţinute în rezervă de alte două, la orele 7,30, în lunca Şiretului, împotriva unei singure divizii ruseşti, divizia a 34-a. Aceasta nu poate rezista unor forţe atît de numeroase şi părăseşte poziţiile pe care le avea, un regiment reuşind să treacă Sire

r:ul. Trupele germane cuceresc satele Răduleşti şi Ciuslea, după ce traversează Putna, ocupă apoi Pădurea Neagră şi încearcă să traverseze Şiretul, dar podul este distrus de ruşi, iar pontonierii germani nu reuşesc să instaleze altul. Pe aripa stînga a corpului 1 german, sînt ocupate satele

Străjescu şi Bisigheşti. Frontul era rupt pe o lăţime de 10 kilometri şi trupele germane înaintaseră pe o adîncime tot de 10 kilometri. Succesul nu poate ii însă dezvoltat, pentru că la Doaga trupele germane sînt contraatacate şi oprite, în urma unor pierderi grele. Acest contraatac fusese dat de unităţile diviziei a 5-a române, care trec Şiretul, pe seară, pe podul de la Cozmeşti. Comandantul corpului 7 rus ceruse de dimineaţă ajutor generalului Cristescu. comandantul armatei I-a române, iar comandantul corpului 6, Eremia Grigorescu dă dispoziţii ca unităţile diviziei a 5-a să treacă Şiretul : regimentul 32 (Mircea) ocupă o poziţie în sectorul Moara Albă, iar regimentul 8 satul Doaga. Neştiind că satul Străjescu fusese depăşit, unităţile române încearcă să-1 ocupe şi, după miezul nopţii, se încinge o luptă disperată pentru stăpînirea satului. în timpul nopţii, celelalte regimente ale diviziei a 5-a trec Şiretul şi ocupă un front între satul Străjescu şi Şiret, satul Doaga rămînînd în faţa poziţiilor noastre.

Deşi în prima zi de luptă, trupele germane obţinuseră succese, frontul este refăcut de divizia 5-a, alte trupe românești sînt dispuse de-a lungul Şiretului, pe malul stîng şi, ceea ce era mai important, era faptul că trecerea rîului nu fusese înfăptuită de germani. Acest eşec îi determină pe nemţi să-şi concentreze toate eforturile pe malul drept al Şiretului. Von Morgen primeşte ordin să atace cu patru 'divizii frontul ocupat de divizia 5-a română şi ziua de 25 iulie este ziua bătăliei de la Doaga. La orele 11 începe -o violentă pregătire de artilerie împotriva poziţiilor organizate în pripă de regimentele diviziei a 5-a, după care, divizia 76 germană atacă regimentul 32 (Mircea) instalat între Moara Albă şi satul Străjescu. De pe malul opus al

'Şiretului, artileria română şi rusă îşi concentrează focul asupra trupelor germane care asaltaseră poziţiile româneşti şi, seceraţi de focul mitralierelor, germanii nu pot înainta. Este atacat satul Doaga, dar şi aici primele asalturi se frîng în faţa poziţiilor noastre. Pe aripa dreaptă a poziţiei ocupate de români, germanii reuşesc să respingă olemente ale diviziei 34 ruse şi să ameninţe flancul drept

al trupelor noastre. Sînt trimise în grabă două batalioane din regimentul 7 care restabilesc situaţia în urma unui viguros contraatac. După masă, von Morgen lansează o nouă divizie împotriva regimentului 32 (Mircea), care suferise mari pierderi. Soldaţii noştri contraatacă cu un batalion numai în cămaşă, ceea ce îi face pe unii germani să creadă că în faţa lor au fost trimise trupe coloniale, şi atacul german este respins din nou. Spre seară însă, forţe proaspete germane reuşesc să ameninţe flancul stîng al diviziei a 5-a, după ce ocupă satul Doaga, iar pe flancul drept al acesteia, trupele ruseşti sînt respinse. Ameninţată pe ambele flancuri, divizia a 5-a se retrage spre pădurea Prisaca. Corpul 1 german realiza un nou avans de 2—3 kilometri, dar forţa lui de şoc scade în urma pierderilor suferite în ziua de 25. Germanii recunosc că în ziua de 25 rezistenţa s-a mărit şi ,,în contraatacuri puternice, executate — după părerea infanteriei noastre (germane) — cu un avînt strălucit, încearcă românii să repare eşecul rus din ajun".

în aceeaşi zi, pe cîmpul de luptă soseşte şi corpul 18, iar la Focşani este organizată rezerva armatei a IX-a cu cele două divizii ale corpului alpin. Comandamentul german hotărăşte ca în ziua de 26 iulie ofensiva să fie dirijată spre nord-vest, pentru că în aceeaşi zi începea ofensiva grupu-

lui Gerock pe valea Oituzului. Scopul ofensivei germane din ziua de 26 iulie era acela de a închide văile Putnei, Şuşiţei şi Zăbrăuţului, blocînd în felul acesta armata a II-a română în Vrancea.
Pentru a evita o asemenea acţiune, comandamentul româno-rus hotărăşte să se organizeze o contraofensivă, care să respingă pe germani din zona ocupată în zilele precedente. Eremia Grigorescu şi generalul rus Ragoza, comandantul armatei a IV-a ruse, hotărăsc ca fiecare să pună la dispoziţie cîte două divizii pentru înfăptuirea contraofensivei, plănuite pentru ziua de 27 iulie.
în după amiaza zilei de 26, germanii atacă din nou trupele româno-ruse şi spre seară sînt ocupate satele Pătrăş-cani şi Bătineşti, trupele ruseşti retrăgindu-se spre nord, pe valea Şuşiţei. în această vreme, divizia 9-a română trece Şiretul, se regrupează la nord de Mărăşeşti şi în noaptea de 26 iulie — 27 iulie ocupă o poziţie în dreapta diviziei a 5-a, înlocuind divizia 7 rusă. în ziua de 27 iulie, este concentrată artileria pe malul stîng, înalt, al Şiretului,

în două grupuri : unul de 10 baterii, altul de 7. Rolul.' acesteia va contribui în mare parte la zăgăzuirea ofensivei germane. Trăgînd de pe o poziţie dominantă, artileria ro-mâno-rusă îşi poate regla tirul şi focul ei, în flancul trupelor care pornesc la asalt, produce inamicului pierderi imense.
Germanii atacă, după o scurtă pregătire de artilerie care începe la 18,30. Eforturile sînt îndreptate mai ales în sectorul ocupat de divizia a 9-a ; germanii reuşesc să ocupe prima linie, sînt însă contraatacaţi de batalioanele noastre păstrate în rezervă şi constrînşi să revină pe poziţiile de plecare. Pierderile sînt grele şi de o parte şi de

alta. La 2 noaptea germanii reîncep atacul şî reuşesc să cîştige cîteva sute de metri. Alte trei divizii germane atacă divizia rusă din dreapta diviziei 9 române, dar, aducând trupe din rezervă, atacul german este respins.
Pentru ziua de 28, Eremia Grigorescu şi generalul rus Ragoza hotărăsc să dea, în după amiaza acestei zile. contraatacul conceput în 26. în spatele diviziilor 5 şi 9 române,, sînt aduse, în rezervă, unităţi din divizia 14 şi 13, iar cea mai mare parte a diviziei a 130-a este păstrată în rezerva armatei, la nord-est de Mărăşeşti.
Germanii încep însă tirul de artilerie încă din noaptea de 27—28 iulie, iar dimineaţa germanii pornesc la ofensivă pe frontul ocupat de ruşi dar sînt opriţi, şi la orele 17' are loc contraofensiva româno-rusă, dar românii nu pot ocupa satul Doaga, iar ruşii sînt siliţi să se retragă la nord de Şuşiţa. Atacurile repetate date de trupele române au dus la pierderi grele, dar şi armata germană se resimte după cinci zile de luptă. Von Eben recunoştea, în seara zilei de 28 iulie, că diviziile 76, 85, 115 şi 216 au o putere scăzută de luptă din pricina contraatacurilor inamice şi tirului de artilerie executat, în flancul acestor divizii, de artileria de pe malul stîng al Şiretului.
în ziua de 29 iulie, generalul Cristescu, înlocuind regimentele decimate cu altele complete, intenţiona să continue atacul pentru a cuceri o poziţie cît mai bună, iar germanii, pe de altă parte, introduceau în luptă unităţi noi, în special corpul alpin, concentrîndu-şi atacul împotriva resturilor diviziilor 34 şi 71 ruse, mai ales în locul de legătură dintre divizia a 9-a română şi trupele ruse.
Lupta începe cu un duel de artilerie care ţine toată dimineaţa, infanteria română avînd ordin să treacă la ofensivă, la orele 16,30. Cu puţine minute înainte ca

infanteria română să pornească la atac, unităţile diviziei 71 ruse în--cep să se retragă, fără ca vecinul din stînga să fie avertizat. Scărişoreanu, comandantul diviziei 9, aduce din rezervă un batalion şi prelungeşte aripa dreaptă a diviziei pe unde nemţii începuseră să înainteze ; situaţia se deteriorează şi flancul drept al diviziei este ameninţat direct. Scărişoreanu face faţă atacului din flanc cu trei batalioane din regimentul 40, în prelungirea cărora, spre apus, în pădurea Călini, este trimis regimentul 35. Deoarece nemţii se apropiau de Mărăşeşti, ameninţînd spatele corpului 6 român. Scărişoreanu introduce în luptă ultima rezervă, regimentul 9 vînători, care ocupă o poziţie în faţa satului Mărăşeşti, între fabrica de zahăr şi locul în care se bifurcă linia ferată spre Panciu. Germanii sînt opriţi, soseşte încă un regiment român — 30, din divizia 13 — care prelungeşte şi mai mult dreapta armatei noastre, reuşind să stabilească legătura cu trupele ruse. Frontul era refăcut, primejdia care ameninţa corpul 6, înlăturată. în trecătoarea Oituzului. grupul Gerock nu înregistrează succese. Pierderile cele mai grele le înregistrează divizia a 9-a : 630 soldaţi. 143 ofiţeri, 135 mitraliere şi 10 tunuri distruse. Trupele germane se resimt în urma pierderilor suferite şi von Eben proiectează, pentru 30 iulie, ca efortul principal să fie făcut de corpul 18. în ziua de 29 iulie, generalul Cris-'tescu este înlocuit, la comanda armatei I-a, cu generalul Eremia Grigorescu, care comandase corpul 6.

în 30 iulie, primul atac îl suportă divizia a 5-a, iar la amiază, corpul 18 german atacă în direcţia Panciu, ofensiva acestuia este oprită pentru moment, dar după o nouă "pregătire de artilerie şi după ce sînt introduse în luptă moi unităţi din rezervă, germanii resping pe ruşi, ocupă o

serie de sate pe valea Putnei, iar în ziua de 31 iulie sînt ocupate Panciu, Crucea de Sus şi Şerbeşti. Stăpîni pe "valea Şuşiţei, germanii ajung pe înălţimile care mărginesc spre nord valea acestui pîrîu.
în urma avansului realizat, în zilele de 30—31 iulie, armata germană ameninţă flancurile celor două armate române. Comandantul armatei a IV-a ruse propune ca trupele române, care luptaseră pe valea Şiretului, să se retragă la nord de Mărăşeşti. Eremia Grigorescu nu este de acord, pentru că o asemenea acţiune ar fi dus la crearea amui gol între armata. I română şi armata a Vl-a rusă.

Marele cartier general este de acord cu punctul de vedere susţinut de Eremia Grigorescu şi hotărăşte ca Ragoza să fie înlocuit de generalul român, la comanda trupelor ruso-române de la Mărăşeşti. în acelaşi timp, corpul 5 român format din diviziile 10 şi 13, înlocuieşte în noaptea de 31 iulie — 1 august corpul 7 rus, iar corpul 8 rus intră sub comanda armatei I română.
în ziua de 1 august, Mackensen hotărăşte să se continue ofensiva în sectorul ocupat de corpul 8 rus şi în acelaşi timp să fie ocupată pădurea Prisaca, ce acoperea podul de la Cozmeşti, pe care veneau întăririle armatelor române. Divizia 13-a română ocupă poziţia de la „Răzoare", iar divizia 10 ajunge în spatele diviziei 11 ruse. După o puternică pregătire de artilerie, care durează toată dimineaţa zilei de 1 august, germanii pornesc la asalt, ruşii sînt respinşi de pe creastă şi coboară în valea Zăbrăuţu-lui. Regimentele diviziei 10 contraatacă, au loc iupte înverşunate între trupele române şi trupele germane, mare parte din ele aparţinînd corpului alpin. La

căderea serii lupta se opreşte pe creastă, germanii ocupînd cota 334, românii cota 302.
Pe aripa stînga a frontului, după pregătirea de artilerie, două divizii germane atacă divizia 5-a română cu scopul de a ocupa pădurea Prisaca şi podul peste Şiret, de la Cozmeşti. Divizia a 5-a română este măcinată aproape în întregime, pădurea Prisaca este ocupată de germani, dar intervenţia regimentelor 55 şi 54, din divizia 14, reuşeşte să oprească pe germani, respinge mai multe atacuri de noapte, iar podul de la Cozmeşti este aruncat în aer.
în zilele următoare, ofensiva germană se concentrează în sectorul satului Muncelul, unde Mackensen spera să rupă, în două, frontul ruso-român. Este atacat locul unde se face joncţiunea între divizia a 10-a română şi divizia a 15-a rusă, dar intervenţia regimentului 10 vînători şi aducerea în sprijin a artileriei — 10 baterii româneşti şi 3 ruse — opresc înaintarea corpului 18 german. în dreapta diviziei 15 rusă, germanii ocupă satul Muncelul, dar contraatacaţi de detaşamentul colonelului Alexiu şi de unităţi de cazaci, Muncelul este ocupat de infanteria română. A doua zi, 3 august, se duc lupte disperate pentru cucerirea satului Muncelul care rămîne pînă la urmă în stăpînirea noastră.

In urma pierderilor suferite, după lupte neîntrerupte de 11 zile, armata a IX-a germană este nevoită să înceteze eforturile sale ofensive şi să-şi regrupeze forţele în zilele de 4—5 august.
Eremia Grigorescu se pregăteşte pentru a opri o nouă ofensivă germană, dar şi pentru a trece la contraofensivă. Unităţile de artilerie grea sînt amplasate la nord-vest de Mărăşeşti, altele pe malul stîng al Şiretului, la Cozmeştii

din Deal şi la Furceni pentru a acoperi frontul armatei I, cele de pe malul stîng al apei, prin trageri de flanc.
Mackensen se hotărăşte să atace în ziua de 6 august. In aceeaşi zi grupul Gerock trebuia să pătrundă spre est pe valea Trotu.şului. Şocul loviturii armatelor germane avea să fie primit de divizia a 13-a română care ocupa un front ce începea la înălţimea satului Dumbrava, unde se făcea joncţiunea cu divizia a 10-a, ocolea pădurea Răzoare pc la vest şi sud, tăia calea ferată Panciu, unde se lega cu divizia a 9-a, care se afla la sud de Mărăşeşti, ocu-pînd fabrica de zahăr ; la răsărit de Mărăşeşti, divizia a 9-a făcea joncţiunea cu divizia 14. Rezerva armatei I-a o forma divizia 15 infanterie ; se aflau în refacere la Tecuci resturile diviziei 5 ; exista speranţa să sosească, la timp, pe cîmpul de luptă, o divizie de infanterie rusă.
Mackensen îşi propune să rupă rezistenţa armatei române în sectorul Mărăşeşti — pădurea Răzoare. Această misiune este încredinţată corpului 1, von Morgen. Cinci divizii participau la această operaţie, dispuse de la stînga la dreapta : divizia 13 austro-ungară, divizia 115 germană, care trebuia să rupă frontul la răsărit de pădurea Răzoare, divizia 12 bavareză, iar la sud de Mărăşeşti, divizia 76 germană ; în rezervă divizia 86 germană.
La 6.30, în ziua de 6 august, artileria germană îşi con-centrează focul asupra poziţiilor ocupate de divizia 13, la orele 9 focul se extinde spre răsărit în sectorul diviziei 9 şi asupra satului Mărăşeşti şi fabricii de zahăr. Artileria noastră răspunde, iar la orele 9 infanteria germană începe ofensiva pe tot frontul diviziilor 9, 13 şi 10, dar efortul principal are loc în sectorul diviziilor 13 şi 9. Divizia 76 germană reuşeşte, după mai multe atacuri, să ocupe

fabrica de zahăr, dar înaintarea ei este oprită la sud de satul Mărăşeşti şi orice încercări, de o parte şi de alta, de a modifica situaţia, eşuează.

Intre orele 9 şi 10 dimineaţa, două divizii inamice atacă; poziţiile ocupate de divizia 13. Divizia română dispune de 13 baterii româneşti şi 12 ruseşti, încît sarcina ofensivă a duşmanului este foarte dificilă, dar superioritatea numerică îi îngăduie acestuia să atace, val după val. reuşind în cele din urmă să ocupe prima linie a infanteriei române, la răsărit de „Răzoare" şi o parte din clădirile gării Mărăşeşti, dar nu şi gara. Pe aripa dreaptă a diviziei 13, atacul duşman este oprit la 700—800 de metri în faţa primei linii româneşti, dar la joncţiunea dintre regimentul 47 şi 51, germanii reuşesc să rupă apărarea românească, să ocupe o parte din pădurea Răzoare si să avanseze la răsărit de pădurea Răzoare spre cota 100. Cucerirea . acesteia însemna prăbuşirea rezistenţei prin posibilitatea care se crea pentru armata germană de a lovi din flanc şi spate divizia 9 şi 14. Sînt aruncate în luptă rezervele regimentelor, dar acestea nu pot opri înaintare.î şi se face apel la rezervele diviziei. Compania de mitraliere, comandată de căpitanul Ignat Grigore, reuşeşte să oprească,, prin focul nimicitor, înaintarea germanilor, timp de o oră, timp în care toţi membrii companiei, inclusiv ofiţerii, mor-cu mîna pe armă, sub mormanele de cadavre inamice. O companie a regimentului 51 încearcă să se opună, alte două companii, din acelaşi regiment, venind din viile-Negroponte, angajează o luptă disperată în jurul cotei 100..

Spre mijlocul zilei, cînd germanii erau ca şi siguri de-victorie, Eremia Grigorescu ordonă să se contraatace cu rezervele diviziei şi germanii, loviţi pe ambele flancuri, de două batalioane proaspete, susţinute de focul artileriei, care fusese adusă mult în faţă, apoi de încă un batalion, încearcă să reziste, dar lupta se angajează corp* la corp şi germanii sînt forţaţi să părăsească tot terenul, cucerit, între „Răzoare" şi viile Negroponte, regimentul 51. reocupîndu-şi poziţia iniţială. Comandantul diviziei a 13-a. îşi dă seama că trupele germane se retrag în dezordine,, cere vecinilor să contraatace şi face apel la rezervele corpului. Germanii sînt urmăriţi cu îndîrjire, prima poziţie-ocupată de germani, în dimineaţa zilei de 6 august, este asaltată de trupele române, care ajung, la orele 14, pe culmea Găvanul şi înaintează pînă în marginea satului Dumbrava. Germanii mai aveau în rezervă o divizie, ar-mata I-a nu mai avea aproape nici o unitate disponibilă,, din care pricină Eremia Grigorescu ordonă ca ofensiva să.

se oprească, să fie ocupate şi întărite noile poziţii, iar în unele sectoare să se reocupe poziţiile avute la începutul luptei.

Ofensiva germană, din 6 august, fusese oprită, iar, în unele sectoare, trupele române recuperaseră o parte din pămintul pierdut în timpul luptelor din zilele precedente. Comandantul armatei a IX-a, von Eben consideră că tru-pele au nevoie de odihnă, de regrupare, ,,o continuare a ofensivei nu mai păru oportună şi, în consecinţă, se or
doi ai ca deocamdată să se păstreze şi să se fortifice pozi-ţiile i ucerite".

O nouă încercare de a străpunge frontul românesc are loc între 15 şi 21 august, după care. cele două părţi trec pe

poziţii defensive. Von Morgen, comandantul corpului 1 este nevoit să recunoască faptul că : „Rezistenţa duşmanului, în special a românilor, a fost neobişnuit de dîrză şi s-a manifestat prin 61 de contraatacuri (pe frontul corpului său) în decursul celor 14 zile de luptă. Ele au dus mai ales la lupta cu baioneta. Acestea au pricinuit pierderi considerabile...".

Mackensen. supranumit şi „spărgătorul de fronturi", a fost nevoit să ordone trupelor sale să treacă pe poziţii defensive. Frontul n-a putut fi rupt nici în sectorul Mărăşe.şti. dar nici pe valea Oituzului. Planurile comandamentului german, de a infringe rezistenţa de pe frontul din sudul Moldovei, au eşuat datorită rezistenţei şi sacrificiilor făcute de armata română la Mărăşeşti. In felul acesta, se spulberau speranţele germanilor de a ajunge în Ucraina şi stăpîni pe răsăritul Europei, să poată rezista şi lua ofensiva pe frontul de vest.

Aşa cum remarca o publicaţie germană : „Comandamentul român putea să privească cu mulţumire la cele din urmă succese ale trupelor sale. care purtaseră greutatea principală a luptelor. Printr-o rezistenţă îndîrjită împotriva unei ofensive bine pregătite şi prin numeroase contraatacuri energice duse pînă la lupta corp la corp, fără .nici o consideraţie faţă de pierderile grele, diviziile ro-;mâne... au ştiut să apere patria lor".

CAMPANIA DIN FRANŢA

I

(1940)

După invadarea Poloniei, la 1 septembrie 1939, Anglia şi Franţa, conform angajamentelor pe care şi le asumaseră anterior, declară război Germaniei hitleriste la 3 septembrie.
In mai puţin de trei săptămîni armata polonă este scoasă din luptă, fără ca să primească nici un ajutor de la aliaţii săi, pentru că atunci cînd francezii se hotărăsc să intre în acţiune, practic, Polonia nu mai există.
Cum se explică rezerva păstrată de francezi pe plan militar ? Doi factori sînt decisivi : concepţia strategică a înaltului comandament francez şi insuficienta pregătire militară.
Primul război mondial a fost, cu excepţia frontului de răsărit, un război de poziţii. Orice încercare de a străpunge liniile inamice se lovea de o a doua linie de rezistenţă şi milioane de oameni, timp de cîţiva ani, s-au bătut în tranşee. In concluzie : şi un al doilea război mondial va fi tot un război de poziţii. Şi atunci a fost construită linia Maginot care acoperea graniţa franco-ger-mană numai pînă la Montmedy. In rest, partea cea mai vulnerabilă, cîmpia din nord, era neglijată pentru că acolo Franţa se mărginea cu Belgia. Faptul că în 1914 germanii au atacat prin Belgia nu era de natură să tulbure pe strategii francezi. Linia Maginot punea la adăpost teritoriul francez în sectorul în care nemţii puteau să atace direct. Forţe importante, cele mai bune trupe vor

fi concentrate în sectorul nordic, în flancul stîng pentru a opri pe germani în caz că vor ataca, totuşi, prin Belgia.
în principiu, concepţia conducătorilor militari francezi este defensivă. Cînd colonelul Charles de Gaulle publică: lucrarea Vers l'armee de metier (1934) prin care demonstra rolul blindatelor într-un viitor război, provoacă c> reacţie violentă mai ales din partea ofiţerilor. Generalii, condamnă sistemul, demonstrează că tancurile şi avioanele nu vor modifica modul de a duce războiul faţă de' 1914, totul rezumîndu-se în observaţiile unui general :-. „Germanii fiind în chip natural ofensivi, trebuie să aibă divizii blindate. Dar Franţa, paşnică şi defensivă, nu poate-fi decît contramotorizatoare". Leon Blum consideră că Republica însăşi e în pericol, iar ministrul de război lansează această observaţie de la tribuna adunării naţionale : „Cînd am consacrat atîtea eforturi pentru a construi c-barieră fortificată, s-ar putea crede că sîntem atît de nebuni pentru a ne deplasa în faţa acestei bariere, spre cine ştie ce aventură ?" Defensiva şi linia Maginot, devenita, fetiş, paralizează orice iniţiativă. Orice neîncredere manifestată faţă de linia Maginot, care este simbolul unei concepţii, este prompt pedepsită. Naţiunea franceză trebuia, să se simtă în siguranţă în spatele unui asemenea sistem, de apărare, savant conceput. Nimeni nu se gândeşte că un asemenea sistem poate fi evitat printr-un atac de învăluire purtat pe unul din flancuri sau că ar fi anihilat de aviaţie.
De aceea, deşi Franţa este aceea care declară război. Germaniei, în loc să treacă imediat la acţiune, aşteaptă ca duşmanul să atace. Pentru a cuceri Polonia, Hitler a. lăsat pe frontul de vest numai 11 divizii active, iar cele de rezervă, care urmau să ajungă pe poziţii, erau în curs. de

concentrare. Franţa dispunea de o sută de divizii. Ar fi fost o şansă favorabilă să atace, avînd în vedere această superioritate numerică ? Greu de spus, mai ales că generalii francezi nu au un plan pentru o eventuală ofensivă. Iar rapiditatea cu care este cucerită Polonia nu le dă răgazul să conceapă unul şi nici măcar nu constituie o lecţie pentru aceştia. Consecvent, comandamentul militar francez aşteaptă ca iniţiativa s-o ia adversarul.
Din punct de vedere al pregătirii militare, Generalul Weygand, unul dintre cei mai de seamă ofiţeri ai armate: franceze declară că „Armata franceză are o valoare mai

mare decît în oricare alt moment din istoria sa ; că posedă material de primă calitate, fortificaţii de prim ordin, un moral excelent şi un înalt comandament remarcabil. Nimeni dintre noi nu doreşte războiul, dar dacă vom fi obli-.gaţi să cîştigăm o nouă victorie, o vom cîştiga". O asemenea judecată de valoare se bizuia pe realitate 7 Nu. Ea reprezintă datoria pe care un general o arc fală de patria sa, să nu mineze moralul poporului său şi sa spere în victorie. Cum va declara în memoriile sale. W.eygand, de peste patru ani, nu ştia nimic din ce se întîmplă în armata franceză. Or în ultimii 7 ani nimeni nu se ^îndise.
.în Franţa, că va trebui să se pregătească serios cie război, în 1932 Daladier, ministru de război, cere concedierea a 3 000 de ofiţeri, pentru economii bugetare, si tot el propune printr-un deputat concedierea a încă 30 000 de oameni din personalul militar sau afectat armatei. La începutul războiului, 4/5 din armata franceză e formată din recruţi. Armata activă, în 1914, era formată clin 750 000 de oameni, iar cea din 1939 din 450 000. Sini şi mai

puţine cadre. Din 130 000 de ofiţeri, numai 28 000- sînt activi.
Observaţiile lui Paul Reynaud în legătură cu indiferenţa manifestată faţă de înarmarea ţării nu sînt luate în seamă de nimeni. în zadar încearcă să demonstreze că nu
-cu serpentine şi articole pariziene se va salva Franţa, nimeni nu aude. Producţia franceză de avioane scade, cînd cea germană este în plină expansiune. După intrarea în război o mare uzină de aviaţie franceză era aproape de faliment. Numai cinci-şase muncitori lucrau în cîte o hală imensă.
Dar să revenim la cifre. Uneori s-a exagerat inferioritatea franceză. Material de război există, dar e greoi sau învechit. Artileria franceză e mai numeroasă, dar cea mai mare parte e din 1918. Nu există decît un număr insuficient de tunuri antiaeriene. Tunurile antitanc sînt, de asemenea, foarte puţine. Cu cîtă artilerie au, generalii francezi sînt convinşi că pot opri tancurile germane. Minele antitanc nu preocupă pe inginerii francezi şi nici pistolul mitralieră. Puşca, puşca mitralieră, care este foarte bună, şi mitraliera, care este foarte grea, sînt socotite suficiente pentru a opri infanteria.
Trupe blindate. Ca blindaj şi armament, tancurile sau alte maşini blindate franceze nu sînt cu nimic inferioare celor germane. Numeric, francezii şi englezii sînt supe
252
riori. Germanii folosesc 2 574 de tancuri, în timp ce francezii au 2 475 plus 600 de blindate engleze. Superioritatea.: tancurilor germane stă în viteză şi rază de acţiune.
Situaţia este dezastruoasă, atunci cînd este vorba de aviaţie. Franţa posedă 580 avioane de vînătoare

moderne,. 96 avioane de bombardament, dintre care 26 erau moderne şi 300 aparate de recunoaştere. Anglia nu avea pe continent decît 300 de avioane, restul fiind păstrate pentru apărarea insulei. Germanii opuneau 1 500 avioane de vînătoare şi 3 500 de bombardament.

Dar. aşa cum remarca Raymond Cartier, „marea inferioritate a armatei franceze rezidă în mintea generalilor' săi''. înaltul comandament francez este împotriva folosirii, unor mari unităţi de tancuri. Forţele blindate sînt fărîmiţate, creîndu-se batalioane autonome, care erau ataşate şi subordonate unităţilor de infanterie, devenind, în felul,, acesta, elemente secundare de sprijinire a infanteriei. Abia la 16 ianuarie 1940, după experienţa polonă, sînt-create două divizii de tancuri, iar în luna martie, a treia,. în scopul de a restabili frontul. Din 2 500 de tancuri moderne, 1 200 erau împărţite în 27 batalioane repartizate armatelor aflate în linie.

Deci. inferioritate în aviaţie, inferioritate în modul cum.' generalii francezi concep folosirea tancurilor.

înainte de începerea ostilităţilor, comandamentul francez comite încă o gravă eroare. Pînă la declanşarea războiului, planul comandamentului francez era defensiv, sprijin indu-se pe linia Maginot, de la graniţa Elveţiei pînă la Montmedy ; de aici şi pînă la graniţa belgiană, Ardeniî; formau ei înşişi o poziţie uşor de apărat, greu de străbătut, pentru adversar ; spre nord, cîmpia trebuia apărată cucele mai bune şi numeroase forţe. Belgia fiind neutră, era: de aşteptat că germanii nu vor încălca neutralitatea acesteia. Dar dacă se repetă istoria primului război ? In 23: noiembrie 1939, la aproape trei luni de la declararea războiului are loc o discuţie la Arras, prin care aliaţii se hotărăsc să sprijine Belgia şi Olanda în cazul în

care sînt atacate. Ceea ce de fapt însemna un avans al forţelor-aliate de pe poziţiile pe care începuseră să le fortifice spre poziţii nefortificate, care nu se sprijineau pe nici un obstacol natural.
Din cele trei linii de apărare propuse : 1) Canalul Albert, cea mai apropiată de frontiera germană, 2) canaluL

Dyle acoperea Bruxelles, pornind de la Namur şi Anvers ;şi 3) Escaut — acoperea Gand şi Anvers — este acceptată linia de mijloc. Canalul Albert urma să fie apărat de cele 22 divizii belgiene. Bătălia avea să se decidă în nordul Franţei, în Belgia şi Olanda. în consecinţă, armata a Vll-a franceză, de sub comanda generalului Giraud, care se afla în rezervă la Reims, avînd posibilitatea să intervină din poziţia centrală în care se afla în orice punct ameninţat al frontului, este deplasată spre nord-est cu misiunea de a interveni în Olanda. în felul acesta, statul major francez se dispensează de singura rezervă pe care o posedă. Protestele unor generali nu au darul să schimbe hotărîrea generalului Gamelin, comandant şef al armatei.
Odată adoptat acest plan, Gamelin declară unui diplomat că ar oferi un miliard de franci germanilor ca să atace. La 16 martie 1940, acelaşi general. într-Un memoriu prezentat guvernului, consideră că singura problemă care se pune pentru moment este aceea de a-i forţa pe germani să se bată. Memoriul cuprinde date, care dacă n-ar fi păstrate în scris şi autentificate cu ştampilele de origoare, par de domeniul visului. După Gamelin trebuia "bombardat Baku şi Batum ca să-i forţezi pe germani să lupte ! Să blocheze Suedia pentru ca nemţii să nu se mai poată aproviziona cu fier !

Aceasta este gîndlrea militară a unui comandant şef ! Dealtfel nu se preconizaseră aceleaşi măsuri, plus ocuparea Greciei, blocarea Dunării şi a Mării Negre şi scoaterea din uz a rafinăriilor şi petrolului românesc ?
Planuri de a bloca Germania, prin Transcaucazia, fără ca să se pună şi întrebarea : cum vor reacţiona ţările atacate de aliaţi ? Dacă toţi ar fi pornit împotriva Franţei şi Angliei ?
Dar guvernul este mai prudent decît generalii. Să se aştepte ! Deocamdată un lucru e sigur : trupele franco-engleze nu au voie să pătrundă pe teritoriul belgian. Iar iarna trece, fără ca să se întîmple nimic deosebit, în afară de alarma provocată de aterizarea forţată a unui avion german în Belgia, la 10 ianuarie, cu un ofiţer care avea planurile de atac germane asupra lui. Din aceste planuri reiese limpede că Olanda şi Belgia vor fi atacate. Pentru aliaţi, problema era clară : ofensiva germană se va desfăşura aproximativ ca în 1914. Atacul s-ar putea să înceapă la 14 ianuarie. Belgienii ezită să deschidă frontiera

aliaţilor săi. Cum ninge zdravăn, devine evident că o ofensivă nu poate fi luată pe o asemenea vreme. Deci aliaţii să aştepte la frontiera belgiană. Ce se petrece în tabăra adversă ?
Pînă la venirea lui Hitler la putere (1933), Germania nu avea voie să întreţină o armată mai mare de 100 000 de oameni, să construiască tancuri şi avioane. Ofiţerii germari studiază lucrările străine de artă şi tehnică militară, pentru armamentul pe care nu-1 au. Lucrările lui Liddell-Hart, Fuller, Martel, Emainsberger cuprind teorii preţioase despre folosirea tancurilor. Cartea generalului italian G. Douhet (1921) demonstrează rolul aviaţiei într-un viitor

război. Ofiţerii germani caută să înţeleagă cauzele înfrângerii lor din 1914—1918 şi să găsească soluţii noi. Aceasta nu înseamnă că toţi sînt dispuşi să accepte cele mai noi teorii.
1929 — un exerciţiu fără trupe. Guderian foloseşte o divizie de tancuri şi jocul este cîştigat de blindatele care existau numai in imaginaţia acestuia.
1931. — Guderian este numit comandantul unui batalion motorizat. Compania de tancuri anticar foloseşte material lemnos, în afara şinelor de pe roţi ; compania de tancuri este purtată pe biciclete : blindajul din carton presat. Generalul von Fritsch consideră că armata blindată este o himeră, un alt general vrea, în loc de motoare, cai. cavalerie ca în alte timpuri ; altul nu concepe o armată de tancuri pentru că nu vede cum o asemenea armată ar putea da onorul în mod corect la paradă !
Sînt unii care aprobă ideile lui Guderian. Cînd Hitler ajunge la putere, unul dintre aceştia devine consilierul militar al dictatorului şi mijloceşte o întrevedere între Guderian şi şeful statului. „Iată ce-mi trebuie ! Iată de ce am nevoie", declară Hitler.
1934 — începe reînarmarea ; în 16 martie 1935 Hitler anunţă că Germania îşi arogă dreptul de a se înarma în funcţie de nevoile sale.
înarmarea Germaniei se face în mod accelerat. Toate resursele ţării sînt concentrate în această direcţie. La 6 luni de la restabilirea serviciului militar obligatoriu sînt create trei divizii de tancuri. Guderian comandă una dintre ele. Eforturi mari se fac pentru construirea unei aviaţii. Milch este cel care atrage atenţia asupra cooperării dintre tancuri şi aviaţie.

In 1934 apare cartea lui de Gaulle despre armata viitorului.
în 1936—37 apare cartea lui Guderian despre tancuri : Achlung ! Panzer. Ideile sînt aceleaşi. Numai tancurile sînt capabile să pătrundă adînc în teritoriul inamic, să dezorganizeze aprovizionarea armatei adverse, să distrugă punctele de comandă, să arunce panică peste tot. Dar, după Guderian „o condiţie esenţială a victoriei este gruparea diviziilor blindate. Acestea nu trebuiesc nici răspîndite, nici angajate izolat. Pentru executarea marilor operaţii decisive, nu masa infanteriei ci masa de tancuri vor desăvîrşi opera".
Războiul civil din Spania demonstrează utilitatea cooperării blindatelor cu avioanele. Anschlussul. ocuparea Cehoslovaciei şi războiul din Polonia sînt etape succesive cînd se verifică modul în care trebuiesc utilizate blindatele.
Hitler este receptiv faţă de teoriile noi în legătură cu. folosirea tancurilor şi a avioanelor. îşi dă seama că nu poate cîştiga cu vechile metode şi mijloace, si caută cu fervoare altele noi, pentru că este obsedat că numai el este capabil să ducă Germania la victorie. Iată ce spune despre el însuşi : ,,între factorii favorabili în situaţia actuală trebuie să socotesc pe propria mea persoană şi s-o calific cu toată modestia : sînt de neînlocuit. Nimeni nu mă poate înlocui, nici militar, nici civil. Sînt conştient de inteligenţa mea şi de forţa mea de decizie. Voi termina războiul numai prin distrugerea duşmanului. Nu voi accepta nici un acord. Voi lupta fără să capitulez. Destinul Reich-ului depinde de mine şi numai de mine". în afara cauzelor profunde de ordin economice, politic şi social, care împingeau ţările imperialiste spre un al doilea război

mondial, faptul că acesta începe în 1939 şi numai tîr-ziu a depins de Hitler. Dictatorul avea impresia că îmbătrîneşte. în ciuda rapoartelor pe care unii economişti şi militari i le adresează, arătînd că Germania este pregătită,, pe mare, pe apă şi pe uscat, pentru un război mondial, numai peste cinci ani, nu schimbă hotărîrea acestuia.

în 1939, Germania avea o oarecare superioritate materială, în ceea ce priveşte pregătirea de război, faţă de-Franţa şi Anglia. Această superioritate şi geniul său aveau să decidă victoria. Altfel se crea răgazul necesar pentru, ceilalţi ca să ajungă din urmă Germania, ca pregătire militară. Hitler a mai crezut şi in neintervenţia Angliei. Şi, spre deosebire de primul război mondial, Hitler intenţiona să se lupte numai pe un singur front. Aşa s-a întîmplat în Polonia. După căderea acesteia a încercat o înţelegere cu Anglia şi Franţa, dar mai ales spera ca Anglia să fie de acord cu încheierea ostilităţilor. Neizbutind, atunci s-a hotărît să atace Franţa. Căderea acesteia va influenţa atitudinea Angliei.

Nici nu se încheiaseră bine operaţiunile din Polonia şi Hitler cere statului său major un plan pentru a ataca Franţa, . în octombrie 1939. Discuţii furtunoase cu şefii armatei, von Brauchitsch, comandantul forţelor terestre prezentîndu-şi demisia, pe care Hitler nu i-o acceptă. în grabă, aceştia alcătuiesc un plan care seamănă mult cu planul von Schlieffen. Hitler este nemulţumit. Vremeploioasă determină amînarea oricărei iniţiative. La 12 noiembrie 1939. o telegramă a lui Hitler, cere ca o ofensivă puternică să fie pornită în direcţia Sedanului. Un grup motorizat, format din corpul XIX, cu diviziile a 2-a şi a 10-a de blindate, cu o divizie motorizate, cu divizia

„Leibstandarte Adolf Hitler" şi regimentul ,,Gross Deutschland" trebuia să „ajungă prin surprindere pe malul apusean al Meusei la sud-est de Sedan".
Stupoare ! însuşi şeful statului major, generalul Haider, consideră un atac în direcţia Sedanului ca o aventură.
între timp. şeful statului major al grupului de armate A. comandate de generalul Rundstedt, generalul von Manstein se gîndeşte la aceeaşi posibilitate : de a străbate Ardenii, acţiunea în sine constituind o surpriză, şi să traverseze Meuse lingă Sedan, acolo unde se termină linia Maginot, şi să rupă în două frontul francez. Manstein îl cheamă pe Guderian şi îi cere, ca specialist, să studieze această variantă. Guderian consideră că planul este realizabil, cu o singură condiţie : la această acţiune să participe cît mai multe blindate, dacă se poate toate tancurile de care dispune armata germană. Mastein înaintează un memoriu înaltului comandament (O.K.W. = Oberkommando der Wermacht) semnat de Rundstedt, care este primit defavorabil. Manstein revine cu alte memorii pînă cînd. la 9 februarie, este numit comandantul unui corp de armată în Pomerania. în felul acesta, cel mai bun strateg al Wermachtului nu participă la bătălia pe care o gîndise paralel cu Hitler.

In urma memoriilor lui Manstein, la 7 februarie are loc un joc-şcoală la Maienţa. Rezultatele sînt favorabile' planului Manstein. dar i se dă dreptate şi lui Guderian : era nevoie de mai multe tancuri. Un nou joc-şcoală are' loc în 14 februarie. De data aceasta se pune problema dacă blindatele vor trece Meuse, sau e mai bine să se aştepte infanteria şi, după cucerirea unor capete de pod de către aceasta, blindatele să pornească din nou la atac.

Rundstedt este prudent. Guderian consideră că trecerea; Meusei o pot face blindatele.
Ca să-şi ia corpul în primire, Manstein trebuie să se prezinte la Hitler. La 17 februarie Manstein ii expune lui Hitler planul jsău. înţelegerea dintre cei doi este deplină.
La 15 martie sînt convocaţi, la Cancelaria Reichului, Rundstedt, von Kleist. comandantul grupului de blindate — omul despre care Guderian spunea că nu manifestase pînă atunci o simpatie specială pentru această armă — şi alţi şefi ai armatelor din vest.
Guderian îşi expune planul : în prima zi. înaintînd petrei coloane va trece frontiera Luxemburgului şi va atinge pe cea a Belgiei, pe care o va depăşi în aceeaşi zi ; în ziua a doua va depăşi Neufchâteau ; în ziua a treia va ajunge la Bouillon şi va traversa Semois : în ziua a patra va ajunge la Meuse ; în ziua a cincea rîul va fi trecut şi se va stabili un cap de pod.
Von Bock consideră himerică o asemenea acţiune care-trece la 15 km de linia Maginot, într-o vreme în care avia-ţia poate interveni etc. ...
Haider cere să se oprească pe Meuse şi aici să se aştepte infanteria.
în momentul în care Guderian afirmă că va trece Meuser Hitler îl întreabă : ,,Şi după aceea ce veţi face ?" Guderian îi spune că dacă nu se opune nimeni, el va continua ofensiva spre vest. Cere ca O.K.W. să precizeze dacă se va îndrepta spre Paris sau spre Amiens. Opinia lui e să pornească spre Amiens şi. de aici, să ajungă la Canalul Mînecii. Hitler aprobă, dînd din cap.
Acest plan simplu este privit cu suspiciune de toţi ge-neralii nemţi. Nu cred în el decît trei oameni : Hitler. Manstein şi Guderian. Hitler îl completează, ordonînd un

atac prin Olanda şi Belgia. Trei divizii blindate — din zece — vor participa la această acţiune. Guderian nu este de acord dar, pentru a-i atrage pe aliaţi în spre nord, în Belgia şi Olanda, era necesar să-i facă să creadă că atacul principal german se va produce pe această direcţie.

Manstein concepuse o singură acţiune ofensivă care anihila toate forţele adversarului. în urma tancurilor, diviziile motorizate trebuiau să atace spre Reims, Laon, Sois-son, să anihileze orice tentativă franceză de a stabili un front. Hitler concepe planul în doi timpi. Unul, nimicirea şi distrugerea forţelor din nordul Franţei, Belgia şi Olanda. Doi. încercuirea armatei franceze care va fi constrînsă să lupte cu spatele la linia Maginot.

Guderian crede în succes pentru că cunoaşte concepţia de luptă a adversarului, care urma o schemă stereotipă : pregătirea de artilerie, atac ofensiv, organizarea apărării, încet şi metodic, fără nici un risc. Iar Hitler afirmă că va ademeni Franţa să părăsească linia Maginot, fără ca Germania să piardă un singur soldat.

Guderian visa ca tancurile lui să joace rolul cavaleriei franceze de sub comanda lui Murat în 1806, în timp ce Gamelin demonstra prudenţa generalului prusac în lupta de la Jena !

Starea timpului, nefavorabilă, a determinat amînarea campaniei din vest, toată toamna lui 1939 şi iarna lui 1940. Cum Hitler era informat despre intenţiile aliaţilor de a bloca legăturile dintre Germania şi Peninsula Scandinavici, la 9 aprilie are loc debarcarea trupelor germane în Norvegia şi ocuparea acestei ţări. La 9 iunie, ostilităţile din Norvegia erau încheiate.

între timp începea campania din Franţa.

Dispozitivul armatelor angajate în bătălia Franţei.

Armata germană : Grupul de armate B, sub comanda generalului von Bock, se întinde de la Marea Nordului la Aix-la-Chapelle. Acest grup este format din :. armata a XVIII-a (generalul von Kiichler) cu o divizie blindată în faţa Olandei ;
armata a VI-a (generalul von Reichenau) formată din trei corpuri obişnuite, un corp blindat (generalul Hoppner) — format din două divizii şi două flote aeriene — (generalii Kesselring şi Sperie).
Grupul de armate A, sub comanda generalului von Rundstedt, de la Aix-la-Chapelle la Treves (Trier), formează centrul armatei germane şi este alcătuit din :
armata a IV-a (generalul von Kliige), între Namur şi Givet, cu trei corpuri obişnuite şi corpul 39 blindat (generalul Schmidt), format din diviziile blindate a 5-a şi a 7-a, ultima sub comanda lui Rommel.
Grupul de blindate von Kleist. alcătuit din corpul 41 blindate (general Reinhardt), cu două divizii blindate, a 6-a şi a 8-a ; corpul 19 blindate (general Guderian), format din diviziile blindate 1. a 2-a şi a 10-a : un corp motorizat, format din trei divizii şi o flotă aeriană în legătură cu blindatele.
Armata a XII-a (generalul List) armată de acoperire cu faţa spre sud.
Armata a XVI-a (generalul Busch), armată de acoperire cu faţa spre sud. Două flote aeriene
Grupul de armate C, sub comanda generalului Ritter von Leeb, format din :
armata I (generalul von Witzleben) în faţa liniei Ma-ginot ;
armata a Vll-a (generalul Dolmann) — pe Rin ; o flotă aeriană.

Din felul cum sînt amplasate corpurile de armate se \-ede că pe Rin şi în faţa liniei Maginot. germanii au forţe de acoperire, că grosul forţelor se află la centru, unde se află cele mai numeroase unităţi blindate, sub comanda unora dintre cei mai buni generali ai armatei germane. Grupul de nord era suficient de puternic pentru a infringe rezistenţa olandeză şi belgiană. Lovitura hotărî-toare era proiectată pe centru.
Din 3 500 000 mobilizaţi şi dintr-un total de 165 de divizii cîte avea Germania, la 10 mai erau pregătite pentru a participa la operaţii 80 de divizii de infanterie. 10 divizii de tancuri şi patru divizii motorizate. In rezervă erau 38 de divizii de infanterie şi o divizie de blindate.
Armatele aliate :
Grupul de armate nr. 1, sub comanda generalului Bil-lotte, ocupa frontul de la Marea Mînecii pînă la Longwy şi era format din :
armata a Vll-a (generalul Giraud) de la mare la Lille : Corpul expediţionar englez (lord Gort) în regiunea oraşului Lille ;
armata I (generalul Blanchard) în continuare pe graniţa belgiană ;
armata a IX-a (general Corap) în faţa Ardenilor armata a II-a (general Huntzinger) în faţa pasului de la Arlon

Grupul de armate nr. 2, sub comanda generalului Pre-telat, între Longwy şi Selestat, în Alsacia, era format din : armata a Ill-a (general Conde) în zona oraşului Metz armata a IV-a (generalul Requin) în faţa regiunii Sarre, armata a V-a (generalul Bourret) în regiunea oraşului Strassbourg.

Grupul de armate nr. 3, sub comanda generalului Bes-son era format din :
armata a VIII-a (general Garchery) în regiunea Belfort
armata a Vl-a (general Touchon) în rezervă, pentru a preveni o invazie germană prin Elveţia.
In regiunea Ardenilor, unde avea să se decidă soarta campaniei, francezii au 11 divizii, în timp ce germanii au 28 de divizii dintre care 7 sînt de tancuri.
Desi pare paradoxal, germanii vor reuşi atacul prin surprindere. în ciuda faptului că înaltul comandament francez este informat de data şi locul pe unde va începe atacul La 1 mai ataşatul militar francez din Berna anunţa că atacul german se va produce între 8 şi 10 mai, efortul principal fiind făcut în direcţia Sedanului. Alte ştiri confirmă nota ataşatului militar de la Berna. Mai mult decît atît. Haider, şeful statului major german face în aşa fel încît regele Belgiei să fie anunţat despre invadarea Belgiei, iar în 9 mai, Canaris, şeful serviciului secret al O.K.W.. facilitează informarea ataşatului militar olandez din Berlin că Olanda va fi invadată.
Trădare ? Sau capcană întinsă aliaţilor ? în planul lui Hitler se preconiza atragerea cît mai multor forţe aliate în Belgia şi Olanda. Cu toate că aliaţii ştiau cu aproximaţie ziua în care vor începe ostilităţile, ei sînt pregătiţi să primească atacul pe poziţiile din Franţa, iar Hitler vroia să-i atragă în cîmp deschis sau oricum în locuri nefortificate, trupele adverse să fie surprinse în mişcare. Douăzeci de ani generalii francezi au conceput războiul de poziţii şi, în ziua de 10 mai 1940, cînd războiul începe, trupele franceze primesc ordin să treacă frontiera Belgiei şi să se stabilească pe linia Dyle. unde nu există nici o tranşee, nici un obstacol natural, ci cîmpia întinsă ca în

palmă şi o linie de sîrmă ghimpată, în faţa căreia pămân-tul fusese minat. în aceeaşi zi armata a Vll-a (general Giraud, primeşte ordinul să se deplaseze în Olanda pentru a sprijjni trupele olandeze).
Dar, aşa cum afirmă Guderian, germanii cunoşteau aproape în întregime sistemul de fortificaţii belgiene şi olandeze. De aceea surpriza de mari proporţii se petrece în Olanda şi în Belgia. în Olanda sînt lansaţi peste 4 000 de paraşutişti care ocupă podurile mai importante, distrug nodurile de comunicaţii, în timp ce un bombardament susţinut împiedică organizarea oricărei rezistenţe. în seara zilei de 10 mai elemente ale armatei Giraud ajung în Olanda, dar divizia 9 blindată germană este deja prezentă pe locurile pe care armata lui Giraud trebuie să le ocupe.
în Belgia situaţia se deteriorează din prima zi de război. Canalul Albert, linia de apărare a belgienilor este depăşită în cîteva ore, podurile sînt cucerite de germani, iar fortul Eben-Emael este capturat de paraşutişti. O linie de apărare care, în concepţia aliaţilor, trebuia să reziste o săptămînă, în care timp trupele franco-britanice aveau posibilitatea să vină în ajutor, cade în patru ore de la începutul războiului.
In centru, la orele 5,35, grupul de tancuri von Kleist trece frontiera Luxemburgului, iar seara este forţată frontiera belgiană. Din pricina drumului nu se poate avansa prea mult. Guderian realizase exact atîta cît promisese, pentru prima zi de război, la conferinţa din 15 martie.
A doua zi a războiului, Giraud e forţat să înceapă re-tragerea, în regiunea canalului Albert, generalul Georges, care primise comanda sectorului de nord-est, cerc aviaţiei să distrugă podurile de pe canal pentru a împiedica

înaintarea inamicului, în interiorul Belgiei. Toate bombardierele franceze, afară de unul, sînt lovite, încît, de a doua zi, armata aliată dispune numai de un singur aparat de bombardament.
Generalul Prioux, care trebuia să-1 oprească pe inamic în zona Gembloux, pentru a îngădui trupelor aliate să se instaleze pe linia Dyle, este atacat de două divizii de tancuri sprijinite de aviaţie. Tancurile franceze, dispersate în mici unităţi, nu pot face faţă atacului în masă al blindatelor germane. Prioux cere permisiunea să se retragă, iar trupele franco-britanice să rămînă pe linia Escaut. Billotte nu este de acord şi ordonă trupelor franceze să înainteze acolo unde dorea Hitler, ca ele să se găsească în faza decisivă a bătăliei.
Pe centru, Guderian depăşeşte cîmpurile de mine din zona de rezistenţă belgiană şi, la prînz, divizia 1 de tancuri atacă şi cucereşte Neufchâteau, iar seara ajunge la Bouillon. Orarul fixat de Guderian însuşi este respectat cu stricteţe.
în sectorul nord al grupului de armate Rundstedt, din care face parte şi corpul lui Guderian, divizia a 7-a de tancuri, sub comanda lui Rommel, înregistrează un avans rapid spre Dinant, depăşindu-şi vecinii.
In ziua de 12 mai, armata olandeză este încercuită. Se dau lupte disperate în Belgia. Planul german se realiza fără ca aliaţii să-şi dea seama de sensul exact al ofensivei germane. Aceştia sînt convinşi că efortul principal trebuie să fie făcut în Belgia şi propaganda hitleristă îi ajută să persiste în credinţa lor eronată. Se acordă multă atenţie evenimentelor din Olanda şi Belgia, nu se spune nimic despre ce se petrece pe frontul principal din Ar-deni. De aceea, comandamentul francez depune eforturi pentru

concentrarea cît mai multor trupe în sectorul de nord al frontului. Pentru a încuraja această acţiune, aviaţia germană nu atacă trupele franceze care se concentrează în Belgia, în primele două zile ale campaniei. în ziua de 12 mai, însă, aviaţia intră în acţiune şi efectele produse de atacurile acesteia sînt dezastruoase. Lipsite de adăpost, trupele aliate înregistrează pierderi în oameni, dar cu urmări profunde este demoralizarea totală a acestora. Pe lîngă faptul că atacurile aviaţiei paralizează şi dezorganizează acţiunile unităţilor din prima linie, atacurile lor distrug noduri de comunicaţii, poduri, atacă marile aglomerări de oameni şi liniile fortificate, semănînd panică în adîncime.

Infanteria germană trece şi ea la atac, în masă, în Belgia. La Liege şi Tongres frontul belgian este rupt, la sud de Namur germanii iau contact cu trupele franceze.

In aceeaşi zi Guderian cucereşte Bouillon şi la 7,45 continuă atacul spre Sedan, dar drumul este minat şi înaintarea se face lent. Guderian este chemat de von Kleist care-i transmite ordinul lui Hitler, de a trece Meuse, a doua zi.

La 12 mai, la orele 16, unităţile diviziei a 7-a de tancuri ajung pe marginile fluviului. A doua zi oraşul Rotterdam capitulează. O parte din flota aeriană a grupului de armate von Bock este transferată grupului comandat de von Rundstedt.

în Belgia, trupele care trebuiau să se deplaseze spre aliniamentul Dyle, ajung, în urma unor marşuri lungi, obositoare, pe poziţii, exact în momentul în care corpul lui Prioux se retrage, urmărit de tancurile si aviaţia inamică. Gamelin consideră că momentul decisiv al bătăliei a sosit şi dă ordine în consecinţă. Inamicul nu trebuie lăsat să

treacă în nici un chip. 12 divizii, elita armatei franceze, acoperă un front de 50 de kilometri, in timp ce în flancul sting, 9 divizii engleze se întind pe 30 de kilometri.
Lovitura principală se produce acolo unde Gamelin şi subordonaţii săi nu o aşteptau. încă din zorii zilei de 13 mai, Rommel pregăteşte traversarea Meusei la nord şi sud de Dinant. Generalul german se aTlă în rîndul primilor trăgători care traversează rîul.
Efortul principal are loc însă în sectorul .Seclanului. Guderian concentrează pe spaţii mici toată puterea de foc disponibilă — tunuri anti-car, antiaeriene, tunurile tancurilor — şi, după pregătirea de artilerie, urmează atacurile succesive ale escadrilelor de avioane timp de patru ore, de la 12 la 16. în tot acest timp nici un avion francez nu apare pe cer.
La orele 16, sub privirile lui Rundstedt, germanii atacă Sedanul şi traversează Meuse. Deşi acţiunea are loc în cîmp deschis, pierderile germanilor sînt minime, din două motive : trupele adverse sînt formate din rezervişti şi nu au nici forţa nici materialul necesar pentru a opune o rezistenţă serioasă, deşi se luptă cu disperare, iar cazematele şi fortificaţiile din beton fuseseră scoase din uz de tunurile antiaeriene şi anti-car şi de atacurile în picaj ale Stukas-urilor. Guderian trece fluviul cu barca- şi, dîn-du-şi seama că în faţa sa nu sînt forţe considerabile, lansează tancurile spre Wadelincourt. Guderian devansa cu o zi planul expus şi susţinut de el la 15 martie.
Dar capul de pod realizat în ziua de 13 este încă mic. în dimineaţa zilei de 14, divizia 1 de tancuri, care trecuse prima Meuse, primeşte ordin să atace spre vest, cucereşte Chemery. mii de prizonieri sînt capturaţi. Anunţîndu-se un atac din direcţia Stonne, tancurile

disponibile din divizia 1 sînt dirijate spre această localitate. în momentul

în care divizia a 10-a trece fluviul, este îndreptată tot spre Stonne împreună cu regimentul Gross-Deutschland.
Intre timp. Gamelin este informat că, între Dinant şi Sedan nemţii au stabilit capete de pod pe care continuă să le lărgească. Se dă ordin aviaţiei să intervină şi să distrugă podurile de la Sedan. Aviaţia franceză atacă curajos, dar sînt pierdute aproape 150 de avioane, fără să fi împiedicat traversarea Meusei.
Aviaţia germană atacă statele majore ale armatei Co-rap. bombardează nodurile de comunicaţie, rezervele care sînt dirijate spre front, artileria este paralizată. Armata a IX-a (Huntzinger) este străpunsă pe o lărgime de 16 km. Comandantul armatei nu ştie ce să facă, să se retragă spre vest sau să protejeze linia Maginot, care la rîndul ei fusele construită pentru a proteja armata franceză. Armata Corap cedează 50 de km şi, din seara zilei de 14, cu greu se mai poate vorbi de o armată.
în sfîrşit, diviziile de tancuri franceze, constituite pentru a restabili frontul, sînt trimise pe calea ferată în zona periclitată. în 14, divizia I primeşte ordin să înainteze în direcţia Dinant. Divizia a III-a ajunge în zona armatei a IX-a şi primele elemente sînt angajate la Chemery, celelalte la Stonne. Frontul francez părea restabilit. Au loc lupte îndîrjite în jurul localităţii Stonne, care este ocupată de mai multe ori de francezi şi de germani. în cele din urmă, ultimii reuşesc să se instaleze şi să reziste în Stonne.
în momentul în care divizia a 2-a de tancuri trece Meuse, Guderian ezită ; dar, pînă la urmă, în ciuda contraatacu-

rilor franceze, divizia este lansată spre vest, pentru a desăvîrşi împreună cu divizia 1 ruperea frontului francez.
A doua zi von Kleist îi cere lui Guderian să oprească înaintarea. Atacurile franceze din regiunea Stonne sînt alarmante. Prudent era să se întărească pe poziţiile ocupate. Guderian se duce la punctul de comandă al grupului şi după o discuţie furtunoasă cu von Kleist, reuşeşte să obţină îngăduinţa de a continua înaintarea încă 24 de ore. în acelaşi timp comandantul diviziei a 3-a blindate, franceze, care trebuia să oprească ofensiva lui Guderian, se află la punctul de comandă al corpului de armată Flavigny şi cînd comandantul acestuia îi cere să atace imediat, comandantul blindatelor franceze, în ciuda ordinelor şi ameninţărilor, imperturbabil, răspunde că are nevoie

de 10 ore pentru a organiza un atac ! Peste 10 ore, Guderian se îndrepta spre Laon.
Rommel, la orele 9 dimineaţa, începe cursa spre Philippeville cu 65 km pe oră. Adversarul său direct străbătuse în ziua precedentă 30 km în şapte ore ! Deci, în ziua decisivă, în loc să se afle în fruntea trupelor pentru a vedea care este situaţia şi să atace cu toate forţele, generalul Bruneau căuta pe comandantul de corp ca să-i primească ordinele, de care este nemulţumit, din care pricină îl caută pe generalul care comandă armata pentru a corecta ordinele generalului de corp. Dealtfel, indiferent ce ordin va fi primit, tancurile diviziei I nu aveau benzină, deci nu pot ataca decît a doua zi. Şi într-adevăr, a doua zi la Flavion are loc întîlnirea între divizia i blindate franceze şi tancurile germane. Lupta este angajată de francezi pe batalioane. Unele sînt distruse complet, altele sînt reduse la 20 de tancuri de batalion. Resturile diviziei primesc

ordin să se retragă spre Beaumont, dar încercuite de Rommel, care trecuse de Flavion, sînt atacate din nou. în seara zilei de 15, divizia 1 blindată franceză este scoasă din luptă. Rommel ajunge la 5 km de Philippeville, aflîndu-se în fruntea diviziei deşi fusese rănit cu o zi mai înainte.
în ziua de 16 mai, corpul lui Guderian şi Reinhardt fac joncţiunea la Montcornet, 20 km depărtare de Laon.
în rîndul armatelor franceze, afectate de atacul tancurilor germane, începe dezordinea. Ordine noi anulează dispoziţii date cu puţin timp mai înainte, ordine contradictorii, unităţi mari nu ştiu exact încotro să înainteze. Corap este înlocuit cu- Giraud. în Belgia. Gamelin ordonase retragerea tuturor forţelor combatante. Armata a IX-a continuă să se retragă, Gamelin cere englezilor avioane, dar aceştia nu trimit. Luptele din jurul localităţii Stonne dau iluzia comandamentului francez că ofensiva germană ar putea fi oprită. De Gaulle este chemat să constituie a patra divizie blindată şi să aplice în practică teoriile pe care le susţinuse, în condiţii în care numai în teorie se mai putea susţine ceva !
Dar în această zi decisivă, de 16 mai, corpul 19 Guderian ajunge la Marle, iar corpul lui Reinhardt la Auben-ton, pe Oise.. De Gaulle şi divizia a Il-a blindate primesc ordin să atace în direcţia Montcornet, pentru a opri înaintarea grupului de tancuri von Kleist. în momentul în

oare trebuia să intre în acţiune, divizia a II-a primeşte ordin să se replieze pe Oise şi să bareze drumurile spre vest, ceea ce de fapt însemna răspîndirea pe un spaţiu vast a unui număr mic de tancuri. Incapacitatea comandamentului francez duce la anihilarea uneia dintre marile sale unităţi blindate, şi cum remarca, ironic,

Raymond Cartier, în loc să restabilească situaţia, o divizie de tancuri se transforma în paznic de drumuri.
în noaptea de 16 spre 17, Rommel realizează una dintre cele mai strălucite acţiuni ale campaniei. La căderea nopţii, divizia a 7-a porneşte spre vest. în faţă se aflau fortificaţiile de la graniţa Franţei. Sub lumina lunii, avansul tancurilor se face rapid în această zonă şi abia după cîţiva kilometri francezii trag, germanii ripostează, mărind viteza tancurilor, pînă reuşesc să depăşească fortificaţiile franceze. în continuare sînt ocolite marile localităţi şi, în dimineaţa zilei de 17, divizia a 7-a se afla în Avesne, depăşind cu mult flancul armatei I franceze.
într-o noapte fuseseră străbătuţi 120 km, divizia pierduse 35 de oameni, avea 59 de răniţi şi capturase 10 000 prizonieri şi 100 de tancuri.
în aceeaşi zi von Kleist îi cere lui Guderian să se oprească. Acesta merge la punctul de comandă şi, nereu-•şind să-1 convingă pe Kleist, îşi dă demisia, care este primită. Prin radio i se anunţă iui von Rundstedt demisia, pe care comandantul grupului de armate o anulează pînă la noi ordine, rămînînd ca von List, comandantul armatei a 12-a, să rezolve incidentul. List înţelege intenţiile lui Guderian, dar ordinul venise de la O.K.H. îi îngăduie totuşi lui Guderian să continue ,,să împingă înainte recunoaşteri puternice de luptă", cu condiţia ca punctul de comandă al corpului să rămînă pe loc. Guderian porneşte cu toate forţele spre Oise şi, pentru a nu fi reperat de serviciile de informaţii ale O.K.H. şi O.K.W., ţine legătura cu propriul său punct de comandă, prin fir. A doua zi, Oise era depăşită şi Saint-Quentin cucerit. Din acest moment calea tancurilor germane era deschisă. Pe mai multe coloane, cele trei corpuri de tancuri ale grupului de armate von

Rundstedt încep cursa spre Canalul Mînecii şi, odată cu aceasta, încercuirea armatei franceze şi engleze, care operau în Belgia şi nordul Franţei. La 19 mai este făcut un cap de pod pe Somme, lîngă Peronne, în momentul în care se simte prezenţa lui de Gaulle, operând în
spatele şi flancul blindatelor germane. Forţele acestuia sînt, însă, prea mici, pentru a restabili situaţia. Englezii sînt hotărîţi să se retragă. Lordul Gort, care primeşte vizita lui Churchill, consideră situaţia disperată şi soluţia optimă pentru Anglia era recuperarea diviziilor aflate pe continent.
La Paris se hotărăşte înlocuirea lui Gamelin cu Wey-gand, fostul şef de stat major al lui Foch în primul război mondial, excelent ofiţer dar unul dintre cei care criticaseră cartea lui de Gaulle, în legătură cu folosirea tancurilor.
Pe frontul de nord. Gamelin sugerează generalului Georges că ar fi posibilă redresarea situaţiei. între blindatele germane şi trupele motorizate, care trebuiau să le urmeze, se crease un gol, pe unde se putea ataca si rupe armata germană în două. Gamelin afirmă că generalii din acest sector. în frunte cu Georges sînt într-o stare de spirit care-i face incapabili de orice acţiune. La rîndul său Georges consideră sugestia lui Gamelin ca o încercare de a-şi justifica propria-i neputinţă. In realitate Gamelin lăsase un bilet despre ce s-ar mai putea face. iar Georges nu avea latitudinea să ia măsurile de rigoare.
In ziua de 20, englezii, deşi decişi să se retragă, sînt de acord să atace spre Cambrai şi Arras. Lupta începe în zori, în momentul în care Rommel ajunge la 4 km de ultima localitate şi este forţat să se bată toată ziua pentru a se

menţine pe poziţii şi pentru a-şi asigura liniile de comunicaţie ameninţate de contraofensiva franceză. Corpul lui Guderian ajunsese din 19 la Cambrai, iar în ziua de 20 ocupă Amiens, la orele 13, iar la orele 19 divizia a 2-a este la Abberville. în noaptea de 20—21 mai. primele unităţi ale diviziei a 2-a ajung pe malul mării. Ruptura între armatele franco-engleze din nord şi cele de pe Somme este de 90 km.

Deşi ştia că în regiunea Parisului erau concentrate 8 divizii franceze, care ar fi putut ataca din flanc blindatele germane, Guderian se bizuia pe psihologia ofiţerilor francezi. Aceştia nu acţionau decît după ce erau exact informaţi asupra situaţiei. De aceea, printr-o înaintare rapidă şi temerară trebuia menţinută incertitudinea asupra situaţiei exacte a trupelor germane. în acelaşi timp, Guderian ia măsuri de siguranţă, stabilind capete de pod pe Somme la Abbeville, Amiens şi Peronne. Trei divizii de infanterie motorizate sosesc în 20 mai şi ocupă aceste capete de pod, asigurînd flancul stîng al grupului de blindate german. In 21 mai soseşte ordinul pentru cucerirea porturilor de pe coastă. Guderian fixează traseul diviziei a 10-a — Dunkerque, diviziei a 25-a — Boulogne şi diviziei I — Calais. în comunicatul oficial al Wehr-machtului se anunţă că „în vest cea mai mare operaţie ofensivă din toate timpurile, după o serie de succese parţiale, obţin primul efect strategic : trupele noastre au atins litoralul". Dar în ziua de 21 mai se produce singurul atac serios din partea aliaţilor, în tentativa acestora de a-si deschide un drum spre sud-vest. Deşi se fixase de comun acord ca în această zi trupele franceze să atace in acelaşi timp cu trupele engleze, generalul Blanchard îl anunţă pe Gort că nu poate declanşa ofensiva decît a doua zi. Lordul Gort îşi

dă seama că şi ziua de 21 mai este tardivă pentru a restabili situaţia şi. în ciuda faptului că vecinul lui francez nu-1 poate sprijini, se hotărăşte să atace cu două divizii şi 100 de tancuri spre Arras. Şocul este primit de divizia lui Rommel, care înregistrează mai multe pierderi decît în toate zilele de cînd începuse campania. La căderea nopţii, englezii sînt forţaţi să se retragă în Arras. Acest atac englez produce o vie impresie în rîn-durile comandamentului german. Von Rundstedt consideră că este un moment critic, von Kleist îi cere lui Guderian să-şi păstreze trupele pe poziţii defensive, iar divizia a 10-a este trecută în rezervă.

La Ypres are loc o conferinţă a aliaţilor prezidată de "Weygand. dar de la care lipseşte Gort, care conduce lupta de la Arras. Se hotărăşte, în pricipiu, ca belgienii să se retragă şi să acopere spatele trupelor engleze care vor ataca spre sud în acelaşi timp, trupele franceze de pe Somme vor ataca spre nord. După ce se discută planul, "Weygand pleacă. Se discută deci un plan, ca o posibilitate de a ieşi din criză, iar executarea acesteia în cazul în care •se aplica, îi revenea generalului Billotte. La orele 19 se închide conferinţa. Seara, Billotte porneşte în automobil spre punctul de comandă al grupului său de armate, dar automobilul său se ciocneşte de o camionetă şi generalul moare. 'Timp de o zi jumătate grupul de armate nord nu mai are un comandant. Abia în 23 este numit Blanchard în locul lui Billotte, dar numirea lui este confirmată oficial în 25 la miezul nopţii. Pînă la moartea lui Billotte, regele Belgiei şi Gort erau subordonaţi generalului francez, dar după 21 mai ei sînt subordonaţi lui Blanchard. care nu este investit cu puteri pentru a decide mari operaţii şi care nici nu ştie ce s-a discutat la

Ypres. Abia în ziua de 22 mai Blanchard află de la Gort şi de la şeful misiunii militare franceze în Belgia, care au fost intenţiile lui Wey-gand. După cum afirmă un comentator, Weygand .,a pierdut ore preţioase ca să caute pe un absent (Gort) şi să-1 îndoctrineze pe un condamnat la moarte (Billotte)". Din această pricină, acţiunile aliaţilor sînt executate la întâmplare, fără nici o şansă de reuşită.
22 mai, conferinţă la Vincennes la care asistă Churchill şi Paul Reynaud. Weygand le explică planul său : grupul nord să atace spre sud armatele de pe Somme spre nord. Pentru reuşita acestei acţiuni, Weygand cere ca aviaţia engleză să renunţe la bombardarea Hamburgului si altor oraşe germane şi să sprijine această acţiune menită să salveze situaţia trupelor aliate. Churchill este de acord, dar reprezentantul aviaţiei engleze arată că avioanele de vînătoare nu pot interveni cu succes pentru ca benzina nu le ajunge decît pentru dus-întors şi 20 de minute de zbor, în zona de operaţii. în schimb, avioanele de bombardament vor hărţui liniile de comunicaţii inamice.
în 23 mai, Waygand îi avertizează pe şefii militari aliaţi despre acţiunea discutată în 22. Dar, în 23 situaţia de pe front se schimbase în mod radical faţă de ziua de 19, cînd Weygand concepea manevra sa. Prin spaţiile deschise de tancuri, infanteria motorizată şi alte trupe germane ocupaseră poziţii succesive pe care se instalaseră solid şi, în ziua de 23, cînd Weygand îi punea în temă pe şefii armatelor de sub comanda sa asupra planului de luptă ce urma să fie aplicat, germanii iau ofensiva spre nord. Tancurile lui Guderian înaintează spre nord-est. Calais este blocat. Boulogne de asemenea. Rommel depăşeşte Arras, amenin-ţînd spatele trupelor engleze. Fericit, acesta

rezumă situaţia diviziei a 7-a, într-o scurtă scrisoare trimisă soţiei : ,,Pentru divizia mea este un triumf. Totul merge bine. Dinant, Philippeville, străpungerea liniei Maginot (de fapt fortificaţiile rudimentare de la nordul acesteia) o înaintare de-a curmezişul Franţei de 65 de kilometri într-o noapte pînă la Cateau, apoi Cambrai, Arras, mereu departe înaintea tuturor".

Gort, despre planul lui Weygand, după înaintarea lui Rommel : „In ceea ce priveşte planul Weygand, nimic n-a lost verificat, pus la punct, coordonat, nici un general francez n-a fost vreodată invitat să participe la o acţiune mai nebuloasă şi mai puţin încurajatoare". La insistenţele lui Churchill, Gort se adresează lui Blanchard pentru a se ajunge la o sincronizare a acţiunilor trupelor engleze cu cele franceze, dar generalul englez nu primeşte nici o informaţie în legătură cu „poziţia exactă a forţelor noastre, nici cu aceea a inamicului"... nu este informat nici cînd trebuie să acţioneze. In noaptea de 23—24 iunie, Gort decide retragerea trupelor spre Canal pentru a le transporta în Anglia. în felul acesta, planul lui Weygand cade.

încercările armatelor franceze de a depăşi Somme în 24 iunie sînt nefructuoase : unităţi obosite, unităţi neantrenate, acţiuni purtate la întîmplare prin angajarea unor mici detaşamente. în seara aceleiaşi zile Weygand îşi dă seama că manevra concepută de el este inexecutabilă. încercuirea grupului de armate din nordul Franţei era o realitate. Un spaţiu restrîns pe coasta franceză era încă neocupat de germani. Pentru 25 iunie, Guderian proiecta cucerirea localităţii Dunkerque. Dinspre răsărit, armatele a XVIII-a şi a Vl-a germane atacau în aceeaşi direcţie.

Dar, în ziua de 25 mai, cînd Guderian se afla la 16 km de Dunkerque, trupele germane primesc ordin să se oprească, dînd în felul acesta corpului expediţionar englez posibilitatea să se retragă.
Ordinul lui Hitler, din 25 mai, a fost viu comentat, Churchill, în memoriile sale, consideră că Hitler a comis această greşeală din dorinţa de a oferi Angliei o şansă de a trata în condiţii onorabile, iar în alt rînd crede că von Rundstedt ar fi oprit blindatele din proprie iniţiativă. Guderian respinge ambele presupuneri şi crede că numai dorinţa lui Gornig de a cuceri lauri 1-a făcut pe comandantul aviaţiei să obţină aprobarea să lichideze, cu aviaţia, corpul expediţionar britanic. Zadarnic Guderian cere permisiunea să lanseze tancurile în mijlocul masei de oameni care se îngrămădeau în jurul portului Dunkerque şi să desăvârşească încercuirea şi capturarea trupelor engleze. Brauchitsch este de acord, Hitler îşi menţine punctul de vedere, recurge, sub presiunea generalilor, la arbitrajul lui von Rundstedt, care nu poate face altceva decît -să aprobe ordinul comandantului suprem.
Aviaţia germană nu poate opri îmbarcarea corpului expediţionar britanic, care se face, precipitat, în ziua de 25, în noaptea de 25 spre 26 şi în dimineaţa zilei de 26. La prînz, 26, Hitler ordonă ofensiva armatelor germane spre Dunkerque. dar manifestă rezervă în privinţa angajării blindatelor care trebuie menajate pentru actul doi al campaniei : distrugerea armatei franceze şi ocuparea Franţei. Protejată de aviaţia engleză, care doboară 262 de aparate germane şi pierde, ea însăşi, 133, armata engleză, resturi ale armatei franceze, se îmbarcă şi Gort reuşeşte să salveze 366 162 de oameni, dintre care 224 320 englezi.

Unii au considerat oprirea ofensivei germane, din 25 mai. ca o primă mare eroare strategică comisă de Hitler. Guderian o consideră eroare fatală, pentru că încercuirea şi capturarea trupelor engleze ar fi împins, poate. Anglia să trateze sau ar fi îngăduit reuşita unei invazii a Angliei.
La 27 mai, armata belgiană capitulează. Armata franceză se grupează în jurul oraşului Lille. La 1 iunie, Lille capitulează, după ce armata franceză epuizase muniţiile.
Toată atenţia înaltului comandament german este concentrată asupra „planului roşu", plan care urmărea scoaterea Franţei din luptă.
Von Bock formează, cu grupul său de armate, aripa dreaptă a armatei germane. După trecerea rîului Somme, misiunea sa era aceea de a cuceri nordul şi vestul Franţei, pînă la Atlantic. Avînd în vedere spaţiul mare pe care trebuia să-1 cucerească, acestui grup îi sînt detaşate 6 di-Auzii de tancuri din cele 10 cîte operau în Franţa.
Von Rundstedt, cu grupul său de armate, forma centrul oastei germane, dacă considerăm ca aripă stingă armatele lui von Leeb stabilite pe Rin în faţa liniei Maginot. Hitler ordonă formarea unei grupări de tancuri, sub comanda lui Guderian, alcătuită din patru divizii (corpul 39 Schmidt şi corpul 41 Reinhardt) plus două divizii motorizate. Această grupare este ataşată armatei a 12-a List. Armatele de sub comanda lui Rundstedt aveau sarcina să treacă Aisne şi să înainteze spre sud, încercuind cît mai multe trupe franceze care se aflau în zona liniei Maginot.
Pentru apărarea frontului de pe Somme, Weygand dispunea de 66 de divizii şi o divizie engleză. Dar aceste unitaţi sînt mai puţin solide decît la începutul războiului : în loc de trei regimente de infanterie, o divizie avea acum două. Majoritatea tancurilor şi trupelor motorizate fuse-

seră pierdute în nord. De Gaulle, făcut general de Weygand, trece la reconstituirea unor unităţi de tancuri, care nu valorau nici cît două divizii de tancuri germane.
Guvernul francez spera să obţină ajutoare din Anglia, mai ales aviaţie, şi solicită în repetate rînduri avioane şi ajutor american. Roosevelt îşi exprimă regretul său personal că nu poate face nimic, totul depinzînd de Congres. Churchill, deşi ar dori ca Germania să atace în acel moment Marea Britanie, pentru a da răgaz Franţei să-şi organizeze rezistenţa, este de părere că numai un război de guerilă ar avea sorţi de izbîndă. Ultima ipoteză nu convine guvernului francez şi nici multor reprezentanţi ai administraţiei locale. Guerilă înseamnă distrugeri, sacrificii uneori inutile ! ! ! în ceea ce priveşte aviaţia, Churchill demonstrează că este singura lui armă pentru a salva Anglia. Daca piere Anglia, totul este pierdut, de aceea trebuie salvată insula ,,şi dacă putem să menţinem controlul în aer si mările deschise vom cîştiga" ; atunci şi Franţa va ii salvată. La cea de-a doua întîlnire din 13 iunie. Churchill nu poate promite decît două lucruri : că va face un apel călduros către Roosevelt şi că, în momentul în care regimul hitlerist va fi distrus, Franţa va fi restabilită în onoarea şi demnitatea sa.
Ţinîndu-se seama de superioritatea numerică a adversarului, care suferise pierderi neînsemnate în prima parte a campaniei, în timp ce armata franceză pierduse 30 de divizii. Weygand încearcă să-şi regrupeze puţinele forţe cite rămăseseră, în aşa fel încît să acopere frontul care se întindea de la Marea Mînecii pînă în zona Sedanului, aripa dreaptă a forţelor franceze sprijinindu-se pe linia Maginot. în acelaşi timp păstrează în rezervă un număr destul de

mare de divizii cu ajutorul cărora nădăjduia să blocheze rupturile făcute în primele linii.
Hitler ar dori ca ofensiva spre sud să înceapă la 31 mai. Trupele sînt prea obosite, drumurile sînt supraaglomerate de civili, de militari, încît se dau cîteva zile pentru odihnă şi concentrarea pe noile poziţii.
Aceleaşi greutăţi le întîmpină şi comandamentul francez, care consideră că germanii, din aceleaşi motive, nu pot începe ofensiva mai devreme de 10 iunie.

Von Bock atacă în 5 iunie. Diviziile 5 şi 7 de tancuri reuşesc să rupă frontul francez, deşi rezistenţa franceză este mult mai bine organizată. Rommel ordonă evitarea aglomeraţiilor urbane şi, în ziua de 8 iunie, se apropie de Rouen. Armata a X-a franceză este ruptă în două, corpul 9, fiind încercuit, este forţat să capituleze în 12 iunie.
în 9 iunie, Rouen este ocupat şi în zorii aceleiaşi zile începe ofensiva grupului de armate von Rundstedt. Grupul de tancuri Guderian se lansează în direcţia platoului Lan-gres. spre graniţa elveţiană. Timp de două zile se dau lupte înverşunate, francezii demonstrînd, în aceasta a doua fază a campaniei, o voinţă de a se bate pe care n-o manifestaseră mai înainte. în faţa superiorităţii inamice nu pot rezista în cîmp deschis, dar fiecare sat şi oraş devin puncte de sprijin, pe care germanii cu greu le pot cuceri.
în 10 iunie. Mussolini declară război Franţei. Se plînge. că toţi se vor înfrupta din laurii şi prada războiului. în timp ce lui îi vine foarte greu să rămînă cu inimile goale. Comunicatele militare vorbesc de simple hărţuieli. Mussolini cere o ofensivă, măcar cîteva mii de morţi (sic !) ca

să poată formula revendicări. Guvernul francez se retrage la Tours.
Ajungînd pe malul Senei, în 10 junie, Rommel se îndreaptă spre nord, pentru a definitiva încercuirea aripei stingi a armatei franceze, după care îşi continuă drumul spre vest, uneori cleplasîndu-se cu 240 de kilometri pe zi.
în 14 iunie guvernul se retrage spre Bordeaux. în aceeaşi zi trupele germane defilează pe Champs Elysees, iar Langres este cucerit noaptea de blindatele lui Guderian. Linia Maginot nu-şi mai avea nici o raţiune.
Se face un plan de a rezista în Bretagne, dar armata franceză nu mai există decît în teorie. Cînd generalului Altmayer, care trebuia să apere fortăreaţa Bretagne, i se pun la dispoziţie patru divizii, acestea nu existau. Cu ce poate strînge generalul francez, totalizează 50 000 de fugari din 17 divizii, din care nu se pot organiza decît cîteva batalioane, în 16 iunie este capturat, cu trupe cu tot, în Rennes.
Grupul de armate din est nu poate fi retras la timp. Ca să scape de încercuire ar fi trebuit să se deplaseze cu 250 km pe zi. Dar Guderian, după cucerirea localităţii Langres, se îndreaptă spre graniţa Elveţiei, care este atinsă

în ziua de 17. Anunţînd O.K.W., Hitler, este pus la curent, dar nu crede : „Raportul vostru se bazează pe o eroare, răspunde el lui Guderian, vreţi să vorbiţi probabil de Pontailler-sur-Saone-. Guderian : „Nici o greşeală. Mă aflu personal la Pontarlier pe graniţa elveţiană". Cele trei armate franceze, care formau grupul de est, sînt încercuite. In aceeaşi zi, de Gaulle pleacă în Anglia, de unde lansează apelul la rezistenţă. Churchill se plînge că nu i s-a adus un nume. Despre de Gaulle nu ştia nimic !

în li) iunie, Rommel ajunge pe coasta Atlanticului şi ocupă Brestul. Weygand şi guvernul francez îşi dau seama că Franţa este înfrîntă. Problema se pune cine va semna armistiţiul. Guvernul e de părere că militarii trebuie să facă acest gest, iar militarii îl socotesc o dezonoare. Pînă la urmă, preşedintele republicii îl însărcinează pe Petain să trateze şi, la 22 iunie, se semnează armistiţiul la Rethondes. în acelaşi vagon în care Germania semna înfrîngerea ei în primul război mondial.

Armata germană pierdea, în războiul pentru cucerirea Franţei, 14G 492 oameni — versiunea germană, sau 156 556 — versiunea engleză.

Am insistat asupra acestei campanii pentru că, în ansamblul situaţiei politice şi militare europene, căderea Franţei joacă un rol de cea mai mare importanţă.

Din punct de vedere militar, se reeditează campania din 1806, cînd Prusia este înfrîntă într-o lună. De data aceasta, imaginativi, plini de iniţiativă, inspiraţi, sînt generalii nemţi şi în special conducătorii armatelor blindate, dintre care două nume se impun : Rommel şi Guderian. Francezii, în contrast cu imaginea obişnuită despre rasa latină, sînt metodici ; rutina şi lenea de. a gîndi domneşte în sferele înaltului comandament, sînt prezumţioşi. Un general francez consideră că locul lui este la un punct de comandă cît mai departe de linia frontului pentru a judeca situaţia în ansamblu. Guderian doarme cu şapca în cap pe paie, în noaptea de 10 spre 11 iunie, numai cîteva ore.

în campania din Franţa iese în evidenţă rolul blindatelor într-un război de mişcare, rapid, care îngăduie mereu posibilitatea de a imagina noi manevre, cît mai îndrăzneţe şi pe spaţii mari.

Căderea Franţei produce o adîncă impresie, pentru că, pînă la începutul lunii mai 1940, Franţa, prin forţa ei economică, prin organizarea ei militară, era una din marile puteri ale lumii. Remilitarizarea Renaniei, Anschlussul, ocuparea Cehoslovaciei, înfrîngerea Poloniei erau acte secundare, din punct de vedere politic şi militar, faţă de prăbuşirea Franţei în numai şase săptămâni. Hitler concepuse toate acţiunile, care premerg campania din Franţa. El este acela care gîndeşte, în acelaşi timp, cu von Manstein, considerat drept cel mai bun strateg din armata germană, planul de a da lovitura de la Sedan, surprinzînd, prin inedit şi îndrăzneală, un comandament a cărei gîndire militară era cu cîteva decenii în urmă. Aceste succese îl fac să creadă în alte succese, şi mai mari, îi confirmă lui Hitler încrederea, pe care el o avea. în geniul său militar.

în această campanie, Hitler comite. însă, doua mari" erori : împiedică încercuirea şi capturarea englezilor la Dunkerque şi nu are un plan pentru cucerirea Angliei. El a crezut mereu că Anglia va trata, mai ales după înfrîngerea Franţei, deşi, după cum mărturisea el însuşi în 1935, ceea ce-1 impresionase mai mult. în primul război mondial, a fost tenacitatea englezilor. în 1939 cînd atacă. Polonia şi in 1940 la Dunkerque. Hitler nu-şi mai aminteşte de propria sa experienţă, pentru că el dorea cu toată, ardoarea ca să încheie o pace cu Anglia.

Cînd Churchill, impresionant de dezastrul militar al: Franţei, anunţă la radio că Anglia va duce mai departe războiul, pe apă, în aer, pe uscat, în insulă, în colonii, oriunde, pînă la înfrîngerea Germaniei, Hitler îşi aduce aminte de tenacitatea engleză şi cere generalilor săi să stabilească un plan pentru cucerirea Angliei,

intitulat .Seelowe". Dar Germania şi armata germană nu aveau mijloacele necesare pentru o asemenea acţiune. Atunci Hitler a recurs la aviaţie, încercînd să sfarme rezistenţa Angliei, prin distrugerea marilor centre industriale, a porturilor şi în primul rînd a Londrei, deşi nici el şi nici oamenii lui nu credeau într-un rezultat, poate, în afară de Goring, comandantul aviaţiei. Deşi superioară numeric faţă de cea engleză, aviaţia germană nu era atît de mare încît să decidă soarta Angliei, iar calitativ aviaţia engleză,, cel puţin a avioanelor de luptă, era superioară celei germane, în perspectivă, indiferent de pierderile suferite de aviaţia engleză, pierderile suferite de cea germană erau irecuperabile dintr-un anumit punct de vedere : orice avion german doborît însemna şi pierderea unui pilot.

Piloţii englezi, care se puteau salva, cădeau pe pămîntul ţării lor şi puteau relua lupta, mai ales că producţia avioanelor de război era în continuă creştere în Anglia.
Lupta aeriană împotriva Angliei începe la 12 august 1940. La 29 septembrie Hitler şi-a dat seama că n-a putut cuceri spaţiul aerian al Angliei, aviaţia acesteia marcînd un spor de agresivitate la sfîrşitul acestei luni.
De la 27 august Hitler ordonă transferarea a 10 divizii din vest spre est. Ceea ce însemna că renunţa la intenţia de a cuceri Anglia şi se pregătea pentru atacul împotriva Uniunii Sovietice. Rezistenţa Angliei îl constrînge pe Hitler să-şi disperseze forţele, lăsînd o parte din armata germană ca să apere coasta Atlanticului şi a Mării Mînecii. Cucerirea Danemarcei, a Norvegiei, Olandei, Belgiei şi Franţei presupunea ocuparea şi păstrarea lor. începînd de lingă cercul polar şi pînă în golful Biscaiei. Ori, experienţa

demonstrează că este mai uşor să cucereşti decît să păstrezi ce-ai cucerit şi evenimentele ulterioare aveau să confirme, încă odată, acest adevăr.

BĂTĂLIA MOSCOVEI (1941)

2cy iunie 1941. La orele trei şî — cincisprezece minute artileria germană intră în acţiune. La orele trei şi patruzeci' de minute aviaţia germană bombardează fortificaţiile făcute de Armata Roşie, dar mai ales, atacă aerodroamele,. distrugînd la sol, o mare parte din aviaţia sovietică, alcătuită, în această zonă, din cele mai bune şi mai noi tipuri de avioane. La orele patru şi cincisprezece minute, în. sectorul grupului de armate centru, tancurile lui Guderian încep traversarea Bugului.

Războiul începe fără declaraţie de război şi se va termina fără să se încheie pace !

în felul acesta începe una dintre cele mai mari bătălii pe care le cunoaşte istoria militară, cea mai importantă bătălie terestră din cel de-al doilea război mondial.

Atacul german este brutal, prin surprindere. Aceasta nu înseamnă că oamenii politici şi militari sovietici nu se aşteptau la o lovitură, fără o prealabilă declaraţie de război. în şcolile militare, o asemenea ipoteză este privită ca ceva normal, care face parte din strategia războiului modern. Dar Stalin şi comandanţii militari nu se aşteptau

ca acest război să înceapă atît de devreme. U.R.S.S. nu dorea războiul din două motive esenţiale : industria sa de război fusese reprofilată pentru producerea unor tipuri noi de tancuri, avioane, tunuri (acum începe producţia Katiuşelor), branduri. Abia în anul 1942

— după declaraţia specialiştilor — armata sovietică ar fi fost dotată cu cel mai modern armament. Pregătirile militare se făceau într-un ritm din ce în ce mai accelerat. Timp pentru desăvîrşirea lor părea să fie suficient. Stalin considera că nici Germania hitleristă nu avea interesul să dezlănţuiască un război împotriva Uniunii Sovietice, atita vreme cit războiul cu Anglia nu fusese terminat. Nu erau numai presupunerile lui Stalin, Molotov. Jukov sau a celorlalţi militari şi oameni politici. Aşa gîn-deau şi Hitler, şi ofiţerii din înaltul comandament al armatei germane. Un război pe două fronturi ar fi fost o eroare grosolană. Primul război demonstrase la ce rezultate funeste poate duce o asemenea politică.
în ciuda acestor considerente, Hitler începe totuşi răz-boiul. Era pregătită armata germană pentru un război cu U.R.S.S. ? Părerile erau împărţite. Unii ofiţeri, în special cei clin anturajul lui Hitler, erau foarte optimişti în privinţa rezultatelor unui război împotriva Uniunii Sovietice. Jodl declara : „La trei săptămîni după începerea ofensivei noastre, acest castel de cărţi de joc (U.S.) se va prăbuşi". Victoriile obţinut în vest, cu atîta uşurinţă, dau încredere multor ofiţeri superiori germani în reuşita unui război fulger. Experienţele lui Carol XII şi Napoleon sînt uitate. Hitler era convins că dintr-o singură lovitură, armata sovietică va fi nimicită. Ribbentrop, ministrul său de externe, manifesta acelaşi optimism.

La 18 decembrie 1940 O.K.W. pune la punct directiva numărul 21. cunoscută sub numele de „planul Barbarossa". în această directivă se preciza că „Forţele armate germane trebuie să fie gata pentru a învinge Rusia sovietică printr-o operaţie militară rapidă, încă înainte de a se termina războiul împotriva Angliei", iar obiectivele strategice ale armatei germane sînt trasate în felul următor : „Masele de trupe ale armatei ruseşti, care se află în partea de vest a Rusiei, trebuie să fie nimicite prin operaţii îndrăzneţe însoţite de înaintarea unităţilor de tancuri pe mare adîncime. Trebuie împiedicată retragerea unităţilor capabile de luptă în spaţiile vaste ale teritoriului rus. Scopul final al operaţiei este de a ne delimita de Rusia asiatică de-a lungul liniei generale Arhanghelsk-Volga".
Hitler era convins că armata sovietică va fi înfrîntă într-o singură bătălie de mari proporţii, înainte să vină iarna. Guderian arăta că „în comandamentul suprem al forţelor

armate şi în comandamentul forţelor de uscat se sconta cu atîta certitudine că pînă la începutul iernii campania se va termina, încît pentru trupele de uscat se prevăzuse echipament de iarnă numai pentru fiecare al cincilea soldat".
Aşadar, în ochii lui Hitler şi ai comandamentului armatei germane înfrîngerea Rusiei sovietice era privită ca sigură şi încă într-un timp foarte scurt.
Pe de altă parte, faptul că o.U.A. se decid să acorde ajutor Angliei, îl face pe Hitler să considere că numai ocuparea U.R.S.S. îi va asigura resursele materiale necesare pentru a face faţă unui asemenea colos. Gafele aliatului său de la Roma, îl determină pe Hitler să intervină în sud-estul Europei şi în primăvara anului 1941 sînt ocupate Grecia,

Albania. Iugoslavia. Ultima ţară este cucerită în urma unei acţiuni fulgerătoare care se încheie cu pierderi incredibil de mici pentru armata germana. Dar aici armata germană este pusă pentru prima dată în faţa unei noi forme de luptă : lupta de partizani şi Hitler este con-strîns să lase 7 divizii în sud-estul Europei.

Planul ..Barbarossa" a fost criticat de unii istorici militari, dar ceea ce este interesant e că încă din momentul conceperii lui, acest plan stîrneşte consternarea unora dintre cei mai buni generali germani. Prin punerea în aplicare a acestui plan, Germania făcea greşeala de a lupta pe două fronturi. Din cele 205 divizii, cite avea armata germană, 38 de divizii erau dispersate : 12 în Norvegia, 7 în sud-estul Europei, două în Libia şi trei armate in Franţa. Rămîneau disponibile 145 de divizii. După Guderian, Germania lui Adolf Hitler nu avea resursele Germaniei din 1914 pentru a duce un război pe două fronturi.

Pe lîngă aceasta, deşi dotarea armatei germane cu tehnică nouă de luptă pare impunătoare, deşi numărul diviziilor de tancuri sint dublate faţă de campania din Franţa, în realitate. Germania începe războiul împotriva U.R.S.S. cu 3 200 de tancuri, deci cu numai 700 de tancuri mai mult ca în 1940. în discuţiile purtate cu membrii delegaţiilor franceze şi engleze în 1939, Şapo.şnikov arăta că Uniunea Sovietică poate pune în acţiune 120 divizii infanterie. 1& divizii cavalerie, 5 000 tunuri, 9 000—10 000 tancuri şi 5 000—5 500 avioane. Guderian, în lucrarea lui din 1937, considera că Uniunea Sovietică posedă 17 000 blindate. Cenzura a îngăduit să se publice cifra de 10 000. Superioritatea numerică era de partea armatei sovietice ; un adevăr pe care Hitler şi anturajul său refuzau să-1 recunoască.

Şi cu aceasta ajungem la greşeala cea mai mare pe care a făout-o Hitler şi clica lui : desconsiderarea adversarului, ca putere militară.
Desconsiderând poporul rus, socotit ca aparţinînd unei rase inferioare, desconsiderând puterea Uniunii Sovietice, Hitler era sigur de victorie, din care pricină ia măsuri pentru exterminarea populaţiei din regiunile supuse. Din indicaţiile date de Hitler se poate reţine această directivă care încalcă cele mai elementare principii ale umanităţii şi depăşeşte orice închipuire prin monstruozitatea ei : ,,Dacă trimit floarea naţiunii germane în infernul războiului, văr-SÎnd fără pic de milă preţiosul sînge german, nu încape îndoiala ea am dreptul să nimicesc milioane de oameni dintr-o rasă inferioară, care se înmulţesc ca viermii". Cu două zile înainte de începerea agresiunii, Rosenberg, unul dintre căpeteniile naziste, declara cu cinism : „Nu ne considerăm obligaţi cîtuşi de puţin să hrănim pe seama acestor regiuni fertile şi poporul rus"1. în acelaşi spirit von Reiche-nau spunea că „Asigurarea hranei pentru locuitorii paşnici şi pentru prizionierii de război este un umanitarism inutil".
O.KW-ui a dat dispoziţie în legătură cu comportarea soldaţilor in teritoriile ocupate. Potrivit acestor dispoziţii, li se acorda soldaţilor germani libertatea totală în comportarea lor faţă de populaţia civilă. S-au dat dispoziţii ca să fie împuşcaţi comisarii căzuţi prizonieri şi, în general, orice act care încălca justiţia militară, nu s-a pedepsit. Cele două ordine au constituit o ruşine pentru Germania şi pentru soldatul german. Aprecierea îi aparţine lui Guderian. Atrocităţile care însoţesc orice acţiune militară capătă. în timpul războiului împotriva Uniunii Sovietice proporţii nemaipomenite.

Dispozitivul celor două armate în preziua atacului german din 22 iunie.
Ca şi în campania din Franţa armata germană va.acţiona cu trei grupuri de armate : Grupul de armate nord, sub comanda feldmareşalului von Leeb, format din armata a XVIII-a, generalul von Kiichler, armata a XVI-a, generalul Busch, grupul patru de blindate, generalul von Hoppner şi flota I-a aeriană, colonel-general Keller. Total : 20 de divizii infanterie, trei divizii de tancuri şi trei divizii motorizate. Cele trei divizii blindate aveau 570

de tancuri. Flancul stîng al grupului de armate nord era asigurat de 17 divizii finlandeze şi patru divizii germane (două de infanterie, două motorizate).
Grupul de armate centru, sub comanda feld-mareşalu-lui von Bock, era alcătuit din armata a IX-a, generalul Strauss, armata a IV-a, feld-mareşalul von Kluge. grupul trei blindate, generalul Hoth şi grupul doi blindate, generalul Guderian, plus flota a II-a aeriană, feld-mareşalul Kesselring. Total : 31 divizii de infanterie. 9 divizii blindate, 7 divizii motorizate şi o divizie de cavalerie. Cele 9 divizii blindate aveau 930 de tancuri.
Grupul de armate sud sub comanda feld-mare.şalului von Rundstedt format din armata a Vl-a von Reichenau,. armata a XVII-a, general von Stiilpnagel. armata a XI-a. generalul von Schobert. grupul întîi blindate, generalul von Kleist, corpul 3 italian, o divizie slovacă si flota a IV-a aeriană, colonel-general Lohr. Total : 30 divizii de infanterie, cinci divizii blindate, patru motorizate, patru divizii italiene, o divizie slovacă. Diviziile blindate aveau 7o0-de tancuri.

Flancul drept al grupului de armate sud era asigurat de armata a XI-a germană şi armatele trei şi patru române- sub comanda mareşalului Antonescu.
în faţa trupelor germane se aflau, după cum raporta la 13 iunie şeful statului major al armatei sovietice, 149 de divizii şi o brigadă de infanterie independentă. Cele 149 de divizii erau împărţite în patru regiuni militare : Regiunea Baltică, 19 divizii de infanterie. 4 de tancuri, 2 mecanizate, şi o brigadă independentă sub comanda mareşalului Voroşilov ; Regiunea de vest. numită de nemţi grupul Bielorus, 24 divizii de infanterie. 12 de tancuri,. 6 mecanizate, 2 de cavalerie sub comanda mareşalului Timoşenko ; în Regiunea Kiev (sau grupul Ucrainean) erau 32 de infanterie, 16 de tancuri. 8 mecanizate, 2 de cavalerie sub comanda mareşalului Budionîi şi Regiunea Odesa unde se aflau 13 divizii de infanterie, 4 de tancuri,. 2 mecanizate şi 43 de cavalerie. în nord se afla grupul finic format din 20 divizii de infanterie, două de cavalerie şi 5 brigăzi blindate sub comanda generalilor Mereţkov şi Govorov.
în linii mari cele două armate sînt de forţă egală ca număr de oameni, avioane, tancuri etc.
La 14 iunie, Hitler îi convoacă la Berlin pe comandanţii grupurilor de armate şi de tancuri explicîndu-le motivele pentru care s-a hotărît să atace Uniunea Sovietică. Avînd în vedere riscurile pe care le comporta o asemenea acţiune, Guderian găseşte insuficient fundamentate planurile lui Hitler. Nu aceleaşi păreri le împărtăşesc ofi- ţerii de la O.K.W. şi de la O.K.H1.
Grupurile de armată germane sînt despărţite de mlaştinile Pripetului încît, pentru faza iniţială a operaţiilor nu se poate stabili o cooperare strînsă între grupul de centru şi

grupul de armate sudic. în directivele iniţiale care se dau şefilor de armate nu se stabileşte ou precizie un obiectiv principal pentru cele trei grupuri de armate. Din felul cum sînt dispuse trupele germane este evident că efortul principal va fi făcut pe centru, grupul de armate von Bock este cel mai numeros, are cele mai multe divizii blindate. Von Brauchistch şi Haider sînt de părere că efortul principal şi scopul loviturii principale ar trebui să fio cucerirea Moscovei. Această mare aglomerare urbană reprezenta nu numai centrul politic al statului sovietic, clar avea şi o mare importanţă strategică pentru că de aici plecau radial căile ferate în întreaga Uniune Sovietică, aici se afla plasată o mare parte din industria sovietică. Ocuparea Moscovei însemna anihilarea posibilităţilor de aprovizionare pentru armatele sovietice şi, în acelaşi timp, posibilitatea pentru armata germană de a se folosi de căile ferate ruseşti. Hitler nu este însă de acord cu acest plan. După părerea dictatorului nazist, Moscova nu reprezenta decît o importanţă minoră care obseda minţilor copleşite de amintirile trecutului. După părerea sa. Leningradul şi Stalingradul erau pilonii bolşevismului şi căderea acestor două localităţi însemna prăbuşirea comunismului. Din această diferenţă de concepţii se naşte directiva 21 care reprezintă un compromis între punctele de vedere ale generalilor şi punctul de vedere al lui Hitler. Se fixează, în consecinţă, ca obiectiv iniţial,

1 Organizarea conducerii armatei germane era de la începutul războiului aceasta : Comandant suprem Hitler. Urma înaltul comandament al forţelor armate (Ober Kommando der Wehrmacht O.K.W.) cu Keitel comandant şef şi Jodl şeful statului major. O.K.W.-ului îi erau subordonate înaltul comandament al armatelor terestre

(O.K.H.) : comandant şef von Brauchitsch şi şefu! statului major Haider ; înaltul comandament al forţelor aeriene (O.K.L,.), comandant şef Goring, şeful statului major Jeschonnek şi Inalhil comandament al marinei (O.K.M.), comandant şef Raeder. şeful statului major Schniewind.

pe care trebuia să-1 realizeze grupul de armate centru, atingerea unui aliniament care să treacă prin localităţile Smolensk-Ielnia-Roslav. După aceea se va vedea ce trebuie făcut. Aşadar, trei mari grupuri de armate sînt lansate în direcţii divergente. Spaţiul imens pe care urmau să se desfăşoare operaţiile nu este de natură să-1 impresioneze pe Hitler. Se socoteşte superior lui Carol al XII-lea. la fel lui Napoleon. Cînd ultimul renunţă la planul de a cuceri Anglia, ştia exact care este obiectivul campaniei care a dus armata franceză pînă în Boemia. Hitler este convins că sub comanda lui armata germană va ieşi victorioasă. Cum ? Nu interesau amănuntele. Pe măsură ce operaţiile se vor desfăşura, planurile sale. inspirate, vor prinde formă concretă. El se gîndeşte la distrugerea Armatei Roşii, nu la obiectivele strategice care obsedează pe ofiţerii copleşiţi de rutină. Va cuceri în cîteva săptămâni Rusia europeană, după care trupele germane vor fi demobilizate şi războiul va fi continuat pe mare şi în aer pînă la capitularea Angliei.
în ciuda acestor erori de concepţie militară, armatele germane obţin în primele trei luni succese care-i întăresc lui Hitler încrederea în geniul său militar. Vom spicui din Istoria marelui război pentru apărarea patriei. din scrierile unor istorici sovietici, sau din memoriile unor conducători ai Armatei Roşii, unele reflecţii în legătură cu începutul

războiului şi modul în care au fost conduse primele operaţii ale Armatei Roşii.
Mai întii, pregătirea cadrelor de comandă. Mareşalul Jukov arăta că, în 1940, cînd inspectează marile unităţi •din regiunea Kiev mulţi comandanţi „nu îşi însuşiseră iîncă arta tactic-operativă la nivelul funcţiilor ocupate".
Pe lîngă aceasta, după afirmaţiile aceluiaşi general, şef al marelui stat major în 1941, nu fuseseră realizate puncte de comandă, conducerea trupelor făcîndu-se din birourile care existau în timp de pace. în cinci ani la conducerea marelui stat major „s-au perindat patru şefiu, ceea ce nu îngăduia acestora să cunoască, în amănunt, gradul de pregătire al armatei şi nici să studieze modul în care trebuia dus războiul.
Au existat deficienţe în legătură cu sistemul de trans-misiuni. După Istoria marelui război, legăturile pian radio au fost mai puţin folosite, recurgîndu-se, de obicei la transmisiunile prin fir.

S-a cultivat o încredere nemăsurată în forţa de ripostă a Armatei Roşii. în regulamentele militare se afirmă că „oricărui atac împotriva Uniunii Sovietice i se va răspunde printr-o lovitură zdrobitoare dată de forţele armate... Acţiunile armatei roşii vor avea drept scop nimicirea totală a inamicului şi obţinerea unei victorii hotărî-toare cu cit mai puţină vărsare de sînge".
Deşi în Armata Roşie s-a pus pentru prima dată accentul pe organizarea unor mari unităţi moto-mecanizate şi blindate, după experienţa războiului din Spania, acestea au fost desfiinţate. Abia în 1940 începîndu-se organizarea unor corpuri mecanizate, dar după cum relatează Jukov „Se pare că Stalin nu avea o părere formată în această

problema si şovăia. Timpul trecea, şi abia în martie 1941 a fost adoptată hotărîrea cu privire la constituirea celor 20 de corpuri mecanizate pe care le solicitam'1.

O altă greşeală, comisă de comandamentul armatei sovietice, a constituit-o modul în care a fost alcătuit planul de operaţii în anul 1940 şi 1941 (februarie-aprilie). Stalin considera că germanii vor ataca cu forţele principale în Ucraina clin două motive : unul, bogăţiile Ucrainei atit ale solului cit şi ale subsolului reprezentau o valoare-foarte mare pentru Uniunea Sovietică şi era de aşteptat ca duşmanul să încerce să cucerească mai întîi această, parte. în afară de aceasta, germanii aveau tot interesul să na ofensiva în Ucraina pentru a proteja cîmpurile petrolifere din România, care reprezentau o importanţă vitală pentru aprovizionarea armatelor motorizate şi de tancuri. De asemenea, pe lîngă cărbunele din Donbas, germanii vor viza petrolul caucazian, pentru că, după opinia lui Stalin, ..fără aceste resurse vitale, de cea mai mare importanţă. Germania fascistă nu va putea să ducă un război mare şi de durată". în consecinţă, în Ucraina vor fi concentrate cele mai numeroase forţe ale armatei sovietice. Deşi germanii au dat lovitura principală în regiunea de vest a Uniunii Sovietice după cum vom vedea din felul în care s-au desfăşurat operaţiile, Stalin nu s-a înşelat întru totul.

Succesele armatei germane se explică şi prin faptul că Stalin nu a crezut, pînă în ultimul moment, că Germania va ataca. Raţionamentul lui era simplu : fără să fi încheiat războiul cu Anglia, Germania nu se putea angaja împotriva Uniunii Sovietice. Ar fi fost o eroare prea mare

din partea lui Hitler ca să comită un asemenea gest. Cu toate eforturile făcute pînă în vara anului 1941, armata sovietică avea nevoie de cel puţin doi ani ca să fie înarmată şi pregătită în aşa fel încît să respingă şi să treacă imediat la ofensivă împotriva agresorului. De aceea Stalin a evitat să se creeze situaţii pe care germanii le-ar fi putut invoca pentru dezlănţuirea unui război, în vara anului 1941. Ca urmare, se recomandă comandanţilor regiunilor militare de la frontieră să nu aducă trupele în stare de luptă decît la ordinul special al Kremlinului. Aşa se face că abia în mai 1941 începe transferarea armatelor 22, 21, 19, 16 şi a corpului 25 din regiunile răsăritene spre frontiera de vest a Uniunii Sovietice. Nu toate aceste trupe se vor afla la timp pe poziţii. Deşi a fost informat de Churchill, de ataşatul militar din Berlin si de serviciul de informaţii că germanii pregătesc un atac împotriva Uniunii Sovietice, Stalin spera că. pînă la urmă, acest atac nu va avea loc. După cum arată mareşalul Kremenko. Stalin considera informaţiile despre pregătirea unui atac german ca o manevră a puterilor occidentale care doreau să împingă Germania împotriva U.K.S.S. La Iii iunie, în urma ştirilor primite în legătură cu pregătirile armatei germane, mareşalul Timoşenko îi cere permisiunea lui Stalin ca trupele din regiunile de frontieră să fie aduse în stare de luptă. Stalin îi răspunde : ,.Ne vom mai gîndi la aceasta". în 14 iunie Timoşenko şi Jukov cer acelaşi lucru, dar Stalin le arată că asta înseamnă un război şi consideră că numărul de trupe aflate pe frontiera de vest sînt suficiente pentru a face faţă unui atac. Cu o săptămînă înainte de declanşarea războiului agenţia T.A.S.S. dă un comunicat în care se spune că „după părerea cercurilor sovietice, zvonurile despre intenţia Germaniei

de a călca în picioare pactul şi de a întreprinde o agresiune împotriva U.R.S.S. sînt lipsite de orice temei". în noaptea de 21 iunie, şeful Marelui stat major al regiunii militare Kiev telefonează că un transfug german a declarat că în dimineaţa zilei de 22 germanii atacă. Abia în noaptea de 21—22 iunie se dă directiva pentru aducerea trupelor de pe frontieră în stare de luptă, dar cu precauţiuni infinite şi cu recomandarea să nu răspundă la acţiunile provocatoare ale germanilor pentru a nu se crea complicaţii majore.

Acţiunile de dezinformare duse de serviciul secret de informaţii german cit şi prudenţa şi dorinţa lui Stalin de a amina izbucnirea conflictului, au făcut ca atacul german să se producă prin surprindere.
Cînd, după orele trei dimineaţa, încep să sosească veştile că germanii atacă, după ce Molotov este informat de ambasadorul Germaniei că războiul a început, la 7,15 minute, Stalin ordonă să se dea directiva numărul 2 în care se recomanda printre altele : „Trupele se vor năpusti cu toate forţele şi mijloacele asupra inamicului şi-1 vor nimici în regiunile în care a violat frontiera sovietică. Fără dispozxţiuni speciale trupele nu vor trece frontiera. Aviaţia de cercetare şi de vânătoare va identifica locurile în care se afla concentrată aviaţia inamicului şi unde sînt grupate trupele lui terestre. Prin lovituri puternice ale aviaţiei de bombardament şi de asalt vor fi distruse avioa-nele de pe aerodromurile inamicului şi vor fi nimicite principalele grupări ale trupelor lui terestre. Loviturile aviaţiei vor fi date în adîncimea teritoriului german pînă la o distanţă de 100—150 de km de graniţă. Vor fi supuse bombardamentelor aeriene oraşele Konigsberg şi Memel.

Fără dispoziţii speciale nu vor fi executate raiduri deasupra teritoriilor Finlandei şi României".
Jukov consideră directiva ca nerealistă. Pînă la ora la care era dată directiva, aerodroamele din regiunile militare Bielorusia, Kiev şi Baltică fuseseră bombardate şi cea mai mare parte a avioanelor distruse la sol.
Faptul că Stalin nu a crezut în informaţiile care indicau data precisă a atacului german nu trebuie să surprindă. Sînt nenumărate cazurile similare în care şi alţi conducători de state sau generali nu au dat nici o importanţă unor informaţii cărora evenimentele ulterioare le-au confirmat exactitatea.
La convorbirea care are loc în 14 iunie între comandanţii grupurilor de armată şi Hitler, ultimul întrebîndu-1 pe Guderian, în cîte zile crede că va putea ajunge la Minsk, acesta-i răspunde că are nevoie de 5 zile. Se definea, în felul acesta tactica folosită de nemţi în prima parte a campaniei : pătrunderi în adîncime cu tancurile, încercuirea cît mai multor trupe adverse. In dimineaţa zilei de 22 iunie tancurile lui Guderian trec la sud şi la nord de fortăreaţa Brest-Litovsk. Podurile peste Bug şi Lesna sînt surprinse intacte, pe un front de aproape 100 de km şi circa o mie de tancuri se îndreaptă în plină viteză spre Slonim şi Baranovici. Surprinşi, soldaţii sovietici îşi revin şi apără cu îndîrjire fortăreaţa Brest-Litovsk, blo-cînd linia ferată care merge în interiorul ţării. La hotarul dinspre Prusia Orientală şi Lituania, deci pe aripa dreaptă a grupului de armate centru, grupul de tancuri Hoth trece Niemenul : 840 de tancuri, 25 000 de oamenî.
în Ucraina, podurile peste San şi Bug sînt surprinse şi grupul de tancuri von Kleist, sprijinit de armatele VI şi VII,

începe ofensiva în faţa unor trupe care încă nu ocupaseră poziţiile de luptă.
în nord, grupul de blindate Hoppner, din care face parte şi corpul 56 sub comanda lui Erich von Manstein, îşi începe ofensiva în aceleaşi condiţii spre Leningrad.
Deşi se iau măsuri energice, conducătorii armatei sovietice nu ştiau, în seara zilei de 22 iunie, care este situaţia exactă de pe front. în ziua de 23 iunie Stalin aprobă directiva numărul 3 care prevedea zdrobirea inamicului pe direcţiile principale şi trecerea pe teritoriul duşmanului, dar acest ordin nu poate fi executat. Pe frontul de sud-vest, armatele sovietice rezistă cu succes, zile iii şir, atacurilor germane ; unele divizii sînt retrase numai atunci cînd se crează o situaţie periculoasă. Dacă trupele frontului de sud-vest nu au reuşit să oprească definitiv înaintarea inamicului, forţele principale ale acestuia au fost reţinute şi epuizate în luptele care s-au dat în raionul Brodî-Dubno. încercarea germanilor de a pătrunde rapid spre Kiev a fost oprită, sau mult întîrziată, iar pentru a relua ofensiva, a fost nevoie ca germanii să aducă trupe din rezerva strategică a armatei. în comentariile făcute de Jukov se arată că frontul de vest nu numai că era mult inferior inamicului numeric şi tehnic, dar amplasarea trupelor era defectuoasă, acestea fiind expuse pericolului de a fi uşor învăluite pe flancuri. Pavlov, comandantul acestui front, se face vinovat de două greşeli : una, nu şi-a adus trupele în stare de luptă, chiar dacă nu avea un ordin în acest sens ; informaţiile şi pregătirile care se auzeau de partea cealaltă a frontierei îl obligau să ia măsurile necesare pentru apărare ; doi, în momentul în care Guderian şi Hoth au străpuns frontul de vest. ame-ninţînd cu încercuirea trupele sale, Pavlov

trebuie să ordone imediat replierea trupelor de sub comanda sa. Această greşeală a fost comisă şi de către trupele frontului
de sud-vest şi la ea a contribuit şi directiva nr. 3 din 22 iunie, prin care se ordona trecerea la ofensivă, în loc ca marile unităţi să se replieze prompt în interior, pe alinia-mente mai uşor de apărat. în sectorul central al forntului, germanii au atacat cu forţe mult superioare în tancuri şi aviaţie. Aşa se explică succesele obţinute de grupurile de tancuri Hoth şi Guderian. în ziua de 24 iunie, divizia 17 de tancuri din gruparea lui Guderian ajunge la Slonim. Ma-nevra de încercuire executată de Guderian părea încunu-nată de succes dar, în aceeaşi zi, trupele sovietice, care se aflau în spate, în regiunea Bialystok, încearcă să-şi deschidă drum spre răsărit şi atacă pe germani la Slonim. Hitler manifestă nervozitate la vestea că ruşii, deşi încer-cuiţi, continuă să se bată. De data aceasta, lucrurile nu se mai întîmplă ca în occident, cînd trupele încercuite se considerau pierdute şi depuneau armale. Guderian trebuia să lase pentru apărarea Slonimului divizia 29 motorizată, iar cu diviziile 17 şi 18 de tancuri înaintează spre Minsk.
în ziua ele 26 iunie, armatele a III-a, a IV-a şi a X-a primesc ordin să se retragă spre Pinsk^Slonim, în aceeaşi zi tancurile lui Hoth ajungeau la Minsk, iar în ziua urmă-toare corpul 47 tancuri din gruparea Guderian ajungea în aceeaşi localitate. Situaţia armatelor de pe frontul de vest devine disperată. Deşi pe drumurile de acces spre Minsk, trupele sovietice se bat cu eroism, scoţînd din luptă 100 de tancuri inamice, ocuparea acestei localităţi însemna încercuirea unui mare număr de trupe sovietice.

în aceeaşi zi, Stalin îl cheamă pe Jukov la Moscova. Comportarea lui Pavlov era o enigmă pentru Stalin, despre mareşalul Kulik nu se ştia unde se află, iar mareşalul Şapoşnikov se îmbolnăvise. Lui Timoşenko, Jukov şi Vatutin li se cere o soluţie pentru situaţia creată. Despresurarea trupelor din punga de la Bialystok nu se putea realiza. Se pune cel mult problema retragerii acestora şi eventual organizarea unor corpuri capabile să atace în spatele trupelor germane. Spre Berezina se retrăgeau trupe din raioanele Sluţk, Pinsk, urmărite de puternice unităţi Inamice. Cei trei se decid pentru realizarea unei apărări în adîncîme, organizîndu-se cu aproape zece armate două aliniamente care să închidă drumurile de acces spre Moscova.

Pe frontul de nord grupul de armate Leeb ocupă Riga şi, la 10 iulie, trupele germane ajung pe malurile lacului Peipous. Deşi în 18 zile de la începutul războiului sînt cucerite Lituania, Letonia, iar oraşul Pskov cade la începutul lunii iulie, trupele germane nu reuşesc să încercuiască mari unităţi ale armatei sovietice de pe frontul de nord.

La sfîrşitul lunii iunie şi începutul lunii iulie grija lui Hitler şi a comandantului german se îndreaptă spre lichidarea şi capturarea trupelor sovietice încercuite la Bialy-stok.

Cu toată rezistenţa disperată a trupelor sovietice la 11 iulie, lupta acestora încetează. După calculele ofiţerilor de la O.K.W. din 164 de divizii, cîte se considera că are armata sovietică la 22 iulie 1941, 89 erau distruse parţial sau total. Haider, şeful statului major al armatelor de uscat, nota : ..Nu este o exagerare să se spună că războiul cu Rusia va fi cîştigat într-un răstimp de două săptămîni,w. în ordinul de zi din 8 iunie von Bock

consideră că clin 32 divizii de infanterie', 8 divizii blindate, 6 motorizate şi trei divizii de cavalerie, au fost distruse 22 divizii de infanterie. 7 de blindate, 6 motorizate şi trei de cavalerie.
în 3 iulie la Radio-Moscova, Stalin cerea soldaţilor şi locuitorilor Uniunii Sovietice ca ..nici un vagon, nici o locomotivă, nici un kilogram de griu. nici un litru dc carburant nu trebuie lăsate în mîinile inamicului". Se cerea ..organizarea trupelor de partizani care să hărţuiască spatele inamicului, să incendieze depozitele, să arunce în aer podurile". Plini de euforie, ofiţerii O.K.W. considerau războiul ca şi cîştigat. Conducătorii sovietici, deşi conştienţi de greutăţile imense pe care trebuiau să le învingă, erau de părere că războiul de abia începea.
Mareşalul Bremenko contestă numărul diviziilor distruse sau capturate de inamic. Germanii făcuseră identificări pe baza declaraţiilor prizionierilor, dar uitau un amănunt : o parte dintre aceste unităţi au reuşit să scape din încercuire şi cu efective completate vor duce războiul mai departe. Calculele O.K.W. vădesc cît de străine de realitate erau estimările lor. în sectorul de nord al frontului, se considera că 12 sau 15 divizii inamice au fost distruse complet. După părerea lui von Bock, acum trebuia exploatată victoria. Paul Carell notează ironic : victoria împotriva cui ? Reprezentau cei 300 000 de prizionieri jumătate din armata sovietică aşa cum socotea Haider ? Uitau statisticienii germani că resursele Uniunii Sovietice îngăduiau conducătorilor lor militari să mobilizeze circa 16 000 000 de oameni ?
Aparent, războiul fulger se desfăşoară aşa cum fusese preconizat de Hitler şi de ofiţerii O.K.W.-ului. După cucerirea Minskului, se vede cît de inadecvată este folosirea

marilor unităţi de tancuri, adică, slăbiciunea se manifestă chiar în domeniul în care excelează armata germană. Grupurile de tancuri Hoth şi Guderian sînt subordonate de von Bock mareşalului von Kluge, iar mareşalul von Kluge este departe de a împărtăşi modul de a gîndi al conducătorilor de tancuri. La 30 iunie Hoth şi Guderian hotărăsc să continue ofensiva spre Smolensk. O.K.H. este de acord ca unităţile blindate să ocupe trecerile de pe Berezina (la Borisov), podurile de pe Nipru la Rogacev, Moghilev şi Orşa şi c ele de pe Dvina la Vitebsk şi Polotsk. La 1 iulie, tancurile» lui Guderian ajung la Berezina, dar von Kluge opreşte divizia 17 de tancuri pentru luptele cu trupele sovietice încercuite la vest de Minsk. A doua zi, elemente ale acestei divizii se îndreaptă spre Borisov, fără ordinul lui Guderian. acelaşi lucru îl fac şi unele unităţi de tancuri ale lui Hoth. Pînă să se lămurească neînţelegerea, mareşalul hotărîse trimiterea lui Guderian şi Hoth în faţa consiliului de război pentru încălcarea ordinelor. La Borisov Bremenko aruncă în luptă toate unităţile disponibile, inclusiv şcoala de tancuri de la Borisov. Printre unităţile trimise să apere trecerea Berezinei se afla şi divizia 1 infanterie motorizată Moscova sub comanda generalului maior Kreize. Dotată cu tancuri T-34, Kreize opreşte divizia 18 tancuri a lui Guderian, timp de două zile. Abia în ziua de 3 iulie, Guderian reuşeşte să depăşească Borisovul. Specialist în tancuri, Guderian îşi dă seama de importanţa pe care o reprezintă apariţia pe cîmpul de luptă a noilor tipuri de blindate sovietice.

Pe frontul de sud-vest, von Rundstedt este constrâns să ducă o luptă frontală. La 4 iulie trupele sale ajung în raionul Novgorod-Volînsk, dar nu pot depăşi fortificaţiile din acest sector şi retrăgîndu-şi forţele atacă la sud, în

direcţia Berdicev-Jitomir pe care le cucereşte la 7 şi respectiv 9 iulie, ameninţînd cu încercuirea armatele XII, XXVI, şi VI dar la 9 iulie un contraatac cu corpurile mecanizate 4, 15 şi 16 în direcţia Berdicev şi un contraatac executat cu armata V-a dispre nord îl forţează pe Rundstedt să se oprească la Jitomir după o săptămână de lupte îndîrjite.

în nord, înaintarea germană înregistrează progrese minime, iar de la 18 iulie la 8 august pe acest front nu se mai produce nici o acţiune importantă din partea armatei germane. După trei săptămîni de la începutul ofensivei germane rezultatele sînt spectaculoase. Cel puţin în aparenţă. Numai numărul de tancuri ruseşti distruse sau capturate în acest răstimp era dublu faţă de cel pe care germanii îl aveau la începutul ofensivei. Dar mai trebuiesc calculate şi pierderile înregistrate de germani : 100 000 de oameni, 1 284 de avioane. 1 500 de tancuri, deci jumătate din blindatele cu care armata germană începuse ofensiva la 22 iunie 1941.

După ce Guderian traversează Berezina, începe bătălia pentru Smolensk. Primul obstacol : Niprul şi armatele sovietice de pe acest aliniament. Din partea O.K.H. nici o instrucţiune în legătură cu continuarea operaţiunilor. Guderian consideră că directiva iniţială de a înainta pînă la Smolensk — Ielnea-Roslav rămâne valabilă şi fără să ceară îngăduinţa superiorului său se hotărăşte să continue ofensiva, Hoth gîndeşte şi acţionează în acelaşi spirit. Moghilevul, Orşa erau ocupate de puternice forţe şi, în ciuda luptelor violente care se dau în jurul acestor localităţi, germanii nu pot înainta. între timp, noi trupe se concentrează în regiunea Gomei. Pentru grupurile 2 şi 3 de tancuri problema care se punea era aceea de a încerca

trecerea Niprului numai cu tancurile şi trupele motorizate sau să aştepte şi armatele de infanterie. Ultima variantă prezenta mai puţine riscuri, dar însemna o întîrziere de 14 zile. Guderian se hotărăşte să atace numai cu trupele mecanizate. în 9 iulie, von Kluge soseşte la punctul de comandă şi-i cere lui Guderian să rămână pe loc. Ultimul îşi pledează cauza şi nu se sfieşte să-1 mintă pe superiorul său că trupele se află deja pe punctul de a trece la atac. Replierea lor ar fi egală cu o sinucidere : aviaţia inamică ar lovi în plin. Von Kluge acceptă, dar îi atrage atenţia temerarului general că toată acţiunea lui ,,atîrnă de un fir de mătase". Cu Niprul în spate riscă să fie încercuit şi distrus fără a i se putea trimite ajutoare. Vitebskul fiind cucerit de Hoth, Guderian ordonă trecerea Niprului. Orşa şi Moghilevul rămîn în flancul breşei

deschisă de tancurile lui Guderian. Infanteria germană este la Minsk, detaşamentele înaintate pe Berezina, la 120 km în spate. Timoşenko încearcă să atace în flanc armata lui Guderian, dar, toate contraatacurile date de trupele sovietice nu izbutesc pentru că, aşa cum arată mareşalul Jukov, apărarea nu se organizase în adîncime din lipsă de mijloace, trupele erau aruncate în luptă din mişcare, nu existau posibilităţi pentru concentrarea artileriei în sectoarele unde înaintau tancurile inamice, iar armatele nu mai dispuneau de mari unităţi de tancuri.
La 13 iulie armata sovietică declanşează puternice contraatacuri, dar înaintarea grupelor 2 şi 3 de tancuri spre Smolensk nu poate fi oprită. Comandamentul sovietic ia hotărîrea, în ziua de 14 iulie, ca să se constituie un nou front în compunerea căruia intrau armatele de rezervă XXIX. XXX, XXIV, XXVIII, XXXI, sub

comanda generalului locotenent LA. Bogdanov, pe aliniamentul Staraia Russa, Ostaskov, Belnîi, Ielnea, Briansk. în acelaşi timp se hotăra constituirea unui alt front în sectorul Mojaisk din care trebuia să facă parte armatele XXXII, XXXIII şi XXXIV, care se aflau în curs de formare.
în momentul în care se desfăşoară ofensiva grupurilor 2 şi 3 de tancuri spre Smolensk, într-o perioadă în care se punea acut problema asigurării flancurilor celor două grupări. O.K.H., la indicaţiile lui Hitler, începe să elaboreze planul unui atac al grupării de tancuri Guderian spre sud şi s.v. pentru a încercui trupele sovietice din Ucraina. Concomitent cu această acţiune, trupe de pe centru trebuiau trimise în ajutorul lui von Leeb.
în acelaşi timp,. O.K.H. face planuri pentru cucerirea Africii de Nord şi a Persiei, în urma unui atac convergent, executat de o armată care pornea din Egipt şi o alta din Caucaz. Se lucra, de asemenea, la modul în care trebuia organizată ocuparea Rusiei, ceea ce dovedeşte că aceşti ofiţeri, care nu văzuseră frontul, nu înţelegeau nimic din felul cum se desfăşura campania pe care o declanşaseră şi o conduceau.
Este adevărat că la 16 iulie Smolenskul este ocupat de trupele lui Guderian. că, în acelaşi timp, unităţi ale grupării de tancuri Hoth soseau din nord. La 19 iulie este ocupată Ielnea dar în ziua următoare Timoşenko contraatacă şi încearcă să recucerească Smolenskul şi Ielnea. Cu cîteva zile mai înainte fusese folosit pentru prima dată

aruncătorul de mine cu reacţie — Katiuşa. Ajungînd la Smolensk, germanii reuşiseră să străbată 2/3 din drumul care ducea la Moscova. Dar aceste succese pun probleme

de aprovizionare şi reîmprospătare a materialului. Muniţia trebuie adusă de la 450 de km iar forţa de şoc a diviziilor blindate scade vertiginos. Numai în luptele care se dau în jurul Smolenskului divizia 10 de tancuri, deşi provocase pierderi însemnate inamicului, era ea însăşi redusă cu o treime din numărul de blindate cu care începuse acţiunea. Se poate spune că din punct de vedere fizic, forţa de şoc a grupurilor de tancuri, era epuizată. La 29 iulie. Guderian îl roagă pe ofiţerul de legătură al lui Hitler să intervină pe lîngă el şi să-1 convingă de importanţa continuării operaţiilor spre Moscova. în acelaşi timp cere ca să se trimită piese de schimb, iar tancurile noi să nu fie ţinute în spatele frontului ci trimise pentru completarea pierderilor suferite.

La 1 august i se ordonă lui Guderian să atace trupele sovietice aflate în raionul Roslav-Gomel. După patru zile de lupte, Roslavul este cucerit, iar o parte din trupele sovietice reuşesc să iasă din încercuire.

La 4 august, la Novi Borisov, unde se afla grupul de comandă al grupului de armate centru, sînt chemaţi comandanţii de armate Strauss, von Kluge. von Weichs, Hoth şi Guderian şi colonelul Heusinger din partea O.K.H. Consultaţi în parte, toţi comandanţii de armate, inclusiv von Bock sînt de părere că lovitura principală trebuie dată spre Moscova. Guderian crede că trupele sale pot trece la ofensivă în ziua de 15 august, Hoth fixa pentru gruparea lui ziua de 20. Hitler era obsedat de ideea distrugerii cît mai multor forţe inamice. O conversiune spre dreapta a grupului de tancuri condus de Guderian ar fi dus la încercuirile armatelor sovietice aflate în Ucraina. Zadarnic încercaseră Haider şi Brauchitsch să-i demonstreze că ruşii vor face toate eforturile pentru apărarea Moscovei şi,

în consecinţă, vor concentra forţe numeroase în această zonă ; la conferinţa din 4 august el vorbeşte de bogăţiile Ucrainei de cucerirea Crimeii care este un fel de port-avion pentru aviaţia rusă de unde se puteau bombarda cîmpurile petrolifere din România, de cucerirea Harkovului şi a Moscovei înainte de căderea iernii. Practic nu se hotărăşte nimic.

Guderian şi Hoth cer motoare noi, piese de schimb şi mai ales tancuri noi. îi vorbesc lui Hitler despre superioritatea tancurilor K.V. şi T-34, mai ales Guderian insistă asupra superiorităţii armatei sovietice în blindate. Hitler promite că va trimite 300 de motoare noi ! Cu tancurile care se construiesc se formează unităţi noi în Germania. Şi, în sfîrşit, Hitler are un moment de luciditate cînd îi spune lui Guderian : ..dacă aş fi ştiut că cifrele despre tancurile ruseşti citate în lucrarea dumneavoastră corespund realităţii, cred că n-aş fi început acest război".

La 23 august are loc o nouă conferinţă la grupul de armate centru. Hitler hotărăşte să se atace spre Kiev. După opinia unora dintre generali, această operaţie va duce în mod fatal la o campanie în timpul iernii. Guderian se duce la Rastenburg să pledeze cauza unui atac spre Moscova. Deşi Brauchitsch îl avertizează că nu trebuie să pronunţe cuvîntul Moscova, totuşi Hitler este cel care deschide discuţia în legătură cu acest subiect ca să repete argumentele expuse la 4 august şi să conchidă că generalii săi nu înţeleg nimic din economia războiului.

La 25 august armata II-a von Weichs şi corpurile 24 şi 47 din gruparea de blindate Guderian încep ofensiva spre sud. la 31 august armata XVII-a, von Stiipnagel, atacă în regiunea Cercasî în timp ce tancurile lui von Kleist trec Niprul mai jos dc Kremenciug, iar armata VI-a,von Rei-

chenau, atacă frontal. Cele două armate germane, Gudarian şi von Kleist au înaintat în spatele frontului de sud-vest şi încercarea de a opri pe Guderian la Konotop nu a reuşit. La 16 septembrie cele două grupuri de tancuri făceau joncţiunea la 250 km răsărit de Kiev. La 18 un contraatac pentru a debloca trupele frontului de sud-vest eşuează, la 19 Kievul este ocupat. Bătălia pentru Ucraina se încheie la 26 septembrie. Sînt capturaţi peste 600 000 de prizonieri. Hitler consideră această reuşită ca cea mai mare bătălie din istoria lumii, cei de la O.K.W. îl consideră pe Hitler ca pe cel mai mare general din toate timpurile, dar Haider, notează discret, în jurnalul său intim că bătălia pentru Ucraina este „cea mai mare greşeală strategică în campania din răsărit".

Pierderile suferite de armata sovietică sînt mari, dar greşeala de a păstra Kievul cu orice preţ, este recompensată de faptul că din 1360 de instalaţii industriale, care au fost deplasate spre est, 419 veneau din Ucraina. Armata Roşie înregistrează mari pierderi în Ucraina, dar şi armata germană pierde în primele două luni de război 400 000 de oameni, greu de recuperat, în timp ce armata sovietică, estimată de Haider la mai puţin de 200 de divizii se dovedeşte a fi de 360 : „Noi distrugem douăsprezece (divizii) ; alte douăsprezece răsar la loc."

Hitler ordonă reluarea ofensivei pe tot frontul. Leningradul să fie încercuit. Pentru blocarea Leningradului sînt lăsate 10 divizii (aninată a XVIII-a von Kiikler) şi armata a XVI-a Busch, 13 divizii infanterie, corpul 39 blindate, care va trebui să atace spre Arhangelsk.

Grupul de armate centru este întărit cu divizii de tancuri, motorizate şi de infanterie aduse de la grupul de armate nord şi sud. în subordinele lui von Bock se află 22 corpuri

de armată : 46 divizii de infanterie. 15 divizii de blindate, 9 motorizate. 6 divizii de poliţie şi flota 2 aeriană sub comanda mareşalului Kesselring. Mai mult de un milion şi jumătate de oameni pornesc spre Moscova. Dar mijloacele mecanizate şi aviaţia sînt cu mult sub efectivele necesare pentru executarea unor ample manevre, care trebuiau să se desfăşoare pe un front de aproape 1 000 de km.

La 2 octombrie începe ofensiva generală. Dar nu numai împotriva Moscovei. Hitler ţine cu orice chip să respecte hotărîrea luată la începutul campaniei. în sud, Rundstedt va ataca Harkovul şi bazinul Doneţului. o altă parte din trupele sale se vor îndrepta spre Rostov, iar armata a XI-a, comandată de Manstein, va pătrunde în Crimeea.

în loc să susţină atacul principal îndreptat împotriva Moscovei, grupul de armate sud se dirijează mult spre dreapta, iar misiunile care-i sînt prescrise fac ca acţiunile sale să se execute pe direcţii divergente. Primele lupte pentru Moscova înseamnă succese importante pentru armata germană. Grupul 3 blindate (Hoth) atacă dinspre nord, grupul 4 (Hoppner) dinspre sud în direcţia Viazma. Armata a IX-a şi a iV-a atacă frontal. La 8 octombrie blindatele lui Hoppner fac joncţiunea cu blindatele lui Hoth.

în sectorul de sud al grupului de armate centru lovitura principală este încredinţată armatei de tancuri Guderian care, venind din Ucraina, primeşte ordin să atace spre Briansk, pentru a nimici trupele sovietice care se află la vest de această localitate, şi să înainteze prin Orei spre Tuia pentru a izola Moscova de sudul ţării. Guderian începe ofensiva la 30 septembrie dar întîlneşte o rezistenţă la care, după propria lui mărturie, nu se aştepta, este contraatacat şi abia în ziua de 1 octombrie

reuşeşte să rupă frontul. La 30 octombrie divizia 4-a de tancuri intră în Orei, în timp ce corpul 24 se îndreaptă spre Briansk. Armata a II-a von Weichs atacă frontal, dai' şi în flancul drept al frontului Briansk, comandat de Eremenko. La 9 octombrie acţiunea de încercuire este încheiată, dar înaintarea spre Tuia este oprită. La 6 octombrie, la sud de Mtsensk, divizia 4-a de tancuri este oprită de atacul tancurilor sovietice. „Pentru prima dată, notează Guderian, superioritatea lui T-34 a fost demonstrată în chip strălucit." în 0—7 octombrie vremea se înrăutăţeşte, la 9 octombrie cade prima zăpadă. Von Rundstedt şi alţi generali sînt pentru încetarea ostilităţilor şi pregătirea unor poziţii de apărare pe timpul iernii. Hitler, von Bock, mai ales, Haider şi Brauchiîsch sînt pentru continuarea ofensivei.

La 7 octombrie Jukov este chemat la Moscova, Stalin îl trimite să ia legătura cu comandanţii fronturilor, să vadă care este situaţia reală a trupelor. în noaptea de 7—8 octombrie, la orele 2,30 Jukov îi comunică lui Stalin că situaţia este gravă si tancurile inamice pot apărea oricînd la Mojaisk. La întrebarea unde sînt armatele a XIX-a, a XX-a, grupul Boldin şi armatele XXIV şi XXXII, Jukov răspunde : „Sînt încercuite la vest şi la nord-vest de Viazma." în 10 octombrie, Jukov este în măsură să raporteze situaţia reală a frontului. Este numit comandantul frontului de vest, iar la propunerea sa, Konev primeşte comanda grupării de trupe >din sectorul Kalinin. Jukov organizează o nouă linie de apărare care începe de la Volokolamsk şi prin Mojaisk şi Maloiaroslavet ajunge la Kaluga. Sînt concentrate în acest sector 14 divizii de infanterie, 16 brigăzi de tancuri, 40 regimente de artilerie, care intră în

alcătuirea armatelor a XVI-a, a V-a, a XLIX-a, Intre timp, se aflau pe drum trupele din extremul orient.
Rokossovski apără Volokolamskul cu armata a XVI-a, Leliuşenko (apoi Govorov) acoperă Mojaiskul cu armata a V-a, Golubev apără Maloiaroslavet cu armata a XLIII-a, iar în sectorul Kaluga este amplasată armata a XLIX-a, generalul Zaharikin. Intre timp, trupele încercuite la Viazma şi Briansk duceau lupte disperate pentru a ieşi din încercuire şi mare parte din ele au reuşit să se salveze.

La 14 octombrie Hitler ordonă ca armata a IX-a şi grupul 3 blindate să înainteze spre Rjev şi Kalinin în timp ce gruparea 4-a de tancuri va ataca pe la nord, încercînd să învăluiască dinspre nord şi vest oraşul Moscova ; pe centru, armata a IV-a, cu 30 divizii va înainta spre Mojaisk şi Kaluga, în timp ce Guderian trebuia să cucerească Tuia şi Kolomna.
Ultima fază a bătăliei pentru Moscova începe la 16 noiembrie. Wehrmachtul nu dispune, pentru acest ultim efort, decît de 1 900 de tancuri şi 1 000 de avioane. Hoth cucereşte la 23 localitatea Klin, iar în 28 atinge canalul Moscova—Volga. Guderian avansează spre Oka. dar Tuia rezistă şi trupele sovietice care se concentrează aici ameninţă flancul şi spatele armatei sale de tancuri. (O armată care echivalează cu o divizie de tancuri de la începutul războiului. Corpul 24 de blindate nu mai are clocit 50 de tancuri). în afară de aceasta, armata IV-a nu reuşeşte să înainteze de aşa manieră încît să asigure grupurfle de tancuri lansate pe aripile sale. La 19 noiembrie, von Bock intervine personal pentru a impulsiona ofensiva trupelor sale, dar din lipsă de rezerve nu se mai poate manevra,

iar rezistenţa armatelor sovietice este din ce în ce mai înverşunată.
în sud, la 21 noiembrie este cucerit Rostov pe Don, Manstein ocupase Crimeea şi asedia Sevastopolul. Timoşenko contraatacă şi la 28 noiembrie Rostovul este cucerit. Von Rundstedt ordonă retragerea trupelor sale dincolo de rîul Mius. Hitler nu acceptă ca o armată germană să se retragă şi von Rundstedt este înlocuit cu mareşalul von Reichenau, care împreună cu von Kleist, cade de acord că hotărîrea lui von Rundstedt este totuşi cea mai bună soluţie şi Hitler este de acord ca o armată germană să se retragă.
La 23 noiembrie, Guderian îi cere lui von Bock să oprească ofensiva şi să se pregătească de apărare, dar de la O.K.H. se cere continuarea operaţiilor. După o ultimă încercare ofensivă, din 26 noiembrie, Guderian nu mai are resurse decît cel mult pentru a organiza o apărare. După cucerirea Klinului, Hoppner reuşeşte să intre în Dimitrovo şi să ocupe Istra. Armatele germane ajung la 22 km de Moscova, la începutul lunii decembrie. înseamnă epuizarea tuturor resurselor de care dispunea Wehrmachtul. Jukov consideră că înaltul comandament german a

subestimat, încă o dată, puterea de rezistenţă a trupelor sovietice, din care pricină a atacat pe un front mult prea larg faţă de mijloacele de care dispunea. Ofensiva germană s-a lovit de apărarea organizată a trupelor sovietice, deoarece Statul major prevăzuse direcţiile de izbire ale armatei germane.
La 29 noiembrie, în ciuda progreselor realizate de Hoppner şi Guderian, Jukov era convins că armata germană este vlăguită şi în consecinţă îi cere lui Stalin ca

frontului de vest să-i fie subordonate armata I-a de izbire şi armata a X-a, pentru a pregăti contraofensiva, care avea să ducă la respingerea trupelor germane din faţa Moscovei. „Dar eşti sigur, 1-a întrebat Stalin pe Jukov, că inamicul a ajuns într-o situaţie de criză şi nu are posibilitatea de a introduce în luptă vreo nouă grupare puternică ?" Jukov •era sigur. în noaptea zilei de 29 noiembrie cererea lui Jukov este aprobată. Contraofensiva Armatei Roşii este fixată în ziua de 6 decembrie. în aceeaşi zi, Guderian îi cere lui von Bock să i se îngăduie evacuarea poziţiilor înaintate de la Tuia. iar Hoppner se retrage spre Istra. La 14 decembrie. în retragerea lor, trupele din sectorul de nord al grupului centru ajung la 100 km. Armata a II-a şi Guderian se retrag 150 km. Ultimul este de părere ca trupele germane să se retragă pe poziţia ocupată la 2 octombrie, von Bock este de acord, dar la 16 decembrie Hitler ordonă ca să se reziste pe loc, pînă la ultimul om.

Guderian se decide să-i explice personal lui Hitler situaţia de pe front, dictatorul îl ascultă, consideră că generalul său este prea sensibilizat de cele văzute, din care pricină nu-şi poate face o imagine exactă a situaţiei. Guderian revine la punctul de comandă, iar la 31 decembrie este trimis la Berlin. între timp, Brauchitsch fusese destituit şi Hitler devine singurul comandant al trupelor de uscat. Von Bock este înlocuit cu von Kluge. Sub presiunea trupelor sovietice. Hoppner îi cere lui von Kluge permisiunea să restrîngă lungimea frontului pentru a se putea apăra, mareşalul nu i-o acordă, recomandîndu-i să se adreseze direct lui Hitler, cu care nu se poate stabili legătura. Din proprie iniţiativă, Hoppner operează schimbările impuse de ofensiva Armatei Roşii, dar este destituit şi

i se interzice purtarea uniformei. Von Leeb este înlocuit cu von Kliicher, Strauss este bolnav şi în locul lui este numit Model, care pînă atunci comandase o divizie de tancuri.

Ceea ce nu obţinuseră ceilalţi generali, obţin înlocuitorii lor : retragerea grupului de armate centru. Situaţia acestui grup este critică la începutul anului 1942, dar, după cum relatează Jukov, ea este salvată de planurile pe care marele cartier al armatei sovietice le face în această vreme. La 5 ianuarie Stalin expune planul unei ofensive generale pe toate fronturile. Jukov este de părere să se concentreze cît mai multe forţe pentru zdrobirea grupului de armate germane centru, dar Timoşenko şi Şapoşnikov credeau că e momentul ca trupele germane să fie alungate din sectorul Leningradului, pe centru, duşmanul să fie încercuit şi distrus în raionul Rjev—Viazma—Smolensk, iar in sud să fie recucerite Crimeea şi Donbasul. Dispersarea forţelor armatei sovietice a făcut ca ofensiva proiectată să nu poată fi realizată. S-au obţinut succese locale, din care pricină la începutul primăverii anului 1942. trupele sovietice înaintaseră pînă la Holm, Velikie-Luki, Iarţevo, Rjev, Gjatsk, Liudinovo. Verhovie. în timpul ofensivei din iarna anului 1942, armata germană a fost respinsă spre vest cu 150—300 km.
în bătălia de la Moscova, germanii au pierdut o jumătate de milion de oameni, 1 300 de tancuri, 2 500 de tunuri şi 15 000 de autovehicule. După statistica întocmită de Haider, între 22 iunie 1941 şi 28 februarie 1942, armata germană a pierdut 1 005 636 de oameni, dintre care 210 572 de morţi.

Bătălia de la Moscova a demonstrat că armata germană nu este invincibilă. în ciuda succeselor obţinute pînă în noiembrie 1941, armata sovietică nu numai că nu era distrusă, dar ea căpătase o experienţă a războiului care va cântări greu în anii următori. în acelaşi timp, bătălia Moscovei înseamnă răgazul necesar pentru reorganizarea instalaţiilor industriale în părţile răsăritene ale Uniunii Sovietice, factor decisiv în cîştigarea victoriei finale şi, totodată, sfîrşitul războiului fulger.

BĂTĂLIA DE LA MIDWAY (1942)

In 1937 începe războiul chino-japonez. Război de durată, de uzură, fără cîştiguri care să-i mulţumească pe -japonezi.

La 27 septembrie 1939, la Berlin, ambasadorul japonez, Kurusu semnează un pact cu Germania şi Italia. Axa Roma —Berlin se transformă în Axa Roma—Tokio—Berlin. Japonia este liberă să acţioneze în Asia. In martie 1941, ministrul de afaceri externe, Maţuoko vizitează Berlinul, oamenii politici germani nu-1 informează despre Intenţia lor de a porni împotriva Uniunii Sovietice şi la 13 aprilie, la Moscova, Maţuoko semnează un pact de neagresiune cu Uniunea Sovietică. Cînd peste două luni Germania nazistă atacă Uniunea Sovietică, Maţuoko este de părere ca Japonia să intre în război alături de aliata •sa şi să

ocupe Siberia Orientală. După opinia lui, Uniunea Sovietică nu avea suficiente forţe ca să apere Siberia. Dar partida militară japoneză nu este de acord. Rusia înfrîntă, •ei pot interveni, la memontul oportun, pentru a ocupa atîtea teritorii cîte vor dori. Deocamdată, problema politică numărul unu pentru diplomaţia niponă este atitudinea S.U.A. faţă de Japonia. Incepînd din iulie 1940, S.U.A. reduce comerţul cu Japonia, cerîndu-i acesteia să se retragă din China. Petrolul şi alte materii prime, care erau importate din America sînt supuse embargoului. Căderea Franţei îi determină pe japonezi să solicite cedarea Haiphongului şi dreptul de a utiliza căile ferate din Indochina pentru războiul cu China. în septembrie are loc un acord între japonezi şi guvernul Petain. Apariţia japonezilor în Indochina provoacă reacţia americanilor, englezilor şi olandezilor, care blochează capitalurile japoneze şi rup orice relaţii comerciale cu Imperiul Soarelui Răsare. Japonia nu are resurse pentru aprovizionarea flotei şi avioanelor, cu carburant, decît pentru un an. Ca să accepte condiţiile impuse de americani, înseamnă subordonarea economiei nipone faţă de cea americană. Luînd ofensiva în Siberia, înseamnă că nu rezolvă nimic din lipsurile semnalate : bogăţiile rîvnite de japonezi se află în sud : alimente (raţionalizarea orezului fusese, deja. introdusă în Japonia), cauciuc, staniu, nichel, crom, fier. lemn şi petrol se află din belşug în acest paradis ecuatorial : Malaya, Filipinele, Indiile olandeze. O ofensivă in această direcţie este echivalentă cu un război cu S.U.A. In asemenea conflict este de nedorit. După părerea. împărtăşită de mulţi specialişti, în ultima vreme, un singur om doreşte ca acest conflict să izbucnească : Roosevelt. Ales. pentru

a treia oară, preşedinte. Roosevelt şi-a axat politica electorală pe principiul neintervenţiei americane în războiul care se desfăşoară în Europa şi Asia. Poporul american este împotriva participării ţării lui la război. Roosevelt este conştient că numai un şoc psihologic, provocat de o mare dramă, care priveşte direct poporul american, ar schimba opinia compatrioţilor săi. Impune Japoniei condiţii inacceptabile, tocmai pentru a determina pe militarii japonezi să comită o imprudenţă. Şi, deşi aceştia se tem de puterea industrială a S.U.A., noul prim ministru, Tojo„ este pentru rezolvarea impasului pe calea armelor. Japonia are cea mai modernă flotă din lume, poate obţine succese care să-i asigure supremaţia în Oceanul Pacific. Consolidîndu-şi stăpînirea în teritoriile cucerite, creşteau şansele de a rezista, din punct de vedere economic şi militar, Statelor Unite. Planurile lui Hitler şi Isoruku Yamamoto sînt în-trucîtva asemănătoare : ei îşi propun să distrugă forţa militară a adversarului şi, prin cucerire, să realizeze un imperiu economic, care să le înghăduie confruntarea cu orice putere şi pe timp nelimitat. Yamamoto este unul dintre marinarii care-şi dau seama de superioritatea bombardamentelor aeriene faţă de obişnuitele confruntări dintre vasele de luptă, în care artileria juca rolul decisiv. De

aceea, flota japoneză este dotată cu 10 portavioane, în> timp ce flota americană avea numai şapte, dintre care trei., în Pacific. Avînd această superioritate, Yamamoto alcătuieşte planul distrugerii flotelor americano-engleze, în funcţie de importanţa acestora. în primul rînd este vizată, baza navală americană, Pearl Harbour, din Hawai,

urmînd,. ca importanţă, baza de la Singapore şi cea din Manila.
Serviciul de informaţii american descoperă cifrul mesajelor, prin care înaltul comandament japonez comunica, cu flotele sale, încît pregătirile japoneze sînt urmărite în amănunţime. Mai mult, ambasadorul american din Japonia, J.C. Grew transmite, la 27 februarie 1941, la Washington, informaţia potrivit căreia „forţele militare japoneze au planificat un atac prin surprindere împotriva Pearl-Harbour-ului în cazul unor „dificultăţi" între Japonia şi S.U.A." Ministrul marinei americane era şi el de părere,, la începută! anului 1941, că ostilităţile cu Japonia „ar putea începe cu un atac brusc împotriva bazei de la Pearl-Harbour."
Şi cu toate acestea, în dimineaţa zilei de 7 decembrie 1941, baza de la Pearl-Harbour este atacată prin surprindere de aviaţia japoneză. în două valuri succesive, avioanele japoneze bombardează vasele aflate în port şi aerodromurile din insulă. Din 96 de vase ancorate în port^ 18 sînt scufundate sau avariate, printre pierderile suferite de flota americană numărîndu-se 8 cuirasate şi 3 crucişătoare, iar din 394 de avioane cîte aveau americanii, 108 au fost distruse iar 159 avariate. Din fericire pentru flota americană, cele trei port-avioane care se aflau de obicei la Pearl-Harbour, două transportau avioane pentru bazele de la Wake şi Midway, iar al treilea se afla la San-Diego pentru reparaţii. Deşi americanii erau informaţi că japonezii intenţionează să atace baza de la Pearl-Harbour, nu s-a făcut nimic pentru a preîntâmpina un dezastru. A dorit Roosevelt ca Pearl-Harbour să constituie cotitura urmărită de el, în orientarea opiniei americanilor,, pentru intrarea în război ?

Concomitent cu atacul de la Pearl Harbour, japonezii bombardează, cu aviaţia sau artileria navală, bazele americane de la Midway, Wake şi Guam, în timp ce în Malaiezia şi în Siam sînt debarcate trupe japoneze.
Atacul de la Pearl-Harbour determină pe americani să intre în cel de-al doilea război mondial. Wake şi Guam sînt cucerite de japonezi. La 21 decembrie, cea mai importantă insulă din arhipelagul filipinez, apărată de MacArthur, este cucerită de două divizii japoneze. La 25 decembrie este cucerit Hongkongul.
La 8 decembrie japonezii debarcă în Malayezia, la 1 000 km nord de Singapore, bază navală considerată ca inexpugnabilă, apărată de aproape 100 000 de oameni, iar, ~pe mare, baza este protejată de două dintre cele mai bune vase ale flotei engleze : Prince of Wales (35 000 de tone) şi Repulse (32 000 de tone). Japonezii debarcă, sub numele de armata a XXV-a, 17 230 de oameni, sub comanda lui Tomoyoku Iamaşita. Pentru a intercepta convoaiele japoneze, care aduceau trupe în Malaia. Prince of Wales şi Repulse părăsesc, la 8 decembrie, strâmtoarea Johore, dar la căderea nopţii sînt reperate de avioane de recunoaştere inamice. în ciuda faptului că Prince of Wales este dotat cu o formidabilă artilerie antiaeriană, cele două vase sînt scufundate de aviaţia japoneză. La sfîrşitul lunii decembrie, Sarawak, posesiune engleză, din insula Borneo, este ocupată. Aerodromurile, şi depozitele engleze sînt o mană cerească pentru aviaţia şi armata niponă. Ele se aprovizionează pe loc şi, fanatizate, obişnuite cu eforturi fizice inimaginabile, mulţumindu-se cu o cantitate de alimente derizorie, străbat junglele subtropicale, surprind şi resping orice încercare de a opri înaintarea lor. La 9 februarie începe

asaltul împotriva oraşului Singapore. La 19, una dintre cele mai mari baze navale şi una dintre cele mai fortificate localităţi din Asia şi Oceanul Pacific este forţată să capituleze. Pentru că cei care se ocupaseră cu organizarea acestei baze nu şi-au imaginat că Singapoore ar putea fi asaltat şi de pe uscat !
Concomitent, armatele japoneze duc acţiuni pentru cucerirea insulelor, care formează imperiul colonial al Olandei : Borneo, Celebes, Mindanao, Timor, Bali, Sumatra. La 25 februarie. Wavell, comandantul forţelor aliate, din Pacific, părăseşte Java. Olandezii se decid să reziste, o flotă compusă din crucişătoare americane, engleze, olandeze şi australiene este distrusă în 28 februarie şi 1 martie. La 7 martie, ultima rezistenţă olandeză, organizată la Bandung, cedează şi Java este ocupată de japonezi. Dealtfel, ultimii sînt primiţi de localnici ca eliberatori. Nazismul duce o luptă rasială chiar şi în sînul rasei albe ; japonezii fac o propagandă susţinută împotriva rasei albe, prezentînd acţiunile lor drept un act de eliberare a rasei galbene, de-sub dominaţia rasei albe.
Ofensiva japoneză se continuă în Birmania, Rangoonul: fiind cucerit în martie, India este ameninţată direct. In sud-estul Oceanului Pacific, japonezii cuceresc o parte din insulele care formează arhipelagul Bismarck, cu portul., mai important, Rabaul. La mijlocul lunii aprilie 1942, Filipinele, Indiile olandeze, Malaiezia şi Singapore, o parte din Noua Guinee, arhipelagul Bismarck, insulele Mariane,, insulele Gilbert şi Marshal erau ocupate de japonezi. Sînt cucerite o parte din insulele din nordul arhipelagului Solomon şi, aproape în întregime, insula Noua Guinee,, afară de Port Moresby. Prin instalarea unor aerodromuri şi amenajarea bazelor navale, japonezii

realizau o imensă, linie defensivă, care se sprijinea pe insulele Gilbert, Bismarck şi nordul insulelor Solomon şi proteja teritoriile-, ocupate in Filpine, Indiile olandeze şi Indochina. O nouă ofensivă este lansată în luna mai, cu intenţia de a ocupa arhipelagul Solomon, Noile Hebride, Noua Caledonie şi: Port Moresby în Noua Guinee. Prin cucerirea acestor noi insule. Australia era izolată de Statele Unite, iar flancul de sud al cuceririlor japoneze, în Pacific, asigurat. Planul lui Yamamoto este acela de a cuceri mai întîi aceste insule.. După ce va atrage flota americană în sudul Oceanului Pacific, Yamamoto va ameninţa Aleutinele, în extremitatea-, nordică a oceanului şi în timp ce flota americană va căuta să apere punctele ameninţate, efectuînd deplasări pe spaţii: imense, o puternică flotă japoneză va ataca Midway. Roosevelt numeşte pe Chester W. Nimitz comandant al flotei din Pacific, în timp ce MacArthur comandă în sud-vestul Pacificului. în aria geografică, subordonată ultimului, intrau Australia, Noua Guinee, Filipinele şi Indiile-olandeze. Pentru moment se pune problema apărării Australiei, dar acest continent nu are resurse suficiente pentru apărarea teritoriului său. MacArthur cere întăriri din S.U.A. şi consideră că o apărare eficientă nu se poate face-decît luptîndu-se în Noua Guinee, în insulele Bismarck şi Solomon. Yamamoto proiectează, în acelaşi timp, ocuparea localităţii Port Moresby şi insula Tulagi, din arhipelagul Solomon. Două grupe de vase, cu baza la Rabaul, aveau sarcina să ocupe Port-Moresby şi Tulagi. Alte trei", flote erau aduse din insulele Truk, arhipelagul Caroline. Nimitz descifrează o parte din mesajele trimise de YamaTnotu. pentru concentrarea flotei sale în Marea Coralilor, şi ordonă, la rîndul său. ca portavioanele

Lexington şi Yorktowh, care nu se aflau la Pearl-Harbour în ziua atacului japonez, să se îndrepte spre Marea Coralilor. însoţite de alte vase ale flotei americane. Bătălia din marea Coralilor începe în ziua de 6 mai. cu scufundarea unui port-avion japonez, iar în ziua de 8 mai intră în luptă cele două port-avioane americane şi port-avioanele japoneze Zuikăku şi Shokakv. Zuikaku este grav avariat, iar Sho-kuku este lovit şi el, japonezii bombardează cele două portavioane americane şi Lexington este scufundat, iar Yor-klown avariat. Japonezii mai pierd. în această bătălie. 80 de avioane, iar americanii un distrugător, un tanc petrolier şi 81 de avioane. După cum notează amiralul King, „în felul acesta a luat sfîr.şit prima mare bătălie navală din istorie în care vasele de suprafaţă n-au schimbat nici o lovitură".

Insulele Solomon şi Port Moresby sînt salvate. La 5 mai se dau primele dispoziţiuni în legătură cu operaţiunile următoare : insulele Aleutine şi insulele Midway. Trimiterea unor forţe spre Aleutine a fost aspru criticată. Din punct de vedere strategic şi economic, ele erau nule pentru Japonia. Diversiunea imaginată de Yamamoto n-a făcut decît să micşoreze forţa de şoc a flotei care atacă Midway .pentru că americanii, care cunosc sistemul cifrat al japonezilor, ştiu că lovitura principală va fi dată împotriva celor două insule, Eastern şi Sand Island, două atoluri greu abordabile, pierdute în inima oceanului. Importanţa lor stă în aceea că sînt numai la o distanţă dc, 1 000 mile marine de Hawai. cea mai importantă bază aero-navală americană din Pacific. Ocupînd cele două insule, aviaţia japoneză avea posibilitatea să bombardeze, pornind de pe sol, Pearl-Harbour. Americanii şi-au dat şi ei seama de importanţa strategică a insulelor şi pentru că

Yamamoto nu le-a acordat atenţia cuvenită în decembrie 1941. de atunci americanii.lucrează la fortificarea şi aprovizionarea acestora. Eastern Island este transformat într-un aeroport, pe care trei piste de aterizare se încrucişează aproape în formă de A. Nimitz va folosi aviaţia de aici pentru recunoaşteri îndepărtate şi ca prim val de atac împotriva flotei japoneze.

La 14 mai, Nimitz ordonă concentrarea forţelor sale. Amiralul Fletcher, participant la lupta din Marea Coralilor, este chemat din sudul Pacificului, iar viceamiralul Halsey, care transportase bombardierele B25, cu care sînt atacate mai multe oraşe din insulele japoneze, primeşte instrucţiuni să aducă cele două port-avioane de sub comanda sa : Enterprise şi Hornet, la Pearl-Harbour. Halsey se îmbolnăveşte şi locul său este luat de R. A. Spruance.

La 25 mai descifrarea unui mesaj, al înaltului comandament japonez, desvăluie americanilor, în amănunt, modul în care vor fi folosite flotele japoneze. La 26 mai Hornet şi Enterprise sosesc la Pearl-Harbour, a doua zi ajunge şi Yorklouu. care este reparat în numai trei zile. în 27 mai Nimitz analizează situaţia strategică cu colegii şi subordonaţii -ai. Flota americană dispune numai de trei port-avioane, şapte crucişătoare grele, un crucişător uşor, 14 distrugătoare si 19 submarine. în afara submarinelor, cele 25 de vase sînt împărţite în două : „Task Forces" : nr. 17, sub comanda lui Fletcher, compusă din port-avionul „Yorktown", două crucişătoare şi cinci distrugătoare, şi nr. 16. su'o comanda lui Spruance, compus din două port-avioane Enterprise şi Hornet, şase crucişătoare şi nouă distrugătoare. Nimitz şi colaboratorii săi sînt conştienţi de inferioritatea flotei lor. De aceea, Nimitz dispune flota sa într-o regiune situată la 300 mile nord-est de Midway.

Aviaţia, amplasată pe aeroportul din Midway, va acoperi concentrarea flotei americane.
Flota japoneză, alcătuită din 190 de nave, este organizată în şase grupări : gruparea de nord, sub comanda vice-amiralului Hosogaya, formată din două port-avioane uşoare, douăsprezece distrugătoare, un vas care transporta hidroavioane şi mai multe vase care transportau 2 000 de oameni, pentru ocuparea insulelor Aleutine. Celelalte cinci grupări se îndreptau spre Midway : o forţă expediţionară avansată, compusă din 16 submarine, comandate de viceamiralul Komatsu ; o forţă de izbire, sub comanda viceamiralului Nagumo. era formată din patru port-avioane {Akagi, Kaga, Hiryiu şi Soryu), două nave de linie, două crucişătoare şi douăsprezece distrugătoare. Misiunea lui Nagumo era dublă : în cazul în care flota americană nu se află în zona operaţiilor, să atace şi să neutralizeze forţele americane din insule, pentru a permite debarcarea, sau să scufunde flota americană. în cazul în care aceasta îşi face apariţia.

Gruparea principală, sub comanda lui Yamamoto, este formată din şapte nave de linie moderne, trei în faţă, patru în spate, trei crucişătoare uşoare, treisprezece distrugătoare, două vase care transportau hidroavioane, portavionul Hosho. Cu această forţă impunătoare, YamamotC' naviga la 300 de mile în spatele flotei comandată de Nagumo, gata să intervină în momentul în care flota americană este angajată în luptă.
Sub comanda vice-amiralului Kondo se aflau forţele destinate debarcării şi ocupării insulelor Midway. Grupul de acoperire este format din două nave de linie, două crucişătoare şi şapte distrugătoare ; grupul de transport al-

cătuit din douăsprezece vase care transportau 5 000 de oameni, unsprezece distrugătoare două vase care transportau hidroavioane şi un grup de culegătoare de mine.
Celor aproape 200 de vase japoneze, Nimitz le opune 25. Flota americană are trei port-avioane, cea japoneză cincL
Flota japoneză dispunea de 700 de avioane şi hidro-avioane. Pe aeroportul din Midway, americanii au înghe-suit 121 de aparate, de toate tipurile. Ele au sarcina să vegheze, să atace la nevoie, deşi sînt învechite, chiar dacă unele sînt botezate din nou. Pe cele trei port-avioane, americanii mai aveau 243 de avioane.
Pe toate planurile, superioritatea era de partea japone-zilor, în anumite privinţe, această superioritate este zdro-bitoare, în legătură cu aviaţia, este de remarcat faptul că avioanele japoneze de vînătoare Zero erau superioare celor americane. în ciuda acestei disproporţii, Nimitz ac-ceptă confruntarea, iar instrucţiunile date lui Fletcher şi Spruance sînt foarte vagi : să distrugă flota inamică. Ceea ce de fapt însemna totală libertate de acţiune, pe teatrul de operaţii.
Cercetarea aeriană, executată cu avioanele de pe insulele Midway, începe la 30 mai, într-o vreme în care Yamamoto era ferm convins că americanii nu ştiau nimic despre imensa forţă navală care se îndreaptă spre cele două atoluri. Ceaţa, norii împiedică orice recunoaştere. Abia în ziua de 3 iunie, la orele 9, un pilot american zăreşte convoiul principal al flotei japoneze. La orele 12,30! nouă bombardiere B-17, din nouăsprezece cîte se aflau la Midway, îşi iau zborul şi la 16,30 atacă flota japoneză, fără să-i provoace nici o pierdere, nici o avarie.

Ziua de 4 iunie. La 4,30, Yorktown se află la 200 mile nord de Midway, iar portavioanele lui Nagumo, la 240 mile la vest de insule. Directivele lui Nimitz : aviaţia să nu Lie surprinsă la sol şi să atace numai port-avioanele japoneze. în jurul orei 6, Fletcher îi cere lui Spruance să se deplaseze spre sud-vest şi să atace port-avioanele în momentul în care acestea sînt precis localizate. Cu cîteva minute mai devreme, 108 avioane japoneze, între care 36 de vînătoare, bombardează instalaţiile de pe insulele Midway. Aviaţia americană, care încearcă să preîntâmpine acest atac, este distrusă, rînd pe rînd, eforturile fortăreţelor zburătoare de a bombarda port-avioanele lui Nagumo se dovedesc inutile. După primul raid, în timpul căruia japonezii pierd doar 10 aparate, Tomonaga, conducătorul acestui atac. transmite lui Naguma că este necesar încă un raid. Amiralul coboară sub punte bombardierele, pentru a li se înlocui torpilele cu bombe şi pentru a crea posibilitate avioanelor care vin din misiune să aterizeze. Aviaţia americană din Midway este distrusă. Nagumo pregăteşte cel de-al doilea bombardament, pentru a da posibilitate grupului de debarcare să intre în acţiune. Avioanele de recunoaştere trimise de Nagumo şi submarinele japoneze, care patrulau în jurul flotei japoneze, nu transmit nimic care ar împiedica executarea planului iniţial. Yamamoto este convins că americanii s-au lăsat surprinşi pentru a doua oară.

D ir Yamamoto şi Nagumo nu numai că se înşeală, dar comit două erori aproape de neînţeles. Una este de ordin strategic. Port-avioanele sînt trimise ca să bombardeze insulele Midway şi să faciliteze debarcarea trupelor de uscat. în loc să fie păstrate în rezervă şi să sprijine acţiunea, pe care în mod normal trebuia să o execute cele-

lalte vase. în fond, Yamamoto plănuise să atragă flota .americană în regiunea insulelor Midway şi să distrugă port-avioanele acesteia. în felul acesta, atît insulele cît şi restul vaselor flotei americane deveneau o pradă uşoară pentru aviaţia japoneză. în loc să manevreze pînă la apariţia flotei americane, Nagumo atacă Midway cu port-avioanele, bazîndu-se pe presupunerea că port-avioanele .americane nu aveau cum să ajungă la Midway. între 7,28 şi 8,20, Nagumo primeşte trei mesaje prin care i se anunţă prezenţa unei flote inamice. Unul dintre vase pare să fie
un port-avion. Bombardierele sale se află sub punte, iar avioanele lui Tom on aga trebuie să sosească în jurul orei 8,30.

De pe portavionul Hiryiu, contra-amiralul Iamaguki cere permisiunea să atace flota americană cu avioanele de pe port-avionul său şi de pe port-avionul Soryu. Nagumo-e de părere să aştepte mai întîi sosirea avioanelor care bombardaseră Midway şi abia după aceea să atace cu toate forţele.

înainte de orele 7, Fletcher, informat asupra zonei -în care navighează flota japoneză, îi cere lui Spruance să atace cu avioanele, de pe Enterprise şi Hornet, port-avioa-nele japoneze. La 7,2 Spruance ordonă decolarea, la 8,6-119 aparate îşi iau zborul în căutarea port-avioanelor ina-mjce. La 8,38 încep să decoleze 39 de avioane de pe Yorktown.

Nagumo, informat de apropierea port-avioanelor ameri-cane, nu întreprinde nimic pînă la 9,5, cînd ultimul avion al lui Tomonaga aterizează pe port-avionul Akagi. Pînă la orele 10,20, majoritatea avioanelor americane sînt do-borîte, puţine dintre ele reuşesc să revină la bazele de-

plecare. Nagumo este convins că nu are de înfruntat decît. două portavioane, ale căror resurse, în avioane, sînt. după pierderile suferite, chiar sub ochii săi, aproape nule. Abia acum se decide să arunce aviaţia sa de bombardament în luptă, deşi bombardierele de pe portavioanele Soryu şi Hiryiu aşteaptă semnalul de mai bine de aproape două ore. Şi cînd semnalul este dat şi primul avion de vînătoare decolează de pe Akagi se produce catastrofa. 37 de bombardiere, în picaj, de pe Enterprise, sub comanda locotenentului comandor, Mc Clusky au decolat la orele 7,52 şi după o oră au ajuns în zona unde ar fi trebuit să fie flota japoneză. Cum Nagumo se dirijase spre nord, urmează o altă oră de căutare şi abia la 9,55 este zărit un distrugător japonez care, fără să vrea, indică direcţia pe care avioanele americale trebuie să o ia. Nu peste multă vreme. Mc Clusky zăreşte trei portavioane Akagi, Kaga şi Soryiu şi, imediat, ordonă unei escadrile să atace pe Akagi, iar alta pe Kaga. La 10,26 Akagi este lovit în plin, focul se transmite rezervoarelor de benzină şi, în cîteva clipe, portavionul este în flăcări. La 10,50 este evacuat. Aceeaşi soartă o are şi Kaga. O escadrilă de bombardare, în picaj, de pe Yorktown se ghidează după fumul care se ridică de pe

cele două nave în flăcări şi bombardează pe cel de-al treilea portavion Soryiu, care se scufundă la orele 14.
în cîteva minute, trei port-avioane japoneze erau scoase din luptă. Abia la orele 11, fără ordinul superiorilor, Yamaguki trimite 48 de avioane, care reuşesc să bombardeze portavionul Yorktown. Acesta este grav avariat. Fletcher şi Spruance mai au 24 de bombardiere şi la orele

17, Hiri/u este atacat şi, peste cîteva ore, se va scufunda împreună cu Yamaguki şi căpitanul său Kaka.
La orele 2.52, în 5 iunie, Yamamoto ordonă retragerea. Flota japoneză pierdea patru port-avioane, un crucişător greu, un distrugător şi aproape 300 de avioane. Yamamoto cunoştea puterea economică a S.U.A., pentru că şi-a făcut studiile la Harward, de aceea, în 1941, îi explica primului său ministru că va lupta „cu înverşunare în primele şase luni sau timp de un an, dar nu îmi fac nici un fel de iluzii in ceea ce priveşte al doilea sau al treilea an de război."
La 7 iunie, cînd liniştea se aşternea peste insulele Midway, se împlineau şase luni de la Pearl-Harbour. După şase luni de război în Pacific, Japonia era învinsă. De la această dală şi pînă la sfîrşitul războiului, Imperiul Soarelui Răsare va fi constrîns să ducă lupte grele pentru apărarea vastelor întinderi de pămînt şi apă. pe care le cucerise în numai trei luni de zile.
După şase luni de la începerea ostilităţilor împotriva U.R.S.S. şi după şase luni de la începerea ofensivei japoneze în Pacific, războiul fulger era înmormântat, în ciuda unor succese parţiale, realizate în anul 1942.

EL-AL AMEIN
(1942)

Oaltă marc greşeală strategică, comisă de Hitler, a fost şi aceea a aliaţilor. Mitoman şi megaloman, dictatorul nazist

socotea că Germania, poporul ales, este în stre să înfrunte lumea întreagă. Cu o mică rezervă : neutralitatea Angliei, realizabilă, după Hitler, datorită comunităţii de rasă şi intereselor deosebite ale celor două puteri, vocaţia maritimă a Angliei şi Imperiul colonial, pe de o parte, şi vocaţia continentală a Germaniei, pe de altă parte. Respectîndu-se această diviziune, concepută de Hitler, Anglia nu avea de ce să intervină ca să susţină popoarele de pe continent, mai ales pe cele din răsăritul Europei. Se mai punea şi o problemă a luptei de clasă. Intenţionînd să atace U.R.S.S., Hitler spera să obţină adeziunea aristocraţiei şi marii burghezii engleze, obsedate de pericolul comunist, erijîndu-se, în felul acesta, în apărătorul civilizaţiei occidentale (prin care se înţelegea respectarea aristocraţiei şi a marilor bogătaşi).

Metodele brutale, folosite de naziști, pentru a impune doctrina lor în Germania sînt un fapt care contribuie la izolarea Germaniei naziste.

Singurul aliat credincios, pentru Hitler, a fost Mussolini. Dar această alianţă a atras, după sine, atîtea complicaţii, cu efect negativ asupra desfăşurării războiului, încît ea se transformă într-o greşeală, de ordin strategic, pentru concepţia politică şi militară a lui Hitler.

Mussolini era obsedat de ideea constituirii unui imperiu colonial care să ridice Italia în rîndul marilor puteri. Libia, cu deserturile ei, reprezintă, în ciuda suprafeţei sale imense, mult prea puţin pentru a furniza Italiei resurse economice şi umane. Petrolul libian era încă un secret păstrat de pustiurile Saharei, care înaintau pînă la malul Mediteranei. Etiopia, rămînînd singura ţară neocupată de o putere europeană, Mussolini o atacă şi o cucereşte, ridici nd împotriva sa Liga Naţiunilor Unite. Acum, Italia avea

un imperiu colonial, iar izolarea preconizată de Liga Naţiunilor nu-1 afectează pe duce. Această politică împinge, în mod fatal, la o apropiere între Roma şi Berlin, care se va concretiza prin constituirea axei Roma — Berlin. Odată cu declanşarea celui de-al doilea război mondial încep, însă, să se manifeste servitutile acestei axe. Hitler îşi dă seama de slăbiciunea militară a Italiei, încît, în planurile sale de cuceriri, rezervă, proporţional, o mică importanţă Italiei. Umilit, Mussolini încearcă să schimbe punctul de vedere al partenerului său, prin acţiuni care surprind, într-adevăr, pe Hitler.

Italia declară război Franţei, dar armata italiană nu poate depăşi frontiera, deşi în faţa sa nu are decit patru divizii franceze, cu toată dorinţa lui Mussolini de a cuceri o fîşie de pămînt, cît de mică, măcar pînă la Nissa. Dar, intrarea triumfală a trupelor italiene într-o localitate mai însemnată de pe Coasta de Azur, nu poate fi anunţată lumii, uimite de spiritul războinic pe care fascismul 1-a imprimat poporului italian. Cum spunea Raymond Cartier. Mussolini nu visa decît participarea sa la conferinţele de pace, fără să se gîndească şi la alte urmări pe care intervenţia militară a Italiei le putea produce.

Imperialismul fascist nu viza numai teritorii din Africa. La 7 aprilie 1939, Albania este invadată de armata italiană, replică la acţiunea Germaniei de a cotropi Cehoslovacia. Hitler nu-1 informase pe Mussolini asupra intenţiilor sale ; ultimul înţelege să acţioneze în acelaşi spirit. Succesele repurtate de germani în Franţa îl decid pe Mussolini să ia ofensiva şi în Africa. în iunie, trupele italiene din Abisinia trec la ofensivă, ocupă Somalia britanică, o parte din Kenya şi Sudanul anglo-egiptean. îmbătat de succesele obţinute în vară, Mussolini pregăteşte, tot în secret, o

ofensivă în Africa de nord. Obiectivul fixat : canalul de Suez. Mareşalul Graziani începe ofensiva la 13 septembrie, dar

din lipsă de apă, ea este stopată la numai 50 de km, de la punctul de pornire, în localitatea Sidi-Barrani şi la trei zile, de la începerea ostilităţilor. Englezii, prudenţi, se retrag pînă la Marsa-Matruh, unde aveau posibilităţi mai bune de apărare. Rezultatul este mediocru, dar încurajator. De aceea, Mussolini se gîndeşte să organizeze o nouă lovitură pe continentul european, fără să-1 prevină pe Hitler. Noul obiectiv : cucerirea Greciei. La 28 octombrie, Italia atacă Grecia. Dar grecii sînt cei care înregistrează succese, pătrund în Albania, care se răscoală împotriva ocupanţilor. Hitler este profund nemulţumit. Pregătind războiul împotriva U.R.S.S., ar fi dorit o infiltrare paşnică în Balcani. Mussolini compromite intenţiile aliatului său.
Convins că Anglia nu mai poate fi atacată, afectat de insuccesele italiene, dornic să-şi asigure flancul drept în Europa, Hitler hotăreşte, la 12 noiembrie 1940, ca armata germană să atace Grecia.
Anglia, odată cu venirea toamnei. în ciuda bombardamentelor germane, consideră oportună cucerirea Africii de nord şi izolarea Germaniei pe continent. Trupe din metropolă, din India, Australia şi Noua Zeelandă sînt concentrate în Egipt. Malta este fortificată. Trupe din Africa de Sud sînt trimise în Sudan şi în Kenya.
La 9 decembrie, Wavell, cu două divizii, atacă Sidi-Barrani, apărat de Graziani cu 7 divizii. în patru zile, patru divizii italiene sînt scoase din luptă : englezii pierd 624 de oameni, capturează 38 000 de italieni. Ofensiva engleză continuă. La 3 ianuarie, este atacată Bardia, fortificată şi

apărată de 45 000 de oameni, printre care se numără diviziile 1, 2, „Cămăşile negre". La asaltul acestui perimetru fortificat, pe care-1 reprezintă Bardia, pornesc două regimente australiene şi 23 tancuri, mai puţin de 10 000 de oameni. După două zile Bardia este cucerită, cad 40 000 de prizonieri italieni şi 456 de răniţi şi morţi din partea adversarului.
Ofensiva engleză se continuă. Churchill intenţionează să ajute Grecia, ceea ce ar fi însemnat dispersarea puţinelor forţe, pe care Wavell le are în Africa de nord. Grecii refuză ajutorul britanic. Ei doresc o armată, nu cîteva regimente. Wavell îşi continuă ofensiva, Tobrukul este cucerit : 25 000 prizonieri italieni, inclusiv generalii care comandau diviziile italiene. în 3 februarie, în ciuda incriminărilor lui Mussolini, mareşalul Graziani hotăreşte să se
retragă la Tripoli, dar la Benghazi trupele italiene sînt din nou atacate şi numărul prizonierilor italieni se ridică la. 150 000. în acelaşi timp în Eritreia, Somalia şi Abisinia, italienii sînt constrânşi să bată în retragere. La 4 aprilie-1941, Addis-Abeba este cucerită, peste alte două luni italienii erau alungaţi din Africa de Est.
Pe Hitler îl neliniştesc succesele englezilor în Nordul Africii. Dacă insuccesele italienilor se succedau în acelaşi ritm. Italia însăşi era ameninţată. Strategic, căderea Italiei ar fi pus Germania în faţa unui front, care s-ar fi deschis la graniţa sa ele sud. De aceea, Hitler ordonă constituirea unui corp expediţionar, care să debarce în Tripoli-tania : Deutsche Airikakorps. Rommel este numit comandantul acestuia, la li februarie. La 15, noul comandant face o recunoaştere a locurilor unde se vor desfăşura acţiunile trupelor sale. Englezii cuceresc El-Agheila, depăşesc această localitate, dar lipsa de carburant îi forţează să se-

oprească. Planul balcanic, al lui Churchill, se opune, de altfel, continuării ofensivei în Africa de Nord şi premierul britanic ordonă constituirea unei rezerve mobile, de-patru divizii. în Helta Nilului, lăsînd garnizoane în centrele mai importante : El-Agheila, Benghazi, Tobruk,. Barclia etc.
în februarie, englezii sînt informaţi de prezenţa germanilor în Tripoli. Wavell este convins, şi are dreptate, că. unităţile germane nu pot debarca înainte de luna mai, cînd încep marile călduri. O ofensivă italo-germană nu este posibilă decît în toamnă. Haider, şeful de stat major, îi recomandă lui Rommel să nu depăşească Agedabia. La. 24 martie, Rommel, cu puţinele trupe pe care le are la dispoziţie, ia ofensiva. El-A2heila este cucerită, învăluind, trupele engleze prin marşuri rapide executate în deşert; ocupă Agedabia şi cînd îi soseşte ordinul lui Hitler, să nu se aventureze spre Benghazi, la 4 aprilie, localitatea este cucerită, ofensiva spre est este continuată. Hitler este de-acord că nu poate judeca, de la distanţă, ce se petrece în Africa şi-i dă libertate de acţiune generalului său. La 6 aprilie, este cucerită Derna,_iar într-o maşină engleză, sînt capturaţi trei generali. Tobrukul, apărat de 36 000 de oameni, rezistă. Rommel nu are suficiente forţe ca să-1 cucerească. Cirenaica este, însă, ocupată în 12 zile. Acest, succes, nesperat, marchează începutul participării Germaniei la războiul din Africa de Nord. Şi cu aceasta, o parte
din trupele sale şi unul dintre cei mai buni generali ai armatei germane vor acţiona pe un front secundar, în timp ce soarta războiului avea să se hotărască în stepele ruseşti. Pînă în 1941, Hitler evitase lupta pe două fronturi. Ca • să-şi salveze aliatul, se angajează, împotriva unui principiu elementar de strategie, într-un război dificil, al

cărui •sfîrşit nefavorabil, pentru italieni şi germani, 1-a întârziat talentul lui Rommel.
La 3 mâi, generalul german trece pe poziţii defensive. Atacurile lui Wavell, de la sfîrşitul lunii mai şi mijlocul lui iunie, sînt respinse şi, cu aceasta, liniştea se aşterne peste deserturile din nordul Africii, pînă în luna noiembrie. în acest timp, cei doi adversari îşi concentrează forţele pentru confruntarea decisivă. Englezii reuşesc să strîngă 748 de tancuri iar germanii şi italienii 395. Blindajul tancurilor engleze era mai bun, dar tunurile anti-tane germane •sînt superioare celor engleze. Germanii sînt superiori în felul în care ştiu să organizeze cooperarea între arme dar -şi ca metode tactice. Succesele lui Rommel s-au datorat, aşa cum se va vedea, în concentrarea unui număr marc de tancuri şi tunuri în punctul decisiv al bătăliei. Rommel, în memoriile sale, subliniază că, principiile formulate înainte de război pentru luptele cu blindate au putut fi apli--cate în întregime în Africa de nord, unde pustiul a îngăduit realizarea unor bătălii de tancuri date cu mari unităţi.
Problema esenţială, însă, pentru Afrikakorps va fi, pe 'toată durata existenţei sale, aprovizionarea cu carburant, în 1941, atacul Tobrukului este amînat de la o lună pe alta, din pricina lipsei de benzină. Superioritatea, în aer, a englezilor va complica şi mai mult această situaţie. După calculele lui von Mellenthin, în 1941, materialul trimis pentru aprovizionarea armatei germane a fost distrus, 17% în iulie, 35% în august, 38o/0 în septembrie. Din 50 000 de tone de material trimis în Libia în octombrie, numai 18 500 tone au ajuns la destinaţie.
La 16 noiembrie Rommel este informat că englezii pregătesc o ofensivă în Delta Nilului. La 19 englezii atacă,

dar comandantul armatei a VIII-a engleze îşi dispersează forţele, asaltînd concomitent mai multe poziţii inamice. în zilele de 19—23 noiembrie, profitînd de greşeala inamicului şi atacînd concomitent cu tancuri şi tunuri anti-car, germanii reuşesc să respingă pe adversar, deşi 70 de tancuri! germane sînt distruse.

In zilele următoare au loc lupte de tancuri şi Rommel intervine, personal, de nenumărate ori, pentru a transforma o situaţie disperată, în care se aflau trupele germane (între garnizoana Tobrukului şi armata VIII-a)„ într-o victorie a acestora. Deşi obţine succese parţiale, pierderile în blindate sînt mari şi Rommel începe retragerea la începutul lunii decembrie. La 24 decembrie Benghazi era părăsit de Afrikakorps.

La începutul lui ianuarie, Rommel se retrage din Age—dabia. La incriminările lui Churchill, că Afrikakorps n-a fost distrus generalul Auchinleck răspunde că inamicul a: suferit atîtea pierderi şi este atît de obosit, încît este incapabil să întreprindă vreo acţiune. Dar la 21 ianuarie-1942, Romanei reia ofensiva, surprinzîndu-i pe englezi,, dar şi pe aliaţii si comandanţii săi. Englezii se retrag, Rommel ajunge în 24 la Msus unde capturează 96 de tancuri, 38 de tunuri. 190 camioane. Din lipsa de carburant,, blindatele germane sînt forţate să stea pe loc. Fără sprijinul italienilor, care socotesc ofensiva lui Rommel o aventură, acesta, cu propriile-i forţe, ocupă Benghazi, în 29 ianuarie. Numărul mic de tancuri, care-i rămăseseră disponibile şi lipsa de carburant îl fac pe Rommel să se oprească, la 6 februarie 1942, pe poziţiile din faţa localităţii Gazala. în martie Rommel are o întrevedere cu Hitler. înaltul comandament german, preocupat fiind de pregătirile pe care le făcea pentru

ofensiva din 1942 împotriva Uniunii' Sovietice, nu poate să trimită întăriri în Africa. Asupra, unui lucru se cade de acord : cucerirea Maltei, care este bombardată, în martie şi aprilie. Temîndu-se că englezii: vor lua ofensiva, Rommel cere permisiunea să atace înainte de căderea Maltei, dar i se îngăduie numai cucerirea Tobrukului, după care armata italo-germană trebuie să se-stabilească pe poziţii defensive.
Armata a VIII-a, bine antrenată şi condusă de generali competenţi, era superioară germanilor şi italienilor în tancuri, artilerie şi era susţinută de o puternică flotă aeriană. Faţă de cele 561 de tancuri germane şi italiene,, englezii aveau 700 de tancuri, dintre care 200 erau tancuri, americane, de tipul Grant, superioare majorităţii; tancurilor germane.

In 28 mai Rommel atacă frontal poziţiile engleze de la 'Gazala, cu o parte din forţele sale, iar cu o altă parte execută o mişcare de învăluire a flancului stîng al armatei engleze. La 14 iunie bătălia de la Gazala era câştigată. Armata VIII-a începe să se retragă spre frontiera egipteană. Rommel îşi propune să atace în continuare, înainte ca armata engleză să se regrupeze şi în acelaşi timp să ia cu asalt Tobrukul izolat.
Churchill, din decembrie 1941, insistă pe lingă Roosevelt ca să-i acorde sprijinul necesar, pentru cucerirea Africii de nord, inclusiv Dakarul. De data aceasta, personal, se deplasează în America, pentru a-i convinge pe conducătorii militari şi politici ai Statelor Unite de necesitatea deschiderii unui nou front în Africa. în acelaşi timp cere lui Auchinleck să nu cedeze Tobrukul, deşi, nu cu multă vreme înainte, o asemenea sarcină era socotită

inutilă, pentru că flota engleză nu era în stare să aprovizioneze şi să susţină Tobrukul deoarece superioritatea aeriană engleză era anihilată.
La Tobruk se aflau 36 000 de oameni. .Auchinleck, în faţa hotărîrilor contradictorii, cu privire la modul în care trebuia privit Tobrukul, ordonă trupelor sale să se stabilească pe o linie Tobruk — El-Adem. El-Adem. situat ân sudul Tobrukului, reprezenta un punct de sprijin pentru armata a VIII-a şi, în acelaşi timp, singurul drum care ducea spre frontiera egipteană.
La 15 iunie, Rommel dirijează spre El-Adem divizia a 90-a, în timp ce divizia 21 de tancuri ajunge la Acroma. Pentru 16 iunie Rommel ordonă atacul localităţii El-Adem, iar divizia 21 de tancuri începe ofensiva spre Sidi-Rezegh şi Belhamed, care se aflau în spatele Tobrukului. Divizia de tancuri italiană Ariete şi alte unităţi italiene aveau sarcina să acopere flancul drept al unităţilor angajate în zona Acroma—El-Adem. în sprijinul acestora era trimisă divizia 15 de tancuri. în ziua de 16, divizia 21 de tancuri ocupă, seara. Sidi Rezegh, dar El-Adem rezistă ; convorbirea dintre comandanţii englezi, in care se discută evacuarea El-Adem-ului, în noaptea de 16—17 iunie, este interceptată. 'Odată cu evacuarea El-Adem-ului, Tobrukul nu reprezintă, în sine, nici un pericol şi Rommel se decide să atace, cu forţe reunite, în direcţia Gambut, pentru a intercepta linia de operaţii a armatei a VIII-a. Brigada a 4-a de :tancuri, engleză, pierde jumătate din efectiv şi este forţaţă să se retragă în Egipt. Rommel continuă înaintarea şi după căderea întunericului, în noaptea de 17—18 iunie, drumul spre Egipt este interceptat lîngă Gambut. Sînt capturate muniţii, carburant şi provizii, Brigada 20 indiană este izolată şi în loc să se retragă în Tobruk, primeşte or-

din să-şi deschidă drum spre frontiera egipteană. în ziua de 18, lîngă Gambut, această brigată este distrusă de Afrikakorps. Tobrukul era complet încercuit.
în ziua de 19, divizia 90 este trimisă în recunoaştere-spre est, constată că Bardia a fost părăsită de englezi şi patrulele de recunoaştere sînt împinse între Bardia şi El Gubi. Din. informaţiile culese, trupele engleze nu intenţionau să-atace. Rommel concentrează Afrikakorps şi divizia Ariete in jurul Tobrukului, împreună cu toată artileria de care dispuneau diviziile de tancuri. Kesselring promite să trimită aviaţia din Europa ca să sprijine asaltul împotriva Tobrukului. în 20 iunie, la orele 5,20 începe bombardamentul cu Stukas, în timp ce toată artileria germană şi italiană intră în acţiune. La 6,35 cîmpul de sîrmă ghimpată este tăiat, infanteria porneşte la asalt şi la 7,03 o companie indiană este capturată. La 7,45, obreşă destul de mare era realizată, sînt aruncate poduri peste şanţuri antitanc. 'Susţinute de aviaţie şi de focul progresiv al artileriei, la' 9,30 tancurile diviziei 15 pătrund, sub conducerea generalului Nehring, în timp ce comandantul diviziei 21 îşi dirija, blindatele, deplasîndu-se cu motoclicleta, în fruntea primului eşalon. Rommel'însuşi era în apropierea, punctului unde se produce atacul. Lucrul cel mai dificil nu era pă-"trunderea în perimetrul fortificat al Tobrukului, ci prevenirea unui contraatac, de aceea grija manifestată de comandanţii germani şi meticulozitatea cu care era pregătită colaborarea dintre tancuri, artilerie şi aviaţie. La prînz cele două divizii reuşesc să ajungă în zona minată, undesînt atacate de cîteva tancuri engleze şi de-'artilerie. La orele 14, Afrikakorps pătrundea în interiorul perimetrului fortificat şi lupta este angajată împotriva" sectoarelor

ocupate de diferitele unităţi ale garnizoanei, în timp ce divizia 21 se îndreaptă în direcţia portului. Vasele - engleze sînt scufundate sau incendiate. Divizia a 15-a atacă brigada de gardă şi, după ce respinge cele două regimente, ocupă punctul de comandă al brigăzii. în ziua de 21, trupele engleze nu ştiu .dacă trebuie să se bată pe poziţii sau să încerce o străpungere spre est. Dar în zorii zilei de 21, englezii capitulează : 33 000 prizonieri, depozite de muniţii şi hrană, carburant, tunuri, camioane şi tancuri cad în mîna învingătorilor. în seara aceleiaşi zile, Rommel află prin radio că a fost făcut mareşal. „Capturarea Tobrukului, afirmă Agar-Hamilton, încoronează ceea ce a fost, probabil, cea mai spectuloasă serie de victorii cîştigate vreodată asupra unei armate engleze."

La orele 9,45 în 21 iunie, Rommel anunţă că Tobrukul a căzut şi ordonă că toate unităţile de tancuri trebuie să se pregătească pentru a porni spre graniţa egipteană.

în aprilie, Hitler şi Mussolini hotărîseră ca armata germano-italiană să nu depăşească Tobrukul. decît după cucerirea Maltei. în 21 iunie, Kesselring aterizează în nordul Africii, şi în vehicolul în care era instalat comandantul Afrikakorps-ului are loc o scurtă convorbire cu Rommel. Kesselring este pentru respectarea planului din aprilie. Dacă Rommel invadează Egiptul, aviaţia germană nu-l poate sprijini, iar cît timp Malta nu este ocupată, problema aprovizionării armatei din nordul Africii ridica dificultăţi greu de depăşit.

Rommel consideră că acum este momentul oportun pentru a disloca armata a VIII-a şi cuceri Nordul Egiptului pînă la canalul de Suez. Kesselring îi destăinuie lui Rommel că flota aeriană din Sicilia va fi retrasă, dar ultimul nu

renunţă la planul său şi trimite un ofiţer de legătură ca să ceară permisiunea lui Hitler pentru continuarea ofensivei. Deşi Mussolini, comandamentul italian, comandantul forţelor navale germane şi Kesselring se opun acestui plan, Hitler îi explică lui Mussolini ,,că numai o dată în viaţă zeiţa victoriei îţi surîde" şi-i dă mîna liberă lui Rommel să acţioneze. Malta va fi atacată în septembrie. Mussolini, convins, pleacă în Africa, pentru a nu rata o intrare triumfală, pe calul său alb, în Cairo.
în 23 iunie, avangarda Afrikakorps-ului depăşeşte frontiera egipteană. Englezii renunţă la cîmpul de mine instalat în zona frontierei şi se retrag la Mersa Matruh. în ciuda optimismului lui Rommel şi a moralului ridicat al trupelor, intrarea în Egipt se face numai cu 44 de tancuri, în 24—25 iunie, englezii opun o mică rezistenţă pe pămînt, dar aviaţia lor provoacă pierderi grele germanilor. La 25 iunie, după o recunoaştere sumară, Rommel se hotărăşte să atace Mersa Matruh. Trupele engleze sînt dispuse exact invers decît bănuia Rommel şi dispozitivul lor s-ar

fi putut transforma într-o capcană pentru trupele germane şi italiene, dar generalii englezi reacţionează aşa cum ar fi dorit adversarul lor. Mai mult, unităţile lui Rommel au norocul să atace punctele cele mai slabe ale inamicului, să provoace pierderi şi să rupă frontul inamic. în ziua de 27, sub conducerea personală a lui Rommel, divizia a 90-a înaintează pe flancul sting al corpului 10 englez şi reuşeşte să ocupe. în spatele acestuia, singurul drum pe care se putea retrage.
încrezător în succes, neţinînd seama de poziţia delicată în care se afla divizia 21 de tancuri şi corpurile 10 şi 21

italiene, Rommel ordonă ca în seara zilei de 27 să fie pregătite, pentru a-1 urmări pe inamic în direcţia Fuka. în timp ce aceste unităţi duc lupte îndîrjite, în ziua de 28, Rommel îneercuieşte Mersa Matruh. în noaptea de 28—29 iunie, corpul 1') britanic din Mersa Matruh încearcă săşi croiască drum spre răsărit, suferind mari pierderi în oameni şi material. în 29, Mersa Matruh era ocupată de divizia 90 şi de unităţi italiene şi în timp ce divizia 21 de tancuri surprinde coloanele de trupe engleze, care se retrăgeau, capturează 1 (300 prizonieri. în bătălia de la Mersa Matruh. germanii şi italienii luau 8 000 de prizonieri, tunuri, maşini. Diviziile 50 şi 10 indiană sînt slăbite şi dezorganizate, iar divizia neo-zeelandeză, serios afectată de pierderile umane si materiale suferite. De aceea Rommel se decide să taie retragerea acestor trupe înainte de El-Alamein, fără să ţină seama de starea de oboseală a propriilor sale trupe şi de numărul mic de oameni de care dispunea.

în 30 iunie, Rommel se hotăreşte să atace El-Alamein. Pentru a-1 înşela pe adversar asupra intenţiilor sale, Afrikakorps trebuia să simuleze un atac în direcţia depresiunii Qattara, iar, în noaptea de 30 iunie-—1 iulie, să se deplaseze spre est, la aproximativ 15 km sud de El-Alamein şi să taie retragerea corpului 13 englez, care se afla în această localitate.

în ziua'de 1 iulie, Afrikakorps atacă poziţia ocupată de brigada 18-a indiană la Deir El Shein ; lupta este dură, germanii pierd 18 tancuri, iar adversarul 55. Atacul diviziei 90 este oprit de trei brigăzi de tancuri şi artilerie, şi nici prezenţa lui Rommel nu poate schimba situaţia. încercînd să manevreze pe inamic, Rommel este constrîns să ducă o luptă de poziţii, care-i dezavantaja pe germani.

In ziua de 2 iulie, .nici unităţile dc tancuri, nici divizia 90 nu pot să înainteze. Pentru a doua zi. Rommel concentrează Afrikakorps, divizia 90 şi o divizie italiană, cu gîndul să cucerească El-Alamein. Dar dimineaţa neo-zeelandezii atacă şi resping divizia italiană Ariete, care pierde toată artileria. Rommel amină atacul decisiv pentru după--amiază, dar, deşi reuşeşte să înainteze puţin, cu 27 de tancuri — cite mai avea la dispoziţie — nu reuşeşte să rupă frontul inamic. Ofensiva germona-italiană era oprită în momentul în care flota engleză părăsea Alexandria, iar reprezentanţii mişcării de eliberare egiptene soseau la cartierul lui Rommel.

Cînd Auchinleck primeşte ordin să atace, în 4 iulie, Afrikakorps dispunea de 37 de tancuri, divizia 90 nu mai avea decît 1 500 de oameni, extenuaţi de marşuri şi. lupte, muniţie pentru tunurile germane nu mai exist.!, divizia 15 de tancuri nu mai avea decît două proiectile pentru fiecare tun. Italienii mai au 54 de tancuri şi o treime din efectivul iniţial. Artileria este încă puternică, fiindcă este constituită din tunurile capturate de la englezi, iar depozitele de muniţii ale acestora fuseseră bine aprovizionate. Hrana, de asemenea, provine din rezervele engleze de la Tobruk.

Auchinleck nu atacă. Planul său este de a concentra cît mai multe forţe şi de a duce un război de poziţii. Ţinîn.d' seama de lungimea căilor de comunicaţie ale armatei lui Rommel, timpul lucra în favoarea englezilor. între timp, Malta rezistă şi este salvată de flota britanică, ceea ce înrăutăţeşte şi mai mult situaţia lui Rommel. în 5 iulie, convins fiind că ofensiva sa a eşuat, Rommel încearcă săşî concentreze forţele. Divizia 15, cu aproximativ 15

tancuri, se află în prezenţa primei divizii blindate engleze, care are 100 de tancuri. A doua zi, forţele germane sînt regrupate, sosesc minele şi întăriri pentru divizia 90. Tancurile de care dispune Afrikakorps se ridică la 44. între 10 şî 16 iulie au loc lupte de hărţuială şi o încercare de a ocupa El-Alamein este respinsă de neo-zeelandezi. Auchinleck-ia ofensiva în 21 iulie, dar atacul acestuia pe centrul frontului german este respins ; englezii pierzînd peste 100 de tancuri. între 23—26 iulie, linişte. în noaptea de 26—27 iuT lie, australienii atacă, pătrund în poziţiile germane dar, spre norocul lui Rommel, comandantul diviziei 1 de tancuri

consideră că pîrtiile deschise în câmpurile de mine nu sînt suficient de largi, şi rămîne pe poziţie. Australienii sînt respinşi cu pierderi grele.
în'luna august nu are loc nici o acţiune mai însemnată, pe frontul din Africa. Rommel primeşte întăriri şi, la jumătatea lunii, Africakorps numără 16 000 de oameni, 210 tancuri, 175 maşini blindate, 1 500 camioane pentru infanteria motorizată. Italienii reuşesc să sporească numărul tancurilor la 243. Consumul în carburant este însă dublu faţă de posibilităţile de aprovizionare. Forţele aeriene engleze sporesc, sînt anunţate convoaie cu întăriri-pentru armata YTI!-a. în Marea Roşie şi Oceanul Atlantic. Tobrukul. Benghazi sînt bombardate de aviaţia en-" gleză, convoaiele cu provizii pentru Afrikakorps sînt atacate şi distruse în mare parte. Situaţia se schimbă sensibil în favoarea armatei a VIII-a.
Churchill, criticat în parlament pentru dezastrele din Africa, critica, de aliaţi că nu întreprinde nici o acţiune serioasă împotriva Germaniei, în drum spre Moscova,

trece prin Egipt. îl schimbă pe Auchinleck cu Alexander, iar comanda armatei a VII I-a este dată lui Montgomery. De la instalarea sa. Montgomery ia măsuri pentru întărirea poziţiilor sale, deşi planul său este acela de a lua ofensiva în momentul în care superioritatea în armament va fi de partea lui (în august englezii aveau 700 de tancuri).
Rommel ar fi vrut să-şi retragă trupele în Libia, şi să lase'numai blindatele şi trupele motorizate în faţă, pentru a scurta căile de comunicaţie, pentru a-şi întări în felul acesta poziţia. Warlimont, reprezentantul lui Hitler, îi recomandă, în iulie, că fiihrerul nu admite nici o-retragere. Bolnav. Rommel cere să fie înlocuit cu Guderian,
dar alegerea lui este refuzată.
Ofensiva lui Rommel, din mai-iunie, a fost criticată de specialişti sau de unii istorici militari. După opinia acestora, Rommel n-ar fi trebuit să depăşească Tobrukul. Rommel era conştient de riscurile pe care' şi le asumă, continuînd ofensiva pînă în Egipt, dar generalul german nu avea decît o şansă ca să obţină victoria : manevre şi acţiuni pentru dezorganizarea frontului inamic, lovirea şi hărţuirea forţelor acestuia mai înainte ca ele să poată fi regrupate. Chiar dacă ar fi rămas la Tobruk, asta nu însemna că armata engleză n-ar fi primit întăriri care să-i

Forţele engleze ! 150 000 de.oameni, 1 114 tancuri (128 — Grant, 267 — Sherman), 1 274 tunuri' anti-tanc. Din-6 şi pînă în 23 octombrie, 700 de avioane, dintre care 200 de bomabardament, atacă centrele mai importante pe. linia de comunicaţii a armatei germano-italiene. în seara_ de 23 octombrie, la 9,40, începe pregătirea de artilerie, cu peste 1 000 de tunuri. După 20 de minute, infanteria

intră în acţiune, în timp ce artileria o acoperă. Atacul este metodic, artileria inamică nu răspunde din lipsă de muniţii. Deminarea ia timp şi, în zorii zilei de 24. numai coridorul de sud este practicabil. Ofensiva infanteriei este oprită în 24. Blindatele engleze suferă pierderi grele şi' trebuie să se regrupeze. Atacul corpului XIII tiu înregistrează aproape nici un succes. Operaţia trebuia reluată de la cap. în aceeaşi zi, Rommel care se afla într-un spital la Semmering, este anunţat că englezii au luat ofensiva. La Roma, ataşatul militar german îl informează pe Rommel că depozitele ele carburant pot asigura o aprovizionare care să îngăduie fiecărui tanc să parcurgă 300 de km. Bătălia era deci pierdută. Lipsa de carburant nu-i îngăduia lui Rommel nici o manevră.

în 25 Rommel ajunge pe front, este informat că lipsa de muniţii nu a îngăduit bombardarea poziţiilor pe care se concentrau forţele inamice, în noaptea de 23—24. Din lipsă de carburant, în ziua de 25, numai divizia de tancuri a contracarat. Este adevărat că a reuşit să oprească înaintarea blindatelor engleze, dar din 119 tancuri cîte avea dimineaţa, rămăseseră numai 31. Cele două tancuri -petroliere trimise lui Rommel sînt scufundate. Singura speranţă de a ieşi de sub focul inamic şi de a manevra este spulberată. în ciuda pierderilor grele şi a lipsurilor de tot felul din tabăra germană, ofensiva engleză nu poate progresa.

în 26, Montgomery consideră necesară regruparea forţelor sale : Corpul XIII să ră-mînă în defensivă, divizia a 7-a blindată să fie transferată în sectorul de nord, divizia a 2-a neo-zeelandeză în rezervă. Atitudinea defensivă a englezilor din 26 constituie o pauză binevenită pentru germani. Churchill, furios că englezii nu sînt în-stare să

cîştige nici o bătălie, îi cere lui Alexander să-1 înlocuiască pe Montgomery. în noaptea de 26—27 octombrie, Rommel aduce divizia 21 din sectorul sudic şi în 27, atacă violent Kidney Ridge, înălţime ocupată de inamic pe coridorul nordic,-dar blindatele germane suferă pierderi grele. în noaptea de 28—29 octombrie, trupele lui Rommel sînt atacate din flanc, la 10 seara, după care urmează o luptă îndârjită timp de şase :ore, timp în care bombardierele engleze, val după val, pilonează poziţiile ocupate de trupele germane. în 30 octombrie, dimineaţa, Rommel se decide să se retragă spre Fuka. Rommel era optimist în ceea ce priveşte calitatea trupelor sale, dar în ziua de 29 nu primeşte nici o raţie de carburant. în aceeaşi zi Montgomery hotărăşte să lan-.seze un asalt în sectorul nordic cu dublu scop : să ocupe drumul' pe care se putea retrage Rommel şi să ajungă în cîmp deschis cu tancurile, să manevreze în aşa chip încît forţele duşmane să fie scoase din luptă. Rommel recunoaşte poziţiile de la Fuka în ziua de 30. Retragerea se. poate face, dar infanteria italiană nu are vehicule. Numai la adăpostul nopţii, lăsînd în urmă trupele motorizate ca să acopere retragerea, se putea începe regruparea în zona Fuka. La 1 noiembrie, trupele australiene atacă spre coastă. Dar atacul principal are loc în noaptea de 1—2 noiembrie. Două brigăzi neozeelandeze pornesc la atac, pe un front de 4 km., după o puternică pregătire de artilerie care începe noaptea la 1,05. Sarcina acestor brigăzi e să deschidă un drum în cîmpul de mine inamic pe o adîncime de aproape 4 km. Cele două brigăzi erau susţinute de brigada 9 de tancuri. După ce depăşeau cîmpul de mine, tancurile trebuiau să avanseze alţi doi kilometri şi să se stabilească pe înălţimea Aqqaqir, îngăduind în felul

acesta diviziilor 1, 7 şi 10, blindate, ca să ajungă în deşertul deschis, unde urma să angajeze o bătălie decisivă cu blindatele germane. Cînd brigada 9 ajunge în zona Aqqaqir, este atacată cu tunuri anti-car şi pierde 87 de tancuri. Divizia 1 de tancuri îşi face apariţia, este atacată de Afri-kakorps, care susţine eroic o luptă inegală, cu tancurile de fabricaţie americană, superioare ca armament, ca blindaj şi ca -viteză. Pentru a opri înaintarea englezilor, germanii consumă 450 tone de muniţii şi sînt aprovizionaţi numai cu 190. Afrikakorps nu mai posedă decît 32 de tancuri în stare de luptă, faţă de 3 divizii cîte are armata a VIII-a. Montgomery ezită să angajeze o luptă decisivă. Rommel nu înţelege atitudinea rezervată a adversarului. Ordonă retragerea infanteriei italiene spre Fuka şi-1 informează pe Hitler că se repliază. Răspunsul acestuia este nemilos : nici un pas înapoi ! Victorie sau moarte. Rommel opreşte retragerea. Din raţiuni politice şi din amor propriu, Hitler nu acceptă ideea că armatele germane pot fi înfrînte. La Stalingrad ofensiva germană fusese de multă vreme oprită. O retragere în Africa de Nord era un semn de slăbiciune.

în noiembrie, englezii lansează atacul decisiv. Rînd pe rînd, diviziile blindate italiene, Ariete şi Littorio, sînt distruse integral, divizia motorizată, Trieste, distrusă în parte, rămăşiţele încearcă să se retragă. Sub potopul de proiectile şi bombe care cad neîncetat, atacat de sute de tancuri, Afrikakorps rămîne numai cu 12 tancuri şi pentru a salva rămăşiţele forţelor germano-italiene. Rommel ordonă retragerea, în ciuda ordinului dat de Hitler, căruia Kesselring îi explică situaţia reală de pe front. Pierderile italiene şi germane se ridică la 25 000 de morţi şi răniţi şi 30 000 de prizonieri.

în noaptea de 4—5 noiembrie, Rommel se retrage. în ziua de 5, Montgomery îşi regrupează forţele pentru a urmări un inamic fantomă. în ziua de 6, o ploaie torenţială justifică urmărirea metodică, executată de generalul englez. Urmărit şi bombardat de aviaţia engleză, Rommel părăseşte Tobruk-ul în 12 noiembrie, Benghazi în 19 şi se retrage la Mersa el Brega.

în 8 noiembrie, armata de invazie anglo-amenicană, sub comanda lui Eisenhower, debarca la Oran, Casablanca şi Alger. Amiralul Daidan trece de partea aliaţilor, flota franceză de la Toulon este sabordată. Hitler ordonă ocuparea Franţei şi trimiterea de noi forţe în Africa de Nord : două regimente, în 10 noiembrie, urmate de regimentul 10 de tancuri, divizia 334, batalionul 50 de tancuri de tip Tigru, divizia de tancuri ,,Herman Goring" şi trupe italiene. Dacă ar fi fost trimise cu cîteva luni mai devreme, Rommel ar fi ajuns la Suez. Angajarea unor noi forţe în Africa de Nord, în timp ce bătălia de la Stalingrad era în plină desfăşurare, constituie o gravă eroare strategică din partea lui Hitler. Experienţa Afrikakorps-ului demonstrează că esenţial pentru ducerea unui război, în această :zonă, era problema aprovizionării cu carburant şi muniţii. Faţă de superioritatea anglo-americană, pe apă şi în aer, aceste trupe erau condamnate dinainte.

BÂTÂLIA STALINGRADULUI (1942)

I a sfîrşitul iernii şi începutul primăverii anului 1942, pe frontul de est se instalează pentru cîtăva vreme acalmia. Cele două armate executau lucrări de apărare, iar răgazul oferit de dezgheţul, care făcea impracticabilă orice manevră de mare anvergură, este folosit de statele majore pentru alcătuirea planurilor în legătură cu desfăşurarea campaniei din anul 1942. Dacă Uniunea Sovietică nu se prăbuşise în 1941, Hitler considera că acest lucru era posibil în 1942. O aramata care pornea din Caucaz şi ofensiva lui Rommel, în Orientul Mijlociu, va avea ca urmare cucerirea Persiei şi ţărilor arabe. Planul strategic conceput de Hitler şi concretizat în directiva nr. 41 din 5 aprilie 1942 este subordonat unor cauze economice şi nu ţine seama de principiile de strategie. Armata germană — marina şi trupele mecanizate — au nevoie de cît mai multă benzină. România livrase 5 500 000 tone petrol şi această cantitate nu sporeşte nici în 1942. Nevoile marinei, aviaţiei şi trupelor mecanizate se ridicaseră la 8 929 000 tone. Avînd în vedere sporirea eforturilor militare previzibile pentru anul 1942, tehnicienii îi demonstrau lui Hitler că este absolută nevoie ca să crească proporţional şi achiziţionarea carburantului necesar.
Haider şi alţi generali germani erau de părere să se ducă un război de apărare activă ; restrîngerea frontului, crearea

de rezerve, retrageri şi contraatacuri care să provoace cit mai multe pierderi armatei sovietice. Cînd i se spune că Uniunea Sovietică poate concentra 1 500 000 de oameni în regiunea Stalingradului şi aproape 500 000 de oameni

în Caucaz, Hitler spumegă şi interzice citirea unor „idioţenii" de acest fel. După părerea lui, armata sovietică este slăbită. şi numai iarna a salvat-o de la o pierdere totală. Haider notează : „deciziile lui au încetat să mai aibă orice legătură cu principiile de strategie... Ele sînt produsul unei naturi violente, urmare a unor impulsuri de moment, o fire care nu cunoaşte limitele posibilităţilor, care transformă dorinţa în fapt real...". Hitler încetează să mai ţină seama de realitate, pentru că este depăşit de evenimente. El încearcă să rezolve situaţia critică, pe care singur a creat-o, prin planuri himerice, pe care mintea lui, prodigioasă în acest domeniu, le concepe într-un ritm vertiginos, pe măsură ce evenimentele le infirmă. După cum îi declara lui Goeb-' bels, obiectivele principale ale campaniei din 1942 sînt, în ordine, Caucazul, Leningradul şi Moscova. Moscova-' trebuie să cadă prin izolare, printr-o amplă manevră de-învăluire. Numai că de data aceasta spaţiul pe care se desfăşoară manevra se amplifică. Pentru cucerirea Caucazului se impune cucerirea Stalingradului. Ultima localitate este o idee fixă a caporalului strateg, deşi, din punct" de vedere strategic, Stalingradul nu reprezintă aproape nici o importanţă. Căile ferate, care leagă Caucazul sau zona industrială a Uralului cu Moscova, trec prin Saratov, Kuibîşev sau Ulianovsk.

Directiva nr. 41 prevedea o ofensivă în Crimeea, cucerirea acesteia şi restabilirea frontului pe Doneţ, după care xirma înaintarea spre Voronej-Stalingrad, stabilirea unei linii defensive puternice pe acest aliniament, pentru a proteja trupele germane care acţionau în Caucaz. Forţele de care dispune Hitler, în primăvara anului 1942, sînt, numeric, impresionante : 217 divizii, dintre care 171 sînt

formate din trupe germane : 134 infanterie, 24 blindate, 13 motorizate.

Germanii au 3 230 de tancuri şi tunuri de asalt, armata sovietică are 4 959 de tancuri şi, după cum îndrăznea Haider să-1 informeze pe Hitler, industria sovietică producea 1 200 tancuri pe lună, adică dublu decît ceruse Hitler propriei sale industrii. încă din 1942 aviaţia sovietică începe să : depăşească numeric şi calitativ, aviaţia germană. Cu
toate progresele realizate ie industria sovietică, cu toate eforturile marelui cartier, anul 1942 este un an de aspre încercări, cum îl caracterizează Jukov. în privinţa planurilor de operaţii, Jukov este pentru un atac în direcţia Viazma-Rjev, să distrugă forţele principale concentrate
de inamic în această zonă şi să-1 oblige să aducă întăriri de pe alte fronturi, forţîndu-1 în felul acesta să se păstreze pe poziţii defensive. Stalin nu crede că are suficiente forţe pentru a întreprinde mari operaţii ofensive şi împreună cu marele cartier considerau că germanii vor ataca în direcţia Orel-Voronej. De aceea se hotărăşte să se concentreze trupe în această zonă, trupele de aici să se limiteze la o apărare activă, iar în Crimeea şi în direcţia Har-kov sase execute operaţii ofensive cu caracter limitat. Hitler intenţiona să păstreze o atitudine defensivă din 'Carelia şi pînă Ia Voronej. 85 de divizii împlineau această 'misiune pe un fronl de 2 000 de km. Frontul de sud, căruia îi revenea sarcina ofensivă, era format din 60 de divizii germane, dintre care 9 blindate şi 28 de divizii aliate :
români, italieni, unguri.

Operaţiile din 1012 încep la 3 mai, în nord, în raionul Demeansk, dar. după o lună de lupte, armata sovietică nu reuşeşte să rupă apărarea asigurată de aramata 16, germană.
La 8 mai, Manstein ia ofensiva în Crimeea cu 7 divizii germane şi 6 divizii române. La 15 mai oraşul Kerci a fost ocupat, iar la 4 iulie, după nouă luni de asediu, capitulează Sevastopolul.
La 12 mai, trupele frontului de sud-vest, de sub comanda mareşalului Timoşenko, încep ofensiva în direcţia Harkovului, dar sînt contraatacate la 17 mai de armata I de tancuri a lui Kleist şi armatele a VH-a şi a Vl-a germane. Deşi Stalin se temea de concentrarea trupelor germane de - la Kramatorsk, Timoşenko şi Hruşciov au fost pentru continuarea ofensivei, dar abia la 19 mai cei doi şi-au dat seama de situaţia gravă care se crease. La 22 mai — relatează Jukov — armatele â Vl-a, a LVII-a, o parte din armata a IX-a şi grupul operativ Bobkin au fost complet încercuite.
Succesele obţinute de Rommel în Africa şi de armatele grupului sud îl fac pe Hitler să creadă într-o victorie uşoară şi sigură. Ignorînd spaţiul pe care trebuie să se desfăşoare operaţiile, ignorînd slăbiciunea propriilor sale trupe, cît şi

situaţia strategică a acestora, Hitler se decide să acţioneze rapid şi, pînă la începutul lunii octombrie, să-şi asigure un front pe care ar putea rezista la infinit, avînd în vedere resursele Ucrainei, Caucazului, Persiei şi Orientului Mijlociu.
La 28 iunie începe operaţia ..Blau". Intenţia lui Hitler (pentru că, în ciuda faptului că Haider mai lucrează la Sta-

tul major al trupelor de uscat, Hitler este cel care dă directivele) este aceea de a stabili frontul său defensiv de la Voronej la Stalingrad. în consecinţă, armata a Il-a (von Weichs) şi armata a IV-a de tancuri (Hoth) porneşte din regiunea Kursk în direcţia Voronej. Peste două zile, armata a VI-a von Paulus porneşte din raionul Bielgorod-Volceansk în direcţia Ostrogojsk. Deşi în faţa celor trei armate germane se aflau armatele a XIII-a. a XL-a, a XXI-a şi XXVIII-a, situaţia acestora se înrăutăţeşte zilnic, marele cartier dislocă în zona Pavlovsk armata a VI-a, armata LX G.J. şi armata a V-a tancuri, pentru a împiedica trecerea Donului. Datorită carenţelor existente în conducerea trupelor, la nivelul frontului şi al armatelor, frontul Briansk este împărţit în două : frontul Voronej — generalul Vatutin şi frontul Briansk — general Rokossovski. La 8 iulie Voronejul este cucerit de germani, iar la 9 iulie din zona Izyum—Kupiansk atacă armata I-a tancuri (von Kleist) spre răsărit şi face joncţiunea cu tancurile lui Hoth, la Millerovo. Dar, punga este goală. Ducînd lupte grele, armatele sovietice se retrag fără a se lăsa încercuite. Hitler consideră că armata sovietică este pe marginea prăpastiei. Important este, după părerea lui, să se exploateze succesele obţinute. Grupul de armate sud este împărţit în două : grupul A, sub comanda feldmareşalu-lui List, este format din armata I-a tancuri von Kleist. armata a XVII-a, generalul Ruoff şi flota a IV-a aeriană ; grupul B, sub comanda lui von Bock, cuprinde armata a Il-a von Weichs, armata a VI-a von Paulus şi armata a IV-a blindate Hoth. Pentru că von Bock întîrzie în faţa Voronejului, pe care Hitler nu voia să-1 ocupe, este înlocuit cu von Weichs. armata a Il-a fiind comandată de generalul von Salmuth.

în loc să-şi concentreze forţele pentru executarea planului 41, Hitler le dispersează pe spaţii imense, sau ordonă manevre care în loc să ducă la împlinirea propriilor sale planuri, complică situaţia unor armate întregi în mod

inutil. La 5 iulie armata a IV-a de tancuri primeşte ordin să coboare pe cursul inferior al Donului şi să coopereze cu armata I-a von Kleist la cucerirea Rostovului, după care să forţeze fluviul şi să înainteze în Caucaz. în felul acesta, sarcina de a ocupa Stalingradul revenea numai armatei a Vl-a. Hitler singur îşi anihilează orice şansă de reuşită pentru că, în primul rînd, von Kleist nu avea nevoie de ajutoarele lui Hoth, iar in al doilea rînd, reuşita armatei a Vl-a depindea de cooperarea acesteia cu armata a IV-a de tancuri. Se încearcă să i se explice că numai un atac rapid, întreprins cu forţe superioare, ar putea duce la ocuparea Stalingradului mai înainte ca ruşii să fortifice apărarea acestuia.
La 23 iulie Huoff şi von Kleist cuceresc Rostovul. Sub comanda directă a lui Hitler, grupul A trece la executarea unei noi directive, directiva 45, prin care se urmărea cucerirea Caucazului. Dar aglomerarea celor două armate de tancuri creează complicaţii atît în ceea ce priveşte aprovizionarea, cit şi în privinţa deplasării trupelor. Hitler se înfurie pe statul major, îi reproşează situaţia creată şi-i acuză pe specialişti că sînt incapabili. Haider, exasperat, consideră că situaţia a devenit intolerabilă, „conducerea" pe care o exercită I Ii tie:- se caracterizează prin reacţii patologice, sub impresia unor momente dificile şi printr-o lipsă totală a oricărei înţelegeri a condiţiilor în care trebuie să lucreze un comandament.

înainte de a da directiva 45, Hitler dă directiva 44. Von Manstein, făcut mareşal, este trimis să cucerească Leningradul, armata a XI-a de sub conducerea lui este desmem-brată. Firesc ar fi fost ca armata a XI-a, după cucerirea Kerciulei, să treacă în Cuban şi să înainteze spre Batum, unul dintre obiectivele vizate de directiva 41. Firesc, pentru că se afla în imediata vecinătate a teatrului de operaţii vizat de Hitler. Ultimul este de altă părere : în Crimeea vor rămîne două divizii germane şi armata română care cooperase la cucerirea peninsulei. Restul : o divizie va fi trimisă în Creta, o divizie va forma rezerva grupului B, A'on Weichs, iar celelalte trupe, în loc să treacă strîmtoa-rea Kerci, vor fi transportate pe cale ferată pînă la Leningrad. Deoarece se vorbeşte de un al doilea front, alte două divizii sînt retrase de pe frontul de est şi trimise în Franţa. Hitler nu vede decît succesele obţinute în iulie, nu acceptă să discute riscurile pe care le incumbă amestecul său în

conducerea operaţiilor, pentru că nu acceptă ideea că in faţa lui există o putere care încă n-a lost Infrîntă.
In consecinţă, Ia 27 iulie începe marea aventură a grupului A în Caucaz. Fe trei coloane, grupul A trebuie sa opereze pe aripa dreaptă în direcţia Batum-Maikop şi sa. ocupe cîmpurile petrolifere clin această regiune ; cu aripa stingă să ajungă în regiunea Gronzi şl să pună stăpânire pe zăcămintele de petrol de pe litoralul Caspicei ; o a treia coloană să înainteze pe centru, în direcţia Voro.şilovsk şi să ocupe trecătorile Munţilor Caucaz. Nu peste puţin timp va veni ordinul să se treacă dincolo de Caucaz. La 11 august, Krasnodarul este cucerit de armata a XVII-a, la 10. august, Maikopul de tancurile lui Kleist, la

mijlocul lunii este ocupat oraşul Mozdok, la 21 Elbruzul este escaladat de nemţi, divizia 13 blindate şi corpul 52 ajung pe rîul Terek în Ossetia. Succesele sînt ameţitoare, aşa cum le vede Hitler la Viniţa, unde şi-a mutat cartierul general pentru a conduce personal această manevră excepţională. Dar la începutul lunii septembrie ofensiva germană nu mai are suflu. Kleist nu mai poate înainta, la fel Ruoff. Succesele lor fuseseră obţinute cu eforturi disperate. Acest grup de armate nu avea decît 300 dc tancuri, iar aprovizionarea lor cu benzină nu poate fi asigurată decît cu foarte mare greutate şi cu mari întîrzieri. Zadarnic Kleist şi Ruoff solicită lui List, comandantul lor, să li sc trimită-muniţii, carburant, întăriri. List n-are nici o posibilitate-pentru rezolvarea acestor probleme. Distanţele sînt enorme. De la Voronej la Rostov sînt 1 200 de km. în urma oiensivei din Caucaz frontul se întinde la peste 2 000 de km. în timp ce linia frontului se lungeşte, numărul unităţilor care participă la operaţiuni scade. Hitler nu înţelege de ce grupul A nu mai înaintează, el cheamă pe List la Viniţa, îi acuză pe ofiţeri de laşitate şi incompetenţă şi la 9 septembrie Keitel îl informează pe Haider că Hitler îl înlocuieşte pe feld-mareşalul List cu Kleist, iar armata I-a de tancuri va trece sub comanda generar lului von Mackensen. Cu această schimbare de comandanţi ia sfîrşit ofensiva germană în Caucaz.

Goana lui Hitler după victorii face să eşueze şi ofensiva spre Stalingrad. Armata a Vl-a, lipsită de sprijinul armatei-a IV-a de tancuri, este oprită după lupte violente, pe Don la vest de Kalaci. Abia la 1 august, Hitler ordonă ca armata a IV-a de tancuri, care ajunsese la Proletarskaia, să

fie restituită grupului de armate B şi să coopereze la luptele pentru cucerirea Stalingradului. Sarcina acesteia era de a-i respinge pe ruşi din Kalaci şi împreună cu armata a Vl-a să ocupe, în urma unui atac brusc, Stalingradul. Cînd spui armata a IV-a de tancuri şi cînd te gîndeşti că Hoth.
este unul dintre cei mai buni generali ai armatelor blindate, lansarea unei asemenea forţe asupra Stalingradului" nu poate să nu impresioneze. Numai că, această armată se-compune din două divizii, una motorizată, alta de tancuri,, iar ultima în loc dc 200 nu are decît aproximativ 50 de-tancuri. De la 1 august 1942, Hitler începe să opereze cu unităţi fantomă. Şi totuşi Hoth porneşte impetuos spre nord şi la '3 august cucereşte Kotelnicovo, dar, după lupte-
înverşunate, la 9 august este constrîns să treacă în apărare.
In prima parte a luptelor de la Voronej—Rostov, armatele sovietice duc lupte de apărare activă. Esenţial era saY nu se lase încercuite. Dar, în momentul în care germanii se. apropiau de Volga, comandamentul suprem dă ordinul nr. 227, prin care se cere tuturor soldaţilor şi partizanilor să lupte pentru fiecare metru de pămînt. Pe plan militar,, la 12 iulie este constituit Frontul Stalingradului : armatele a LVII-a, a LXIII-a, a LXIV-a şi armata a XXI-a care făcuse parte din frontul de sud-vest. Acestora li se .adaugă armata I-a şi a LVIII-a. La 17 iulie Frontul Stalingradului se întindea de la Pavlovsk, pe Don, la Sera-fimovici, unde exista un cap de pod, Kleţkaia, Surovikino,. Verhne-Kurmoiarskaia. Frontul avea 700 de km şi pentru că luptele din ultimele zile ale lunii iulie demonstraseră cît de complicată era conducerea unui asemenea front, la 5

august este împărţit în două : Frontul Stalingradului şi Frontul de sud-vest. La 12 august, Vasilievski, şeful statului major, este trimis ca să conducă operaţiile la Stalingrad. Măsurile luate de marele cartier au dus la blocarea armatei a Vl-a şi a IV-a de tancuri, de care s-a amintit. Cu toate acestea, în urma unor lupte violente, la 23 august, corpul 14 de tancuri german trece Donul şi una dintre diviziile sale ajunge în marginea Stalingradului, în sectorul Rînok, şi timp de o săptămînă reuşeşte să păstreze această poziţie pînă soseşte şi restul corpului 14. La 2 septembrie, armata a IV-a de tancuri reuşeşte să ajungă în sudul oraşului. Stalingradul este izolat. Lopatin,comandantul armatei a XVII-a, cere permisiunea să
se retragă la est de Volga. Drept răspuns, este înlocuit, de Eremenko, cu generalul Ciuikov. Lupta începe să se dea, de la 15 septembrie, pentru fiecare stradă, pentru fiecare casă. Oraşul este transformat treptat în ruine. Hitler aduce întăriri de pe aripile armatei, mai ales de pe linia Donului şi, după o săptămînă, trupele germane reuşesc să pătrundă în centrul oraşului. Haider îi atrage atenţia lui Hitler, că slăbirea frontului în regiunea Donului ar putea să aibă efecte funeste. După părerea lui, o scurtare a frontului, pregătirea unor rezerve erau mai importante decît cucerirea Stalingradului, în momentul în care se apropia toamna şi iarna. La 25 septembrie Hitler îl demite pe Haider „pentru că el nu poate să înţeleagă sensul planurilor mele". In locul lui Haider este numit generalul Zeitzler. Luptele pentru cucerirea Stalingradului se continuă cu aceeaşi înverşunare în luna octombrie. La începutul lunii noiembrie, Rommel este forţat să se retragă din nordul Africii. Hitler, împotriva oricăror evidenţe de

ordin tactic şi strategic, ordonă ca Stalin gradul să fie cucerit. Toate rezervele de care dispune sînt concentrate pentru cucerirea acestei localităţi. La 19 noiembrie, două din puţinele puncte de rezistenţă pe care armata sovietică le avea în Stalingrad sînt cucerite de nemţi. Stalingradul este pe punctul de a fi cucerit. După opinia lui Hitler, inamicul este epuizat. După ocuparea acestei localităţi, el va avea libertatea să atace în orice direcţie va socoti că este oportun s-o facă.

La jumătatea lunii noiembrie, armata a IV-a de tancuri se află în raionul Kotelnicovo. Armata a VI-a, von Paulus, ocupa spaţiul dintre Don şi Volga şi o porţiune pe malul Donului între Kacialinskaia şi Kleţkaia. între Kleţkaia şi Veşenskaia se afla armata a III-a română, iar între Veşenskaia şi Pavlovsk era armata a VIII-a italiană şi, în prelungirea acesteia, pînă la Korotoiak, se afla armata a II-a ungară, iar, între Korotoiak şi Voronej, armata a II-a germană. în sudul Stalingradului, flancul armatelor germane era asigurat de armata a IV-a română.

în momentul în care germanii se pregăteau să cucerească ultimele puncte de rezistenţă sovietice din Stalingrad, începe ofensiva Armatei Roşii, care avea să încer-cuiască armata a VI-a germană, la Stalingrad. Planul acestei ofensive începe să capete formă în 12 septembrie, cînd Jukov şi Vasilievski îi prezintă lui Stalin planul

unei contraofensive de mare amploare, în regiunea Sta—lingradului. Cei doi considerau că pînă la mijlocul lunii noiembrie se puteau pregăti trupele necesare pentru luarea ofensivei. Loviturile erau fixate în sectorul armatelor a III-a şi a IV-a române. Germanii nu aveau resurse pentru a para o asemenea acţiune. Pierduseră, din iulie-pînă în

noiembrie, 600 000 de oameni, 1 000 de tancuri,. 2 000 tunuri şi 1 400 de avioane. în anul 1941, pînă la. instalarea uzinelor transferate. în est, producţia industriei sovietice scăzuse îngrijorător de mult. Sacrificiile făcute, în prima parte a războiului, au îngăduit ca o parte a acestora-, să fie transferată în răsărit şi să producă din plin în anul 1942. în acest an. industria sovietică a produs 21 000 de-avioane, peste 24 000 de tancuri. Datorită acestui fapt, din-statistica făcută de Jukov, ,.la sfîrşitul primei perioade a războiului", cum caracterizează el răstimpul dintre 22 iunie-1941 şi 15 noiembrie 1942, raportul de forţe trecuse de partea Uniunii Sovietice.

Pentru ofensiva de la Stalingrad, marele cartier a pregătit trei fronturi : Frontul de sud-vest, care atacă în sectorul Kleţcaia Scrafimovici. era format din armatele I-a. de gardă, a XXl-n şi armata a II-a de tancuri. Aripa-dreaptă a grupului de izbire era asigurată de armata I-a de gardă şi armata a V-a de tancuri. Acest front era sprijinit de armatele a II-a şi a XVII-a aeriene. Comandantul frontului de sud-vest a fost numit Rokossovski. Frontul Stalingrad, comandat de Eremenko, atacă între Iva-novka şi nordul lacului Barmanţac, cu armatele LI, LVII. şi LXIV. Frontul Don, comandat de Vatutin, susţinea atacul Frontului de sud-est cu armata a LXV-a, iar cu armata a XXIV-a trebuia să se deplaseze pe malul Donului*, spre sud, pentru a izola armata germană dintre Don şi Stalingrad. Armata LXVI-a avea sarcina să fixeze forţele-inamicului în zona oraşului Stalingrad. La 19 noiembrie-Frontul de sud-est a trecut la contraofensivă, iar la 20,. Eremenko a atacat din sud. în ziua de 22 noiembrie, elementele înaintate, ale celor două fronturi, făceau joncţiunea la Kalaci. Armatele LXIV, LVII, XXI, LXV, XXIV şi LXVI şi-au îndreptat eforturile

împotriva armatei a. Vl-a, von Paulus, care se afla încercuită, în timp ce armata I-a de gardă, armata a Vl-a de tancuri şi armata a Ll-a au înaintat spre vest cu scopul de a îndepărta cît mai mult pe duşman de punga de la Stalingrad. Pentru

a-1 împiedica pe inamic să aducă trupe din alte sectoare ale frontului, s-a hotărît să se treacă la ofensivă, cu fronturile Kalinin şi frontul de vest în sectorul Rjev. La 8 decembrie a început ofensiva şi împotriva grupului centru al armatei germane dar, după unele succese iniţiale, linia frontului a fost restabilită pe aliniamentul de pe care pornise ofensiva. Acest atac i-a împiedicat pe germani să aducă întăriri pe frontul de la Stalingrad.
în momentul în care Hitler a fost informat despre ofensiva armatelor sovietice de la Stalingrad şi despre încercuirea armatei a Vl-a, Zeitzler a fost de părere că armata a Vl-a să încerce să iasă din încercuire, dar Goring s-a opus. Asigurîndu-1 pe Hitler că poate alimenta, zilnic, armata a Vl-a, cu 500 tone de muniţii, carburant şi alimente, Hitler a decis ca armata a Vl-a să rămână pe loc, Stalin-gradul să fie transformat într-o fortăreaţă, în jurul căreia va fi refăcut frontul de răsărit, în primăvara anului 1943.- Zeitzler este de părere că pierderea armatei a Vl-a este echivalentă cu strivirea coloanei vertebrale a frontului de răsărit. Keitel, Jodl, Goering sînt pentru păstrarea Stalingradului, pentru că nu pot gîndi altfel decît şeful lor. pentru că ei cred în steaua lui.
Hitler crede, însă, şi el în talentul feld-mareşalului Manstein. Chemat de la Vitebsk, i se încredinţează comanda grupului de armate Don. Sarcina lui este aceea de a-1 despresura pe Paulus.

între timp, mişcarea de partizani se organizase şi luase mari proporţii, iar lupta acestora dezorganizează spatele armatei germane, distruge convoaiele care aduc muniţii, şi carburant. Datorită activităţii partizanilor, Manstein nu poate opera concentrarea forţelor de care avea nevoie pentru îndeplinirea misiunii încredinţate lui. Ceea ce poate strînge nu sînt suficiente ca mijloace de luptă, diviziile de tancuri trimise în ajutor ajung cu greu în locurile indicate. Hitler ar dori ca Manstein să atace din direcţia Kotelnicovo, unde se află rămăşiţele armatei a IV-a de tancuri şi rămăşiţele armatei a IV-a române, spre Stalingrad, să străpungă armata lui Eremenko şi, împreună cu von Paulus, să nimicească armata lui Rokossovski. Dezastrul, care începuse la 19 noiembrie, se putea transforma într-un triumf strălucitor, la începutul lunii decembrie. La 12 decembrie Manstein începe ofensiva, la 21, diviziile de tancuri germane se află la 50 km de armata a Vl-a.

Manstein cere lui von Paulus să atace hi direcţia sa, dar ofiţerul de legătură îl informează pe Manstein că tancurile armatei a VI-a au benzină pentru a parcurge numai 20—30 km.
Situaţia se înrăutăţeşte însă pe Cir. La 14 decembrie Vatutin atacă gruparea lui Hollidt, care apăra cursul de "apă îngheţată al Cirului, la 17, frontul apărat de Hollidt se prăbuşeşte şi acesta se retrage spre Doneţ. în situaţia nou creată, Manstein însuşi riscă să fie încercuit. Şi .nu numai armata comandată de el, dar şi grupul A von Kleist care se află în Caucaz. Este suficient ca armata sovietică să atace spre Rostov şi Frontul Donului, cu grupa A, sînt încercuite. De aceea, Hoth este trimis în 'sprijinul lui

Hollidt, iar în zilele următoare, Manstein duce lupte disperate pentru a opri ofensiva armatei roşii şi pentru a îngădui retragerea grupului A. La 29 decembrie, von Paulus îl trimite pe unul din generalii săi să-i 'explice situaţia lui Hitler. Acesta rămîne inflexibil. Volga -nu poate fi părăsită, dar acceptă totuşi ca von Kleist să se retragă din Caucnz. Hitler nu mai este consecvent nici -măcar cu propriile sale planuri. Ofensiva din vara anului 1942 avea ca scop stabilirea unei linii defensive Voronej-.Stalingrad, pentru a îngădui celorlalte trupe germane (von'Kleist) să ocupe Caucazul. Din moment ce se renunţa la. cucerirea Caucazului, păstrarea Stalingradului devenea un nonsens. După încercuirea armatei a VI-a, comandantul corpului 51, generalul Seydlitz, strănepotul strălucitului general de cavalerie al lui Frederic al II-lea, îi demonstrează lui von Paulus că nici o mie de tone de provizii, aduse pe calea aerului, nu vor salva sfertul de milion de oameni încercuiţi la Stalingrad. ,,Dacă O.K.H., îi transmite Seydlitz lui Paulus, menţine ordinul să rezistăm pe loc, conştiinţa şi datoria dumneavoastră faţă de armată şi poporul german vă cere imperios să luaţi iniţiativa pentru a evita o mare catastrofă." Dar von Paulus nu ascultă decît de ordinele şefului său. Aprovizionarea pe calea aerului scade vertiginos, ajunge la numai cîteva tone pe zi, raţia de pîine zilnică este redusă la 100 gr, apa la.50 gr, oamenii încep să moară de inaniţie. Hoth se află la 200 km spre vest. La propunerea lui Jukov, toate .armatele, care operează împotriva armatei a VI-a germane, sînt trecute sub comanda lui Rokossovski şi, la sugestia aceluiaşi general, armata a VI-a este ruptă în două. La

să ocupe şi Kurskul şi în felul acesta să anihileze o serie de victorii obţinute, în iarnă, de armata sovietică. Dar Frontul Voronej, întărit cu unităţi din rezerva marelui cartier şi cu unităţi luate de la fronturile vecine, a reuşit să stăvilească ofensiva germană la nord de Belgorod. Frontul s-a stabilit pentru o vreme şi din pricina dezgheţului, care făcuse impracticabile drumurile. Odată cu terminarea" dezgheţului ambele armate se pregătesc pentru bătălia hotărâtoare care avea să se dea în intrîndul de la Kursk.

Abia după înfrîngerea de la Stalingrad şi pierderile înregistrate în iarna anului 1943, Hitler are un moment de luciditate şi ia act de realitate aşa cum se prezenta ea : inferioritatea, în tehnica militară, a armatei germane faţă de armata sovietică. A existat şi a stăruit o vreme prejudecata că tehnica germană este superioară celei sovietice, iar succesele obţinute de trupele germane s-ar datora acestei superiorităţi tehnice. încă din iarna anului 1941.. cînd în armata sovietică sînt folosite tancurile grele K.V. şi T-34, apăreau indicii că din punct de vedere al dotării armatei cu blindate, superioritatea trece de partea sovieticilor, dar Hitler nu a vrut să admită acest lucru. Atît el cît şi ofiţerii din O.K.W. nu fuseseră pe front ca să analizeze situaţia la faţa locului spre deosebire, de exemplu, de ofiţerii marelui cartier militar al armatei sovietice care, pe lingă activitatea depusă pentru stabilirea planurilor de camapanie, inspectau, colaborau sau conduceau efectiv, în momentele grele, fronturile ameninţate. Succesele ar--matei sovietice la Stalingrad, dar şi după această bătălie, demonstrau că armata sovietică este dotată cu un armament cu nimic mai prejos celui cu care erau dotate trupele germane. Calitativ,

devenise evidentă superioritatea artileriei sovietice şi ceea ce îl îngrijorează pe Hitler este superioritatea crescîndă a blindatelor sovietice faţă de blindatele germane, ceea ce făcea ca situaţia armatei germane să se agraveze în mod alarmant. De aceea, trecând peste amorul său propriu, la 20 februarie 1943, Hitler îl convocă pe Guderian la Viniţa, pentru a discuta cu el această problemă şi, pînă la urmă, Guderian este numit inspector general al unităţilor blindate. Trebuie spus că din momentul în care Guderian şi-a dat seama de calităţile tancului T-34, la finele anului 1941, a propus ca industria germană să copieze cu mici modificări acest tanc şi să-1 producă în serie. Dar pe lîngă faptul că industria germană

nu poseda, un oţel de calitatea celui din care era realizat blindajul lui Ţ-34, motorul Diesel, în aluminiu, cu care era dotat acest tanc. reprezenta încă o noutate din punct de vedere tehnic. în afara acestor considerente de ordin tehnic, trebuie avut în vedere şi faptul că germanii considerîndu-se o „rasă superioară", cu o tehnică superioară, nu puteau să se umilească într-atîta încît să copieze armele .inamicului. Pornind de la asemenea prejudecăţi absurde s-a "ajuns la situaţia următoare : în octombrie, industria germană era capabilă să realizeze 100 de tancuri de tip Tigru, în timp ce, în aceeaşi Lună, industria sovietică producea 900 de tancuri T-34. Cu repercusiuni şi mai grave este şi faptul că în]>,c ca industria germană să se concentreze asupra unui singur tip şi să-1 producă în număr mare, pentru completarea marilor unităţi de tancuri, inginerii .germani făceau abstracţie de situaţia critică în care se afla, din punct de vedere militar, ţara lor şi îşi îngăduiau luxul să facă

proiecte peste proiecte, dar nu se ajungea la experimentarea unui prototip, pentru că aceiaşi creatori pro-.puneau construirea unui model nou, superior, ceea ce de fapt influenţa. în sens negativ, producţia de blindate, care se-menţine în cursul anului 1942 la un nivel de "cel puţin două ori mai mic decît producţia de tancuri sovietice. Odată cu numirea lui Guderian ca inspector general al armatelor de blindate, producţia de tancuri creşte întrucîtva, industria concentrîndu-şi atenţia asupra tancurilor de tip Tigru şi Pantera. Primul avea 55 de tone, un blindaj de 110 mm, o viteză de 40 km la oră şi o autonomie de 96 km. Era dotat cu un tun dc 88 mm şi două mitraliere. Fusese" folosit pe front şi probele erau încurajatoare. Pantera nu avea decît 43 do tone, blindajul de 120 mm, o viteză de 48 km pe oră şi era dotat cu un tun de 75 mm şi două mitraliere. Tancul Pantera încă nu fusese folosit pe cîmpul de luptă. Producţia creseîndă a acestor două tipuri de tancuri dă speranţe comandamentului german că în 1943 se; va realiza un echilibru între armatele de tancuri germane şi armatele de tancuri sovietice, deci şi o eventuală stabilizare a frontului.

Marele merit al comandamentului armatei sovietice- a fost acela de a fi acordat toată atenţia ieşindului de la Kursk. încă de la sfîrşitul lunii martie şi începutul lunii aprilie au început pregătirile. Comandantul Frontului Vo.ronej a fost numit generalul-colonel Vatutin. Jukov şi

şeful marelui stat major Vasilievski, împreună cu comandanţii de fronturi „au luat o serie de măsuri pentru a organiza o cercetare amănunţită a inamicului în sectorul Frontului central, Voronej şi de sud-est." (Jukov). S-a

efectuat o intensă cercetare aeriană şi terestră, partizanii furnizînd la rîndul lor informaţii foarte preţioase în legătură cu amplasarea trupelor germane, unde sînt aduse rezervele, locul în care sînt concentrate noile trupe aduse din Germania şi Europa apuseană.

La 8 aprilie, Jukov şi Vasilievski, într-un raport trimis lui Stalin, arătau că duşmanul, în urma pierderilor suferite în iarna anului 1943 nu va putea lua ofensiva spre Volga şi Caucaz şi îşi va propune cucerirea Moscovei. Pentru aceasta, în prima etapă, ,,adunîndu-şi toate forţele, din circa 14—15 divizii de tancuri, sprijinite de o mare cantitate de aviaţie, va executa, probabil, o lovitură, cu gruparea sa de la Orei—Kromî, cu scopul de a întoarce Kurskul pe la nord-est, şi o lovitură cu gruparea sa de la Belgorod, Harkov, cu scopul de a întoarce Kurskul pe la sud-est." Schema bătăliei de la Kursk era prevăzută cu o riguroasă exactitate din 8 aprilie. Se prevedea în continuare o lovitură executată între rîurile Seim şi Psiol, spre Kursk, pentru a încercui armatele a XIII-a, LXX, LXV, XXXVIII, XL şi XXI. în etapa a doua s-ar putea ca germanii să atace în flancul şi spatele Frontului de sud-vest, iar în cea de a treia, de a ajunge la Voronej şi Eleţ, de unde ar putea să încerce învăluirea Moscovei dinspre sud-est prin Reajsk, Reazan. Infanteria germană fiind slabă, comandamentul german va miza, în acţiunile sale ofensive, pe tancuri şi aviaţie. Cînd înaintau raportul, Jukov şi Vasilievski erau informaţi că germanii aveau 12 divizii de tancuri, mai puteau deci aduce 2 sau 3 divizii noi, încît, în momentul atacului, armata germană ar fi avut 15—1C5 divizii de blindate.

Pentru anihilarea loviturilor inamice se propunea : concentrarea a 30 de regimente de artilerie antitanc şi

trecerea lor în rezerva marelui cartier ; să fie concentrată toată artileria propulsată, în sectorul Livnî, Kastornoe, Starîi Oskol, o parte din artilerie să fie pusă la dispoziţia lui Rokossovski şi Vatutin, şi să fie concentrată cît mai multă aviaţie.
Este necesar să reproducem încheierea acestui raport extraordinar : „Consider neindicat ca trupele noastre să

treacă la ofensivă în zilele următoare, cu scopul de a-1 devansa pe inamic. Mai bine ar fi să-1 epuizăm pe inamic prin apărarea noastră, să distrugem tancurile sale, iar pe urmă, introducând forţe proaspete, să trecem la ofensiva generală şi să desăvîr.şim înfrîngerea grupării principale a inamicului."
Pe lîngă faptul că Marele stat major al armatei sovietice Intuia exact modul în care se vor desfăşura operaţiile din vara anului 1943, el adopta şi forma de luptă cea mai potrivită pentru a cîştiga bătălia. în raportul întocmit, în 10 aprilie, do şeful statului major al Frontului central, generalul-locotenent Malinin. se arată, de asemenea, că bătălia principală în anul 1943 o va constitui bătălia pe direcţia Voronej— Briansk. în acelaşi sens gîndea şi comandantul frontului Voronej. La 12 aprilie Jukov, Vasilievski şi Antonov, locţiitorul lui Vasilievski, îi prezintă raportul lui Stalin şi acesta se arată de acord cu planul stabilit de Jukov si Vasilievski.
De la jumătatea lunii aprilie se începe munca pentru realizarea acestui plan. Infanteria este dotată cu armament nou automat şi antitanc şi, fapt de mare importanţă, s-ati constituit mari unităţi, brigăzi, divizii şi corpuri de artilerie, care au fost puse la dispoziţia Comandamentului suprem. Avîn.d în vedere

superioritatea manifestată de industria sovietică, s-au putut realiza cinci armate de tancuri, fiecare armată fiind compusă din două corpuri de tancuri şi un corp mecanizat şi s-au format 18 regimente de tancuri grele, care erau destinate să rupă apărarea inamicului, în momentul în care armata sovietică trecea la ofensivă.
Creşte producţia de avioane, fiecare front avînd propria sa armată de aviaţie, de 700—800 de avioane. în acest domeniu, armata sovietică era superioară germanilor. Pentru a spori capacitatea de manevră a armatei au fost construite un mare număr de camioane.
Efectivele celor două armate, la începutul verii 1943, erau următoarele :
Armata sovietică : 6 400 000 de oameni, 99 000 de tunuri şi branduri, 2 200 Katiuşe, 9 500 de tancuri şi auto-tunuri, 8 300 de avioane ;
Armata germană şi aliaţii săi : 5 200 000 de oameni, peste 54 000 de tunuri şi branduri, 5 850 de avioane.

Pentru bătălia de la Kursk, germanii concentraseră 50 de divizii (aproape 900 000 de oameni), dintre care 16 erau de tancuri şi motorizate, aproape 2 700 de tancuri şi 2 000 de avioane.1
Se depune o intensă şi minuţioasă activitate pentru organizarea apărării în sectoarele vizate. Dacă Rokossovski, comandantul Frontului central, raporta, la începutul lunii mai, măsurile de apărare efectuate de trupele sale, Vatutin opina pentru ofensivă şi Hruşciov sprijinea această părere, -din care pricină Stalin, aşa cum arăta Jukov, a stat la un moment dat în cumpănă : să atace sau să se apere. îi era teamă să nu se repete eşecurile din 19-11—1942, clar după repetate discuţii, cu Jukov,

Vasilievski, Antonov şi alţi generali, la începutul lunii mai, s-a hotărît pentru defensivă, eşalonată în adîncime.
în aceeaşi vreme, au loc discuţii în tabăra adversă, în legătură cu oportunitatea ofensivei. în zilele de 2, 3 şi' 4 mai 1943, au loc conferinţe prezidate de Hitler, la care. participă comandanţii de armată şi ai grupurilor de armate. Şeful statului major al armatelor de uscat, generalul Zeitzleiyeste pentru ofensivă. După părerea lui. lichidarea intrîndului de la Kursk şi o ofensivă, încununată de succes, ar putea restabili situaţia pe frontul de răsărit. Gene-.' ralul Model, comandantul armatei a IX-a, arată că," în urma cercetării aeriene, efectuate în locurile proiectate pentru a începe ofensiva, s-a observat realizarea, de către armata sovietică, a unei apărări în adîncime. în punctele de ruptură, pe care trebuia să le efectueze tancurile germane, forţele mobile au fost retrase şi se poate constata realizarea unei apărări antitanc solide, o neobişnuită densitate a artileriei. Toate acestea dovedesc, şi Model era convins de acest lucru, că armata sovietică se aştepta ca germanii să ia ofensiva şi că sînt pregătiţi s-o întâmpine/. De aceea, după părerea sa, era recomandabil să se renunţe la ofensivă, iar dacă O.K.W. ţinea cu orice chip ca armata germană să la ofensiva, atunci să se facă un alt plan. Lovitura să fie dată acolo unde adversarul nu se aşteaptă. Hitler este de acord cu Model şi-i cere părerea lui Manstein, dar acesta ezită, este confuz în răspunsurile sau în soluţiile pe care le propune, cansideră că pentru a reuşi
1 Datele sînt luate din cartea lui G. K. Jukov, Amintiri şi reflecţii, Bucureşti, 1970, p. 510 şi urm.

mai are nevoie "de două divizii de infanterie, cu efectiv si dotare de. luptă completă. Hitler îi spune că nu are de unde să-i dea cele două divizii. Este întrebat von Kluger iar acesta este de părere cu Zeitzler, să se ia ofensiva. Guderiări demonstrează că această acţiune nu reprezintă nici o utilitate, armata germană se află pe punctul de a fi recompletată, încît o ofensivă ar duce la mari pierderi,, mai ales în tancuri şi aceste pierderi ar compromite efortul de echilibrare a situaţiei. Ferm, Guderian arată că Germania nu are resurse să recompleteze frontul, pentru a doua oară. în 1943. Un eşec ar fi echivalat cu un dezastru, de aceea el este pentru defensivă. în urma acestor discuţii nu so ia nici o hotărîre. La 10 mai Hitler îl -în-tîlneşte pe Guderian şi-1 anunţă că la 31 mai, în loc de--250-de tancuri de tip Pantera, vor fi gata 324. Optimismul .lui Hitler îl îngrijorează pe Guderian, care încâlcind protocolul, îl ţine pe Hitler de haină şi-1 întreabă pentru ce ţine, 'cu orice preţ. să ia ofensiva, în vara lui 43. Keitel răspunde : „Trebuie să atacăm din raţiuni politice". Gu-. derian, iritat, arată lui Hitler şi Keitel că puţin îi .pasă. cuiva pe lumea asta dacă germanii ocupă sau nu Kurskul. - Hitler îi dă dreptate lui Guderian, care demonstrează, peste o lună că pe tancurile Pantera nu se poate bizui, pentru că încă nu au fost folosite şi verificate pe cîmpul de luptă.-Pînă la urmă triumfă partida favorabilă ofensivei. Planul cifravt pentru această acţiune se numea „Citadela". Hitler, era conştient de riscul pe care îl prezenta această confruntare şi el însuşi afirmă, înainte de începerea operaţiilor.. ,,că numai revenirea pe poziţiile de plecare (ale armatei germane) ar însemna pentru noi înfrîngerea."

Cu cîteva zile înainte de începerea bătăliei, comandamentele armatelor sovietice ştiau în amănunt ce forţe au îh faţă, unde sînt amplasate. Apărarea sovietică era eşalonată pe 150 km în adîncime, şi era completată de Frontul de- stepă, ceea ce însemna o apărare pe o adîncime de-250—300 km. Marele cartier general avertizează în 2 iulie fronturile, că germanii vor trece la ofensivă între 3—6-julie.

Trebuia aflată data exactă a atacului, pentru a executa o eontrapregătire de artilerie. în seara zilei de 4 iulie,. Jukov se-află la punctul de comandă al Frontului central comandat de Rokossovski, iar Vasilievski se afla la punctul de comandă al Frontului Voronej. comandat de Vatutin.

Prizonierii germani, luaţi în noaptea de 4, declară că germanii vor ataca a doua zi la orele 3. Fără să mai aştepte confirmarea marelui cartier, Jukov îi dă ordin lui liokossovski să înceapă contrapregătirea de artilerie şi la orele 2,20 artileria sovietică se deslănţuie. încă înainte de a porni la atac, trupele germane înregistrează pierderi grele în oameni şi materiale, ceea ce a slăbit forţa de şoc a acestora. Model avusese dreptate. Adversarul ştia locul unde va fi atacat şi era pregătit pentru a primi lovitura.

La orele 5,30 trupele germane atacă, în nord, grupul de armate von Kluge, în sud, grupul de armato von Manstein. Dinspre nord, Model atacă cu trei corpuri blindate, reuşeşte să pătrundă pe o adîncime de 25 de km, clar la 7 iulie, ofensiva germană, în acest sector, este oprită. în sud, trupele germane realizează o spărtură în direcţia Oboian, dar la 11 iulie, contraatacate dc frontul de stepă, ofensiva lui Manstein este oprită la 50 de km de la baza ei de plecare.

La 12 iulie, Hitler îl convoacă pe von Kluge şi von Manstein şi le arată că americanii au debarcat în Sicilia. E necesar ca pe frontul de răsărit să se treacă la defensivă. Manstein protestează, von Kluge arată că în sectorul lui nu se mai poate schiţa nici o mişcare ofensivă.
în aceeaşi zi, Frontul Briansk şi o parte din trupele Frontului de vest trec la ofensivă în intrînclul de la Orei. Germanii făcuseră eforturi pentru a lichida intrândul de la Kursk ; acum armata sovietică era aceea care trecea la ofensivă, pentru a lichida intrândul de la Orei. Trei armate, a III-a (Gorbatov), a LXI-a (Belov) şi a LXIII (Kolpakci) formau frontul Briansk. Coopera la acţiunea ofensivă a acestui front şi armata a XI-a de gardă, de sub comanda lui Bagramean. O formidabilă pregătire de artilerie, care se execută odată cu pornirea de pe poziţiile de atac ale armatei sovietice, are darul să zdruncine apărarea germană. Bagramean pătrunde pe o adîncime de 25 de km, germanii sînt forţaţi să aducă întărituri luate de la grupele de armate von Kluge, slăbind forţa acestuia şi permiţând în felul acesta Frontului central să treacă la contraofensivă, la 15 iulie. Situaţia creată în intrândul de la Orei şi faptul că împotriva grupului de armate von Kluge începe ofensiva sovietică, în 15 iulie, von Manstein recunoaşte că planul „Citadela" a eşuat şi, pentru a-şi salva trupele, se retrage pe aliniamentele de pe care pornise armata germană ofensiva. Trupele Frontului Voronej şi Frontului de stepă nu au putut forţa, la 23 iulie, poziţia ocupată de armata lui Manstein. Dar numai revenirea pe poziţiile de-plecare ale armatei germane însemna, după declaraţia lui Hitler, o înfrângere. Guderian afirmă că, odată „cu eşecul operaţiei «Citadela», am

suferit o grea înfrîngere. Iniţiativa a trecut, definitiv, de partea adversarului."
Bătălia de la Kursk-Orel constituie punctul de cotitură în războiul sovieto-german. Bătălia Moscovei a demonstrat că războiul-fulger a luat sfârşit. Bătălia Stalingradului a. avut un efect moral covârşitor asupra celor două părţi în conflict, dar şi asupra întregii lumi. Bătălia de la Kursk face ca puterea militară a Germaniei să primească o lovitură, în urma căreia nu se mai poate redresa.
La 3 august începe o nouă ofensivă sovietică, în direcţia Harkovului. Preludiul acestei acţiuni îl formează pregătirea de artilerie infernală, executată cu 3 000 de guri de foc. Şi cu aceasta, treptat, treptat, loviturile Armatei Roşii se multiplică şi se amplifică, pînă la distrugerea Germaniei! naziste.

NORMANDIA — LEY TE
(1944)

După bătălia de la Kursk-Orel, iniţiativa trece de partea armatei sovietice pe frontul dc est. Nordul Africii este cucerit de englezi şi americani şi, în septembrie, forţele aliate debarcă în Italia : 100 000 de englezi, 69 000 de. americani. Sicilia este ocupată în iulie—august 1943, iar în noaptea de 8—9 septembrie unele unităţi anglo-ameri-cane debarcă în Italia. Trei milioane de germani simt imobilizaţi în vestul Europei, iar pe frontul de est 197 de divizii germane înfruntă 330 de divizii sovietice. La 6

noiembrie, Kievul este eliberat, armata XVII-a germană şi- o parte din trupele româneşti sînt izolate în Crimeea. - La începutul anului 1944 armatele sovietice îşi continuă irezistibil ofensiva spre vest. Ori de cîte ori armatele germane au suferit eşecuri severe, de vină au fost comandanţii şi Hitler i-a înlocuit, rînd pe rînd. La 30 martie 1944. Manstein şi von Kleist sînt înlocuiţi cu Model şi SchSr-ner, iar von Kluge cu Busch. Celor trei comandanţi care prezentau siguranţă în ochii lui Hitler li se spune că ofensiva rusă nu mai poate continua, din lipsă de oameni, şi material, şi că a sosit momentul ca armatele sovietice să fie oprite definitiv.

Aliaţii înaintează întîmpinînd mari dificultăţi, din pricina obstacolelor naturale, spre Roma. La 22 ianuarie are loc debarcarea de la Anzio-Nettuno dar, în loc să pornească, direct spre Roma, care nu era.apărată, aliaţii îşi organizează capul de pod metodic ; trupele germane intervin dar nu pot'lichida capul de pod, după cum aliaţii nu pot trece de Monte-Cassino pentru a-şi deschide drumul spre Roma, decît în luna mai, iar în 5 iunie trupele aliate reuşesc să ajungă în „Cetatea Eternă".

A doua zi. începe debarcarea forţelor anglo-americane in Normandia.

La conferinţa de la Teheran, Roosevelt şi Churchil i-au promis lui Stalin că trupele aliate vor debarca în Franţa la 1 mai. Dar. la această dată, englezii şi americanii consideră eă nu dispun de suficiente mijloace pentru a pune în aplicare planul Overlord — debarcarea în Normandia. Operaţia este amînată pentru începutul lunii iunie, în 5, '6 sau 7 iunie. Data exactă va fi fixată în funcţie de vreme. Aşa cum arată Eisenhower, comandantul suprem al forţelor aliate, pentru traversarea Canalului era nevoie de

o noapte, pe un timp frumos. întunericul ar fi ascuns puterea şi direcţia atacului. Pentru lansarea paraşutiştilor era preferabil să fie lună. Erau necesare aproximativ patruzeci de minute pentru pregătirea de artilerie şi bombardament la lumina zilei, după care urma debarcarea.

Se punea problema sectorului celui mai potrivit de pe coasta franceză pentru debarcarea armatei de uscat, dar şi pentru a-1 surprinde pe inamic. Ultima condiţie presupunea păstrarea unui secret desăvîrşit asupra pregătirilor şi, mai ales, asupra locului unde va avea loc debarcarea. Drumul cel mai scurt ar fi fost pasul Douvre-Calais, dar era de presupus că germanii se gîndesc şi ei la o asemenea posibilitate, dovada practică constituind-o sistemul solid de apărare al coastei, realizat de germani în acest sector. De-aceea, după ce aliaţii lansează zvonuri care-i fac .pe germani să creadă că debarcarea s-ar putea produce în Balcani, în Norvegia, oriunde pe coasta europeană a Atlanticului, Eisenhower stabileşte cu statul său major, ca loc al debarcării Normandia, între Caen şi Cherbourg. Montgomery, comandantul forţelor de debarcare, susţinuse ca acţiunea să înceapă pe acest front mai larg şi în loc de trei divizii să fie debarcate de la început cinci, iar în loc de o divizie să fie paraşutate trei divizii. în felul acesta se crea o bază solidă pentru restul armatei care urma să fie debarcată în Franţa. în continuare, planul prevedea lărgirea capului de pod, luarea ofensivei "în di-Tecţia Rinului, ocuparea principalelor porturi de pe coastă

pentru a facilita aprovizionarea şi aducerea de noi în-tărituri. Aripa stingă va asigura porturile din nord-estul Franţei şi din Belgia şi va ameninţa regiunea industrială a

Ruhr-ului. Aripa dreaptă va înainta în direcţia Strasbourg, pentru a face joncţiune cu forţele care veneau din sudul Franţei. Odată ajunse pe Rin, armata aliată va efectua o largă mişcare de încercuire, punctul de întîlnire fiind stabilit în regiunea oraşului Kassel. In felul acesta cele două regiuni industriale din Ruhr şi Saar erau ocupate.
Pentru îndeplinirea acestei acţiuni, unică în istorie prin amploarea ei, în sudul Angliei, pe o porţiune restrînsă sînt înghesuiţi 3 500 000 de oameni şi pe măsură ce momentul debarcării se apropie, această masă enormă de oameni este izolată de restul Angliei.
Ce poate opune Germania acestei forţe impunătoare ? Un prim obstacol este „Zidul Atlanticului1". Dar resursele pentru realizarea unui sistem de apărare coerent, pe distanţe enorme, lipsesc. Apărarea este bine organizată la Boulogne, Le Havre şi Cherbourg. Cazemate puternice adăpostesc artileria de coastă, obstacole antitanc sînt create din beton, din metal, apele sînt minate. Rommel intenţionează să creeze o fîşie minată, lată de 10 kilometri, pe uscat, care să bareze înaintarea aliaţilor. Dar acest proiect nu poate fi pus în aplicare pentru că din cele 200 de milioane de mine solicitate, nu poate primi decît două sau trei milioane. Sectoare întregi, pe coasta Franţei nu au nici un sistem de apărare, în altele abia există un început de organizare. Trupele destinate să apere litoralul francez sînt insuficiente. Pe frontul de est, pier numai în 1943, peste 2 000 000 de oameni. Pentru a împiedica debarcarea aliaţilor sînt create două grupuri de armate : unul de la Pirinei la gurile Loarei sub comanda generalului Blaskowitz şi un al doilea sub comanda lui Rommel, de la gurile Loarei pînă în Olanda. Comandantul celor două grupuri este numit

von Rundstedt. O rezervă generală este constituită din patru divizii de tancuri, care depinde direct de Hitler. De fapt, acesta din urmă îşi asumă conducerea operaţiilor. Calitatea trupelor este în general mediocră. Majoritatea soldaţilor, în afara diviziilor S.S. de tancuri şi cîteva mari unităţi, sînt în jurul vârstei de 40 de ani. Hitler crede totuşi în succes. Credinţa lui se bazează pe folosirea rachetelor V-2.

Debarcarea forţelor aliate nu poate fi împiedicată pentru că marina germană este aproape anihilată, iar organizarea acestei operaţii nu poate fi stînjenită pentru că disproporţia dintre aviaţia germană şi cea aliată este catastrofală. Pentru a respinge pe aliaţi înaltul comandament german nu întruneşte o unitate de concepţie. Rundstedt şi comandantul rezervei de tancuri, generalul Geyr von Schweppenburg sînt de părere că o bătălie de mare amploare, în care tancurile vor juca un rol decisiv, va aduce victoria armatei germane. Avînd în vedere superioritatea zdrobitoare în aviaţie a inamicului, Rommel îşi dă seama că armata germană nu poate manevra decît noaptea, orice mişcare în timpul zilei fiind anihilată de aviaţia anglo-americană. Fiind constrânsă să execute marşuri numai noaptea, armata germană nu era capabilă să efectueze manevre pe mari spaţii într-un timp foarte scurt, de aceea, singura posibilitate de a obţine victoria era aceea de a zdrobi pe inamic în momentul debarcării. Rommel cere ca tancurile să fie trecute sub comanda lui directă. Intenţia lui era de a le introduce imediat în luptă, împotriva trupelor care debarcau, mai înainte ca acestea să poată realiza un cap de pod care să le îngăduie concentrarea unor numeroase şi puternice mijloace de

luptă. Hitler este de acord cu Rommel că inamicul trebuie respins în momentul debarcării, dar tancurile sînt păstrate în rezervă, în sectorul Parisului şi nu pot interveni în luptă decît la ordinul său. Hitler şi Rommel bănuiesc că aliaţii vor debarca în Normandia. Von Rundstedt şi alţi generali sînt convinşi că între Calais şi Le Havre va avea loc invazia, pentru că numai în acest sector, aviaţia de vînătoare poate interveni eficace. Această lipsă de unitate în ceea ce priveşte modul în care trebuie acţionat şi sistemul complicat al comandamentului vor constitui piedici importante în încercarea de a-i împiedica pe aliaţi să debarce.

Aviaţia anglo-americană bombardează căile de comunicaţii pe care le pot folosi germanii în Belgia şi Franţa odată cu începutul primăverii accentuîndu-se în luna mai, cînd, la 24, podurile peste Sena sînt distruse. Posibilităţile germanilor de a introduce rezervele în luptă în sectorul ales pentru debarcare erau diminuate.

Transportarea trupelor pentru primul asalt se efectuează cu 4 126 de vase, protejate de o flotă aeriană de 15 000 aparate. Ziua D, ziua debarcării este fixată la 5 iunie. Condiţiile meteorologice sînt nefavorabile : plouă, valurile sînt mari, chiar oamenii de meserie sînt incomodaţi de o mare', atît de agitată. Montgomery este totuşi pentru declanşarea operaţiei, Eisenhower ordonă amînarea cu 24 de ore. Dacă timpul continuă să fie prost, debarcarea trebuie amînată pînă în 19. Secretul va fi greu de păstrat, parte din oameni sînt deja îmbarcaţi şi suportă cu greu consecinţele, ,,răului de mare". Meteorologii anunţă vreme frumoasă pentru următoarele zile, dar în noaptea de 5 spre 6 iunie ploaia, continuă să se reverse peste sudul Angliei, vin tul sufiă puternic, marea este agitată.

Rommel, asigurat de meteorologi că în 5 şi G iunie cerul va fi acoperit şi va sufla vântul, pleacă în Germania să sărbătorească ziua soţiei. La 6 iunie, la Rennes, din aceleaşi motive — timp nefavorabil — se organizează un război-şcoală la care sînt invitaţi comandanţii marilor unităţi. Cu inima îndoită, Eisenhower ordonă începutul operaţiei pentru realizarea planului Overlord. Decizia generalului american pe o asemenea vreme constituie ea însăşi o surpriză. Deoarece Le Havre şi Cherbourg sînt bine apărate, vor fi constituite două porturi artificiale, care vor servi armatelor engleze şi americane pentru aducerea de întărituri şi materiale de luptă.
Debarcarea este precedată de paraşutarea celor trei divizii începînd de la mijlocul nopţii. Sarcina trupelor paraşutate este aceea de a ocupa cîteva localităţi în interior, importante din punct de vedere strategic, pentru că. în felul acesta, nu vor îngădui trupelor germane să atace, principalele zone ale debarcării. Paraşutarea se încheie cu succes, germanii însă îşi dau seama că această acţiune poate forma preludiul unei invazii. Cum Hitler doarme şi nu poate fi deranjat, cum Rommel se află la el acasă,-iar comandantul diviziei care apără penisula Cotentin este ucis din primele ore de la începutul ostilităţilor, iar ot parte din generali se află la Rennes, debarcarea din Normandia constituie o mare surpriză, însăşi cheia succesului ei. Aviaţia bombardează întăriturile germane de pe coastă, o mare parte din ele sînt distruse în momentul în care, în zorii zilei de 6 iunie, marea armată îşi face apariţia în faţa coastei Normandiei. în cinci puncte, cunoscute sub numele codificat Sword, Juno, Gold, Omaha Beach şi Utah Beach începe

debarcarea forţelor aliate. Constituirea capului de pod de către aliaţi s-a făcut, în ciuda superiorităţii lor

a?r.iene, după eforturi îndelungate. Reuşita debarcării a însemnat de fapt reuşi'.;', planului Overlord. Germanii nu au putut să aducă lâ timp rezervele, şi mai ales diviziile de.tancuri care se aflau departe de teatrul de operaţii, al căror marş era întîrziat de distrugerea căilor de comunicaţii de către aviaţia anglo-americană. Lărgimea frontului pe care se produce debarcarea a jucat un rol important în -realizarea planului Overlord şi aşa cum remarca Liddel-Hart, germanii nu şi-au putut da seama, care sînt intenţiile aliaţilor, care sînt obiectivele urmărite de armata anglo-americană. între 12 şi 26 iunie, trupele engleze trec la răsărit de rîul Orne, se apropie de Caen şi, coborînd spre sud, ocupă localitatea Caumont în timp ce americanii reuşesc să ocupe peninsula Cotentin, portul Cherbourg fiind' cucerit în ziua de 27 iunie. Debarcarea aliaţilor s-a accelerat la sfîrşitu] lunii iulie şi la începutul lunii august se declanşea/ ă ofensiva spre1 sud .şi sud-vest. Bretagne este cucerită, iar la 1 i august cînd se execută mişcarea de învăluire de la Falaise, trupele americane depăşiseră spre răsărit Alencon >,i Le Mans* Brest. Lorient şi St. Nazaire sînt cucerite între 1 12 august, iar sud-vestul Franţei la' începutul lunii septembrie.

în timp ce debarcarea anglo-americană se desfăşoară cu succes în Normandia, la 23 iunie 1944, trupele sovietice 'încep ofensiva în Bielorusia şi după o lună de lupte se aflau în apropiere de Brest-LitOvsk, locul de unde începuse ofensiva germană în 1941, spre Moscova. La începutul lunii august trupele sovietice se află în apropiere.de

Varşovia, la 23 august România trece de partea forţelor aliate făcînd să se prăbuşească stăpînirea germană în sud-estul Europei şi grăbind căderea Germaniei.
în Pacific, luptele din anul 1944 sînt decisive. După ce , baza japoneză de la Rabaul este neutralizată, Mac Arthur începe'ofensiva în Noua Guinee şi de aici prin insulele Moluce va ajunge în Filipine, căzînd în spatele bazelor nipone organizate în arhipeleagurile Marshal, Wake, Marcus. Nimitz, cu o flotă impunătoare, va cuceri arhipelagurile Marshal, Mariane, Caroline şi Bonin. în luna aprilie 1944 are loc debarcarea americanilor pe coasta de nord a insulei Noua Guinee, în sectorul Hollandia. Surpriza a fost totală şi în 13 mai este ocupată insula Wake, în iunie insula Biak, americanii şi australienii distrug o

parte din trupele japoneze aflate în Noua Guinee, altă parte este decimată de condiţiile naturale, supravieţuitorii predîndu-se după capitularea Japoniei. în septembrie, Mac Arthur ajunge în insula Morotai care face parte din insulele Moluce.
Nimitz cucereşte insulele Kwajalein din arhipelagul Marshal, după aceea insulele Eniwetok fără ca japonezii să poată interveni. Flota şi aviaţia niponă nu pot interveni din pricina superiorităţii aviaţiei americane. în luna iunie are loc debarcarea în insulele Mariane, primul obiectiv constituindu-1 cucerirea insulei Saipan. Două flote impresionante ca mărime, una însoţită de 13 portavioane, cealaltă de 14, străbătînd spaţii imense, îşi dau concursul pentru reuşita acţiunii. Ocuparea insulelor Mariane şi debarcarea în Filipine înseamnă posibilitatea pentru americani de a bombarda Japonia cu fortăreţele zburătoare. Comandamentul japonez ar fi dorit o confruntare în zona

Filipinelor, din pricina dificultăţilor pe care le ridica aprovizionarea flotei. Japonezii se decid să dea bătălia decisivă împotriva flotelor americane care ? atacat insulele Mariane. O flotă formată din 5 portavioane, 4 portavioane uşoare cu 429 de avioane, 11 crucişătoare grele. 2 crucişătoare uşoare şi 28 de distrugătoare se pregătesc să dea lovitura de graţie inamicului. Cel puţin aşa este prezentată situaţia împăratului.
în luna iulie, Nimitz propune ocuparea Taivanului. Prin ocuparea acestei insule, forţele japoneze aflate în sud-estul Asiei, în Indiile neerlandeze şi Filipine vor fi rupte de Japonia. Mac Arthur propune ocuparea Filipinelor. Amiralul Halsey cu 17 portavioane, 7 cuirasate, 13 crucişătoare şi 58 de distrugătoare bombardează principalele baze japoneze din Mindanao şi alte insule care fac parte din Filipine. La mijlocul lunii septembrie, Halsey consideră că rezistenţa japoneză este dezorganizată de bombardamentele neîncetate executate de aviaţia americană şi propune cucerirea insulei Leyte, care ocupă o poziţie cheie în arhipelagul filipinez. Nimitz şi Mac Arthur îşi concentrează forţele pentru ocuparea acesteia. 700 de nave, 175 000 de oameni încep operaţia de debarcare în 20 octombrie 1944.
La 18 octombrie, amiralul Toyada ordonă flotei comandate de amiralul Ozawa, 6 portavioane, trei crucişătoare şi 8 distrugătoare, să atragă portavioanele si elita flotei

americane în timp ce amiralul Kurita, cu 7 cuirasate, 12 crucişătoare şi 19 distrugătoare va distruge flota a Vll-a americană care a transportat trupele de uscat în Leyte. La 23 octombrie 2 crucişătoare japoneze sînt scufundate, un al treilea este grav avariat. Cele două grupe comandate

de Kurita sînt reperate de americani de la începutul acţiunii, numai flota lui Ozawa care trebuia să constituie nada întinsă flotei americane rămîne nevăzută. In 24, cu ajutorul aviaţiei aflate la bazele din Filipine, japonezii atacă şi reuşesc să scoată din luptă portavionul Princeton, dar cele mai puternice vase de linie japoneze — 65 000 tone —Yamoto şi Mushashi sînt scoase din luptă. Kurita vrea să se retragă, primeşte însă ordin să^şi îndeplinească misiunea, în seara zilei de 24, flota lui Ozawa este în sflrşit reperată de avioanele americane. Halsey îşi concentrează toate eforturile împotriva acestuia, lăsînd complet descoperit unul din flancurile flotei a Vll-a. In ziua de 25 japonezii reuşesc să ajungă o parte la est de insula Samar, o alta să traverseze strîmtoarea Surigao şi să ajungă în colţul de sud-est al insulei Leyte. Deşi lipsită de ajutorul portavioanelor şi crucişătoarelor lui Halsey, flota a Vll-a rezistă eroic atacurilor japoneze, înregistrează pierderi sensibile, dar provoacă pierderi egale inamicului, forţîndu-1 pe Kurita să ordone retragerea. între timp, Halsey reuşeşte să ia contact cu flota lui Ozawa şi cînd se pregătea să dea acesteia lovitura de graţie primeşte ordinul lui Nimitz dar şi cererile de ajutor ale colegilor săi care se aflau la Leyte, ca să vină în sprijinul flotei a Vll-a. Halsey ezită, trimite la început o parte din flota sa, după aceea el însuşi, cu restul, se îndreaptă spre sud. O parte din flota lui Ozawa este salvată, deşi ea fusese destinată distrugerii, în momentul în care flota a Vll-a nu mai are nevoie de ajutorul lui Halsey.

Victoria de la Leyte nu a dus la distrugerea flotei japoneze, dar rămăşiţele acesteia sînt numai o umbră a impunătoarei flote din 1941. în timp ce americanii sporesc mereu mijloacele de luptă navale şi aeriene, Japonia nu

are resursele pentru a suplini pierderile înregistrate. In timpul luptelor pentru cucerirea insulei Leyte apar voluntarii care îşi sacrifică viaţa pentru a se arunca cu avioanele lor asupra vaselor americane. La 27 noiembrie apar aceşti cavaleri ai morţii, kamikaze, dar sacrificiul lor este absurd şi inutil. Folosirea radarului, tehnica modernă de

luptă cu care este dotată armata americană, anihilează în cea mai mare parte efectele unei asemenea metode disperate de a echilibra forţele care se confruntau în sud-estul Asiei şi în Pacific. La 21 decembrie, rezistenţa japoneză în insula Ley te este înfrîntă. In 3 ianuarie 1945, Mac Arthur debarcă în Luzon, în aceeaşi lună armata sovietică ajunge pe Oder. La 25 februarie Manila este ocupată. Tokio este bombardat de aviaţia americană, aliaţii debarcă în 19 fe-. bruarie în insula Ryu Kyu.
La începutul lunii mai, Germania capitulează necondiţionat. La 26 iulie, Japoniei i se dă un ultimatum, respins de guvernul nipon în 28. Primele bombe atomice sînt lansate asupra Hiroşimei şi oraşului Nagasaki. La 2 septembrie, Japonia capitulează. Cel de al doilea război mondial ia sfîrşit în momentul în care noi arme, cu o putere de distrugere uluitor de mare, sînt folosite în spatele frontului. Lecţia este dură pentru cei care au crezut că prin forţă se. pot rezolva problemele majore ale omenirii. Oamenii au creat arme în stare să distrugă întregul glob în cîteva minute. Dar tot în puterea lor stă ca aceste arme să fie. distruse, iar lecţia trecutului să fie un îndemn spre înţelegere şi convieţuire paşnică.

BĂTĂLIA DEBREŢINULUI i (1944)

Tinînd seama de faptul că poporul român a fost antrenat în cel de al doilea război mondial împotriva voinţei sale, apare firească rezistenţa maselor care organizează,, treptat, sub conducerea Partidului Comunist Român, lupta Ccvre capătă amploare din ce în ce mai mare, pe măsură ce sporeşte jefuirea ţării de către hitlerişti şi cresc jertfele umane de pe frontul de luptă.

Pe lîngă acţiunile de sabotare şi crearea unor formaţiuni de partizani, crearea Frontului Unic Muncitoresc şi a Blocului Naţional Democratic în anul 1944 a constituit premisele pentru realizarea unităţii de luptă împotriva dictaturii antonesciene şi, în acelaşi timp, condiţiile pentru realizarea actului istoric de la 23 August 1944. Aşa cum arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „răsturnarea dictaturii militaro-fasciste şi eliberarea României de sub dominaţia hitleristă au deschis calea unor profunde transformări re- ' voluţionare, naţionale şi sociale în ţara noastră, calea asigurării deplinei independenţe şi suveranităţi naţionale, a făuririi de către poporul român a propriului său viitor".

Loviturile date de armata sovietică trupelor germane cît şi succesele obţinute de aliaţi împotriva Germaniei au creat o conjunctură favorabilă pentru ieşirea României din războiul împotriva Uniunii Sovietice şi trecerea ei de

partea forţelor antihitleriste. După cum sublinia tovarăşul Ceauşescu, „Marele merit al Partidului Comunist Român

constă în faptul că a ştiut să folosească împrejurările interne şi externe favorabile şi să organizeze cu succes asaltul decisiv". în momentul în care guvernul antonescian se angajase faţă de Hitler să pună la dispoziţia aliatului său toate forţele economice şi umane ale României pentru .a stăvili ofensiva armatelor sovietice, Partidul Comunist Român a trecut la organizarea insurecţiei naţionale armate -antifasciste care a dus la răsturnarea guvernului Anto-nescu, la formarea unui nou guvern în care era reprezentat şi Partidul Comunist Român. Pe lîngă importanţa pe -care actul de la 23 August o are pe plan intern, noul guvern creat după răsturnarea dictaturii antonesciene hotărăşte ca România să intre în război alături de Uniunea Sovietică şi aliaţii săi. După proclamaţia prin care se anunţa ţării că dictatura militară antonesciană a fost lichidată, în ziua de 23 august, în jurul orei 23, se dă ordin ca armata română să înceteze orice acţiuni împotriva armatelor sovietice, să se re-.grupeze trupele române din Moldova în Muntenia pentru a trece Carpaţii şi să declanşeze ostilităţile contra, trupelor germane care se aflau pe teritoriul românesc. In ziua de 24 august, Comitetul Central al P.C.R. lansa o declaraţie prin care se spunea : „In ciocnirea inevitabilă cu forţele "hitleriste, P.C.R. cheamă muncitorimea, ţărănimea, intelectualitatea şi pe toţi cetăţenii României la luptă fără cruţare, cu toate armele, împotriva duşmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său". Lupte dîrze s-au angajat în Capitală şi în zona de nord a acesteia. La 25 august,

forţele germane din interiorul oraşului erau anihilate de către armata română şi formaţiunile de luptă patriotice. Germanii au bombardat Capitala şi au încercat să vină în ajutorul trupelor aflate în interiorul oraşului dar au fost respinşi. După lichidarea trupelor din Capitală au început lupte dîrze pentru înfrîngerea forţelor germane aflate în zona de nord a oraşului. Luptele au durat pînă în ziua de 28 august. Erau capturaţi 6 998 prizonieri, între care 7 generali, 536 ofiţeri, 1288 subofiţeri, fără a mai socoti pierderile în morţi, răniţi şi tehnică de luptă.

După distrugerea sau capturarea forţelor germane aflate în Capitală şi în zona de nord a acesteia, luptele împotriva detaşamentelor răzleţe sau a unor puternice unităţi germane s-au dezlănţuit pe întregul teritoriu al ţării. La Ploieşti şi pe Valea Prahovei trupele germane care ocupau centrele petrolifere sînt lichidate de trupele române, în răsăritul Munteniei sînt interceptate unităţi germane care încercau să se retragă din Moldova spre sudul Dunării ; în Dobrogea, se punea problema respingerii unor trupe germane venite din Bulgaria pentru a sprijini resturile armatelor germane care se retrăgeau din sudul Moldovei, dar şi capturarea trupelor germane dispersate pe litoral ; la Turnu Severin si Orşova se dau lupte cu forţe germane care încercau să pună stăpînire pe defileul Dunării, unul dintre cele mai importante puncte strategice pe unde se făcea legătura între Dunărea de Jos şi cîmpia Tisei. In zona Braşovului şi în trecătoarea Predealului, culoar de legătură între coi doi versanti ai Carpaţilor Meridionali, se dau lupte pentru a interzice retragerea trupelor germane de pe Valea Prahovei spre Braşov, dar şi pentru a stăvili o înaintare a trupelor hortiste care încercau să înainteze de la Sf. Gheorghe spre Braşov. De asemenea, se dau lupte

în Banat, Crişana, vestul şi centrul Transilvaniei, atît în vederea înfrîngerii rezistenţei unităţilor germane, care se aflau în aceste provincii, dar şi pentru a împiedica înaintarea trupelor hortiste care se aflau pe teritoriul Transilvaniei răpit în urma Dictatului de la Viena. La aceste lupte, alături de armata română şi-au adus contribuţia masele larm populare care au răspuns cu însufleţire la chemarea Partidului Comunist Român. Este suficient să dăm un singur exemplu : bateria alcătuită din cei 57 de muncitori de la uzinele din Tohanul Vechi, care a participat la luptele din Ţara Bîrsei, a fost citată prin ordin de zi pe armată pentru faptele de vitejie ale muncitorilor.
Operaţia de curăţire a teritorului României de trupele hitleriste a durat opt zile şi a fost încununată de un succes deplin. Pe lîngă importanţa pe care această acţiune o are pentru România, ea depăşeşte cu mult, pe plan strategic, interesele noastre. Aşa cum subliniau doi specialişti francezi : „o importantă chezăşie pentru viitor a constituit-o faptul că liniile de comunicaţii din România, întreprinderile industriale şi petroliere, porturile şi depourile, precum şi navigaţia pe Dunăre au rămas intacte. Consecinţele au fost importante şi hotărîtoare. Armatele sovietice au putut străbate ţara în marş, cu arma pe umăr, îndrep-tîndu-se spre Ungaria şi Bulgaria, ca să se concentreze în centrul şi vestul Transilvaniei".

Comparînd rezultatul luptelor pe care trupele române le-au dus pe parcursul celor opt zile cu ceea ce s-a petrecut în Italia cu un an mai înainte, postul de Radio Moscova; sublinia că : „Nicăieri pe pămîntul românesc nemţii nu au reuşit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de nord în vara anului 1943. Ei nu au reuşit să dezarmeze

armata română şi să ocupe principalele poziţii strategice'".
în timpul acestor lupte, germanii au pierdut 5 000 de oameni, au fost făcuţi prizonieri 56 455 între care 14 generali şi 1421 ofiţeri, cifre care reprezintă un efectiv de aproape şase divizii.
Dacă sînt luate în consideraţie numai cifrele arătate mai înainte şi dacă se ţine seamă de numărul diviziilor româneşti, care participă la eliberarea teritoriului României de trupele germane, comparînd aceste efective cu sutele de divizii şi milioanele de oameni care se înfruntă pe cîmpul de luptă în luna august, 1944, acţiunile întreprinse de armata română dau impresia că ne aflăm în faţa unui eveniment de importanţă locală. Dar. uneori. în război se petrec incidente care influenţează desfăşurarea ulterioară a operaţiilor militare. Actul de la 23 august 1944 şi eliberarea teritoriului României se înscriu, prin importanta pe care o au pentru evoluţia războiului. în rîndul acelor evenimente care marchează un punct de cotitură în cel de/a] doilea război mondial. Acest lucru a fost consemnat şi considerat ca atare încă din primele ore de la răsturnarea guvernului Antonescu, iar pe măsură ce scurgerea timpului a îngăduit o analiză circumstanţiată a diferitelor faze ale marii conflagraţii mondiale, specialiştii militari sînt de acord să aprecieze trecerea României de partea aliaţilor ca unul din cele mai importante momente ale războiului.
Reprezentantul Uniunii Sovietice la Conferinţa de pace de la Paris, A. I. Vîşinski defineşte excelent împrejurările' în care România a trecut de partea aliaţilor : ..cînd nu erau încă evidente perspectivele desfăşurării viitoare a evenimentelor militare şi cînd soarta Germaniei era depart? de

a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare". Această apreciere a diplomatului sovietic este de natură să reliefeze importanţa pe care a avut-o, pentru soarta războiului, trecerea României de partea aliaţilor, într-un moment în care, în ciuda loviturilor primite, Germania era încă un duşman periculos. Unii specialişti au afirmat că întoarcerea armelor împotriva

Germaniei a grăbit sfârşitul războiului cu şase luni. Dacă se ţine seama de pregătirile febrile pe care le făceai Germania pentru punerea la punct a armei atomice, pentru realizarea căreia ar fi fost necesare aproximativ şase luni. atunci devine şi mai evidentă contribuţia României nu numai la grăbirea prăbuşirii Germaniei hitleriste dar şi la preîntâmpinarea unor uriaşe pierderi în oameni şi pentru civilizaţia europeană.
Actul de la 23 august 1944 reprezintă o mare lovitură pentru economia de război germană. Aşa cum sc arăta într-un ziar sovietic, „Germania pierdea nu numai un aliat dar şi petrolul şi griul românesc. în economia germană de război acest lucru produce un gol atît de mare încît întreaga lui importanţă nici nu poate fi estimată acum ii septembrie 1944). Doar Ploieştii sînt pentru Germania aproape singura sursă de petrei natural"i Să nu uitam 'grija lul Hitler pentru protejarea cimpurilor petrolifere române, exprimată la consfătuirile cu comandanţii grupurilor de armată de pe frontul de est, în 1941 —1943. Dar nu numai grîul şi petrolul aveau să lipsească Germaniei. Prin trecerea României de partea aliaţilor, se rupe legătura du Turcia, în această ţară se manifestă imediat sentimentele antinaziste şi aprovizionarea industriei germane eu crom din Turcia încetează. După un

memoriu pe care ministrul economiei Albert Speer i-1 înaintează lui Hitler la 18 martie 1944, Reichul nu poate supravieţui decît 10 luni unei opriri a livrărilor de crom din Turcia şi pierderii resurselor din Peninsula Balcanică. Prezicerea lui Speer s-a realizat întocmai.

Aşa se expiică de ce „Pravdau arăta la 28 august că Importanţa ieşirii României din Axă depăşeşte cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbuşirea întregului sistem de apărare clin Balcani. România servea în Balcani drept poziţie cheie a imperialismului german".

Keitel recunoaşte şi el că, pe lîngă consecinţele imediate de ordin militar, trecerea României de partea aliaţilor a dus la răsturnarea de fronturi periculoase pentru că „punea în pericol toată armata germană din Balcani". Generalul Loh'r, comandantul grupului de armată ,,EU, care se afla în Balcani, era de aceeaşi părere cu superiorul său.

Practic, prin ieşirea României din alianţa cu puterile Axei se crea o ruptură în frontul armatei germane şi al

aliaţilor săi, pe o distanţă de 1 400 de km. Rareori s-a întimplat în istoria militară un asemenea succes strategic. Nici una din bătăliile celui de al doilea război mondial n-a dus la realizarea unei spărturi atît de mari într-un timp record. Aprecierea făcută în ,,New-York Times" că „ruperea României de Germania constituie unul din evenimentele hotărîtoare ale războiului", apare firească în lumina celor arătate mai înainte şi tot atît de firesc pare următorul comentariu al postului de radio Londra din noaptea de 24 august : „România a trecut acum în rîndul naţiunilor unite, care luptă azi pentru civilizaţie şi

împotriva stăpî-nirii Europei de către germani. Fapta României constituie un act de mare curaj şi acest act va grăbi .sfîrşitul războiului. Situaţia Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare, care va depăşi proporţiile aceleia provocate germanilor în punga de la Falaise..."
Acelaşi post considera, la puţine ore după comunicatul anterior, că „Zilele lui Hitler sînt numărate'-. ..Le Figaro" din 25 august considera că răsturnarea de situaţii în România „este un eveniment de mare importanţă, care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de al III-lea Reich".
La 27 august, postul de Radio Moscova comenta la orele 11 şi cincisprezece minute : „Ieşirea României din Axă are o importanţă covîrşitoare nu numai pentru această ţară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbuşeşte întregul sistem de dominaţie germană în sud-estul Europei".
Atît pe plan economic, cît şi pe plan militar, actul de la 23 August reprezintă prin repercusiunile lui asupra evoluţiei războiului unul din cele mai importante evenimente, o cotitură în desfăşurarea operaţiilor cu efecte dezastruoase pentru armata germană. Este una din marile victorii obţinute asupra Germaniei, victorie pe care România a reuşit să o cîştige, datorită unui act de mare curaj politic şi militar, pe care radio Londra îl consideră ca reprezentând „toată tradiţia veche românească".
Datorită eliberării teritoriului României, s-au putut regrupa forţele armate române, care aveau misiunea să continue lupta pînă la zdrobirea hitlerismului şi în acelaşi timp s-a creat posibilitatea pentru armata sovietică de a-şi deplasa şi concentra eforturile spre sudul Dunării şi în

cîm-pia de sud a Tisei, cu scopul de a pătrunde pe teritoriul

Iugoslaviei şi pentru a face joncţiunea cu trupele iugoslave,, ceea ce, de fapt, a însemnat încercuirea trupelor germane din Balcani, care nu reuşiseră să se retragă spre nord, cre-îndu-se în felul acesta condiţiile pentru luarea ofensivei spre Cîmpia Dunării în Ungaria. Dar în acelaşi timp se impunea lichidarea grupului de armată „Ucraina sud" care ocupase poziţii pe teritoriul Transilvaniei, ocupat de armatele hortiste. Pentru realizarea acestui obiectiv trupele-române au cooperat cu trupele sovietice. Merită să fie menţionată ofensiva diviziei ..Tudor Vladimirescu" care a eliberat oraşul Sf. Gheorghe. sau corpul de munte care a. reuşit să elibereze oraşul Tîrgu Mureş. Concomitent cit atacul executat de trupele române şi sovietice dinspre nord,, armata XL sovietică şi armata VII de gardă în cooperare-cu unităţi româneşti au reuşit să forţeze trecătorile Carpa-ţilor Kăsăriteni. La 9 septembrie 1944, armata a IV-a română împreună cu trupele sovietice au trecut la eliberarea, centrului Transilvaniei, forţînd apărarea bine organizată a. trupelor fasciste de pe Mureş şi Arieş, încît, la 5 octombrie, armata a IV-a română reuşise să pună stăpînire pe cursul celor două ape. Intre timp trupele româno-sovietice au. trecut la ofensivă în Crişana şi Banat, năruind intenţia, germanilor de a respinge trupele aliate pe aliniamentul munţilor Carpaţi şi de a păstra legătura cu trupele germane aflate în sudul Peninsulei Balcanice.

Datorită eforturilor făcute de armatele române şi sovietice, a fost eliberat centrul Transilvaniei şi, la începutul

lunii octombrie, Frontul 4 ucrainian ducea lupta pentru forţarea trecătorilor din Carpaţii Păduroşi, în timp ce Frontul 3 ucrainian a atins frontiera bulgaro-iugoslavă..
In această fază a operaţiilor, Comandantul suprem al armatei sovietice a alcătuit planul eliberării Ucrainei Subcarpatice, nord-vestul României şi estul Ungariei, operaţii de mare amploare care reveneau Frontului 2 ucrainian.
Forţele germano-hortiste erau formate din armatele a VIII-a şi a Vl-a germane şi armatele a II-a şi a III-a hortiste, mari unităţi din Grupul de armate „F" iar armata a VIII-a germană şi a II-a hortistă se aflau în Podişul Transilvaniei. Alături de armatele sovietice au luptat armatele I-a şi a IV-a române, însumînd 27 de divizii, un corp aerian, două brigăzi de artilerie antiaeriană, adică 265 735 de oameni. Acţiunea concepută de Comandantul suprem al armatei sovietice poartă numele de operaţia

Debreţin, în cadrul căreia se urmărea încercuirea trupelor fasciste aflate în nordul Transilvaniei, datorită mişcării de învăluire pe care urma să o execute Frontul 4 ucrainian.
în timpul luptelor care s-au dat în cadrul operaţiei Debreţin a fost eliberat integral teritoriul ţării noastre, ziua de 25 octombrie însemnînd alungarea duşmanilor de pe. pămîntul-românesc.
La 6 octombrie încep luptele pentru realizarea operaţiei Debreţin. Frontul 2 ucrainian avea pe centru corpul 33, armata a Vl-a de tancuri, armata a LIII-a şi un grup hîpomecanizat. Alături de trupele sovietice luptau în sectorul centru şi cinci divizii româneşti. Aripa dreaptă era formată din armata a XL-a, a VH-a de gardă şi a XXVII-a, alături de-care participa şi armata a Vl-a română, formată din opt divizii. Aripa stînga era constituită din armata XLVI so-

vietică "şi armata I română, în compunerea căreia intrau patru divizii. Aşadar, la operaţia Debreţin au p irticipat' 17 divizii româneşti.
După o intensă pregătire de artilerie. în dimineaţa zilei de 6 octombrie, trupele sovieto-române, care alcătuiau gruparea de centru şi aripa stingă a Frontului 2 ucrainian,"aii trecut la ofensivă. Apărarea inamică a fost străpunsă şi în luptele care s-au dat în zilele următoare trupele de pe aripa stînga au ajuns pe Tisa mijlocie, iar pe centru a fost interceptată linia ferată Debreţin-Budapesta. una din principalele căi de comunicaţii ale armatei germane care se afla în nordul Transilvaniei. Pentru a-şi deschide drum. comandantul grupului de armată Sud, generalul Friessner, a "format o grupare de şoc din două divizii blindate şi tot atî-tea de infanterie care să lovească în flancul drept trupele sovieto-române care înaintaseră spre Debreţin. Corpului de cavalerie român compus din două divizii, una de infanterie şi alta de cavalerie, i-a revenit sarcina dificilă de a opri atacul de flanc dat de gruparea fascistă. S-au dat lupte în-dîrjite pentru ocuparea localităţilor Nagybâjoni şi Nagy-răbe şi timp de trei zile, corpul de cavalerie român a reuşit să oprească ofensiva trupelor duşmane. Reuşind să asigure flancul drept, trupele sovietice au înaintat spre Debreţin, alte unităţi s-au îndreptat spre Oradea stabilind legătura cu Divizia „Tudor Vladimirescu", care acţiona în direcţia Oradei. După şapte zile de lupte, gruparea de trupe germano-hortiste care încercau să respingă, atacând în flancul trupelor sovieto-române, a fost zdrobită. în

Urmă acestui succes se putea trece la acţiuni directe împotriva oraşului Debreţin. Atacul frontal era încredinţat

corpului 33 sovietic format din două divizii sovietice şi două româneşti — divizia 3 munte şi divizia „Tudor Vladimirescu" — un atac de învăluire dinspre răsărit era efectuat de corpul 35 sovietic în alcătuirea căruia intra divizia 2 munte română, iar spre apus grupul Pliev şi corpul de avalerie română.

Trupele germane şi hortiste au organizat două linii succesive de apărare a oraşului. Lupte grele s-au dat pe tot froi tul. La sud-vest de oraş a fost zădărnicită o contralovitură inamică, iar în ziua de 19 octombrie, divizia 2 munte română a reuşit să înainteze la răsărit de Debreţin, ameninţînd flancul stîng inamic.

Cele mai violente lupte le-<au dat divizia 3 munte română, divizia ..Tudor Vladimirescu" şi divizia 337 sovietică a căror misiune era să rupă apărarea organizată de duşman pe rîul Bereteu şi in imediata apropiere a oraşului. In ziua de 14 octombrie, apărarea inamică de pe Bereteu a fost străpunsă, trupele româno-sovietice făcînd, timp de trei zile, eforturi extraordinare pentru a rupe ultima linie de apărare a Debreţinului. în dimineaţa zilei de 19 octombrie, divizia „Tudor Vladimirescu" a dezlănţuit un atac viguros care a dus la cucerirea localităţilor Hoszpulay şi Monostrorpâlp, iar divizia 3 munte a reuşit să ocupe localitatea Szârand. Prin căderea celor trei localităţi, ultima linie de apărare din apropierea Debreţinului era cucerită de cele două divizii româneşti. Urmărind trupele fasciste, care se retrăgeau spre Debreţin, unităţile celor două divizii au pătruns în oraş odată cu inamicul, angajînd lupte de stradă în noaptea de 19—20 octombrie. în dimineaţa zilei de 20 oraşul a fost eliberat. La vest de oraş, corpul de cavalerie română a reuşit să ocupe localitatea Nagybâjom şi împreună cu

trupele sovietice şi-a continuat ofensiva ajungînd în ziua de 19 octombrie la vest de Debreţin.
Prin cucerirea Debreţinului, rezistenţa trupelor germano-hortiste la est de Tisa a fost înfrîntă. Inamicul a fost silit să se retragă la vest de acest important curs de apă. Pentru dîrzenia şi vitejia de care au dat dovadă soldaţii români în lupta pentru cucerirea marii localităţi din răsăritul Ungariei, divizia „Tudor Vladimireascu1'- a fost citată

de Comandamentul Suprem Sovietic şi. ca semn de înaltă apreciere, i s-a dat numele oraşului, numindu-se divizia „Tudor Vladimirescu-Debreţin".
în luptele de la Debreţin, germanii au pierdut trei divizii, hortiştii o divizie, 26 de avioane, 138 de tancuri şi alte materiale şi tehnică de luptă.
După eliberarea Debreţinului, trupele române s-au distins pe Tisa mijlocie, au contribuit la eliberarea Budapestei, şi au continuat alături de armatele sovietice luptele pentru eliberarea Ungariei. Un aport însemnat l-au adus ostaşii români la eliberarea Cehoslovaciei.
Aşa cum s-a mai arătat, între 23 august 1944 şi 12 mai 1945, trupele române, alături de trupele sovietice, au pătruns în dispozitivul inamic pe o adîncime de 1 000 de km, au străbătut 12 masivuri muntoase, au eliberat 3 830 de localităţi, dintre care 53 de oraşe importante şi au capturat 118 000 de prizonieri. Pentru faptele lor de vitejie ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii români au fost distinşi cu 190 000 de ordine şi medalii sovietice, unităţile româneşti au fost citate de nenumărate ori în ordinele de zi ale Comandamentului Suprem Sovietic.
România a participat la luptele împotriva Germaniei cu 538 000 de oameni, ceea ce face ca postul de radio

Londra să afirme că „Printre naţiunile care luptă împotriva Germaniei hitleriste, România se situează a fi în al patrulea rînd în ceea ce priveşte numărul de ostaşi care participă la bătălia de distrugere a nazismului". Jertfele armatei române se ridică la 167 000 morţi şi răniţi. Ziarul sovietic „Graiul nou" sublinia că „Istoria războiului pentru distrugerea fascismului va pomeni la locul cuvenit contribuţia armatei române la această operă grea. dar salutară pentru popoarele iubitoare de pace".

Lupta soldaţilor români a fost susţinută de munca întregului popor, care la chemarea Partidului Comunist Român, a înţeles să consacre toate eforturile pentru realizarea victoriei împotriva fascismului. Triumful asupra fascismului a însemnat totodată triumful forţelor care au militat pentru o viaţă mai bună, pentru o nouă ordine socială. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „Putem afirma cu mîndrie patriotică îndreptăţită că comuniştii şi antifasciştii români au înscris o pagină eroică în marea bătălie pentru libertatea şi neatîrnarea ţării, ca şi în întreaga epocă de mari lupte sociale care au urmat".

Redactor : ION RUSU-ŞIRIANU
Tehnoredactor : ION STANCU-ZANE
Tiraj. 39 090. Broşate : 39 000+90.
Bun de tipar : 29.X.1974.
Coli de tipar : 19,25. Craiovă, 1974.

întreprinderea Poligrafică „Oltenia" str. Mihai Viteazu nr. 4. Craiova. Comanda nr. 356